

ปัญหาการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
ตามมาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 :
ศึกษารณีย์คำวินิจฉัยคดียึดทรัพย์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

นายทรงไชย พัฒนาศิน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

PROBLEM IN APPEALING THE JUDGMENT OF THE SUPREME COURT'S
CRIMINAL DIVISION FOR PERSON HOLDING POLITICAL POSITIONS UNDER SECTION 278
OF THE CONSTITUTION OF THE KINGDOM OF THAILAND B.E.2550 :
CASE STUDY CONFISCATION OF THAKSIN SHINAWATRA

Mr. Shongchai Pattanawasin

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws
Faculty of Law
Chulalongkorn University
Academic Year 2011
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 : ศึกษากรณีคำวินิจฉัยคดียึดทรัพย์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร
โดย	นายทรงไชย พัฒนาศิน
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ ธนิตกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.กระมล ทองธรรมชาติ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ชาญชัย แสวงศักดิ์)

ทรงไชย พัฒนาศิน : ปัญหาการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 : ศึกษากรณีคำวินิจฉัยคดียึดทรัพย์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร. (PROBLEM IN APPEALING THE JUDGMENT OF THE SUPREME COURT'S CRIMINAL DIVISION FOR PERSON HOLDING POLITICAL POSITIONS UNDER SECTION 278 OF THE CONSTITUTION OF THE KINGDOM OF THAILAND B.E.2550 : CASE STUDY CONFISCATION OF THAKSIN SHINAWATRA) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ศ.ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์ , 243 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหาของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 โดยการนำคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่อง ขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์) มาเป็นหลักในการศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาหลักเกณฑ์การอุทธรณ์และวิธีพิจารณาอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ เปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในต่างประเทศแล้วพบว่า เป็นหลักเกณฑ์ที่มีปัญหาต่อการบังคับใช้อยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจนเป็นการผสมกันระหว่างเรื่องการอุทธรณ์กับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ การให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” อันเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการอุทธรณ์ในลักษณะจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ และการกำหนดหลักเกณฑ์ให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามหลักวิชาการ ปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ให้กระทำได้อย่างไม่เหมาะสมกับการเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ และไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์สากล ทั้งยังเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

จากปัญหาดังกล่าว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงขอเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ให้ชัดเจนให้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา นอกจากนี้ยังควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้น เพื่อเป็นการแก้ไขความผิดพลาดในปัญหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาคดี และเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิแก่ผู้ต้องคำพิพากษาอย่างแท้จริง

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....ลายมือชื่อนิติ.....

ปีการศึกษา.....2554.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5285976134 : MAJOR LAWS

KEYWORDS : THE APPEALING JUDGMENT / THE SUPREME COURT'S CRIMINAL DIVISION FOR PERSON HOLDING POLITICAL POSITIONS

SHONGCHAI PATTANAWASIN : PROBLEM IN APPEALING THE JUDGMENT OF THE SUPREME COURT'S CRIMINAL DIVISION FOR PERSON HOLDING POLITICAL POSITIONS UNDER SECTION 278 OF THE CONSTITUTION OF THE KINGDOM OF THAILAND B.E.2550: CASE STUDY CONFISCATION OF THAKSIN SHINAWATRA. ADVISOR : PROF. NANTAWAT BORAMANAND , Ph.D. 243 pp.

This thesis aims to study the problem of the appeal process to The Supreme Court's Criminal Division for Person Holding Political Positions under the third paragraph of section 278 of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550 and the Conventional Justice's Guidances of Thai Supreme Court on the appealing regulations of The Supreme Court's Criminal Division for Person Holding Political Position in relation to "newly-discovered evidence that impact the principal facts" B.E. 2551 by taken the case No. 1/2553 : Request for asset belongs to the state (the appeal court's consideration) of this Guidance for the main case study in this time.

As a result of comparative study between the appealing conditions and procedures under Constitution of Thailand, The Conventional Justice's Guidances of Thai Supreme Court and the appealing procedures of The Supreme Court's Criminal Division for Person Holding Political Position in other countries, I found that there are many problems for implementation the regulations of the Thai Court such as an unclear of appealing's regulation conditions between the appealing procedures and reopening a case, unclear definition of "newly-discovered evidence" (the one of the appealing principles which limited "the right to appeal in the court"), allowing the appeal only on the fact which is not on the academic basis. All These problems make "the right to appeal" more difficulty with non-correspond with international standard. Moreover, it against the human right in the judicial process.

After that, this thesis proposed an amendment to the Constitution, The Conventional Justice's Guidances of Thai Supreme Court and related Acts. Setting the appeal condition on the legal issues in the case to The Conventional Justice of Thai Supreme Court is necessary. In addition to reconsider the error information through the court process and guarantee the convicted person, It is necessary to establish the reopening of proceedings in cases of persons holding political positions.

Field of Study :.....Laws.....Student's Signature.....

Academic Year :.....2011.....Advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตาอย่างสูงของท่านศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์ ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อีกทั้งยังให้คำปรึกษา แนะนำ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์นันทวัฒน์ บรมานันท์ เป็น อย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.กระมล ทองธรรมชาติ ที่ได้ เมตตาและสละเวลารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณท่าน ศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และท่านศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ชาญชัย แสวงศักดิ์ ที่ เมตตารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ คำแนะนำและข้อคิดเห็นของท่านอาจารย์ทั้งสามเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ และ อบรมสั่งสอนให้แก่ผู้เขียนตลอดมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ขอขอบพระคุณผู้แต่งตำรา และ ผลงานทางวิชาการทุกท่านที่ผู้เขียนนำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้ให้กำเนิด ที่ให้ทั้งความรัก ความเมตตา และกำลังใจแก่ผู้เขียนตลอดมา ขอขอบพระคุณพี่ชายทั้งสองของผู้เขียนที่เป็นทั้งพี่และเพื่อนคอยให้ ความช่วยเหลือ แนะนำ และเป็นกำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ ทุกคนของผู้เขียนโดยเฉพาะในหมวดวิชากฎหมายมหาชนที่ให้ ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้เขียนตลอดมา

ท้ายนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ในทางวิชาการอยู่บ้าง ผู้เขียน ขอมอบคุณความดีนี้ให้แก่บิดามารดา คณาจารย์ และผู้มีพระคุณของผู้เขียนทุกท่าน หาก วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดบกพร่องประการใดแล้ว ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และขอ อภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฑ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	5
1.4 สมมติฐานของการศึกษาวิจัย.....	5
1.5 วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับการทบทวนคำพิพากษาและการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่.	8
2.1 หลักการทบทวนคำพิพากษา.....	8
2.1.1 แนวความคิดของการทบทวนคำพิพากษา.....	9
2.1.2 ความหมายของการทบทวนคำพิพากษา.....	11
2.1.3 เหตุแห่งการทบทวนคำพิพากษา.....	11
2.1.3.1 เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากการพิจารณาคดีของศาล.....	11
2.1.3.1.1 การพิจารณาข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง.....	12
2.1.3.1.2 การพิจารณาข้อกฎหมายไม่ถูกต้อง.....	12
2.1.3.1.3 การกำหนดโทษไม่ถูกต้องหรือไม่สมควร.....	14
2.1.3.2 เพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุล.....	14
2.1.3.3 เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา.....	15
2.1.4 ประเภทของการทบทวนคำพิพากษา.....	15
2.1.4.1 การทบทวนคำพิพากษาก่อนคดีถึงที่สุด.....	15
2.1.4.2 การทบทวนคำพิพากษาเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว.....	15
2.2 หลักการพิจารณาคดี 2 ชั้น.....	16
2.3 แนวความคิดในการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่.....	19
2.3.1 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา.....	20
2.3.1.1 หลัก Res Judicata.....	20

2.3.1.2	หลัก Double Jeopardy.....	21
2.3.1.3	หลัก Ne bis in idem.....	22
2.3.2	หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษ.....	24
2.3.2.1	หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ.....	24
2.3.2.2	หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ.....	25
2.4	หลักความไม่มีส่วนได้เสีย.....	26
2.4.1	หลักความไม่มีส่วนได้เสียในต่างประเทศ.....	26
2.4.1.1	หลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศฝรั่งเศส.....	26
2.4.1.2	หลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศอังกฤษ.....	28
2.4.2	หลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศไทย.....	29

บทที่ 3 แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการทบทวนคำพิพากษาและการรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณา

	ใหม่ในกระบวนการยุติธรรมไทย.....	32
3.1	วิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทย.....	32
3.1.1	วิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของศาลยุติธรรมในคดีอาญา.....	33
3.1.1.1	ผู้มีสิทธิอุทธรณ์.....	33
3.1.1.2	ระยะเวลาในการอุทธรณ์.....	33
3.1.1.3	รายละเอียดของคำร้องอุทธรณ์.....	34
3.1.1.4	องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์.....	34
3.1.1.5	การพิจารณาอุทธรณ์.....	35
3.1.2	วิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากรณีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	36
3.1.2.1	ผู้มีสิทธิอุทธรณ์.....	37
3.1.2.2	ระยะเวลาในการอุทธรณ์.....	37
3.1.2.3	รายละเอียดของคำร้องอุทธรณ์.....	37
3.1.2.4	องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์.....	38
3.1.2.5	การพิจารณาอุทธรณ์.....	38
3.1.3	วิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของศาลปกครอง.....	39
3.1.3.1	ผู้มีสิทธิอุทธรณ์.....	40
3.1.3.2	ระยะเวลาในการอุทธรณ์.....	40
3.1.3.3	รายละเอียดของคำร้องอุทธรณ์.....	41
3.1.3.4	องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์.....	41
3.1.3.5	การพิจารณาอุทธรณ์.....	41
3.1.4	การพิจารณาอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539.....	43

	หน้า
3.1.4.1 ผู้มีสิทธิอุทธรณ์.....	45
3.1.4.2 ระยะเวลาในการอุทธรณ์.....	45
3.1.4.3 รายละเอียดของอุทธรณ์.....	45
3.1.4.4 ผู้พิจารณาอุทธรณ์.....	46
3.1.4.5 การพิจารณาอุทธรณ์.....	46
3.1.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรม ไทยกับวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากรณีการ อุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง.....	47
3.1.5.1 ผู้มีสิทธิอุทธรณ์.....	47
3.1.5.2 ระยะเวลาในการอุทธรณ์.....	48
3.1.5.3 รายละเอียดของคำร้องอุทธรณ์.....	48
3.1.5.4 องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์.....	49
3.1.5.5 การพิจารณาอุทธรณ์.....	50
3.2 การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในกระบวนการยุติธรรมไทย.....	52
3.2.1 วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526.....	52
3.2.1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง.....	53
3.2.1.2 ระยะเวลาในการยื่นคำร้อง.....	54
3.2.1.3 รายละเอียดของคำร้อง.....	54
3.2.1.4 องค์คณะพิจารณาคำร้อง.....	55
3.2.1.5 การพิจารณาคำร้อง.....	56
3.2.2 การขอให้พิจารณาใหม่ของศาลปกครอง.....	58
3.2.2.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ.....	58
3.2.2.2 ระยะเวลาในการยื่นคำขอ.....	58
3.2.2.3 รายละเอียดของคำขอ.....	58
3.2.2.4 องค์คณะพิจารณาคำขอ.....	59
3.2.2.5 การพิจารณาคำขอ.....	59
3.2.3 การขอให้พิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทาง ปกครอง พ.ศ.2539.....	59
3.2.3.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ.....	60
3.2.3.2 ระยะเวลาในการยื่นคำขอ.....	60
3.2.3.3 รายละเอียดของคำขอ.....	60
3.2.3.4 ผู้พิจารณาคำขอ.....	60
3.2.3.5 การพิจารณาคำขอ.....	60

3.2.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบการรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ในกระบวนการยุติธรรมไทยกับการรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	61
บทที่ 4 การอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา.....	65
4.1 สภาพปัญหาการอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540).....	68
4.2 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	70
4.2.1 หลักเกณฑ์ตามมาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	70
4.2.2 หลักเกณฑ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551.....	71
4.2.2.1 หลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์.....	72
4.2.2.2 รายละเอียดของอุทธรณ์.....	72
4.2.2.3 องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์.....	72
4.2.2.4 การพิจารณาอุทธรณ์.....	73
4.2.2.5 คำพิพากษาหรือคำสั่งของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา.....	73
4.3 สภาพปัญหาการอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	74
4.3.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278.....	75
4.3.1.1 ปัญหาการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่เป็นไปตามหลักทั่วไป.....	75
4.3.1.2 ปัญหาของกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการอุทธรณ์.....	76
4.3.1.3 ปัญหาของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่”	77
4.3.1.4 ปัญหาของการให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง.....	79
4.3.2 ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551.....	81
4.3.2.1 ปัญหาการให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 3 – 6.....	81

4.3.2.2	ปัญหาเรื่ององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 12 ขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสีย.....	83
4.3.3	สรุปปัญหาที่เกิดจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551.....	86
บทที่ 5 หลักเกณฑ์และกระบวนการของการทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในต่างประเทศ.....		
5.1	การทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในต่างประเทศ.....	90
5.1.1	การทบทวนคำพิพากษาในประเทศอังกฤษ.....	90
5.1.1.1	การตรวจสอบโดยระบบอิมพิชเมนต์.....	91
5.1.1.1.1	องค์กรที่มีหน้าที่พิจารณา.....	92
5.1.1.1.2	วิธีพิจารณา.....	93
5.1.1.1.3	การทบทวนคำตัดสิน.....	94
5.1.1.2	การตรวจสอบโดยศาลยุติธรรม.....	94
5.1.1.2.1	องค์กรที่มีหน้าที่พิจารณา.....	95
5.1.1.2.2	วิธีพิจารณา.....	95
5.1.1.2.3	การทบทวนคำพิพากษา.....	96
5.1.2	การทบทวนคำพิพากษาในประเทศฝรั่งเศส.....	97
5.1.2.1	พัฒนาการของการจัดตั้งศาลพิเศษ.....	98
5.1.2.2	องค์กรและอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา.....	100
5.1.2.2.1	ศาลอาญาชั้นสูง.....	101
(1)	ขั้นตอนการกล่าวหา.....	101
(2)	ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษา.....	103
(3)	การทบทวนคำพิพากษา.....	104
5.1.2.2.2	ศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ.....	104
(1)	ขั้นตอนการกล่าวหา.....	104
(2)	ขั้นตอนการสอบสวนข้อเท็จจริง.....	105
(3)	ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษา.....	106
(4)	การทบทวนคำพิพากษา.....	107
5.1.3	การทบทวนคำพิพากษตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า.....	108

	หน้า
5.2 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในต่างประเทศ.....	111
5.2.1 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศฝรั่งเศส.....	111
5.2.1.1 เงื่อนไขในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่.....	113
5.2.1.2 ผู้มีอำนาจในการร้องขอ.....	114
5.2.1.3 วิธีพิจารณา.....	115
5.2.1.4 ผลของคำพิพากษา.....	116
5.2.2 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศญี่ปุ่น.....	116
5.2.2.1 เงื่อนไขในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่.....	117
5.2.2.2 ผู้มีอำนาจในการร้องขอ.....	118
5.2.2.3 วิธีพิจารณา.....	118
5.2.2.4 ผลของคำพิพากษา.....	119
บทที่ 6 บทวิเคราะห์คำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2553	
คดียึดทรัพย์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร.....	121
6.1 สรุปคำพิพากษาและคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2553 คดียึดทรัพย์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร.....	122
6.1.1 สรุปคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สืบทกเป็นของแผ่นดิน....	122
6.1.2 สรุปคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สืบทกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์).....	134
6.2 ประเด็นปัญหาจากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา.....	142
6.2.1 ปัญหาเรื่องหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์.....	142
6.2.2 ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการอุทธรณ์.....	143
6.2.3 ปัญหาของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่”.....	144
6.2.4 ปัญหาของการให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง.....	148
6.2.5 ปัญหาเรื่ององค์คณะในการพิจารณาอุทธรณ์.....	152
6.2.6 ปัญหาการขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า.....	154
6.2.7 ปัญหาเรื่องการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่.....	155
6.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทยกับต่างประเทศ.....	158
6.3.1 ผู้มีสิทธิอุทธรณ์.....	159
6.3.2 หลักเกณฑ์การอุทธรณ์.....	161
6.3.3 องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์.....	163

	หน้า
บทที่ 7 บทสรุปและเสนอแนะ	166
7.1 บทสรุป.....	166
7.2 ข้อเสนอแนะ.....	171
7.2.1 การแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การ อุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริง เปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551.....	171
7.2.2 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยการกำหนดให้คู่ความอุทธรณ์ได้เฉพาะ ปัญหาข้อกฎหมายต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา.....	173
7.2.3 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยการกำหนดหลักเกณฑ์การรื้อฟื้นคดี ขึ้นพิจารณาใหม่ในคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ชัดเจน.....	174
รายการอ้างอิง	177
ภาคผนวก	182
ก. ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาล ฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐาน ใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551.....	183
ข. คำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์).....	189
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	243

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	ตารางสรุปประเด็นในคดีและคำตัดสินตามคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน.....	131
------------	---	-----

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) นับเป็นก้าวสำคัญของการสร้างระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย เพื่อให้เป็นมาตรการหนึ่งในการตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายบริหารและการใช้อำนาจรัฐอันเป็นมาตรการสำคัญประการหนึ่งของกฎหมายมหาชน เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องในอดีตที่ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงมักไม่ประสบผลสำเร็จ มาสู่แนวความคิดที่ให้มีการแยกการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับบุคคลทั่วไปเช่นเดียวกับในประเทศฝรั่งเศส ด้วยการจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นเป็นแผนกหนึ่งในศาลฎีกา เรียกว่า “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” มีองค์คณะพิจารณาคดีเป็นพิเศษ แตกต่างกับคดีทั่วไป เพื่อให้เหมาะสมกับการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น รวมทั้งบุคคลอื่นที่เป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน หรือผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลดังกล่าว คดีร้องขอให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่กฎหมายบัญญัติตกเป็นของแผ่นดิน คดีที่มีกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการ ป.ป.ช. ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังได้กำหนดให้คดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ หรือจึงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ¹ ซึ่งเคยเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ อีกด้วย มีระบบการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติที่มีความเป็นอิสระ โดยให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อให้ปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง และระบบการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ที่ใช้ระบบไต่สวนที่มีความแตกต่างกับระบบกล่าวหาที่ใช้ในการพิจารณาคดีทั่วไป นับว่าเป็นก้าวสำคัญของการปรับปรุงระบบการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในปัจจุบัน

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 263

การกำหนดให้มีองค์กรพิเศษขึ้นมาพิจารณาดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวแม้จะไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค (equality) เพราะสถานะบุคคลผู้กระทำผิด และลักษณะการกระทำผิดไม่เหมือนกับกรณีบุคคลธรรมดากระทำผิด การพิจารณาคดีเหล่านี้ด้วยองค์กรพิเศษและวิธีพิจารณาพิเศษแตกต่างจากการพิจารณาคดีอาญาหรือทุจริตธรรมดา จึงเป็นสิ่งที่สมควรทำอย่างยิ่งตามหลักที่ว่าต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่เหมือนกันด้วยวิธีเดียวกันและต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่ต่างกัน ด้วยวิธีที่ต่างกัน จึงจะเป็นหลักเสมอภาคที่แท้จริง² แต่การนำหลักการพิจารณาคดีการเมืองหรือกึ่งการเมืองดังกล่าวมาใช้ให้มีประสิทธิภาพและได้ผลนั้น ก็ต้องคำนึงถึงการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเหมาะสมด้วย การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) กำหนดให้คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ได้ ย่อมไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษตามสมควรเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการที่ใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล ซึ่งขัดต่อหลักความเสมอภาค

อย่างไรก็ตามภายหลังจากการยึดอำนาจการปกครองโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 และมีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จนเสร็จ เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2550 โดยมีการปรับปรุงแก้ไขข้อขัดข้องในการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหลายประการด้วยกัน ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ การกำหนดให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ได้ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้” โดยระบุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรานี้ไว้ว่าเพื่อกำหนดองค์คณะและการวินิจฉัยชี้ขาดคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตลอดจนแนวทางการยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง³

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญดังกล่าวโดยละเอียดแล้วจะพบว่า หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่ชัดเจน เป็นการผสมระหว่างเรื่องการอุทธรณ์กับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ซึ่งหลักการสำคัญของสองเรื่องนี้ต่างกันเพราะการอุทธรณ์คือการที่คู่ความในคดีซึ่งไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในระดับล่าง ไต่แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่ง

² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2538). หน้า 65.

³ สภาร่างรัฐธรรมนูญ, เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550). หน้า 268.

ของศาลขึ้นไปยังศาลระดับสูง ซึ่งตามปกติสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย หรืออาจให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องมีพยานหลักฐานใหม่ ส่วนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วต่อมาพบพยานหลักฐานใหม่ว่าคำพิพากษาที่ถึงที่สุดไปแล้วนั้นไม่ถูกต้อง จึงเปิดโอกาสให้มีการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ซึ่งการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นี้หลักในทางสากลก็คือ คดีอาจถึงที่สุดไปแล้วก็ปัดได้ เพียงแต่ถ้าพบพยานหลักฐานใหม่ก็ต้องยื่นภายในกำหนดเวลา เช่น ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 20 กำหนดให้ยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ภายใน 1 ปีนับแต่วันที่มิพยานหลักฐานใหม่ หรือภายใน 10 ปีนับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด หรือตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 75 วรรคท้าย กำหนดให้การยื่นคำขอให้พิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งใหม่ต้องกระทำภายใน 90 วันนับแต่วันที่ผู้ยื่นได้รู้ หรือควรรู้ถึงเหตุซึ่งอาจขอให้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ได้ แต่ไม่เกิน 5 ปีนับแต่ศาลปกครองได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาด เป็นต้น

ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังกล่าวจึงไม่ใช่การอุทธรณ์ เนื่องจากไปกำหนดว่าต้องมีพยานหลักฐานใหม่ภายใน 30 วัน เพราะการอุทธรณ์ไม่ต้องมีพยานหลักฐานใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ใช่การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เพราะไปจำกัดว่าต้องทำภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา ไม่ใช่ 30 วันนับแต่วันที่พบพยานหลักฐานใหม่

นอกจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ดังกล่าวแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคท้าย ยังกำหนดให้หลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2551 ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจึงได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 28 มิถุนายน 2551 เพื่อให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ซึ่งเมื่อพิจารณาวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นวิธีพิจารณาอุทธรณ์ที่แตกต่างจากวิธีพิจารณาอุทธรณ์ตามหลักเกณฑ์สากลและที่ปฏิบัติกันอยู่ในกระบวนการยุติธรรมไทยในหลายประการ อันเป็นปัญหาที่ควรทำการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องการให้นิยามความหมายของคำว่าพยานหลักฐานใหม่ในลักษณะจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 ปัญหาขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 12 ที่กำหนดว่า “ผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาตามระเบียบนี้” อันเป็นหลักเกณฑ์ที่ขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง (principe d'impartialité) เพราะโดยหลักแล้วผู้พิจารณาอุทธรณ์ต้องไม่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์มาก่อน การกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในลักษณะดังกล่าวจึงมีปัญหาการขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสีย

การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์และวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ไว้ในลักษณะดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อในทางปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.

1/2553 เรื่อง ขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์) ที่พบว่าสาเหตุที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติไม่รับอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 ไว้พิจารณาจากการที่องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์และที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเห็นว่าพยานหลักฐานที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 เสนอต่อศาลไม่ใช่ “พยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ” ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 3 ถึงข้อ 6 จึงมีมติไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา สาเหตุแห่งการไม่รับอุทธรณ์จึงมาจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ว่าต้องมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ซึ่งผู้เขียนจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงข้อบกพร่องและผลกระทบของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ดังกล่าวว่ามีผลกระทบต่อคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในคดีดังกล่าวอย่างไร

จากเหตุผลที่กล่าวมา หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้จึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์สากลของการทบทวนคำพิพากษา ส่งผลกระทบต่อหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม ทั้งยังไม่เป็นไปตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า ที่กำหนดว่า “บุคคลทุกคนที่ถูกลงโทษในความอาญาอย่างมีสิทธิที่จะอุทธรณ์การลงโทษและคำพิพากษาต่อศาลสูงให้พิจารณาทบทวนอีกครั้งตามกฎหมาย” เนื่องจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่เป็นไปในทางจำกัดสิทธิมากกว่าการให้สิทธิในการอุทธรณ์ และไม่เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพที่เพียงพอให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ปัญหาที่เกิดจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 จึงเป็นปัญหาที่ควรทำการศึกษา วิเคราะห์ และเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม รักษาไว้ซึ่งระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ แต่ยังคงไว้ซึ่งหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องคำพิพากษาอย่างเหมาะสม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากรณีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่ามีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างไร

1.2.3 เพื่อศึกษาถึงข้อบกพร่องของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1.2.4 เพื่อศึกษาถึงเหตุผลและวิธีพิจารณาของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่อง ขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์)

1.2.5 เพื่อศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1.2.6 เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์สากล

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์จากการนำคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่อง ขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์) คดียึดทรัพย์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มาวิเคราะห์ถึงหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ และวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดจากหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 โดยการนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักกฎหมาย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่อันจะนำไปสู่วิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมได้

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

หลักเกณฑ์ของการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์ที่จำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้กระทำได้อย่าง อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปที่กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษามีสิทธิขอให้ศาลสูงตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างในปัญหาข้อเท็จจริงและหรือปัญหาของกฎหมายได้โดยไม่ต้องมีพยานหลักฐานใหม่แต่อย่างใด การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ในลักษณะดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องคำพิพากษาให้ถูกจำกัดโดยไม่เป็นธรรม ดังนั้น การศึกษาปัญหาของหลักเกณฑ์

การอุทธรณ์ดังกล่าว โดยการวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในต่างประเทศ จะเป็นประโยชน์ต่อการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ดังนี้

1.5.1 กฎหมาย

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรง

ตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542

- ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551

1.5.2 คำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2553 เรื่อง ขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์)

1.5.3 ตำรา บทความ เอกสาร และผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

1.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis) โดยการวิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1.6.2 ทำให้ทราบถึงวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากรณีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1.6.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาของหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

1.6.4 ทำให้ทราบถึงปัญหาของวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551

1.6.5 ทำให้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ดังกล่าว

1.6.6 ทำให้ทราบถึงแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์สากล

บทที่ 2

แนวความคิดเกี่ยวกับการทบทวนคำพิพากษาและ การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

การทบทวนคำพิพากษาและการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เป็นหลักเกณฑ์ทางกฎหมายประการหนึ่งที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้เข้ามาในกระบวนการยุติธรรมให้ได้รับการรับรองและคุ้มครอง เนื่องจากต้องยอมรับว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลโดยผู้พิพากษาซึ่งถือเป็นปुरुชนธรรมด้าย่อมอาจเกิดความผิดพลาดบกพร่องในการพิจารณาคดีเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ การกำหนดให้มีหลักเกณฑ์ดังกล่าวขึ้นจึงเป็นหลักประกันที่สำคัญประการหนึ่งให้แก่ประชาชน จึงเป็นการสมควรที่จะทำการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการทบทวนคำพิพากษาและการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อจะทำให้ทราบถึงความหมาย ความเป็นมาและสาเหตุของการกำหนดให้มีหลักเกณฑ์ดังกล่าว และเพื่อประโยชน์ในการทำ ความเข้าใจถึงหลักเกณฑ์การทบทวนคำพิพากษตามที่กำหนดไว้ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทยตามมาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ว่ามีความถูกต้องและเหมาะสมตรงกับเจตนารมณ์ที่มีการกำหนดให้มีการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งขึ้นมาหรือไม่ อันถือเป็นหัวใจของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

2.1 หลักการทบทวนคำพิพากษา

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีจนกระทั่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การที่ต้องมีหลักการทบทวนคำพิพากษาของศาลส่วนหนึ่งก็เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาที่เมื่อศาลตัดสินแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของประชาชนอย่างรุนแรง หากคำพิพากษามีความผิดพลาดบกพร่องไปไม่ว่าจะเกิดจากการพิจารณาข้อเท็จจริงหรือการปรับบทกฎหมายหรือการตีความกฎหมายไม่ถูกต้อง ย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งที่กล่าวมาแล้ว หลักการทบทวนคำพิพากษาหรือที่เรียกว่าการอุทธรณ์จึงมีความสำคัญในแง่ของการให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย

หลักการทบทวนคำพิพากษามีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ในการทบทวนคำพิพากษาที่แตกต่างกัน เช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยาการอุทธรณ์เป็นวิธีการกล่าวหาว่า ตระลาการหรือผู้พิพากษาได้กระทำผิดหน้าที่ ไม่ใช่เป็นการอุทธรณ์คำตัดสินของศาลอย่างเช่นในปัจจุบัน¹ การศึกษาหลักการดังกล่าวในเบื้องต้นจึงควรศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของแนวความคิดของการทบทวนคำพิพากษาเสียก่อน เพื่อความเข้าใจหลักการดังกล่าวได้อย่างถ่องแท้

¹ ร.แสงกาต์, “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีการพิจารณา,” วารสารอัยการ 9 (มิถุนายน 2529): 9.

2.1.1 แนวความคิดของการทบทวนคำพิพากษา

แนวความคิดของการทบทวนคำพิพากษา (review) หรือที่เรียกว่าการอุทธรณ์ (appeal) นั้น นอกจากจะเป็นการคัดค้านคำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้ว ยังเป็นการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการลงโทษของศาลว่ามีการวินิจฉัยโทษและกำหนดโทษถูกต้องและเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งเป็นแนวคิดในการทบทวนคำพิพากษาในปัจจุบัน แต่ในอดีตการทบทวนคำพิพากษาระหว่างประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (civil law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (common law) นั้นมีความแตกต่างกันหลายประการ

ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (civil law) ซึ่งได้รับอิทธิพลทางกฎหมายจากชาวโรมันและเริ่มเป็นรูปเป็นร่างเมื่อได้มีการจัดทำประมวลกฎหมายขึ้นในสมัยพระเจ้าจัสติเนียน แนวคิดในการอุทธรณ์ (appellatio) ก็ได้รับการพัฒนาขึ้นในสมัยนี้ซึ่งเป็นผลพวงมาจากกฎหมายชาวโรมันที่พระเจ้าจัสติเนียน (Justinien) ได้จัดทำขึ้นในราวศตวรรษที่ 12-13 โดยการอุทธรณ์ (l'appel) นี้ต้องยื่นต่อองค์จักรพรรดิ (l'Empereur) ซึ่งก็เป็นวิธีพิจารณาคดีของชาวโรมัน (la procédure remano-canonique) ซึ่งสิทธิในการยื่นอุทธรณ์เช่นนี้มีมาช้านานแล้ว แต่ถูกจำกัดอย่างมากมาโดยตลอดและสะท้อนออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมเมื่อมีการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสเมื่อปี 1789 โดยในปี 1790 ได้มีการปฏิรูปกฎหมายครั้งใหญ่ (la grande réforme judiciaire) ฝรั่งเศสได้กำหนดให้มีหลักการพิจารณาคดี 2 ชั้น (Le principe du double degré de juridiction) เป็นพื้นฐานของระบบการพิจารณาพิพากษาคดี ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจาก ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชในช่วงแรก พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุดในทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ โดยเฉพาะในทางตุลาการจะทรงใช้อำนาจในการตัดสินคดีด้วยพระองค์เอง ต่อมาเมื่ออรรถคดีมีจำนวนมากขึ้นจึงทรงมอบหมายให้ขุนนาง (le seigneur) เป็นผู้ใช้อำนาจนี้และเมื่อสังคมเจริญขึ้น ประชาชนหรือราษฎรที่เริ่มไม่พอใจคำตัดสินของศาลขุนนาง (Juridiction seigneuriaux) ก็มีการกล่าวหาขุนนางเหล่านั้น ในที่สุดพระมหากษัตริย์ก็ทรงอนุญาตให้ราษฎรสามารถอุทธรณ์คำตัดสินของขุนนางต่อพระองค์ได้โดยตรง ทั้งนี้เพื่อควบคุมระบบความยุติธรรมของประเทศให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ในส่วนของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (common law) เช่นในประเทศอังกฤษ ก็มีประวัติ วิวัฒนาการและแนวความคิดในการอุทธรณ์คล้าย ๆ กัน โดยแต่เดิมการพิจารณาคดีอาญาไม่อาจแก้ไขได้ด้วยวิธีการใด ๆ เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาคดีแล้วก็ป็นอันสิ้นสุด แม้ว่าจะมีการร้องขอให้พระมหากษัตริย์ออก “write of error” เพื่อให้มีการแก้ไขคำพิพากษาได้ก็ตาม แต่การกระทำเช่นนั้นพระมหากษัตริย์จะต้องทรงแนพระทัยว่าการพิจารณาของศาลดังกล่าวไม่เป็นที่น่าพอใจ ก่อนปี ค.ศ.1848 ในประเทศอังกฤษยังไม่มีอุทธรณ์ สำหรับกรณีที่ถูกตัดสินลงโทษ หากได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน เมื่อมีปัญหาข้อกฎหมายผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะเสนอคดีนั้นต่อผู้พิพากษาคนอื่นในศาลเดียวกันเพื่อขอความเห็น แต่ไม่มีลักษณะเป็นทางการ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1848 จึงได้มีการรับรองให้ถือเป็นหลักว่า ก่อนที่จำเลยจะได้รับฟังคำพิพากษาหรือก่อนจะมีการลงโทษจำเลย ถ้าหากผู้พิพากษาที่ให้ความเห็นเห็นว่า การลงโทษเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือสำคัญผิด ก็จะมีการเสนอให้ขอภัยโทษแก่จำเลย ในเวลานั้นยังไม่มีอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งถ้าหากว่า คำตัดสินของลูกขุนขัดแย้งกับน้ำหนักของพยานหลักฐานหรือการพิจารณาฝ่าฝืนกฎหมาย ก็จะมีการ

พิจารณาคดีนี้ใหม่ทันที แรงกดดันนี้ทำให้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ในคดีอาญาขึ้นโดยผลของการพิพากษาในคดี Adolf Beck ในปี 1896 ซึ่งในคดีนี้จำเลยผู้บริสุทธิ์ได้ถูกคำพิพากษาลงโทษ นับจากนั้นเป็นต้นมา ศาลอุทธรณ์ก็ได้ถูกจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1907 ส่วนแนวคิดพื้นฐานหรือความมุ่งหมายแรกเริ่มของการใช้สิทธิอุทธรณ์ในสมัยสมบูรณ์อาญาสิทธิราชก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การใช้สิทธิอุทธรณ์ในอดีตต่อพระเจ้าจักรพรรดิ (Right of appeal to the Emperor) นั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้พระเจ้าจักรพรรดิควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของขุนนางซึ่งได้รับมอบอำนาจในการตัดสินคดีให้เป็นไปโดยถูกต้องเพื่อความมั่นคงอันหนึ่งอันเดียวกันแห่งราชอาณาจักร²

การดำเนินคดีอาญาในระยะแรก จำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาจึงถูกจำกัดสิทธิอย่างมากในการอุทธรณ์ เพราะคำว่าอุทธรณ์ (Appellatio) ซึ่งเป็นภาษาโรมัน เกิดขึ้นมาเพื่อให้กษัตริย์ใช้ควบคุมอำนาจการตัดสินคดีของขุนนาง โดยสิทธิดังกล่าวก็มีมาช้านานแล้ว³ เนื่องจากเหตุผลที่พระมหากษัตริย์ต้องการลดอำนาจในการตัดสินคดีและควบคุมคำตัดสินของเหล่าขุนนาง โดยเฉพาะในสมัยที่ก่อกำเนิดรัฐ เพื่อเป็นการยืนยันอำนาจอธิปไตยแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่พระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะอำนาจตุลาการที่พระองค์ทรงใช้ในการตัดสินอรรถคดี ต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถอุทธรณ์คำตัดสินของศาลขุนนางได้ ซึ่งการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถยื่นอุทธรณ์ได้โดยตรงต่อพระมหากษัตริย์นี้เท่ากับเป็นการลดอำนาจของขุนนางที่อยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ ลงมาและเพื่อการบังคับกฎหมายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วทั้งประเทศ นอกจากนี้สิทธิดังกล่าวยังมีขึ้นเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเสียหายของประชาชนที่ได้รับจากการตัดสินคดีที่ไม่เป็นธรรมของขุนนาง แต่แนวคิดเกี่ยวกับการอุทธรณ์ในอดีตก็ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลแต่ประการใด แต่มีเหตุผลทางการเมืองเข้ามาสนับสนุนมากกว่าที่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของความเป็นธรรมแต่เพียงอย่างเดียว

ในปัจจุบันแนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ไขบทวนคำพิพากษาคดีอาญาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก แนวความคิดในการบทวนคำพิพากษาคดีอาญามีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยมากขึ้น สามารถใช้สิทธิโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งเพื่อให้มีการแก้ไขบทวนความผิดพลาดซึ่งเกิดขึ้นจากการพิจารณาคดี สิทธิในการบทวนคำพิพากษาคดีอาญาในปัจจุบันเกิดขึ้นในสมัยที่ยังมีศาลยุติธรรมประจำระหว่างประเทศ (The permanent International Court of Justice) ต่อมาได้มีการรับรองโดยกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับ กฎหมายฉบับที่สำคัญ คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ในข้อ 10 ที่ว่า “บุคคลชอบที่จะได้รับความเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย โดยศาลที่มีความอิสระและมีความยุติธรรม ไร้อคติในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อกล่าวหาในทางอาญาที่มีต่อบุคคลนั้น” ซึ่งถือเป็นต้นแบบของแนวความคิดในการอุทธรณ์คดีอาญาในสมัยต่อมา และถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 (International Covenant on

² เกียรติศักดิ์ พุ่มพันธุ์, “การแก้ไขบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 14-16.

³ Loic Cadet et Serge Guinchard, *Le double degré de Jurisdiction* (Justice Revue Générale de Droit Processuel, 1996). pp.1.

Civil and Political Rights (ICCPR)) ที่บัญญัติไว้ในข้อ 14 วรรคห้าว่า “บุคคลที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอาญามีสิทธิที่จะขอให้องค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่า (a higher tribunal) ทบทวนคำวินิจฉัยได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

2.1.2 ความหมายของการทบทวนคำพิพากษา

ศ.ดร.คณิต ฒ นคร ให้ความหมายของการอุทธรณ์ฎีกาไว้ดังนี้
 “อุทธรณ์” ในความหมายทางวิชาการ คือ การขอให้ศาลที่สูงกว่าตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ฉะนั้น ศาลอุทธรณ์จึงเป็นศาลพิจารณา (trial court) ชั้นที่สอง

ส่วน “ฎีกา” ในความหมายทางวิชาการ คือ การขอให้ทบทวน (review) เฉพาะข้อกฎหมายเท่านั้น⁴

การทบทวนคำพิพากษา (review) หมายถึง การตรวจสอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้น (First instance) โดยศาลที่สูงกว่า (Higher instance) เพื่อทบทวนตรวจสอบ (Examination) แก้ไขข้อผิดพลาดบกพร่องที่ปรากฏอยู่ในคำพิพากษาของศาลชั้นต้นตามความมุ่งหมายที่ว่าคำพิพากษาจะต้องมีความถูกต้อง (Consideration for purpose of correction)⁵

กล่าวโดยสรุป การทบทวนคำพิพากษา หมายถึง การตรวจสอบทบทวนแก้ไขข้อผิดพลาดบกพร่องในคำพิพากษาของศาลล่างโดยศาลที่สูงกว่า ในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

2.1.3 เหตุแห่งการทบทวนคำพิพากษา

หลักการทบทวนคำพิพากษามีขึ้นก็เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากการพิจารณาคดีของศาลและยังเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลกันภายในองค์กรเพื่อให้คำวินิจฉัยของศาลมีความชอบธรรม ทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอีกด้วย เหตุแห่งการทบทวนคำพิพากษาอาจจำแนกได้ 3 เหตุ ดังนี้

2.1.3.1 เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากการพิจารณาคดีของศาล

เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษานั้น ไม่ว่าจะเป็นการรับฟังข้อเท็จจริง การปรับบทกฎหมายหรือการตีความกฎหมาย รวมทั้งการกำหนดโทษของศาลอาจมีข้อผิดพลาดบกพร่องเกิดขึ้นได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการทบทวนคำพิพากษาหรือการอุทธรณ์เพื่อเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวอันเป็นวัตถุประสงค์หลักของการอุทธรณ์ โดยสามารถแยกข้อผิดพลาดที่เกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้ดังนี้

⁴ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2549). หน้า 605.

⁵ Henry Cambell Black, Black's Law Dictionary (ST.Paul,MN : West Publishing, 1990). pp.1320.

2.1.3.1.1 การพิจารณาข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง

การดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ ซึ่งการค้นหาความจริงดังกล่าวก็โดยอาศัยการดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมโดยองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและโดยอาศัยกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน เพื่อเป็นหลักประกันในการค้นหาความจริงที่สมบูรณ์ แต่ในทางปฏิบัติแล้วการค้นหาความจริงต่าง ๆ ถูกจำกัดโดยความสามารถของมนุษย์ ซึ่งไม่อาจที่จะทุ่มเททรัพยากรและความพยายามทั้งหมดในการค้นหาความจริงได้ ด้วยเหตุนี้เองการค้นหาความจริงจึงเป็นความพยายามของมนุษย์เท่าที่จะสามารถค้นหาได้เท่านั้น ซึ่งการที่จะหาข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติได้นั้น ต้องดำเนินการตามขั้นตอน กล่าวคือ พยานหลักฐานนั้นรับฟังได้ตามกฎหมายหรือไม่ (admissibility) หากยอมรับฟังได้ก็มาสู่ขั้นตอนการสอบพยาน (examination) ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการค้นหาความจริงเพื่อนำมาสู่การประเมินค่าของพยานหลักฐานที่ได้รับฟังมาทั้งหมด (evaluation) ว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด⁶ ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญของแต่ละบุคคลในการประเมินค่าพยานหลักฐานนั้นโดยการสังเกตจากขั้นตอนในการสืบพยานว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด เพื่อนำไปสู่การวินิจฉัยถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ การประเมินค่าพยานหลักฐานที่ได้รับฟังมาจึงมีข้อจำกัดหรืออาจมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นได้ อันเป็นสาเหตุให้ต้องมีการแก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าว นอกจากนี้การเลือกรับฟังข้อมูลบางอย่างหรือการเพิกเฉยที่จะรับรู้ข้อมูลที่สำคัญบางอย่าง อาจเป็นที่เคลือบแคลงสำหรับเหตุผลในการกำหนดข้อเท็จจริงของศาลได้ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ควรให้มีการตรวจสอบแก้ไขได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากการกำหนดข้อเท็จจริงที่ผิดพลาดย่อมส่งผลกระทบต่อคู่ความเป็นอย่างมาก

2.1.3.1.2 การพิจารณาข้อกฎหมายไม่ถูกต้อง

การพิจารณาข้อกฎหมายไม่ถูกต้องอาจแบ่งได้ในหลายประเด็นดังนี้

(1) การปรับใช้กฎหมาย (Mistaken application of law)

การปรับใช้กฎหมายเป็นขั้นตอนของการนำเอาข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วมาปรับเข้ากับข้อกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อศาลรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติอย่างไรแล้ว ศาลก็จะนำข้อเท็จจริงที่ฟังได้ดังกล่าวไปปรับใช้กับบทบัญญัติของกฎหมายสารบัญญัติ แต่เนื่องจากกฎหมายอยู่ในสถานะแห่งนามธรรมและมีความเป็นอุดมคติอยู่ เมื่อมีการนำไปปรับเข้ากับข้อเท็จจริงในคดีแล้วจะมีสถานะเป็นรูปธรรมขึ้นมา (concrete law) ดังนั้น การใช้กฎหมายจึงเป็นการทำให้กฎหมายมีตัวตนขึ้นมา การใช้กฎหมายที่ถูกต้องจึงต้องสอดคล้องกับสถานะทางนามธรรม หากมีการใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสถานะที่แท้จริงแล้วย่อมเป็นการใช้กฎหมายที่ไม่ถูกต้อง⁷ เช่น

⁶ Shigemitsu Dando, *The Japanese Law of Criminal Procedure* (New York University Press, 1965). pp.174-175.

⁷ *Ibid*, pp.26.

การใช้กฎหมายที่ยกเลิกไปแล้วมาลงโทษบุคคล การใช้บทบัญญัติที่เป็นบทลงโทษนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องอันเป็นผลร้ายแก่จำเลย เป็นต้น

(2) การตีความกฎหมาย (Interpretation)

การตีความกฎหมายในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกฎหมายซีวิลลอว์มีความแตกต่างกัน โดยในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์จะมีหลักแนวบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษา (Doctrine of precedent) ที่ถือว่าคำพิพากษาเป็นบ่อเกิดของกฎหมาย หากการตัดสินคดีในภายหลังมีข้อเท็จจริงแบบเดียวกัน คำพิพากษาที่ตัดสินในภายหลังนั้นต้องตัดสินตามแนวคำพิพากษาในคดีก่อน ๆ การตีความกฎหมายจึงมีข้อจำกัดและอาจผิดพลาดได้ ส่วนในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ที่ผู้พิพากษามีบทบาทอย่างมากในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งแม้การตีความกฎหมายจะต้องพิจารณาจากบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรทั้งหมดก็ตาม เช่นในประเทศฝรั่งเศสที่ถือว่าตัวบทกฎหมายเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการตีความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกฎหมายอาญา ระบบกฎหมายฝรั่งเศสจึงยึดมั่นในสุภาษิตกฎหมายที่ว่าในกรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ ย่อมไม่มีความผิด และไม่มีโทษทางอาญา (nullum crimen , nulla poena sine lege)⁸ แต่อย่างไรก็ตามอาจเกิดปัญหาที่ต้องมีการตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้นได้ว่าแท้จริงมีความหมายว่าอย่างไร ซึ่งการใช้กฎหมายเป็นเรื่องความเข้าใจและความเห็นของแต่ละบุคคล ที่ต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องมีความชำนาญและศิลปะในการค้นหาความจริง และด้วยข้อจำกัดดังกล่าวอาจนำมาซึ่งความผิดพลาดในการตีความกฎหมายได้ ในหลาย ๆ ประเทศการตัดสินคดีที่มีโทษรุนแรงจึงมีการกำหนดให้ใช้องค์คณะในการพิจารณาที่ประกอบด้วยผู้พิพากษามากกว่าหนึ่งคน เพื่อประโยชน์ในการรับฟังข้อเท็จจริง การปรับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมายได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังเป็นการถ่วงดุลระหว่างผู้พิพากษาด้วยกันอีกด้วย

การตีความกฎหมาย หมายถึง การค้นหาความหมายของกฎหมายที่มีถ้อยคำไม่ชัดเจนแน่นอน คือกำกวมหรือมีความหมายได้หลายทาง เพื่อหยั่งทราบว่าถ้อยคำของบทบัญญัติของกฎหมายว่ามีความหมายอย่างไร⁹

การตีความกฎหมายจึงเป็นขั้นตอนหลังจากการปรับตัวบทกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้น หากตัวบทกฎหมายนั้นไม่มีความชัดเจนในตัว ศาลหรือผู้พิพากษาต้องค้นหาเจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายตัวนั้นว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไร เพื่อที่จะสามารถนำกฎหมายนั้นมาปรับใช้ได้ถูกต้องและเหมาะสมกับข้อเท็จจริงนั้น ๆ โดยต้องตีความตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง การตีความกฎหมายนอกเหนือเจตนารมณ์อาจเท่ากับศาลทำหน้าที่นิติบัญญัติเสียเองซึ่งเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจ การตีความกฎหมายจึงมีความสำคัญ การตีความกฎหมายผิดพลาดย่อมเป็นการใช้กฎหมายที่บกพร่องประการหนึ่งที่ควรต้องมีการทบทวนแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว ดังนั้น ในการตีความตามกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดความผิดและโทษ จึงต้องตีความโดยเคร่งครัด กล่าวคือจะต้องตีความเฉพาะการกระทำซึ่งกฎหมายมุ่งหมายจะให้มีความผิดเท่านั้น จะตีความให้มีความ

⁸ ฉานินทร์ กรวิเชียร และวิชา มหาคุณ, การตีความกฎหมาย (คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 28.

⁹ หยุต แสงอุทัย , ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป / หยุต แสงอุทัย ; แก้ไขและปรับปรุงโดย สมยศ เชื้อไทย (กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า 118.

มุ่งหมายไปถึงการกระทำอื่นนอกจากที่บัญญัติให้เป็นความผิดไม่ได้ และจะตีความกฎหมายให้ขยายความให้เป็นการลงโทษหรือเพิ่มโทษผู้กระทำผิดหนักขึ้นหาได้ไม่ และในประการสุดท้ายในกรณีเป็นที่สงสัยศาลต้องตีความให้เป็นผลดีแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่าไม่ได้กระทำผิด¹⁰ การตีความกฎหมายจึงเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และความชำนาญของผู้พิพากษาแต่ละคน ซึ่งแต่ละคนก็มีข้อจำกัดไม่เท่ากันทำให้การตีความกฎหมายอาจมีข้อผิดพลาดบกพร่องเกิดขึ้นได้

(3) ตรวจสอบบททวนในข้อกฎหมายอื่น

นอกจากความผิดพลาดในการพิจารณาข้อกฎหมายในสองประการดังกล่าวมาแล้ว การพิจารณาวินิจฉัยในข้อกฎหมายอื่น ๆ ก็อาจมีความผิดพลาดได้ ซึ่งก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่จะต้องมีการตรวจสอบบททวนคำพิพากษาในข้อกฎหมายนั้น ๆ เช่น กรณีศาลพิจารณาคดีไม่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น หรือองค์คณะผู้พิพากษาไม่ได้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด หรือผู้พิพากษาที่ไม่ได้เป็นองค์คณะเข้าไปร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี หรือคำพิพากษาที่มีได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายสารบัญญัติ หรือการกำหนดประเด็นในการพิจารณาคดีไม่ถูกต้องอันเกิดจากคำสั่งศาล ข้อกฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นข้อกฎหมายที่สำคัญอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงควรต้องมีการตรวจสอบบททวนในข้อกฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้อีกครั้งหนึ่งเพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ประชาชน

2.1.3.1.3 การกำหนดโทษไม่ถูกต้องหรือไม่สมควร

ในส่วนของการกำหนดโทษที่จะลงกับผู้กระทำความผิดนั้น แม้จะถือเป็นอำนาจดุลพินิจของผู้พิพากษาก็ตาม แต่การใช้ดุลพินิจดังกล่าวก็ยังคงคำนึงถึงเหตุผลทางด้านอาชญาวิทยา ทัศนวิทยา ความหนักเบาของการกระทำความผิด และอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งโดยปกติแล้วการทบทวนคำพิพากษาหรือการอุทธรณ์นั้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการขอให้ศาลสูงตรวจสอบบททวนการกำหนดโทษโดยตรง หากแต่การทบทวนคำพิพากษามีขึ้นเพื่อแก้ไขโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำ ป้องกันมิให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดสูงหรือต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ผู้กระทำความผิดว่าจะไม่ต้องรับโทษเกินไปกว่าที่ได้กระทำความผิดจริง

2.1.3.2 เพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุล

การกำหนดให้มีการทบทวนคำพิพากษานอกจากจะเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลดังที่กล่าวมาแล้ว การตรวจสอบบททวนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างโดยศาลที่สูงกว่ายังเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลภายในองค์กรเดียวกันตามหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (check and balance) อันเป็นหลักสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเป็นการตรวจสอบความถูกต้องชอบธรรมของคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกครั้ง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในระบบการพิจารณาคดีของศาล สร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 124.

2.1.3.3 เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการกำหนดให้มีการตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ได้รับหลักประกันจากระบบการยุติธรรมอย่างเหมาะสม โดยได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ต่อเนื่อง และเป็นธรรมตามหลักนิติธรรม มีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลกันภายในองค์กรด้วยการให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาสามารถอุทธรณ์ต่อศาลที่สูงกว่า ซึ่งเป็นหลักการที่นานาประเทศทั่วโลกให้การยอมรับ ดังเช่นที่กำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 (International Covenant on Civil and Political Rights , 1966) ข้อ 14 วรรคห้า ที่กำหนดว่า “บุคคลที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอาญามีสิทธิที่จะขอให้องค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่า (a higher tribunal) ทบทวนคำวินิจฉัยได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

2.1.4 ประเภทของการทบทวนคำพิพากษา

การแก้ไขทบทวนคำพิพากษาคดีอาญาอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท โดยคำนึงถึงสถานะของคำพิพากษานั้นเองว่าถึงที่สุดแล้วหรือยังไม่ถึงที่สุด อันมีผลต่อเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ในการแก้ไขทบทวนคำพิพากษาคดีอาญาซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังนี้

2.1.4.1 การทบทวนคำพิพากษาก่อนคดีถึงที่สุด

การทบทวนคำพิพากษาก่อนคดีถึงที่สุด เป็นวิธีการแก้ไขคำพิพากษาในขณะที่คำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด กล่าวคือ ยังอยู่ในสถานะที่ยังอาจแก้ไขทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ ที่เรียกว่า การอุทธรณ์ (appeal) ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วทั้งในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกฎหมายซีวิลลอว์เปิดโอกาสให้แก่คู่ความสามารถอุทธรณ์คดีอาญาได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายได้อย่างน้อย 1 ชั้น โดยอาจจะมีการจำกัดการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในบางกรณี เช่น ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยถือว่าคณะลูกขุนได้รับฟังข้อเท็จจริงถูกต้องตรงกับความเป็นจริงแล้ว¹¹ การทบทวนคำพิพากษาในกรณีนี้นอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลสูงมีโอกาสดูตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างแล้ว ยังเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ภายในองค์กรเดียวกันของศาลตั้งที่กล่าวมาแล้วอีกด้วย

2.1.4.2 การทบทวนคำพิพากษาเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว

คำพิพากษาคดีอาญาอาจถึงที่สุดได้ใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ คำพิพากษาคดีอาญาเมื่อศาลมีคำพิพากษาออกมาอย่างไรแล้ว คำพิพากษานั้นย่อมมีความเด็ดขาดไม่อาจที่จะโต้แย้งได้อีก คำพิพากษาที่ได้ย่อมถือว่าถูกต้องตรงกับความจริงที่สุด และถือเป็นอันยุติไม่อาจนำมาฟ้องร้องกันได้อีก ตามหลัก “non bis in idem” เนื่องจากได้เปิดโอกาสให้คู่กรณีทั้ง 2 ฝ่าย นำพยาน

¹¹ เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์, การแก้ไขทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, หน้า 25.

เข้าสืบทักล้างในช่วงเวลาที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีแล้ว¹² ซึ่งถือว่าเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดในทางเนื้อหา (Material) ส่วนคำพิพากษาถึงที่สุดอีกกรณีหนึ่ง คือ เมื่อคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลสูงสุด หรือหากคำพิพากษานั้นมิใช่คำพิพากษาของศาลสูงสุด คำพิพากษานั้นย่อมถึงที่สุดเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาที่อาจอุทธรณ์หรือฎีกาได้แต่ไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกา หรือเมื่อมีการสละสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกา หรือเมื่อมีการยื่นอุทธรณ์แล้วแต่เป็นอุทธรณ์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็เป็นผลให้คดีถึงที่สุด ซึ่งถือเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดในทางรูปแบบ (Formal)¹³ ซึ่งผลของคำพิพากษาถึงที่สุดดังกล่าว หากมีความผิดพลาดเกิดขึ้น ย่อมไม่อาจที่จะอุทธรณ์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพบความผิดพลาดดังกล่าวภายหลังจากมีคำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้ว หรือพบพยานหลักฐานใหม่ว่าไม่ได้กระทำความผิด จึงต้องมีวิธีการแก้ไขคำพิพากษาดังกล่าวด้วยวิธีอื่น เช่น การขอพระราชทานอภัยโทษ การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการทบทวนคำพิพากษาเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว

2.2 หลักการพิจารณาคดี 2 ชั้น

โดยหลักแล้วผลของคำพิพากษาคดีอาญาไม่อาจโต้แย้งเป็นอื่นได้ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาคดีอาญา (L'autorité de la chose jugée en matière pénale est absolue)¹⁴ ดังนั้น คำพิพากษาคดีอาญาจึงไม่อาจขอให้มีการทบทวนตรวจสอบคำพิพากษานั้นได้อีก คำพิพากษาที่ได้มานั้นย่อมผูกพันและสามารถบังคับได้ ตามทฤษฎีผลผูกพันของคำพิพากษา (The theory of finally-binding effect) ไม่ว่าจะเป็ศาลหรือคู่ความก็ตาม เหตุผลก็เพราะ หากยอมให้มีการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา ย่อมทำให้กระทบกระเทือนต่อความแน่นอนเด็ดขาดของคำพิพากษาตามหลักความศักดิ์แห่งคำพิพากษาคดีอาญา ที่ต้องการความแน่นอนเด็ดขาดในตัวเอง เพื่อที่จะสามารถใช้บังคับกับบุคคลทุกคน แต่อย่างไรก็ตามหากไม่ยอมให้มีการอุทธรณ์คำพิพากษาในคดีอาญาเลย ก็ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษานั้น หากว่าคำพิพากษานั้นมีความผิดพลาดบกพร่องที่ควรต้องได้รับการแก้ไข ดังนั้น การทบทวนคำพิพากษาในคดีอาญาจึงต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างความแน่นอนเด็ดขาดของคำพิพากษากับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเสมอ

ในทางทฤษฎีคำพิพากษาคดีอาญาจึงสิ้นสุดและเด็ดขาดได้เพียงศาลชั้นเดียวโดยไม่ต้องมีการอุทธรณ์ฎีกาต่อไป แต่ต้องอยู่ภายใต้ข้อแม้ที่ว่ากระบวนการยุติธรรมทั้งหมดจะต้องสมบูรณ์แบบในการทำหน้าที่ค้นหาความจริง โดยไม่มีความผิดพลาดบกพร่องเกิดขึ้นเลย อันจะเป็นเหตุให้ได้ความจริงอันสมบูรณ์จนไม่อาจเกิดข้อโต้แย้งใด ๆ ขึ้นได้ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของวิธีพิจารณาคดีที่ต้องการให้ได้มาซึ่งความยุติธรรมที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (meilleure justice possible)¹⁵ แต่ด้วยเหตุที่เรา

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

¹³ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 556-557.

¹⁴ Pascal Labbé, *Introduction au droit processuel* (Lille : Presses Universitaires de Lille, 1995). pp.136. อ้างถึงใน เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์, การแก้ไขทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, หน้า 27.

¹⁵ Pascal Labbé, *Introduction au droit processuel*, pp.2.

ต้องยอมรับว่ามีข้อจำกัดหลายประการทำให้ไม่สามารถทุ่มเททรัพยากรทั้งหมดเพื่อค้นหาความจริงได้อย่างสมบูรณ์แบบโดยที่ไม่มีข้อผิดพลาดใด ๆ เกิดขึ้นเลย ทำให้คำพิพากษาที่ได้มาจึงอาจเกิดข้อสงสัยในเรื่องความเป็นธรรมได้ การชั่งน้ำหนักระหว่างความเด็ดขาดของคำพิพากษาคดีอาญา ความยุติธรรม และสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน จึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง การทบทวนคำพิพากษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมและลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาตัดสินของศาล ซึ่งการแก้ไขคำพิพากษาคดีอาญานั้นมีอยู่ด้วยกันหลายวิธี แต่ที่จะทำการศึกษาในส่วนนี้คือการแก้ไขทบทวนคำพิพากษาที่มีลักษณะเป็นการพิจารณาสองชั้นในปัญหาข้อกฎหมายซึ่งมีข้อพิจารณา ดังนี้

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับหลักการพิจารณาคดี 2 ชั้น (Le double degré de juridiction)¹⁶ ในประเทศฝรั่งเศสนั้น มีการถกเถียงกันอย่างมากรวมทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยว่าจะต้องมีหลักการเช่นนี้หรือไม่ สำหรับฝ่ายที่เห็นว่าการพิจารณาคดีใด ๆ ก็ตามจะต้องมีการพิจารณา 2 ชั้นเป็นอย่างน้อย ก็จะมีเหตุผลมากมายเกี่ยวกับหน้าที่ของศาลที่จะพิจารณาคดี ครั้งที่ 2 หรือชั้นที่ 2 โดยนำหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับ ความเสมอภาค (égalité) และความเหมาะสม (équilibre) มาพิจารณาประกอบ สำหรับฝ่ายที่เห็นว่าควรมีการพิจารณาเพียงชั้นเดียวก็ยกเรื่องความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาต่อสู้อีก หลักการพิจารณาคดี 2 ชั้น จึงต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญ ดังนี้

1. หลักความเสมอภาค (égalité)

Jean Hilaire ได้อธิบายว่าแม้สิทธิในการอุทธรณ์จะมีมาช้านานแล้วก็ตามในอดีต โดยเฉพาะในประวัติศาสตร์กฎหมายของประเทศฝรั่งเศส แต่ก็ยังคงเป็นสิทธิที่ถูกจำกัดมาโดยตลอด และการจำกัดดังกล่าวย่อมเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุของการปฏิวัติในปี 1790 (fulgurante de la réforme de 1790) กล่าวคือ ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประชาชนหรือราษฎรโดยทั่วไปไม่มีสิทธิยื่นฟ้องคดี หากไม่พอใจคำตัดสินของศาลที่ได้รับมอบพระราชอำนาจก็ยังโต้แย้งคำพิพากษานั้น โดยทูลเกล้าถวายฎีกาต่อองค์กษัตริย์ได้อย่างไม่จำกัด ทั้งนี้เพราะกษัตริย์ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นต้องการที่จะควบคุม ระบบความยุติธรรมของตนที่ได้มอบให้แก่ขุนนาง (les juridictions seigneuriales) ในท้องถิ่นนั่นเอง

การอุทธรณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีเหตุผลทางการเมืองมารองรับ ซึ่งมีใช้เหตุผลของระบบความยุติธรรม (système juridique) เพียงอย่างเดียว นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 (le XIII siècle) เป็นต้นมา การก่อกำเนิดรัฐเท่ากับเป็นการยืนยันอำนาจของพระมหากษัตริย์ ว่าต้องมีอยู่ควบคู่กันไป และกระแสของการก่อกำเนิดรัฐนี้แสดงให้เห็นว่า เจตนารมณ์ในการรวบรวมอำนาจเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในระบบประชาธิปไตย (Conquêtes démocratiques) ในปี 1972 Jean Vincent ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการที่ปล่อยให้มีการใช้สิทธิอุทธรณ์อย่างมากในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ว่า สอดคล้องกับการที่ (Judge royal) ดึงอำนาจมาจากศาลขุนนาง (les Juridictions seigneuriales) ซึ่งเป็นการบั่นทอนอำนาจของศาลขุนนางลงทีละเล็กละน้อย

ต่อมาได้มีโครงการปฏิรูปของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (réformes du garde des sceaux de Lamoignon) ในปี 1788 ได้มีการร้องเรียนในเรื่องของการลดระดับชั้นของ

¹⁶ เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์, การแก้ไขทบทวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, หน้า 29-32.

การตัดสินของศาลจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศฝรั่งเศส โดยเสนอว่าหากจะมีการลดระดับชั้นศาลลงอย่างมากที่สุดต้องไม่ต่ำกว่า 2 ชั้น ซึ่งต่อมาสภาปฏิวัติในปี 1789 ก็ไม่เห็นด้วยกับหลักการพิจารณา 2 ชั้นนี้ เพราะเหตุว่า การพิจารณาชั้นที่ 2 (deux degrés) หรือการยื่นอุทธรณ์นั้นเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบของระบบฟิวดัล (un abus de régime féodal) และเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั่นเอง (un symbole de puissance aux mains de la monarchie) ท้ายที่สุดสภาปฏิวัติก็ได้มีคำสั่งให้มีการพิจารณาคดี 2 ชั้น ในระดับเดียวกันทั้งประเทศ จึงเป็นระบบการอุทธรณ์ที่มีใช้อยู่จนไปเปลี่ยนขึ้นครองราชย์ จึงมีการยกเลิกระบบนี้ และตั้งศาลชำนาญพิเศษ (reparaître des trivunaux spécifiques) และศาลอาญาที่ได้รับเขตอำนาจในการพิจารณาคดีแพ่งรวมอยู่ด้วย (ศาลลูกขุน (La Cour d'assises)) โดยตั้งขึ้นทั่วประเทศฝรั่งเศส เหตุผลที่ต้องยกเลิกระบบอุทธรณ์ก็คือ เมื่อคณะลูกขุน (jury populaire) ได้ตัดสิน (décision) แล้ว ย่อมเป็นเหตุให้เราไม่สามารถยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เพราะถือว่าการตัดสินของลูกขุนตรงกับความเป็นจริงตามกฎหมาย (vérité judiciaire) แล้ว¹⁷ นอกจากนี้ Jean Hilaire ยังได้ตั้งประเด็นของความชอบธรรม (la légitimité) และประโยชน์ของการอุทธรณ์ (utilité de l'appel) ไว้ในการพิจารณาอีกด้วย

โดยในหลักความชอบธรรม (la légitimité) นี้ ในทางรัฐธรรมนูญก็ได้อธิบายเปรียบเทียบโดย Nicolas Molfessis ว่าจากรัฐธรรมนูญของประเทศคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (le conseil constitutionnel) จะต้องรักษาไว้ซึ่งหลักการพิจารณาคดี 2 ชั้น ซึ่งได้ยืนยันในคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ลำดับที่ 28 Juillet 1989 ว่า กระบวนการพิจารณาคดีต้องคำนึงถึงกระบวนการพิจารณาที่เหมาะสมและเป็นธรรม (soucieux que toute procédure soit juste et équitable)¹⁸

เมื่อพิจารณาในทางประวัติศาสตร์สังคมวิทยา (sociologiquement) จะเห็นได้ว่าไม่มีความเสมอภาคกันในการใช้สิทธิอุทธรณ์อย่างที่เราเข้าใจ Sylvie Durfort อธิบายว่า หากพิจารณาแค่ผิวเผิน อาจเห็นว่าปริมาณคดีอาญามีจำนวนมากจนรับไม่ไหว แต่ถ้าพิจารณาอย่างถ่องแท้ จะเห็นว่าความแตกต่างของสถานการณ์ (disparité) ในคดีต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับศาลและประเภทของคดี สถิติหรือตัวเลขที่ว่าคดีไปสู่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา จึงบอกอะไรเราไม่ได้ 90% ของคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้นในประเทศฝรั่งเศสนั้นแสดงถึงความถดถอยของการประนีประนอมยอมความ แต่ก็ยอมรับว่า คุณค่า (la valeur) ของการพิจารณาคดีชั้นที่ 2 (du second degré de juridiction) ยังต้องดำรงอยู่ เพียงแต่ต้องไม่ก่อให้เกิดความล่าช้าแห่งคดีเท่านั้นเอง

¹⁷ เมื่อศาลลูกขุน (La Cour d'assises) พิพากษาคดีแล้ว คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลได้เพียงศาลเดียวคือ ศาลฎีกา ซึ่งศาลฎีกาของฝรั่งเศสมีอำนาจพิจารณาเฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ศาลที่มีอำนาจพิจารณาข้อเท็จจริงจึงมีเพียงศาลเดียวคือ ศาลลูกขุน แต่เมื่อมีการปฏิรูปกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ.2000 รัฐบัญญัติฉบับที่ 2000-516 ลงวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 2000 แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้คู่ความสามารถอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลลูกขุนต่อศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ (La Cour d'assises d'appel) ได้ ในปัจจุบันจึงสามารถอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลลูกขุนในปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ได้

¹⁸ ในทางรัฐธรรมนูญนักกฎหมายส่วนใหญ่ได้มีการถกเถียงกันเกี่ยวกับหลักการนี้ว่าอยู่ในระดับรัฐธรรมนูญหรือไม่ คือ หลักการนี้ได้รับการคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญหรือไม่ (immediate) กล่าวคือ กฎหมายใดจะขัดหรือแย้งมิได้ หรือเป็นการคุ้มครองอย่างอื่น (mediate) กล่าวคือ ต้องมีกฎหมายบัญญัติห้ามฝ่าฝืนจึงจะคุ้มครอง ซึ่งนักกฎหมายส่วนใหญ่ก็จะเห็นว่าหลักการพิจารณาคดี 2 ชั้นนี้มีได้มีศักดิ์และสิทธิ์อย่างรัฐธรรมนูญ โดยศึกษาจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั่นเอง

2. หลักแห่งความสมดุล (Équilibre)

หลักการนี้มีได้มุ่งเน้นถึงการศึกษาปัญหาว่าศักดิ์และสิทธิ์ของหลักการพิจารณาคดี 2 ชั้นควรมีเท่ากับระดับของรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือกฎหมายของประชาคมยุโรปจะบัญญัติว่าอย่างไร แต่เป็นการศึกษาที่เน้นถึงความสมดุลของสิ่งที่พึงรักษาไว้ใน การพิจารณาคดีในชั้นต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องกันมา (l'équilibre a maintenir dans la chaine des instance) จากศาลชั้นต้นจนถึงศาลฎีกาโดยผ่านระบบที่เรียกว่าการอุทธรณ์ (l'appel) แนวคิดของหลักแห่งความสมดุล ก็คือ หากเราพิจารณาจากกระบวนการพิจารณาคดีทุกประเภท วิธีการในชั้นตอนต่าง ๆ โดยเฉพาะในการอุทธรณ์ สิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้ชั้นตอนต่าง ๆ ก็คือ หลักแห่งความสมดุลนั่นเอง เนื้อแท้ของหลักนี้ ก็คือ ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ถูกมองข้ามไป Jean Pardel ได้อธิบายว่า ศาลอุทธรณ์คดีอาญา (la Chambre d'accusation) เป็นปัจจัยที่สร้างความสมดุลระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา นั่นก็คือ โจทก์ จำเลย และศาล (la police judiciaire, le parquet et le juge d'instruction)

2.3 แนวความคิดในการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

แนวความคิดในการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (Reopening of Criminal Proceedings) เกิดจากการที่ต้องยอมรับว่า แม้กระบวนการพิสูจน์ความผิดหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะมีประสิทธิภาพมากเพียงใดก็ตาม ความผิดพลาดบกพร่องก็ยังสามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งความผิดพลาดดังกล่าวอาจเกิดจากความผิดพลาดในการรวบรวมพยานหลักฐาน กระบวนการนำสืบพยานหลักฐาน หรือการรับฟังพยานหลักฐานทั้งหมดมาใช้ลงโทษจำเลยอันส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์มีโอกาสถูกลงโทษได้ แต่มาตรการที่อาจนำมาใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาดดังกล่าว เช่น การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม ต่างก็มีหลักการและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน แต่ก็ไม่ได้มีไว้เพื่อนำมาใช้แก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้อย่างตรงเป้าหมาย และไม่อาจแก้ไขผลของคำพิพากษาที่เกิดขึ้นแก่จำเลย ผู้บริสุทธิ์ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น ในหลาย ๆ ประเทศจึงยอมให้มีการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของเรื่องสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบหรือคำพิพากษาถึงที่สุดประการหนึ่ง เพื่อเป็นมาตรการแก้ไขผลของคำพิพากษาที่ผิดพลาด อันเป็นการแก้ไขเยียวยาให้แก่จำเลย ผู้บริสุทธิ์เพื่อเป็นการกู้ชื่อเสียงเกียรติยศของจำเลย หรือของวงศ์ตระกูลให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเท่าที่จะสามารถกระทำได้ และยักรวมตลอดไปถึงความเสียหายต่อเสรีภาพอีกด้วย

อย่างไรก็ตามการแก้ไขผลของคำพิพากษาในคดีซึ่งถึงที่สุดแล้วนั้น ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะให้คดีความต่าง ๆ มีข้อยุติ โดยคู่ความที่เกี่ยวข้องในคดีจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อยุตินั้น เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีความศักดิ์สิทธิ์และน่าเชื่อถือ สร้างความสงบเรียบร้อยและเป็นระเบียบในสังคม เพราะต้องถือว่าคำพิพากษาเป็นการแสดงหลักฐานที่มีความแน่นอนสูงและไม่มีสิ่งใดที่ได้จากหลักฐานภายนอกคดีจะมีน้ำหนักสูงกว่าอีกแล้ว ดังนั้น การกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงต้องมีลักษณะจำกัด เพื่อไม่ให้มีการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาได้โดยง่ายเพราะจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา

2.3.1 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (Res Judicata pro veritate accipitur) เป็นหลักที่ตั้งอยู่บนแนวความคิดที่ต้องการให้คดีซึ่งได้มีการฟ้องร้องและพิจารณาพิพากษาแล้ว ควรจะมีที่สิ้นสุดหรือมีข้อยุติ และไม่สมควรหยิบยกสิ่งที่ระงับหรือยุติไปแล้วขึ้นมาฟ้องร้องหรือพิจารณาใหม่ แนวความคิดดังกล่าวเป็นวัตถุประสงค์สำคัญซึ่งปรากฏออกมาในรูปของหลัก Res Judicata¹⁹

2.3.1.1 หลัก Res Judicata

หลัก Res Judicata เป็นหลักที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาล ซึ่งหมายถึง สิ่งที่ศาลวินิจฉัยตัดสินแล้ว หรือสิ่งที่ยุติตามคำพิพากษาแล้วเป็นหลักแห่งคำพิพากษาถึงที่สุด (final judgment) คำพิพากษาซึ่งกระทำโดยศาลที่มีอำนาจ (competent jurisdiction) ย่อมทำให้อำนาจฟ้องและข้อเท็จจริงที่วินิจฉัยแล้วเป็นอันยุติ คู่ความและผู้มีส่วนได้เสียจะนำมาฟ้องใหม่ไม่ได้แม้ในศาลอื่นที่มีเขตอำนาจร่วมกันก็ตาม

เมื่อได้พิจารณาหลักดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีวัตถุประสงค์ คือ ต้องการให้คดีมีข้อยุติไม่ให้มีการรื้อฟื้นนำคดีที่ยุติหรือถึงที่สุดแล้วขึ้นมาฟ้องร้องใหม่ เหตุผลที่สำคัญก็คือเพื่อความยุติธรรม ความเหมาะสม และเพื่อความสงบสุขของประชาชน เป็นการรักษามลประโยชน์ของคู่ความ ประหยัดเวลาในการดำเนินคดี รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ดังนั้น คำพิพากษาจึงต้องมีความแน่นอน ข้อโต้แย้งระหว่างคู่ความนั้นเมื่อได้รับการตัดสินก็ควรยุติแค่นั้น คำพิพากษาจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงไป หลัก Res Judicata จึงอยู่บนพื้นฐานที่ว่าผลประโยชน์ของคู่ความจะต้องถูกจำกัดโดยการดำเนินคดีอย่างยุติธรรมเพียงครั้งเดียวต่อหนึ่งคดี (one fair trial of an issue or cause) คู่ความที่เกี่ยวข้องกับคดีหรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นมีสิทธิที่จะดำเนินคดีเรื่องหนึ่งในศาลที่มีเขตอำนาจ และไม่ควรจะได้รับอนุญาตให้ก่อความยุ่งยากเดือดร้อนแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งโดยการดำเนินคดีนั้นซ้ำอีก²⁰

สำหรับประเทศไทย หลักการที่ต้องการให้คดีความจะต้องมีที่สิ้นสุดมิใช่ปล่อยให้มีการฟ้องคดีโดยไม่รู้จักจบสิ้นนั้น มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นบทตัตสำนวนเรียกว่า การฟ้องกลุ่มรุม โดยบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะตระลาการ ที่ 119 ในกฎหมายตราสามดวง เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันก็ยังยอมรับหลักการดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 148 ที่บัญญัติว่า “คดีที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้วห้ามมิให้ คู่ความเดียวกัน รื้อร้องฟ้องกันอีก ในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน” และในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 อนุมาตรา (4) ที่ห้ามมิให้ฟ้องคดีและตัดสินลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยคนเดียวกันซ้ำอีก ถ้ามีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องแล้ว

¹⁹ สันต ศุภจิต, “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 60.

²⁰ โปรดดู เรื่องเดียวกัน, หน้า 62-66.

2.3.1.2 หลัก Double Jeopardy

ในประเทศคอมมอนลอว์ (common law) นั้นมีหลักที่เรียกว่า Double Jeopardy กล่าวคือ คดีที่ได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว จะนำคดีนั้นมาฟ้องใหม่อีกไม่ได้ ทั้งนี้ ก็เพื่อป้องกันการสูญเสียทางด้านทรัพย์สินของบุคคล จากการต้องถูกฟ้องร้องเรื่องเดียวกันอีก และเป็นการป้องกันมิให้ต้องเดือดร้อนจากการจะต้องถูกพิจารณาซ้ำอีก นอกจากนี้ยังเป็นการหลีกเลี่ยงมิให้สาธารณชนต้องเสื่อมศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม ในเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างคำพิพากษาของศาลในคดีเรื่องเดิมและเรื่องใหม่ซึ่งตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน ซึ่งหลักนี้ได้นำไปใช้ในเรื่องการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ด้วย กล่าวคือ หากคดีนั้นศาลได้มีคำพิพากษาให้ปล่อยตัวจำเลย (acquittal) โจทก์ผู้ฟ้องคดีจะอุทธรณ์คดีนั้นอีกไม่ได้ เพราะจะขัดกับหลัก Double Jeopardy

หลัก Double Jeopardy คือ หลักการต่อสู้ในวิธีพิจารณา (เป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา) มิให้จำเลยต้องถูกดำเนินคดีเป็นครั้งที่สอง หลังจากคดีแรกซึ่งเป็นเรื่องเดียวกันได้ตัดสินแล้ว ในส่วนกฎหมายคอมมอนลอว์จำเลยสามารถอ้าง autrefois acquit or autrefois convict ซึ่งหมายความว่า จำเลยได้ถูกตัดสินให้พ้นโทษ หรือถูกตัดสินว่ากระทำความผิดจากคดีก่อนแล้ว

ในประเทศสหรัฐอเมริกา หลักการฟ้องซ้ำมีที่มาจากรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 (Fifth Amendment) ในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่กล่าวว่า “บุคคลจะไม่ต้องถูกดำเนินคดีสองครั้ง ในการกระทำความผิดเพียงครั้งเดียว” ซึ่งประโยคนี้มีจุดประสงค์เพื่อจำกัดมิให้รัฐดำเนินคดีซ้ำจากการดำเนินคดีที่ผิดพลาดสำหรับคดีเดียวกัน ซึ่งเป็นการรบกวนหรือข่มเหง โดยหลักนี้สอดคล้องกับหลัก res judicata ของคอมมอนลอว์ ซึ่งป้องกันศาลออกคำสั่งซ้ำและเป็นประกันว่าคดีได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว

หลักการฟ้องซ้ำจะถูกใช้กับคดีก่อนที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่มีหลายกรณีที่ไม่สามารถนำมาใช้ได้ในการพิจารณาคดีครั้งหลัง ตัวอย่างเช่น การพิจารณาคดีครั้งที่สอง ที่เกิดขึ้นหลังจากการพิจารณาคดีแรกยังไม่ยุติ ไม่ฝ่าฝืนหลักการฟ้องซ้ำเพราะว่าการพิจารณาที่ยังไม่มีข้อยุติเป็นการพิจารณาที่ยังไม่มีคำพิพากษาว่ามีความผิด หรือบริสุทธิ์ หรือการพิจารณาอีกครั้งหลังจากศาลชั้นต้นตัดสินว่ามีความผิดซึ่งคำพิพากษาได้ถูกกลับโดยศาลอุทธรณ์ ไม่เป็นการฝ่าฝืนหลักการฟ้องซ้ำ เพราะว่าคำพิพากษาของศาลชั้นต้นสิ้นผลผูกพันไปแล้ว

อย่างไรก็ตามยังมีข้อยกเว้นอยู่สองข้อที่สามารถอุทธรณ์ได้ คือ ในกรณีที่ถูกตัดสินให้พ้นโทษ ถ้าการพิจารณาคดีในครั้งแรกได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นการหลอกลวงหรือทำปลอมขึ้น หลักการฟ้องซ้ำจะไม่ถูกห้ามมิให้มีการพิจารณาคดีใหม่ เช่น ในคดี Illinois V. Aleman ศาลฎีกาได้วางหลักว่า ผู้ที่ให้สินบนแก่ผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีนั้นและพ้นผิดจากการเป็นฆาตกรสามารถถูกดำเนินคดีอีกครั้งหนึ่ง เพราะว่าการพิจารณาคดีครั้งแรกเขาให้สินบนเพื่อปกป้องตนเอง มิให้ตกอยู่ในอันตรายที่เขาสมควรจะได้รับ ส่วนอีกข้อยกเว้นหนึ่งก็คือ พนักงานอัยการอาจอุทธรณ์เมื่อผู้พิพากษาในคดีเข้าข้างตามคำตัดสินของคณะลูกขุนว่าจำเลยมีความผิด ซึ่งเป็นคำพิพากษาที่ไม่ยุติธรรมต่อจำเลย การอุทธรณ์ที่สำเร็จจะกลับคำตัดสินของคณะลูกขุน และจะไม่ทำให้จำเลยต้องตกอยู่ในอันตรายของการพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

หลักการฟ้องซ้ำจะไม่เกี่ยวข้องกับความผิดที่แยกต่างหากจากกันได้ หรือในเขตอำนาจศาลซึ่งต่างกันแม้จะเป็นผลมาจากการกระทำเดียวกัน ตัวอย่างเช่น มลรัฐหนึ่งอาจดำเนินคดีกับจำเลยฐานฆ่าผู้อื่น หลังจากนั้นรัฐบาลสหรัฐอาจดำเนินคดีกับจำเลยคนเดียวกันนี้สำหรับความผิดตามกฎหมายสหรัฐอีกในข้อหาละเมิดสิทธิพลเมือง หรือการลักพาตัว ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระทำเดียวกัน

นอกจากนี้หลักการฟ้องซ้ำจะนำมาใช้ไม่ได้ ถ้าการฟ้องร้องครั้งหลังมีลักษณะทางแพ่งมากกว่าทางอาญา ซึ่งมีมาตรฐานทางกฎหมายที่แตกต่างกัน การตัดสินให้พ้นโทษในคดีอาญา ไม่ได้ป้องกันจำเลยจากการถูกฟ้องเป็นคดีแพ่งที่เกิดจากการกระทำครั้งก่อน ตัวอย่างเช่นคดี O.J. Simpson ซึ่งได้รับการตัดสินให้พ้นจากการฆาตกรรม 2 ครั้ง แต่ก็แพ้ในคดีแพ่งโดยต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีนั้น

ถ้าจำเลยถูกทำทัณฑ์บนจากการกระทำผิดครั้งก่อนอยู่ในขณะนั้น การกระทำที่เขาถูกตัดสินยกฟ้องสามารถเป็นเหตุให้มีการพิจารณาฐานฝ่าฝืนทัณฑ์บน ซึ่งการพิจารณานี้จะไม่ถือเป็นการพิจารณาคดีอาญา และมีมาตรฐานการพิสูจน์ที่ต่ำกว่า

ในทวีปยุโรปประเทศสมาชิกทั้งหมดของสภายุโรปได้ลงนามในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งป้องกันการฟ้องซ้ำ โดยในพิธีสารที่ 7 มาตรา 4 ได้กล่าวว่า “บุคคลจะไม่ต้องถูกพิจารณาคดี หรือถูกลงโทษอีกครั้งในการดำเนินคดีอาญาภายใต้เขตอำนาจศาลของรัฐเดียวกัน สำหรับการกระทำผิดซึ่งถูกตัดสินถึงที่สุดให้ปล่อยตัว หรือมีความผิดตามกฎหมาย และกระบวนพิจารณาคดีอาญาของรัฐนั้น”²¹

สำหรับประเทศไทยก็มีการนำหลัก Double jeopardy มาใช้เช่นเดียวกัน เห็นได้จากคดีประวัติศาสตร์คดีหนึ่งที่มีการอ้างถึงหลักดังกล่าว คือ คดีพิพากษาศาลฎีกาคดีอาชญากรรมสงครามที่ 1/2489 โดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. 2488 มาตรา 3 เฉพาะส่วนที่เอาผิดกับการกระทำอันเป็นอาชญากรรมสงครามก่อนวันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับขัดรัฐธรรมนูญ ตกเป็นโมฆะเฉพาะส่วนที่ขัด ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกปล่อยตัวเมื่อสัมพันธมิตรขอตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปขึ้นศาลอาชญากรรมสงครามที่สิงคโปร์ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ตอบว่า บุคคลไม่อาจถูกดำเนินคดีอาญาในการกระทำเดียวกันได้สองครั้ง รัฐบาลไทยดำเนินคดีอาญาจอมพล ป. พิบูลสงคราม แล้วศาลฎีกายกฟ้อง รัฐบาลไทยไม่จำเป็นต้องส่งตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้สัมพันธมิตรอีก ตามหลักที่ว่าบุคคลไม่อาจจะถูกฟ้องซ้ำได้ในกรณีเดียวกัน

2.3.1.3 หลัก Ne bis in idem

หลัก Ne bis in idem เป็นหลักที่ใช้อยู่ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (civil law) เป็นหนึ่งในรากฐานของระบบกฎหมายใหม่ทั้งหมด ความสำคัญของหลัก Ne bis in idem มิได้เพียงแต่เป็นหลักของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้วย

²¹ โปรตดู พัลลภ แพทย์ไชยวงษ์, “การรื้อฟื้นคดีอาญา : ศึกษาการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549), หน้า 13-21.

Ne bis in idem ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวลีภาษาลาติน ซึ่งสามารถแปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า “not again about the same” เพื่อให้สามารถใช้หลักนี้ได้ อย่างถูกต้อง เราจำเป็นต้องรู้ขอบเขตที่เหมาะสมของคำว่า “again” และ “same”

คำว่า “again” เกี่ยวกับการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญามากกว่าหนึ่งครั้ง ทั้งก่อนการดำเนินคดีที่ศาลเดียวกัน หรือก่อนการดำเนินคดีที่ต่างศาลกัน ซึ่งในปัจจุบันผลของหลักการนี้ได้ถูกจำกัดไว้ภายในขอบเขตโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ในข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ข้อ 14 วรรคเจ็ด) ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ต้องไม่มีบุคคลใดที่ต้องยอมลำบากหรือยอมให้ถูกลงโทษในการกระทำความผิดของเขา ซึ่งเขาเคยถูกตัดสินว่ามีความผิด หรือไม่มี ความผิดไปแล้วตามบทลงโทษในกฎหมาย และกระบวนการลงโทษตามกฎหมายของแต่ละประเทศ”

ส่วนคำว่า “same” อาจหมายถึง การกระทำเดิม ข้อเท็จจริงเดิม หรือคดี เดิม ข้อกฎหมายของการกระทำเดิมหรือทั้งสองอย่าง²²

ดังนั้นหลัก Ne bis in idem จึงหมายความว่า “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณา เพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว”²³ ทำให้เกิดสภาพเด็ดขาดทางกฎหมาย (Rechtskraft) กล่าวคือ เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องแล้ว คดีนั้นจะรื้อฟื้นขึ้นมาดำเนินการอีก ไม่ได้

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างหลัก Double jeopardy และหลัก Ne bis in idem ต่างก็มีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือ เพื่อคุ้มครองจำเลยจากการถูกพิจารณาคดีครั้งที่สองจากการกระทำครั้งเดียวกัน แตกต่างกันที่หลัก Double jeopardy คุ้มครองมิให้จำเลยต้องถูกพิจารณาเป็นครั้งที่สองตั้งแต่ในชั้นอุทธรณ์ ส่วนหลัก Ne bis in idem คุ้มครองมิให้จำเลยต้องถูกพิจารณาเป็นครั้งที่สองเมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ส่วนการอุทธรณ์หรือฎีกานั้นหากคดียังไม่ถึงที่สุดก็สามารถกระทำได้ไม่เป็นการต้องห้าม เนื่องจากเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมาย จุดนี้เองจึงเป็นข้อแตกต่างระหว่างหลัก Ne bis in idem และหลัก Double jeopardy

ปัญหาของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาก็คือ แม้เราต้องยอมรับในหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีความศักดิ์สิทธิ์และน่าเชื่อถือ สร้างความสงบเรียบร้อยและเป็นระเบียบในสังคมก็ตาม แต่หากกระบวนการยุติธรรมเกิดความผิดพลาดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความไม่น่าเชื่อถือหรือคุณภาพของพยานหลักฐานที่ไม่ดีพอ หรือปรากฏภายหลังว่าพยานที่เบิกความในคดีนั้นเป็นพยานเท็จ หรือมีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ผลของคำพิพากษาเปลี่ยนแปลงไป ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลถึงหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ และการยอมรับจากคู่ความและประชาชน ปัญหานี้จึงเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งทำให้ในหลาย ๆ ประเทศต้องยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องอันเกิดจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดดังกล่าว โดยอยู่ในเงื่อนไขที่ว่าหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องมีลักษณะจำกัด ไม่ให้

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 21-22.

²³ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 185.

มีการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้โดยง่าย อันจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาดังที่กล่าวมาแล้ว

2.3.2 หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษ

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าแม้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐจะมีประสิทธิภาพมากเพียงใดก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วความผิดพลาดบกพร่องอาจเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนของตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล อันส่งผลกระทบต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นความผิดพลาดที่เกิดเป็นโทษแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ในกรณีที่มีการลงโทษจำเลยทั้ง ๆ ที่มิได้กระทำความผิด หรือความผิดพลาดในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยแต่เป็นโทษต่อผู้ที่ต้องเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น หากมีการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดไปทั้ง ๆ ที่ได้กระทำความผิดนั้นจริง ๆ ในส่วนนี้จะอธิบายถึงหลักการทั้งสองว่ามีหลักการ เหตุผลและความจำเป็นในการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาที่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันนี้อย่างไร

2.3.2.1 หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย แม้มีการวางกระบวนการไว้อย่างมีประสิทธิภาพมากเพียงใด ความผิดพลาดบกพร่องย่อมอาจเกิดขึ้นได้ ความจำเป็นในการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงถูกกำหนดขึ้นในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลกซึ่งก็รวมทั้งประเทศไทยด้วยดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 การกำหนดให้มีมาตรการดังกล่าวก็เพื่อเป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ไขผลของคำพิพากษาลงโทษจำเลยที่เป็นผู้บริสุทธิ์ ให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาทดแทนความเสียหาย และกอบกู้ชื่อเสียงเกียรติยศของตนให้กลับสู่ฐานะเดิมเท่าที่จะสามารถกระทำได้

การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ มีที่มาจากแนวความคิดที่ว่า แม้ข้อสันนิษฐานว่า สิ่งที่พิพากษาถึงที่สุดไปแล้วเป็นสิ่งที่ถูกต้องจะมีความสำคัญมากในแง่ของความสงบเรียบร้อยของสังคมก็ตาม แต่ถ้าจะปล่อยให้ความผิดพลาดซึ่งอาจจะเกิดมีปรากฏขึ้น ไม่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง ความผิดพลาดที่ปรากฏนั้น ก็จะทำให้ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวงการยุติธรรมเสื่อมคลายไปได้ จึงจำเป็นต้องยอมให้มีการรื้อฟื้นแก้ไขได้²⁴ การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จึงเป็นมาตรการในการแก้ไขผลของคำพิพากษาถึงที่สุดที่ผิดพลาดจากกระบวนการยุติธรรมดังที่กล่าวมา โดยการให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีคำพิพากษานั้นเอง เป็นผู้พิจารณาแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องนั้น ๆ ด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นใหม่

²⁴ โกเมน ภัทรภิมย์, “การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่,” ใน ชีวิตและผลงาน โกเมน ภัทรภิมย์ (กรุงเทพฯ : ศรีสมบัติการพิมพ์, 2536). หน้า 195.

2.3.2.2 หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ

นอกจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นโทษแก่จำเลยดั่งที่กล่าวมาแล้ว ในทางกลับกันความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมก็อาจเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดหรือจำเลยได้ ซึ่งความผิดพลาดดังกล่าวแม้ในภายหลังจะมีข้อเท็จจริงใหม่หรือพยานหลักฐานใหม่ที่ปรากฏในภายหลังว่าจำเลยที่ศาลตัดสินให้ปล่อยตัวไปตามคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง ๆ ก็ไม่สามารถลงโทษบุคคลนั้นได้อีก เพราะมีคำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้ว กรณีเช่นนี้ย่อมทำให้กระทบกระเทือนต่อความน่าเชื่อถือในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริง ดังนั้น หลักผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษ จึงได้ถูกนำมาใช้โดยเป็นไปตามทฤษฎีลงโทษเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ความประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีนี้ก็เพื่อเป็นการชดเชยความไว้วางใจในกฎหมายของประชาชนที่ถูกกระทบกระเทือนโดยการกระทำผิด ทั้งนี้เพราะประชาชนย่อมจะไว้วางใจว่าเขาจะไม่ได้รับความคุ้มครองของกฎหมาย ดังนั้นจึงต้องลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้เห็นว่าเขาได้รับการคุ้มครองเช่นนั้นจริง โดยการลงโทษผู้กระทำความผิด²⁵ เพื่อให้กฎหมายคงความศักดิ์สิทธิ์ และคงความน่าเชื่อถือในสังคม ซึ่งในหลาย ๆ ประเทศ เช่น ได้หวัน เยอรมนี ออสเตรเลีย ก็มีกฎหมายที่ให้อำนาจในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นโทษกับจำเลยได้ ซึ่งการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษกับจำเลยนี้ ถือว่าเป็นข้อยกเว้นของหลัก “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว (ne bis in idem)”²⁶

เมื่อพิจารณาหลักการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ทั้งสองหลักการดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่ามีหลักการหรือวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันคือ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม โดยหลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณมุ่งคุ้มครองให้เกิดความยุติธรรมแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ ให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริงหากพิสูจน์ได้ว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิดจริง ส่วนการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษมุ่งคุ้มครองให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย และทำให้ประชาชนในสังคมมีความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อคงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเป็นหลักการที่หลาย ๆ ประเทศให้การยอมรับและกำหนดไว้เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างสมบูรณ์ทั้งสองหลักการ แต่ในประเทศไทยเมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 กลับกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้เฉพาะแต่ในกรณีที่บุคคลจำเลยเท่านั้น กล่าวคือ สามารถรื้อฟื้นคดีอาญาได้เฉพาะกรณีที่มีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่ว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดตามที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วนั้น จึงจะสามารถขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ แต่กรณีที่โทษแก่จำเลยไม่สามารถขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ กฎหมายดังกล่าวจึงไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้อย่างสมบูรณ์ตามหลักการของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

²⁵ สหชน รัตนไพจิตร, “ความประสงค์ของการลงโทษอาญา : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 68.

²⁶ คณิต ญ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 185.

2.4 หลักความไม่มีส่วนได้เสีย

หลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง (principe d'impartialité) เกิดขึ้นจากความคิดพื้นฐานที่ว่าหากบุคคลมีอำนาจสั่งการในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่ บุคคลนั้นก็จะสูญเสียความเป็นกลางและไม่อาจจะวินิจฉัยสั่งการได้โดยปราศจากอคติในเรื่องนั้น ๆ ดังนั้น หลักนี้จึงนำมาใช้ในองค์กรของรัฐที่มีอำนาจวินิจฉัยตัดสินในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักความเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือตุลาการ ซึ่งนำไปสู่หลักการคัดค้านผู้พิพากษาที่มีประโยชน์หรือส่วนได้เสียในคดี มิให้เป็นผู้วินิจฉัยคดีนั้น หรือหลักความเป็นกลางขององค์กรฝ่ายปกครองที่ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือกรรมการในคณะกรรมการใด ๆ ที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองพิจารณาและวินิจฉัยสั่งการหรือร่วมประชุมและลงมติในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่ การศึกษาถึงหลักการดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ปัญหาของระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 12 ที่กำหนดว่า “ผู้พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาตามระเบียบนี้” ว่าขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียและส่งผลกระทบต่อกรอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือไม่ในบทต่อไป

2.4.1 หลักความไม่มีส่วนได้เสียในต่างประเทศ

ในต่างประเทศได้ยอมรับหลักความเป็นกลางในฐานะหลักกฎหมายทั่วไปมานานแล้ว ในส่วนนี้จะทำการศึกษาลักษณะหลักความไม่มีส่วนได้เสียในต่างประเทศ เพื่อที่จะทำให้ทราบถึงความคิดพื้นฐานของหลักการดังกล่าวว่ามีแนวความคิดและหลักการกำหนดไว้อย่างไร โดยจะศึกษาลักษณะหลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษตามลำดับ ดังนี้

2.4.1.1 หลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศฝรั่งเศส

หลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความปราศจากอคติ (impartiality) ถือเป็นหลักหนึ่งของหลักกฎหมายทั่วไปในประเทศฝรั่งเศส มีวิวัฒนาการมาจากคำตัดสินของสภาที่ปรึกษาแห่งรัฐ (le Conseil de préfecture)²⁷ เป็นเวลานานแล้ว โดยถือว่าการวินิจฉัยสั่งการของฝ่ายบริหารจะต้องรักษาไว้ซึ่งหลักความไม่มีส่วนได้เสีย ต่อมาได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายลำดับรองซึ่งออกโดยฝ่ายบริหาร (décret du 28 novembre 1983) ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 1983 ในมาตรา

²⁷ ในเวลาต่อมาสภาที่ปรึกษาแห่งรัฐกลายเป็นศาลปกครองสูงสุด ตามรัฐบัญญัติลงวันที่ 24 พฤษภาคม ค.ศ. 1872 ที่แยกหน้าที่ของสภาที่ปรึกษาแห่งรัฐในฐานะที่ปรึกษากฎหมายของฝ่ายปกครองออกจากหน้าที่ในการพิจารณาข้อพิพาททางปกครอง เพื่อให้สภาที่ปรึกษาแห่งรัฐมีอำนาจตัดสินชี้ขาดได้ด้วยตนเอง แตกต่างจากในอดีตที่สภาที่ปรึกษาแห่งรัฐมีหน้าที่เพียงเตรียมร่างคำวินิจฉัยให้รัฐมนตรีที่มีอำนาจเป็นผู้ชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างฝ่ายปกครองกับเอกชน

13 ได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องในการวินิจฉัยหรือมีคำสั่งทางปกครองจักต้องไม่มีส่วนได้เสียในการกระทำหรือออกคำสั่งทางปกครองนั้น ๆ²⁸

หลักความไม่มีส่วนได้เสียในการกระทำคำสั่งทางปกครองนั้นผู้เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัย หรือมีคำสั่งทางปกครองต้องไม่มีส่วนได้เสียทั้งทางตรงและทางอ้อม ในกรณีที่มีเหตุสงสัยว่าบุคคลนั้นมีส่วนได้เสียในการกระทำคำสั่ง หรือคำวินิจฉัยทางปกครองหรือไม่นั้น ศาลปกครองฝรั่งเศสมักตีความไปในทางที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนมากกว่า โดยมีกวีนิพนธ์ว่าบุคคลนั้นมีส่วนได้เสียในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งทางปกครองนั้น โดยถือว่าการมีส่วนได้เสียในทางอ้อมหรือส่วนได้เสียทางจิตใจนั้นมีอิทธิพลโน้มน้าวให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ ศาลปกครองถือว่าหลักความไม่มีส่วนได้เสียเป็นหลักกฎหมายทั่วไป กฎหมายหลายฉบับได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์นี้ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจยกขึ้นโต้แย้ง หรือประธานคณะกรรมการ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องที่มีอำนาจทำคำวินิจฉัยนั้น ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียนั้นสามารถยกขึ้นกล่าวอ้างได้ถึงการมีส่วนได้เสียของผู้มีอำนาจทำการวินิจฉัยคดี ในกรณีที่มีผู้มีอำนาจทำการวินิจฉัยหรือมีคำสั่งทางปกครองหลายคน แม้ผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจทำคำสั่งทางปกครองนั้นก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด อันก่อให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ ซึ่งคำวินิจฉัยนั้นศาลอาจวินิจฉัยเป็นโมฆะได้²⁹

การที่มีส่วนได้เสียนั้น บุคคลนั้นอาจเคยเป็นผู้เสนอให้ความเห็นในเรื่องนั้น ๆ ไว้แล้ว หรือเคยให้ความเห็นมาก่อน หรือคำวินิจฉัยนั้นเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นโดยตรงหรือโดยอ้อม ซึ่งศาลมักจะถือว่าบุคคลนั้นมีส่วนได้เสียในเรื่องที่เกี่ยวข้องนั้นแล้ว นอกจากนี้ศาลปกครองฝรั่งเศสยังได้วางแนวเพิ่มเติมและได้รับการรับรองตามกฎหมายฉบับลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 1983 ดังกล่าว โดยในมาตรา 13 วรรคสอง บัญญัติว่า การปรากฏตัวของบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในที่ประชุมนั้น ทำให้คำสั่งทางปกครองนั้นเสียไปเป็นโมฆะ เว้นแต่ในกรณีที่การปรากฏตัวของผู้มีส่วนได้เสียนั้น ไม่ส่งผลต่อการประชุมหรือการตัดสินใจแต่ประการใด ดังนั้น บุคคลผู้มีส่วนได้เสียถ้าอยู่ในที่ประชุมถึงแม้ไม่ได้ออกเสียงแสดงความคิดเห็น การปรากฏตัวของบุคคลนั้น ก็ก่อให้เกิดอคติหรือการมีส่วนได้เสียได้³⁰ เช่น ในคดี *Gouverneur General de l'Algerie* ศาลปกครองตัดสินว่าคณะกรรมการวินัยจะมีสมาชิกคนหนึ่งที่กำลังถูกลงโทษทางวินัยอยู่ไม่ได้ และในคดี *Ministre de l'Education Nationale clusdaka et camas* ศาลปกครองตัดสินว่า คณะกรรมการสอบสวนจะมีสมาชิกคนหนึ่งซึ่งได้แสดงออกอย่างสาธารณะว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้สมัครสอบบางคนไม่ได้³¹

²⁸ สิริชัย สุธีวีระขจร, “หลักกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538), หน้า 67.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 68

³⁰ โปรดดู เรื่องเดียวกัน, หน้า 69-70

³¹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, “องค์กรและวิธีการคุ้มครองประชาชนและควบคุมฝ่ายปกครองภายในฝ่ายปกครองในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 171.

2.4.1.2 หลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษ หลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือไม่มีอคตินี้เป็นหลักการหนึ่งในหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ โดยเห็นว่าผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิที่จะขอให้คดีของเขาได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่มีความเป็นธรรมที่ไม่มีส่วนได้เสียในคดีที่จะพิพากษาและไม่มี ความลำเอียง

หลักที่ว่าผู้พิพากษาจะต้องไม่มีความลำเอียงหรือมีอคตินั้นได้พิจารณา มาในระบบกฎหมายอังกฤษโดยอาศัยอำนาจการควบคุมของศาล High Court ที่มีเหนือศาลชั้นต้น แต่ในปัจจุบันนี้หลักดังกล่าวได้นำมาใช้กับคณะกรรมการกึ่งตุลาการหรือเจ้าหน้าที่องค์กรอื่นที่ทำหน้าที่ทางตุลาการด้วย การจะพิจารณาว่าอะไรเป็น “การไม่มีส่วนได้เสีย” นั้น มีความแตกต่างกันออกไปในหลาย ๆ คดี เช่น ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจในเรื่องที่วินิจฉัย ในคดี *Dimes V. Grand Junction Canal Proprietors* ปี 1852 ศาลสูงได้พิพากษาว่า คำพิพากษาที่ประธานศาลฎีกามีส่วนร่วมพิจารณาอยู่ด้วยเป็นการไม่ชอบเพราะประธานศาลฎีกาดังกล่าวเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทที่เป็นคู่ความในคดี

ในกรณีที่ศาลเห็นว่ามิพพฤติการณ์ที่จะก่อให้เกิดถึงความลำเอียงเท่ากับมีความลำเอียงเกิดขึ้นจริง ๆ แม้ว่าผู้พิพากษาที่มีส่วนได้เสียจริงหรือถูกเข้าใจว่ามีส่วนได้เสียจะมีเหตุผลที่ดีและถูกต้อง และไม่ได้ให้ความมีส่วนได้เสียของตัวผู้พิพากษาเองเข้ามามีอิทธิพลต่อคำตัดสินของตนเองก็ตาม ศาลถือว่าเป็นการละเมิดหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ เช่น คดี *R.V. Hendon R.D.C., ex parte Pennington* ปี 1975 ได้มีการฟ้องคดีผู้ขายส่งผักให้แก่โรงเรียนตามกฎหมาย *Weight and Measure Act 1963* โดยคำฟ้องอ้างว่าผู้ขายโกงน้ำหนัก ผู้พิพากษาคนหนึ่งซึ่งพิจารณาคดีนี้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนแห่งหนึ่งซึ่งจำเลยส่งผักให้ แต่ไม่ใช่โรงเรียนที่ผู้ขายได้กระทำความผิด ศาลวินิจฉัยว่ามีการละเมิดหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติเพราะผู้พิพากษานั้นได้ร่วมพิพากษาคดีด้วย จึงเพิกถอนคำพิพากษาที่ลงโทษผู้ขายนั้นเสีย

นอกจากนี้ในกรณีความเป็นปฏิปักษ์ ความมีสัมพันธทางเครือญาติกับผู้ยื่นคำร้อง หน้าที่การงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองตั้งแต่สองหน้าที่ขึ้นไปขัดกัน ยกเว้นแต่ในกรณีที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้เหล่านี้ ศาลอังกฤษได้กล่าวถึงว่าอยู่ในขอบข่ายของการมีส่วนได้เสีย ต่อไปนี้เป็นกรณีที่ไม่นำหลักการมีส่วนได้เสียมาใช้บังคับ

1. ในกรณีที่กฎหมายได้บัญญัติว่าให้มีการกระทำบางอย่างถ้ามีการลำเอียงเกิดขึ้น เช่น ผู้พิพากษา *justice of the peace* ไม่อาจยุ่งเกี่ยวกับการออกใบอนุญาตขายสุราได้ ถ้ามีส่วนได้เสียทางการเงิน แต่ถ้ามิได้เคารพกฎดังกล่าว ก็ไม่ทำให้การกระทำที่ผู้พิพากษาที่มีส่วนได้เสียได้ทำไปนั้นต้องเสียไป ในกรณีที่กฎหมายมีบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายก็จะกำหนดห้ามนำหลักการลำเอียงมาใช้บังคับ

2. ในกรณีที่กฎหมายไม่ให้ศาลมีอำนาจตรวจสอบฝ่ายปกครอง ในคดี *Wilkinson V. Barking Corporation* ปี 1948 พระราชบัญญัติ *Local Government Superannuation Acts* บัญญัติว่า ปัญหาที่ว่าพนักงานขององค์กรส่วนท้องถิ่นจะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญหรือไม่นั้นให้องค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นผู้วินิจฉัยและให้อุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีสาธารณสุขได้ ได้มีผู้ฟ้องศาลว่า คำวินิจฉัยขององค์กรส่วนท้องถิ่นและของรัฐมนตรีเป็นโมฆะเพราะทั้งคู่เป็นผู้พิพากษาในคดีของตนเอง เนื่องจากตามพระราชบัญญัติดังกล่าวองค์กรส่วนท้องถิ่นและรัฐมนตรีจะต้องจ่ายเงินเข้า

กองทุนสำหรับจ่ายเงินบำนาญให้แก่พนักงาน ศาลอุทธรณ์เห็นด้วยกับข้ออ้างดังกล่าวแต่วินิจฉัยว่า เนื่องจากพระราชบัญญัติได้กำหนดวิธีการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาไว้แล้ว ศาลจึงไม่มีอำนาจที่จะเข้าไปแทรกแซงในคำวินิจฉัยของรัฐมนตรีได้อีก

3. ในกรณีที่คำวินิจฉัยนั้นเกี่ยวกับเรื่องนโยบายแล้ว หลักความไม่มีส่วนได้เสียไม่ใช่บังคับ เช่น ในคดี Franklin V. Minister of Town and Country Planning 1947 ได้มีผู้ร้องขอต่อศาลให้สั่งเพิกถอนคำสั่งของรัฐมนตรีที่ให้จัดตั้งเมืองใหม่ขึ้นที่ Stevenage ตามกฎหมาย New Towns Act 1946 เพราะรัฐมนตรีได้กระทำตัวเป็นผู้พิพากษาในคดีของตนเองโดยการยืนยันคำสั่งของตนเอง ซึ่งรัฐมนตรีได้ส่งไปตามมาตรา 1 แห่งกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นการขัดต่อหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ สภาขุนนางได้แบ่งแยกระหว่างอำนาจหน้าที่ทางตุลาการและทางปกครองของรัฐมนตรีโดยวินิจฉัยว่า การที่รัฐมนตรีมีคำสั่งยืนยันคำสั่งของตนเองหลังจากที่ได้รับรายงานการสอบสวนในท้องถิ่นแล้วนั้น เป็นการกระทำในทางปกครองไม่ใช่การกระทำทางตุลาการ และคำสั่งนั้นเป็นเรื่องนโยบาย ดังนั้น รัฐมนตรีจึงไม่ต้องเคารพหลักของความยุติธรรมตามธรรมชาติในการกระทำเช่นนี้

4. ในกรณีที่มีผลประโยชน์ขัดกับผลประโยชน์ของเอกชนในขอบเขตของกฎหมายปกครองนั้น การชั่งน้ำหนักความสำคัญของเรื่องผลประโยชน์ของมหาชนย่อมมาก่อนเอกชนจำต้องยอมรับในการเสียประโยชน์ หรือสิทธิของตนเพื่อรักษาผลประโยชน์ของมหาชนไว้การที่ต้องรักษาผลประโยชน์ของมหาชนไว้ก่อนนั้น เพราะไม่อาจหาวิธีการอื่นมาแทนได้จึงยอมอยู่เหนือหลักความไม่มีส่วนได้เสีย กล่าวคือ ไม่นำหลักความไม่มีส่วนได้เสียมาใช้บังคับ³²

2.4.2 หลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศไทย

ในประเทศไทยก็มีการนำหลักความไม่มีส่วนได้เสียมาใช้เช่นกัน โดยนำมาใช้กับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล และการออกคำสั่งทางปกครอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่กรณีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณาหรือมีคำสั่งนั้นอย่างแท้จริง กล่าวคือ เมื่อมีเหตุที่จะทำให้เกิดความไม่เที่ยงธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี หรือการออกคำสั่งทางปกครอง เจ้าหน้าที่ผู้นั้นก็อาจขอลอนตัวจากคดีนั้นได้ หรือคู่กรณีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจคัดค้านเจ้าหน้าที่ผู้นั้นได้หากเห็นว่าเจ้าหน้าที่ผู้นั้นมีส่วนได้เสียในการพิจารณาเรื่องของตน

หลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศไทยนั้นปรากฏอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 11³³ ที่บัญญัติถึงเหตุแห่งการคัดค้านผู้พิพากษาเอาไว้

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 171-174.

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 11 บัญญัติว่า “เมื่อคดีถึงศาล ผู้พิพากษาคณะหนึ่งคนใดในศาลนั้น อาจถูกคัดค้านได้ ในเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ถ้าผู้พิพากษานั้นมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องอยู่ในคดีนั้น
- (2) ถ้าเป็นญาติเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือว่าเป็น บุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงาน นับได้เพียงสองชั้น
- (3) ถ้าเป็นผู้ที่ได้ถูกอ้างเป็นพยาน โดยที่ได้รู้ได้เห็นเหตุการณ์ หรือโดยเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษเกี่ยวข้องกับคดีนั้น

และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 63 บัญญัติถึงเหตุแห่งการคัดค้านตุลาการศาลปกครองว่าอาจถูกคัดค้านได้ตามเหตุแห่งการคัดค้านผู้พิพากษาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น เป็นญาติเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกับคู่ความในคดีนั้น เป็นต้น นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 13³⁴ ถึง 20 ก็มีบทบัญญัติที่สะท้อนถึงหลักความไม่มีส่วนได้เสียของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองไว้ด้วย เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองใช้เป็นหลักในการปฏิบัติราชการ โดยเจ้าหน้าที่ผู้พิจารณาเรื่องทางปกครองและเจ้าหน้าที่ทำคำสั่งทางปกครองจะต้องไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องนั้นเพื่อเป็นหลักประกันความเป็นธรรมแก่คู่กรณีในคำสั่งทางปกครองนั้น

เมื่อพิจารณาหลักความไม่มีส่วนได้เสียดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นหลักการที่กำหนดขึ้นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลผู้มีอำนาจสั่งการในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่ ซึ่งบุคคลนั้นอาจจะสูญเสียความเป็นกลางและไม่อาจจะวินิจฉัยสั่งการในเรื่องนั้น ๆ ได้โดยปราศจากอคติ มาวินิจฉัยสั่งการในเรื่องนั้น ในต่างประเทศถือหลักความไม่มีส่วนได้เสียถือเป็นหลักกฎหมายทั่วไปหรือเป็นหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติที่มีการนำมาใช้ในการพิจารณาสั่งการเรื่องต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนขององค์กรของรัฐทุกองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรตุลาการ ที่ถือเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผู้พิพากษาที่จะทำการพิจารณาพิพากษาคดีใดจึงต้องไม่มีส่วนได้เสียหรืออคติกับคดีนั้น ส่วนในประเทศไทยก็มีการนำเอาหลักความไม่มีส่วนได้เสียมาใช้กับระบบการทำงานของราชการไทยด้วย เพื่อให้การทำงานทุกขั้นตอนมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพ ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานทางปกครองมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกด้วย หลักความไม่มีส่วนได้เสียจึงเป็นหลักการหนึ่งที่จะช่วยให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นไปด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน

(4) ถ้าได้เป็นหรือเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทน หรือได้ เป็นทนายความของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแล้ว

(5) ถ้าได้เป็นผู้พิพากษา นิ่งพิจารณาคดีเดียวกันนั้นในศาล อันมาแล้ว หรือเป็นอนุญาโตตุลาการมาแล้ว

(6) ถ้ามีคดีอีกเรื่องหนึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณา ซึ่งผู้พิพากษา นั้นเองหรือภริยา หรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือตรงลงมา ของผู้พิพากษานั้นฝ่ายหนึ่ง พินาศกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือ ภริยาหรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือตรงลงมาของคู่ความ ฝ่ายนั้นอีกฝ่ายหนึ่ง

(7) ถ้าผู้พิพากษานั้นเป็นเจ้าหน้าที่หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้าง ของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง”

³⁴ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 13 บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ที่ตั้งต่อไปนี้จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

(1) เป็นคู่กรณีเอง

(2) เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่กรณี

(3) เป็นญาติของคู่กรณี คือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น

(4) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้พิทักษ์หรือผู้แทนหรือตัวแทนของคู่กรณี

(5) เป็นเจ้าหน้าที่หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่กรณี

(6) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

จากการศึกษาแนวความคิดและหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าเป็นแนวคิดที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้เข้ามาในกระบวนการยุติธรรมให้ได้รับความรับรองและคุ้มครองตามสิทธิของตน ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไข ทบทวนคำพิพากษาคดีอาญาที่มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยมากขึ้น โดยการให้สิทธิโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งในปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาข้อกฎหมาย และการกำหนดโทษที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมควรได้ เพื่อให้มีการแก้ไขทบทวนความผิดพลาดบกพร่องซึ่งเกิดขึ้นในการพิจารณาคดีนั้น ซึ่งก็เป็นหลักการทำงานเดียวกับหลักการพิจารณาคดี 2 ชั้น ที่ต้องการให้มีการพิจารณาคดี 2 ชั้นเป็นอย่างน้อยเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการพิจารณาคดีของศาล หรือการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ก็เพื่อเป็นมาตรการในการแก้ไขผลของคำพิพากษาที่ผิดพลาด เป็นการเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ หรือเป็นการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าจะให้ความคุ้มครองและหลักประกันที่แท้จริงแก่ประชาชน และประการสุดท้ายคือหลักความไม่มีส่วนได้เสีย ที่มีแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้ที่มีความเป็นกลางและไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องที่ตัดสินนั้น เพื่อให้ผลแห่งคำพิพากษานั้นเป็นไปอย่างบริสุทธิ์และยุติธรรม เมื่อพิจารณาแนวความคิดดังกล่าวเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม ที่กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาต้องมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จึงจะใช้สิทธิในการอุทธรณ์ได้นั้น แม้จะเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้มีการทบทวนคำพิพากษา หรือมีการพิจารณาคดี 2 ชั้นเป็นอย่างน้อยเหมือนกันก็ตาม แต่ก็ยังเป็นที่เห็นได้ว่าจะไม่สอดคล้องกับแนวความคิดของการทบทวนคำพิพากษาอย่างที่แท้จริง เนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจนอันเกิดจากการนำหลักเกณฑ์ทางกฎหมายสองเรื่องมาบัญญัติเป็นเรื่องเดียวกันและมีลักษณะที่จำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังไม่มีการให้ความคุ้มครองในเรื่องความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นของคำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาลโดยการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เหมือนดังเช่นคดีอาญาทั่วไป และในส่วนขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ที่มีการกำหนดให้ผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะพิจารณาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาอุทธรณ์มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้อีกก็ยังมีปัญหาการขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง ซึ่งเป็นปัญหาที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์กันโดยละเอียดในบทต่อ ๆ ไป

บทที่ 3

แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการทบทวนคำพิพากษาและการรื้อฟื้นคดี ชั้นพิจารณาใหม่ในกระบวนการยุติธรรมไทย

กฎหมายวิธีพิจารณาความเป็นกฎหมายที่กำหนดถึงกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และระเบียบวิธีการในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล เพื่อการบังคับให้ข้อกำหนดในกฎหมายมีผลบังคับ และเพื่อให้การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ เป็นไปโดยเที่ยงธรรม (fairness) ทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับการคุ้มครองตามสิทธิของตนตามที่กฎหมายบัญญัติ การศึกษาแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการทบทวนคำพิพากษา (review) และการรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ (reopening a case) ในกระบวนการยุติธรรมไทยจะทำให้เข้าใจถึงวิธีพิจารณาที่ใช้ในชั้นทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือที่เรียกว่าวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ และวิธีพิจารณาในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ ซึ่งในแต่ละองค์กรไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือองค์กรฝ่ายปกครองจะมีวิธีพิจารณาที่เหมือนกันและแตกต่างกันในหลายประการ การทำความเข้าใจในระบบวิธีพิจารณาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากรณีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ว่ามีความแตกต่างกับวิธีพิจารณาที่ใช้อยู่ในกระบวนการยุติธรรมไทยอย่างไร และมีการให้ความคุ้มครองแก่สิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ถูกกล่าวหาอย่างเหมาะสมหรือไม่ โดยในบทนี้จะทำการศึกษาโดยแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่ว่าด้วยวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทย และส่วนที่สองว่าด้วยการรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ในกระบวนการยุติธรรมไทย

3.1 วิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทย

กระบวนการยุติธรรมไทยมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้หลายประการ หนึ่งในนั้นก็คือการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือผู้ที่ได้รับคำสั่งทางปกครองอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่ง เพื่อให้ศาลที่สูงกว่าหรือองค์กรที่สูงกว่าทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากการที่ต้องยอมรับว่าการดำเนินการพิจารณาเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ อาจเกิดความผิดพลาดบกพร่องได้ในขั้นตอนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการรับฟังข้อเท็จจริง หรือการปรับบทกฎหมาย เพราะผู้พิพากษาหรือผู้ออกคำสั่งทางปกครองเป็นปุถุชนธรรมดาที่อาจมีความผิดพลาดบกพร่องในการวินิจฉัยและมีคำสั่งได้ ความจำเป็นที่ต้องกำหนดให้มีการอุทธรณ์ฎีกาจึงเกิดขึ้น เพื่อให้มีการทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกครั้งหนึ่งเพื่อเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชน

3.1.1 วิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของศาลยุติธรรมในคดีอาญา

ศาลยุติธรรมเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าอยู่ในอำนาจของศาลอื่น มีกฎหมายวิธีพิจารณาความ เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติ กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับรัฐและองค์กรของรัฐ กฎหมายวิธีพิจารณาความจึงจัดอยู่ในประเภทกฎหมายมหาชน มีความสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อกฎหมายอาญาเพราะการบังคับใช้กฎหมายอาญาจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น

การศึกษาวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของศาลยุติธรรมจะทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ที่ใช้ อยู่ในกระบวนการยุติธรรมไทยว่ามีกระบวนการและขั้นตอนในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ผู้ต้องหาหรือจำเลยกำหนดไว้อย่างไร และหลักเกณฑ์ดังกล่าวให้ความคุ้มครองแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย อย่างไรเพียงพอหรือไม่ เนื่องจากวิธีพิจารณาความที่ดีจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่เป็นนิติรัฐ (The Rule of Law) กล่าวคือ การใช้มาตรการต่าง ๆ ในการดำเนินคดีจะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลใน ฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องให้สิทธิในการพิจารณาคดีแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างเต็มที่ การพิจารณาคดีต้องทำโดยเปิดเผย ด้วยความรวดเร็ว และเป็นธรรม ต้องให้สิทธิในการอุทธรณ์ได้แย้ง คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในกรณีที่เห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมีความผิดพลาดบกพร่องไป เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง

วิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของศาลยุติธรรมในคดีอาญาถูกกำหนดไว้ในประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ ดังนี้

3.1.1.1 ผู้มีสิทธิอุทธรณ์

ผู้มีสิทธิอุทธรณ์ ได้แก่ คู่ความในคดี ไม่ว่าจะเป็นจำเลย พนักงานอัยการ ผู้เสียหายหรือผู้อำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย¹ หรือผู้แทนเฉพาะคดี² ที่เป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีเองหรือ เข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ³ และบุคคลอื่นที่ถูกกระทบจากคำพิพากษาของศาล เช่น ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดที่ถูกศาลสั่งยึด โดยแสดงได้ว่าไม่รู้เห็นเป็นใจกับการ กระทำความผิด ก็เป็นผู้ที่มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาได้ภายใต้ข้อจำกัดและเงื่อนไขที่กฎหมายได้บัญญัติไว้

3.1.1.2 ระยะเวลาในการอุทธรณ์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 198 วรรคหนึ่ง บัญญัติ ว่า “การยื่นอุทธรณ์ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำ พิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง” จากบทบัญญัติดังกล่าวการอุทธรณ์คำพิพากษา

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 6

³ กรณีเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์เฉพาะคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความ ได้เท่านั้น ส่วนความผิดอาญาแผ่นดินเป็นอำนาจเฉพาะของพนักงานอัยการเท่านั้น ผู้เสียหายหรือผู้อำนาจจัดการแทนไม่มี อำนาจอุทธรณ์ในข้อหาดังกล่าว

หรือคำสั่งในคดีอาญาจึงต้องยื่นอุทธรณ์ภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น การนับกำหนดเวลาอุทธรณ์และการขอขยายระยะเวลาอุทธรณ์มีลักษณะเหมือนในคดีแพ่ง กล่าวคือ การนับกำหนดเวลาอุทธรณ์ให้เริ่มนับหนึ่งในวันรุ่งขึ้นจากวันอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่งเป็นไปตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/3 และหากวันสุดท้ายของวันที่ครบกำหนดเป็นวันหยุดราชการก็สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ในวันเปิดทำการ ระยะเวลาการยื่นอุทธรณ์นี้ไม่ใช่อายุความจึงสามารถขอขยายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ที่อนุโลมมาใช้ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 บัญญัติว่า “เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลมีอำนาจที่จะออกคำสั่งขยายหรือย่นระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้หรือตามที่ศาลได้กำหนดไว้ หรือระยะเวลาที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งอันกำหนดไว้ในกฎหมายอื่น เพื่อให้ดำเนินหรือมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ก่อนสิ้นระยะเวลานั้นแต่การขยายหรือย่นเวลาเช่นว่านี้ ให้พึงทำได้ต่อเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ และศาลได้มีคำสั่งหรือคู่ความมีคำขอขึ้นมาก่อนสิ้นระยะเวลานั้น เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย” ในคดีอาญาจึงสามารถขอขยายระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ได้เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ หรือมีเหตุสุดวิสัย

3.1.1.3 รายละเอียดของคำร้องอุทธรณ์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคสอง บัญญัติว่า “อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ” สำหรับข้อกฎหมายนั้น มาตรา 195 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ข้อกฎหมายทั้งปวงอันคู่ความอุทธรณ์ร้องอ้างอิงให้แสดงไว้โดยชัดเจนในฟ้องอุทธรณ์ แต่ต้องเป็นข้อที่ไต่ยกขึ้นมาก่อนแล้วแต่ในศาลชั้นต้น” ข้อกฎหมายที่ไม่ได้กล่าวไว้ในฟ้องหรือที่ไม่ไต่ยกขึ้นมาก่อนแล้วแต่ในศาลชั้นต้นจะยกขึ้นอ้างในชั้นอุทธรณ์ไม่ได้⁴ เว้นแต่เป็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย⁵ เช่น ปัญหาเรื่องอำนาจฟ้อง หรือที่เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ เช่น การอุทธรณ์มิได้ยื่นภายในกำหนดเวลา ตามมาตรา 198 เหล่านี้ ผู้อุทธรณ์ยกขึ้นอ้างได้แม้จะไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวมาแต่ในศาลชั้นต้นก็ตาม ส่วนข้อเท็จจริงนั้นก็ต้องเป็นข้อที่ยกขึ้นมาก่อนแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นเช่นกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 อนุโลมนำมาใช้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

3.1.1.4 องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์

การพิจารณาอุทธรณ์ในคดีอาญาเป็นหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ โดยองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ตามปกติต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คนเป็นองค์คณะจึงจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543

⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 207/2509 ปัญหาว่าความผิดของจำเลยเป็นความผิดต่อเนื่องกันนั้น เป็นปัญหาที่โจทก์มิได้ยกขึ้นว่ากล่าวในชั้นอุทธรณ์ จะยกขึ้นในชั้นฎีกาเป็นการไม่ชอบ

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 74/2503 ในคดีอาญาปัญหาว่าฟ้องของโจทก์จะถูกตั้งตามมาตรา 158 หรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้ไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาในศาลชั้นต้นก็สามารถฎีกาได้

การวินิจฉัยปัญหาใดโดยที่ประชุมใหญ่ต้องเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 208 ทวิ ที่บัญญัติว่า “ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เห็นสมควรจะให้มีการวินิจฉัยปัญหาใด ในคดีเรื่องใดโดยที่ประชุมใหญ่ก็ได้

ที่ประชุมใหญ่ให้ประกอบด้วยผู้พิพากษาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ แต่ต้องไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนผู้พิพากษาแห่งศาลนั้น และให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นประธาน

การวินิจฉัยในที่ประชุมใหญ่ให้อธิปไตยเสียงข้างมาก ถ้าในปัญหาใดมีความเห็นแย้งกันเป็นสองฝ่ายหรือเกินสองฝ่ายขึ้นไปจะหาเสียงข้างมากมิได้ ให้ผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยมาก ยอมเห็นด้วยผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยน้อยกว่า.....”

ดังนั้น การพิจารณาอุทธรณ์โดยหลักต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คนเป็นองค์คณะพิจารณาคดี การที่จะพิจารณาปัญหาใดหรือคดีใดโดยที่ประชุมใหญ่จะกระทำได้อีกเมื่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เห็นสมควรเท่านั้น

3.1.1.5 การพิจารณาอุทธรณ์

การพิจารณาอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 203 บัญญัติว่า “ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาโดยเปิดเผยเฉพาะแต่ในกรณีที่นัดหรืออนุญาตให้คู่ความมาพร้อมกัน หรือมีการสืบพยาน” และมาตรา 208 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดีอุทธรณ์ตามหมวดนี้

(1) ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าควรสืบพยานเพิ่มเติม ให้มีอำนาจเรียกพยานสืบเอง หรือสั่งศาลชั้นต้นสืบให้ เมื่อศาลชั้นต้นสืบพยานแล้ว ให้ส่งสำนวนมายังศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัยต่อไป

(2) ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นเป็นการจำเป็น เนื่องจากศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกระบวนการพิจารณา ก็ให้พิพากษาสั่งให้ศาลชั้นต้นทำการพิจารณาและพิพากษาหรือสั่งใหม่ตามรูปคดี”

จากบทบัญญัติดังกล่าว การพิจารณาอุทธรณ์โดยหลักจะไม่มี การพิจารณาสืบพยานในศาล แต่ศาลอุทธรณ์จะวินิจฉัยคดีโดยพิจารณาจากสำนวนความ คำฟ้อง และคำให้การที่ศาลชั้นต้นส่งมาเป็นหลัก เว้นแต่ในกรณีที่นัดหรืออนุญาตให้คู่ความมาพร้อมกัน เพื่อสืบพยานและฟังคำแถลงการณ์ด้วยปากหรือด้วยหนังสือ แต่โดยหลักแล้วศาลก็จะวินิจฉัยคดีโดยเพียงแต่พิจารณาสำนวนความที่ศาลชั้นต้นส่งมาเท่านั้น

เมื่อศาลอุทธรณ์ได้ตรวจสำนวนความและฟังคู่ความทั้งปวง หรือสืบพยาน ถ้าหากมีเสร็จแล้ว ศาลอุทธรณ์สามารถชี้ขาดตัดสินคดีโดยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ไม่ว่าจะให้ยกอุทธรณ์ ยืน กลับหรือแก้คำพิพากษาศาลของชั้นต้นหรือมีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาคดีนั้นใหม่ได้ตามที่เห็นสมควร และแม้ประเด็นใดจะไม่ได้หยิบยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้น แต่เป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือที่เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจหยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้ และถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำความผิด การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด คดีขาดอายุความ หรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรถูกต้องรับโทษ

ศาลมีอำนาจยกฟ้องปล่อยตัวจำเลยได้อีกด้วย แม้ในคดีนั้นจำเลยจะไม่ได้ต่อสู้ในประเด็นนั้น หรือจำเลยจะรับสารภาพก็ตาม

3.1.2 วิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากรณีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (The Supreme Court's Criminal Division for Person Holding Political Positions) จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) มาตรา 272 และมาตรา 308 มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อันได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่นซึ่งถูกกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น รวมทั้งกรณีบุคคลอื่นที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน หรือผู้ให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลดังกล่าว⁶ คดีที่มีการกล่าวหาว่ากระทำการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ⁷ และคดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติตกเป็นของแผ่นดิน⁸ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังได้กำหนดให้คดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ หรือจึงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ⁹ ซึ่งเคยเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ อีกด้วยการพิจารณาคดีจะกระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษาซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คน ที่คัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา มีวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างจากวิธีพิจารณาที่ใช้ในคดีทั่วไป เนื่องจากเป็นระบบไต่สวนซึ่งศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควรตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในหลายประการ โดยหลักเกณฑ์ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การกำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ สามารถ

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 275

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 249

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 262 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 9(4) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 4 และมาตรา 75 ถึง 83

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 263

อุทธรณ์คำพิพากษาต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 278 วรรคสาม และในวรรคสี่ของมาตราดังกล่าว ยังได้กำหนดให้หลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้เป็นไปตามที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยอาศัยอำนาจของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจึงออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551¹⁰ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 28 มิถุนายน 2551 มีหลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์และวิธีพิจารณาอุทธรณ์กำหนดไว้ ดังนี้

3.1.2.1 ผู้มีสิทธิอุทธรณ์

ผู้มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ได้แก่ ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ให้รับโทษในทางอาญา ให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้พ้นจากตำแหน่ง หรือต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ¹¹ ดังนั้น ผู้มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งจึงถูกกำหนดไว้ให้เฉพาะแก่ผู้ต้องคำพิพากษาเท่านั้น โจทก์หรือผู้ร้องในกรณีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทนจึงไม่อาจอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งได้

3.1.2.2 ระยะเวลาในการอุทธรณ์

ในกรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ผู้ต้องคำพิพากษาอาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ภายใน 30 วันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ¹²

3.1.2.3 รายละเอียดของคำร้องอุทธรณ์

คำร้องอุทธรณ์จะต้องทำเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพและอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) รายละเอียดโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่
- (2) สาเหตุที่ไม่อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณา
- (3) เหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่าหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นว่านั้นแล้วจะทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ
- (4) ลายมือชื่อของผู้อุทธรณ์ ผู้เรียง ผู้เขียนหรือพิมพ์อุทธรณ์¹³

¹⁰ โปรดดูภาคผนวก ก.

¹¹ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 3

¹² ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 5

3.1.2.4 องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์

องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์จะเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจากผู้พิพากษาจำนวน 5 คน ทำหน้าที่บันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ และในกรณีที่มิตินำอุทธรณ์ไว้พิจารณาแล้ว องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวก็จะกลายเป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเสนอต่อที่ประชุมใหญ่เพื่อพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ต่อไป องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์จึงประกอบด้วย ผู้พิพากษาจำนวน 5 คนที่ที่ประชุมใหญ่ ศาลฎีกาเลือก ทำหน้าที่บันทึกความเห็นสรุปสำนวนและในกรณีรับอุทธรณ์แล้วก็จะทำหน้าที่เป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาในเนื้อหาของอุทธรณ์ต่อไป

3.1.2.5 การพิจารณาอุทธรณ์

เมื่อได้รับคำร้องอุทธรณ์แล้ว ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะเลือกผู้พิพากษา 5 คน เป็นองค์คณะทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ที่ได้ยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา แต่ทั้งนี้องค์คณะผู้พิพากษาดังกล่าวจะต้องไม่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์ องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์มีหน้าที่ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อจัดให้มีการลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ กรณีที่เป็นการจำเป็นองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์อาจไต่สวนให้ได้ความจริงอย่างหนึ่งอย่างใดในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเสียก่อนก็ได้ ในกรณีที่มีการไต่สวนให้แจ้งวันนัดไต่สวนให้ผู้ต้องคำพิพากษาและโจทก์หรือผู้ร้องทราบล่วงหน้าก่อนวันนัดไม่น้อยกว่า 15 วัน

ถ้าที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติว่าเป็นอุทธรณ์ที่ชอบก็ให้รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาและให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยต่อไป ถ้าเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาไต่สวนเพิ่มเติม ก็ให้องค์คณะไต่สวนทำการไต่สวนพยานหลักฐานซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่ไต่สวนมาแล้วมาไต่สวนใหม่โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ เมื่อองค์คณะไต่สวนได้รวบรวมข้อเท็จจริงเสร็จแล้วให้ส่งให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาล่วงหน้าก่อนวันลงมติไม่น้อยกว่า 15 วัน

ในกรณีที่ผู้อุทธรณ์เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้ได้รับโทษทางอาญา เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ลงมติแล้ว ให้แจ้งผลของการลงมติให้ผู้ต้องคำพิพากษาและโจทก์ทราบในวันเดียวกันกับที่มีมติ ถ้าเป็นความผิดของโจทก์ที่ไม่มา หากเห็นเป็นการสมควรที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะลงมติโดยโจทก์ไม่อยู่ก็ได้ ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่อยู่โดยไม่มีเหตุสงสัยว่าหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ก็ให้ที่ประชุมใหญ่เลื่อนการประชุมไปจนกว่าผู้ต้องคำพิพากษาจะมาศาล แต่ถ้ามีเหตุสงสัยว่าผู้ต้องคำพิพากษาหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องคำพิพากษา และเมื่อได้ออก

¹³ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 6

หมายจับแล้วยังไม่ได้ตัวผู้ต้องคำพิพากษามาภายใน 1 เดือนนับแต่วันออกหมายจับ ก็ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาลงมติไปได้และถือว่าผู้ต้องคำพิพากษาได้ทราบมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาแล้ว

มติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้มีผลเท่ากับเป็นการพิพากษาหรือออกคำสั่งโดยให้องค์คณะโตสวนเป็นผู้แจ้งหรืออ่านผลของมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้คู่ความทราบ ส่วนรายละเอียดของมติที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาให้ดำเนินการจัดทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งในภายหลัง แต่ทั้งนี้จะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายใน 15 วันนับแต่วันลงมติ ในกรณีอื่น ถ้าคู่ความทุกฝ่ายไม่มาศาลในวันลงมติ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะแจ้งการแจ้งหรืออ่านผลมติของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาก็ได้

ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา มีอำนาจออกหมายหรือคำสั่งใด ๆ ตามที่เห็นสมควรเพื่อบังคับให้เป็นไปตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา¹⁴

3.1.3 วิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของศาลปกครอง

ศาลปกครองเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย หรือที่เรียกว่า "คดีปกครอง" ศาลปกครองแบ่งออกเป็นสองชั้น คือ ศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองชั้นต้น มีระบบการพิจารณาคดีแบบโตสวนที่ศาลสามารถตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสม แตกต่างกับระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมที่ใช้ระบบกล่าวหา แม้การดำเนินคดีปกครองและหลักกฎหมายที่ใช้ในการตัดสินคดีจะมีลักษณะแตกต่างจากคดีทั่วไปและมีการให้ความคุ้มครองสิทธิของคู่กรณีอย่างมากแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการทบทวนคำพิพากษาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 อีกด้วย โดยการกำหนดให้สิทธิคู่ความอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นต่อศาลปกครองสูงสุดได้ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้คู่กรณีหรือผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิขอให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองนั้นใหม่หรือที่เรียกว่าการขอให้พิจารณาใหม่ได้อีกด้วย อันเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของคู่กรณีอย่างเต็มที่

คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นที่ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 กำหนดให้เป็นที่สุด ได้แก่¹⁵

¹⁴ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 8 ถึงข้อ 13

¹⁵ ชาญชัย แสงศักดิ์, คำอธิบายกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2550). หน้า 297.

- (1) คำสั่งรับคำฟ้องที่ยื่นเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาฟ้องคดีซึ่งศาลเห็นว่าคดีนั้นเป็นประโยชน์แก่ส่วนร่วมหรือมีเหตุจำเป็นอื่น (ข้อ 30 วรรคหนึ่ง)
- (2) คำสั่งไม่รับคำฟ้องแย้งเนื่องจากเป็นเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิม (ข้อ 44 วรรคสอง)
- (3) คำสั่งไม่รับคำขอทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง (ข้อ 70)
- (4) คำสั่งยกคำขอทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง (ข้อ 70 วรรคสอง)
- (5) คำสั่งไม่รับหรือยกคำขอของผู้ฟ้องคดีหรือคู่กรณีที่ยื่นกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองอย่างไร้ประโยชน์ เพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษาหรือวิธีการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้ขอในระหว่างการพิจารณาหรือบังคับตามคำพิพากษา (ข้อ 76 วรรคสอง)
- (6) คำสั่งไม่อนุญาตให้ถอนคำฟ้องในคดีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะหรือคดีที่มีการพิจารณาต่อไปจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนร่วมหรือการถอนคำฟ้องเกิดจากการสมยอมกันโดยไม่เหมาะสม (ข้อ 82 วรรคสี่)
- (7) คำสั่งอนุญาตให้คู่กรณีนำพยานหลักฐานมาสืบประกอบค่าแกลง (ข้อ 84 วรรคสาม)

ดังนั้น คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นดังกล่าวจึงไม่อาจอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดได้ เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้คำสั่งนั้นเป็นที่สุด นอกจากคำสั่งดังกล่าวแล้วการจะอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลปกครองชั้นต้นได้หรือไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

3.1.3.1 ผู้มีสิทธิอุทธรณ์

ผู้มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นตามมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 จะต้องเป็นคู่กรณีหรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสีย หรือเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้จากคำพิพากษา หรือถูกกระทบสิทธิจากผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น

3.1.3.2 ระยะเวลาในการอุทธรณ์

การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นที่ทำให้คดีเสร็จเด็ดขาดจากศาลและคำสั่งระหว่างพิจารณาที่ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 กำหนดให้อุทธรณ์ระหว่างพิจารณาได้ ให้กระทำภายในกำหนด 30 วันนับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ถ้ามิได้ยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวถือว่าคดีนั้นเป็นอันถึงที่สุด¹⁶ ระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดนั้น ผู้อุทธรณ์ไม่

¹⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง

สามารถยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งได้ดังเช่นสิทธิในการอุทธรณ์คดีแพ่ง หรือคดีอาญาในศาลยุติธรรม

3.1.3.3 รายละเอียดของคำร้องอุทธรณ์

คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือระบุข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นอุทธรณ์ไว้โดยชัดแจ้ง ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายนั้นจะต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นมาก่อนมาแล้วโดยชอบในศาลปกครองชั้นต้น แต่ถ้าปัญหาข้อใดเป็นปัญหาอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือปัญหาเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ ผู้อุทธรณ์จะยกปัญหาข้อนั้นขึ้นกล่าวในคำอุทธรณ์หรือในชั้นอุทธรณ์ก็ได้¹⁷ แม้ไม่ได้ยกขึ้นมาก่อนมาแล้วในศาลปกครองชั้นต้น

3.1.3.4 องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์

ในศาลปกครองสูงสุดต้องมีตุลาการอย่างน้อย 5 คน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นได้¹⁸ และเมื่อได้องค์คณะแล้วให้ตุลาการหัวหน้าคณะศาลปกครองสูงสุดแต่งตั้งตุลาการในองค์คณะคนหนึ่งเป็น ตุลาการเจ้าของสำนวน¹⁹

3.1.3.5 การพิจารณาอุทธรณ์

คำอุทธรณ์ให้ยื่นต่อศาลปกครองชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเมื่อได้รับอุทธรณ์แล้วศาลปกครองชั้นต้นจะต้องทำการตรวจอุทธรณ์ก่อน เมื่อตรวจอุทธรณ์แล้วเห็นว่าชอบด้วยกฎหมายก็ให้ส่งสำนวนความไปยังประธานศาลปกครองสูงสุดเพื่อพิจารณาจ่ายสำนวนคดีให้แก่องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ต่อไป

หลังจากได้รับจ่ายสำนวนคดีแล้ว องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์โดยตุลาการเจ้าของสำนวนต้องตรวจคำอุทธรณ์ในเบื้องต้นว่าสมบูรณ์ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดและมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยหรือไม่ เพื่อเสนอต่อองค์คณะพิจารณาต่อไป ศาลปกครองสูงสุดจะสั่งไม่รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาก็ได้ และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองสูงสุดให้เป็นที่สุด²⁰

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าคำอุทธรณ์นั้นเป็นคำอุทธรณ์ที่สมบูรณ์ครบถ้วน ให้ส่งสำเนาคำอุทธรณ์ให้คู่กรณีในอุทธรณ์ทำคำแก้อุทธรณ์ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับคำอุทธรณ์หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในคำแก้อุทธรณ์นั้นจะต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นมาก่อนมาแล้วโดยชอบในศาลปกครองชั้นต้น แต่ถ้าปัญหาข้อใดเป็น

¹⁷ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 101 วรรคสอง

¹⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 54

¹⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 73 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 108

²⁰ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 108

ปัญหาอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือปัญหาเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ คู่กรณีในอุทธรณ์จะยกปัญหาข้อนั้นขึ้นว่ากล่าวในคำแก้อุทธรณ์หรือในชั้นอุทธรณ์ก็ได้²¹

การจัดทำบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนในคดีอุทธรณ์นั้น ระเบียบ ฯ ไม่ได้กำหนดไว้ จึงต้องนำวิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครองชั้นต้นมาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ บันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนในคดีอุทธรณ์ต้องประกอบด้วย สรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากคำอุทธรณ์และเอกสารอื่น ๆ ของคู่กรณีในอุทธรณ์ ประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย และความเห็นของตุลาการเจ้าของสำนวนเกี่ยวกับประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยและคำขอของผู้อุทธรณ์ โดยสรุปข้อเท็จจริงของตุลาการเจ้าของสำนวนดังกล่าวจะต้องส่งให้คู่กรณีในอุทธรณ์ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วันก่อนการนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก²²

เมื่อองค์คณะได้รับสำนวนคดีอุทธรณ์จากตุลาการเจ้าของสำนวนแล้ว หากเห็นว่าไม่มีกรณีที่ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ให้ตุลาการหัวหน้าคณะกำหนดวันหนึ่งวันใดเป็นวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีนั้น โดยศาลต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 15 วัน หากมีการยื่นคำอุทธรณ์เพิ่มเติม คำแก้อุทธรณ์ คำคัดค้าน คำแก้อุทธรณ์ คำแก้อุทธรณ์เพิ่มเติม รวมทั้งพยานหลักฐานอื่น ๆ ต่อศาลหลังจากวันนั้น ไม่ให้ศาลรับไว้เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนคดี²³ เมื่อกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงแล้ว ให้ตุลาการหัวหน้าคณะส่งสำนวนคดีอุทธรณ์ให้ประธานศาลปกครองสูงสุดพิจารณา หากประธานศาลปกครองสูงสุดมิได้สั่งเป็นอย่างอื่น ให้ส่งสำนวนคดีอุทธรณ์นั้นให้ตุลาการผู้แถลงคดีปกครองซึ่งแต่งตั้งโดยประธานศาลปกครองสูงสุดจากตุลาการคนหนึ่งที่มีใช้ตุลาการในองค์คณะ เพื่อจัดทำคำแถลงการณ์โดยเร็ว โดยตุลาการผู้แถลงคดีต้องจัดทำสรุปข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และความเห็นของตนในการวินิจฉัยคดีนั้น เสนอต่อองค์คณะพิจารณา และให้มาชี้แจงด้วยวาจาต่อองค์คณะพิจารณาในวันนั่งพิจารณาคดีนั้น และให้มีสิทธิอยู่ร่วมในการพิจารณาและในการประชุมปรึกษาเพื่อพิพากษาคดีนั้นได้ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงในการวินิจฉัยคดีนั้น²⁴

การประชุมปรึกษาคดีอุทธรณ์ของศาลปกครองสูงสุดจะกระทำได้ต่อเมื่อประธานศาลปกครองสูงสุดเห็นสมควร จะให้มีการวินิจฉัยปัญหาใดหรือคดีใดโดยที่ประชุมใหญ่ หรือมีกฎหมายหรือระเบียบให้วินิจฉัยปัญหาใดหรือคดีใดโดยที่ประชุมใหญ่ ก็ให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ โดยที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยตุลาการในศาลปกครองสูงสุดทุกคนที่อยู่ปฏิบัติหน้าที่แต่ต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และให้ประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นประธานที่ประชุมใหญ่ คำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก และถ้ามีเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด²⁵

²¹ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 109

²² ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 60

²³ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 62

²⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 58

²⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 68

การทำคำพิพากษาและคำสั่งอุทธรณ์ ศาลปกครองสูงสุดมีอำนาจพิพากษา หรือมีคำสั่งดังต่อไปนี้

(1) หากเห็นว่าคำอุทธรณ์นั้นไม่สมบูรณ์ครบถ้วนและเป็นกรณีที่ไม่อาจ แก้ไขให้ถูกต้องได้ หรือเป็นคำอุทธรณ์ที่ต้องห้ามตามกฎหมายหรือยื่นโดยผิดระเบียบนี้ ให้พิพากษา ยกอุทธรณ์นั้น โดยไม่ต้องวินิจฉัยในประเด็นแห่งอุทธรณ์

(2) หากเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นถูกต้องไม่ ว่าด้วยเหตุเดียวกันหรือเหตุอื่น ให้พิพากษาหรือมีคำสั่งยืนตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครอง ชั้นต้น

(3) หากเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นไม่ถูกต้อง ให้พิพากษาหรือมีคำสั่งกลับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น และพิพากษาหรือมีคำสั่ง ใหม่

(4) หากเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นถูก บางส่วนและผิดบางส่วน ให้พิพากษาหรือมีคำสั่งแก้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นโดย พิจารณาหรือมีคำสั่งยืนบางส่วน กลับบางส่วน และพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ในส่วนที่กลับนั้น²⁶

อำนาจในการพิจารณาอุทธรณ์ของศาลปกครองสูงสุดให้รวมถึง เมื่อ คติปรากฏเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือระเบียบในส่วนที่ว่าด้วยการทำคำ พิพากษาหรือคำสั่ง หรือในส่วนที่ว่าด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริง หรือเมื่อข้อเท็จจริงที่ศาลปกครอง ชั้นต้นรับฟังมาไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี หากศาลปกครองสูงสุดเห็นสมควร มีอำนาจสั่งให้ ยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ หรือให้มีการ พิจารณาหรือพิพากษาคดีนั้นใหม่ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนได้ โดยศาลปกครองชั้นต้นซึ่งประกอบด้วย ตุลาการศาลปกครององค์คณะเดิมหรือตุลาการศาลปกครองอื่น และเมื่อศาลปกครองชั้นต้นได้ พิจารณาหรือมีคำสั่งใหม่อย่างใดแล้วก็ได้ให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่นั้นได้²⁷

3.1.4 การพิจารณาอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เป็นกฎหมายที่วางหลักเกณฑ์ทั่วไปในการ ปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการออกคำสั่งทางปกครองต่าง ๆ ว่า จะต้องเตรียมการและดำเนินการอย่างไรเพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองใช้เป็นหลักในการปฏิบัติ ราชการของตน ขณะเดียวกันก็วางหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนด้วยอันเป็นการ ยอมรับสถานะของประชาชนว่าเป็นผู้ทรงสิทธิ (subject) ในขอบเขตของกฎหมายมหาชน สถานะ ของประชาชนมิใช่เป็นผู้อยู่ภายใต้การปกครองที่ไร้สิทธิ (object) อีกต่อไปแล้ว ซึ่งเป็นการพัฒนา กฎหมายให้สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้หลักนิติรัฐที่เรียกร้องให้การ

²⁶ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 111

²⁷ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 112

กระทำทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองนั้นจะต้องทำโดยชอบด้วยกฎหมาย มีความถูกต้องเหมาะสมกับเงื่อนไขกรณีเฉพาะราย จะไม่ใช้อำนาจอย่างไรเหตุผลหรือเกินสมควรแก่เหตุ หลักเกณฑ์ทั่วไปที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้จึงเป็นมาตรการสำคัญในการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจอันจะส่งผลให้คำสั่งทางปกครองต่าง ๆ มีความเป็นภาวะวิสัยมากที่สุด²⁸

ในกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองนอกจากจะกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการดำเนินการทางปกครองให้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมายและมีประสิทธิภาพแล้ว ยังมีการกำหนดหลักเกณฑ์การเยียวยาคำสั่งทางปกครองที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม ที่ส่งผลกระทบต่อกรณีซึ่งเป็นผู้ที่ถูกกระทบจากการปฏิบัติราชการทางปกครองของเจ้าหน้าที่ให้สามารถอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองและขอให้มีการพิจารณาใหม่ได้ อันเป็นกระบวนการที่กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง คือ กระบวนการเยียวยาคำสั่งทางปกครองที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม ด้วยการให้สิทธิแก่คู่กรณีสามารถอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่ได้ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 3 บัญญัติว่า “วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามกฎหมายต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายใดกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้โดยเฉพาะและมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรม หรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกับขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งที่กำหนดในกฎหมาย”

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองในกรณีที่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้คำสั่งทางปกครองใดมีขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้แล้วเช่นใด คู่กรณีก็ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กฎหมายเฉพาะนั้นบัญญัติไว้ แม้ว่าขั้นตอนและระยะเวลาดังกล่าวนั้นจะมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ก็ตาม ทั้งนี้ เนื่องจากการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเฉพาะของแต่ละฉบับเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงมีลักษณะแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละเรื่องแต่ละฉบับ การกำหนดหลักเกณฑ์กลางเพื่อให้ใช้บังคับกับกฎหมายเฉพาะทุกฉบับจึงไม่เหมาะสมและกระทำได้ยาก ส่วนคำสั่งทางปกครองที่ไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายเฉพาะกำหนดเรื่องขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้ก็ย่อมถูกบังคับให้ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและระยะเวลาตามพระราชบัญญัตินี้ มิฉะนั้น คู่กรณีจะไม่สามารถนำคดีไปสู่การพิจารณาขององค์การวินิจฉัยคดีปกครองได้

ในกรณีที่กฎหมายเฉพาะกำหนดให้คำสั่งทางปกครองใดต้องอุทธรณ์ต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นคณะกรรมการ นอกจากขอบเขตการพิจารณาอุทธรณ์และกระบวนการพิจารณาจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายเฉพาะนั้นแล้ว ยังให้ใช้กระบวนการพิจารณาที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด 2 ของพระราชบัญญัตินี้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกระบวนการพิจารณาในกฎหมายเฉพาะฉบับนั้นอีกด้วย (มาตรา 47)

²⁸ กมลชัย รัตนสากวรงค์, สารระสำคัญและหลักกฎหมายพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 (สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2539). หน้า 7-8.

อย่างไรก็ตาม มีคำสั่งทางปกครองอยู่ 2 ประเภทที่แม้จะมีได้มีกฎหมายเฉพาะกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งเอาไว้ แต่ก็ไม่ได้อยู่ภายใต้บังคับให้ต้องอุทธรณ์เสียก่อนจึงจะนำคดีไปสู่การพิจารณาขององค์กรวินิจฉัยคดีปกครอง²⁹ ได้แก่ คำสั่งทางปกครองของรัฐมนตรี เนื่องจากรัฐมนตรีเป็นองค์กรสูงสุดตามกฎหมายฉบับนั้น ๆ จึงไม่มีผู้บังคับบัญชาที่สูงกว่าที่จะพิจารณาคำอุทธรณ์ได้ และคำสั่งทางปกครองของคณะกรรมการ เนื่องจากเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจทางปกครองโดยเฉพาะและไม่อยู่ในระบบสายการบังคับบัญชา คำสั่งทางปกครองของคณะกรรมการจึงเป็นที่สุด

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 กำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองไว้ ดังนี้

3.1.4.1 ผู้มีสิทธิอุทธรณ์

ผู้ที่มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง คือ คู่กรณี ซึ่งหมายถึง ผู้ยื่นคำขอหรือผู้คัดค้านคำขอ ผู้อยู่ในบังคับหรือจะอยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครอง และผู้ซึ่งได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองเนื่องจากสิทธิของผู้นั้นจะถูกกระทบกระเทือนจากผลของคำสั่งทางปกครอง³⁰

3.1.4.2 ระยะเวลาในการอุทธรณ์

คู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายใน 15 วันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว (มาตรา 44 วรรคหนึ่ง) แต่ในกรณีที่มีคำสั่งทางปกครองดังกล่าวมิได้ระบุกรณีที่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้ง การยื่นคำอุทธรณ์หรือคำโต้แย้ง และระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งไว้ในคำสั่งทางปกครองนั้นด้วย (มาตรา 40 วรรคหนึ่ง) ระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งนั้นจะเริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้งหลักเกณฑ์ดังกล่าว แต่ถ้าไม่มีการแจ้งใหม่ดังกล่าว และระยะเวลาที่อาจอุทธรณ์ได้ตามพระราชบัญญัตินี้ (15 วัน ตามมาตรา 44 วรรคหนึ่ง) หรือตามกฎหมายเฉพาะ (ถ้ามี) มีระยะเวลาสั้นกว่าหนึ่งปี ให้ขยายเป็นหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งทางปกครอง (มาตรา 40 วรรคสอง) อนึ่ง คำสั่งทางปกครองที่ออกก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับไม่ได้อยู่ภายใต้บังคับให้ต้องอุทธรณ์ภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัตินี้³¹

3.1.4.3 รายละเอียดของอุทธรณ์

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 44 วรรคสอง บัญญัติว่า “คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย

²⁹ ศรัณยู โปธิ์ชิตางกูร, “การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง,” ใน คำอธิบายสาระสำคัญของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองและความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2540). หน้า 26-27.

³⁰ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 5

³¹ ชาญชัย แสงศักดิ์, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2552). หน้า 236.

ที่อ้างอิงประกอบด้วย” โดยบทบัญญัติดังกล่าว คำอุทธรณ์จึงต้องทำเป็นหนังสือ ระบุข้อโต้แย้งว่าไม่เห็นด้วยกับคำสั่งทางปกครองนั้นอย่างไรและต้องระบุข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย

3.1.4.4 ผู้พิจารณาอุทธรณ์

ผู้มีหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ของคู่กรณี ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองตามที่ระบุชื่อและตำแหน่งในคำสั่งทางปกครองนั้น³² เพราะเป็นผู้ที่ทราบเรื่องและอยู่ในฐานะที่จะทบทวนคำสั่งทางปกครองได้ดีที่สุด แต่ในกรณีที่ไม่เห็นด้วยกับอุทธรณ์นอกจากจะต้องแจ้งผลให้แก่ผู้ร้องทุกข์ทราบแล้ว ก็ต้องเร่งรายงาน “ความเห็น” พร้อมด้วย “เหตุผล” ไปยังผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ ซึ่ง “ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์” คือ เจ้าหน้าที่ระดับสูงขึ้นตามสายงานบังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง เพื่อให้พิจารณาอุทธรณ์นั้นอีกครั้งหนึ่ง

3.1.4.5 การพิจารณาอุทธรณ์

เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครองที่ได้รับคำอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองมีอำนาจพิจารณาทบทวนคำสั่งทางปกครองของตนเอง หรือความเหมาะสมของการทำคำสั่งทางปกครอง และอาจมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้นไปในทางใดและในเรื่องใดก็ได้ภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน (มาตรา 46) โดยต้องพิจารณาให้เสร็จและแจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบว่าตนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์นั้นโดยไม่ชักช้า แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์ (มาตรา 45 วรรคหนึ่ง) ในกรณีที่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ก็ให้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางปกครองภายในกำหนดเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำอุทธรณ์ (มาตรา 45 วรรคหนึ่ง) แต่ถ้าไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ นอกจากจะต้องแจ้งผลให้แก่ผู้ร้องทุกข์ทราบแล้ว ก็ต้องเร่งรายงาน “ความเห็น” พร้อมด้วย “เหตุผล” ไปยังผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำอุทธรณ์ดังกล่าวด้วย ส่วนว่าผู้ใดจะเป็น “ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์” นั้น ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่โดยทั่วไปแล้วก็คือ เจ้าหน้าที่ระดับสูงขึ้นตามสายงานบังคับบัญชานั้นเอง (มาตรา 45 วรรคสาม) ซึ่งผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ต้องพิจารณาคำอุทธรณ์ให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ตนได้รับรายงาน แต่ถ้ามีเหตุจำเป็นไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จได้ ก็ต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบก่อนครบกำหนดระยะเวลาสามสิบวันดังกล่าว และผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์สามารถขยายระยะเวลาพิจารณาคำอุทธรณ์ออกไปได้อีกไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดระยะเวลาสามสิบวันแรก (มาตรา 45 วรรคสอง) ส่วนขอบเขตการพิจารณาคำอุทธรณ์นั้น ก็เป็นเช่นเดียวกับขอบเขตการพิจารณาคำอุทธรณ์ของเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครองนั่นเอง (มาตรา 46)

เมื่อผู้ออกคำสั่งทางปกครองพิจารณาคำอุทธรณ์หรือเมื่อผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์พิจารณาคำอุทธรณ์ตามขั้นตอนดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น บุคคลดังกล่าวอาจจะมีการสั่งแทนคำสั่งเดิมได้เต็มที่ เพราะในระบบนี้เป็นการพิจารณาอุทธรณ์โดยผู้บังคับบัญชาตามสาย

³² พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 44

งานปกติ จึงเป็นการทบทวนคำสั่งทางปกครองภายในฝ่ายปกครองด้วยตนเอง แต่หลักเกณฑ์การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเดิมจะกระทำได้เพียงใด และจะมีผลย้อนหลังหรือมีผลในอนาคตอย่างไร ก็จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 49 ถึง มาตรา 53)³³

การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง (มาตรา 44 วรรคสาม) เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับไว้ก่อนโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้นเองหรือผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ (มาตรา 56)

3.1.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทยกับวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากรณีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

เมื่อศึกษาระบบการพิจารณาคดีที่ใช้อยู่ในกระบวนการยุติธรรมไทย ไม่ว่าจะเป็นวิธีพิจารณาในระบบกล่าวหาของศาลยุติธรรม ระบบไต่สวนของศาลปกครอง และวิธีพิจารณาตามกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง จะเห็นได้ว่าต่างก็มีการกำหนดให้มีหลักเกณฑ์การทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งหรือที่เรียกว่าการอุทธรณ์เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเหมือนกัน อีกทั้งระบบวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ก็มีหลักเกณฑ์คล้ายกัน แตกต่างกันเพียงรายละเอียดบางประการ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากรณีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ แล้วจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันในหลายประการ ทั้งในหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ โดยในส่วนนี้จะวิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างดังกล่าว

การกำหนดให้มีการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งในกระบวนการยุติธรรมไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ด้วยการกำหนดให้มีการทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างโดยศาลที่สูงกว่า การกำหนดวิธีพิจารณาความในชั้นอุทธรณ์จึงต้องมีหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาที่ให้สิทธิในการอุทธรณ์มากกว่าการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ แต่เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทยกับหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาแล้วจะเห็นถึงความแตกต่างในการให้ความคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องคำพิพากษาในแต่ละส่วน ดังต่อไปนี้

3.1.5.1 ผู้มีสิทธิอุทธรณ์

ผู้มีสิทธิอุทธรณ์ตามกระบวนการยุติธรรมไทย ได้แก่ คู่ความในคดี ไม่ว่าจะเป็นจำเลย อัยการ ผู้เสียหายในกรณีของศาลยุติธรรม ส่วนในศาลปกครองผู้มีสิทธิอุทธรณ์ คือ คู่กรณีหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครอง และในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติ

³³ ศรีณยู โพธิ์ชิตางกูร, การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง, หน้า 29-31.

ราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ผู้มีสิทธิอุทธรณ์คือคู่กรณีในคำสั่งทางปกครอง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ที่ต้องเป็นผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้รับโทษทางอาญา ให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้พ้นจากตำแหน่ง หรือต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ จะเห็นได้ว่าเฉพาะผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งเท่านั้นที่มีสิทธิอุทธรณ์ คู่กรณีอีกฝ่ายคืออัยการสูงสุดที่เป็นโจทก์หรือในกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ฟ้องคดีหรือตั้งนายฟ้องคดีเองไม่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ที่ยกฟ้องได้ เป็นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ให้เฉพาะผู้ต้องคำพิพากษาเท่านั้น แตกต่างกับในกระบวนการยุติธรรมไทยที่จะให้คู่กรณีทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยมีสิทธิในการอุทธรณ์ได้

3.1.5.2 ระยะเวลาในการอุทธรณ์

ระยะเวลาในการอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทยไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองต้องอุทธรณ์ภายใน 30 วันนับแต่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ส่วนกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนดระยะเวลาการอุทธรณ์กรณีไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ให้อุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว การที่กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนดให้อุทธรณ์ภายในระยะเวลาสั้นกว่าน่าจะเป็นเพราะเป็นการอุทธรณ์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครองโดยตรง ขั้นตอนและกระบวนการไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนกรณีการอุทธรณ์ต่อศาลจึงมีกำหนดเวลาสั้นกว่า ส่วนการอุทธรณ์ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกานั้นกำหนดระยะเวลาไว้เช่นเดียวกับศาลยุติธรรมและศาลปกครอง คือ ภายใน 30 วัน ซึ่งถือเป็นระยะเวลามาตรฐาน แต่ปัญหาก็คือการกำหนดหลักเกณฑ์ให้อุทธรณ์ได้ต่อเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ภายใน 30 วันนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไป เนื่องจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับหลักเกณฑ์ในการขอให้อัยการยื่นพิจารณาใหม่ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะกำหนดระยะเวลาให้ร้องขอหรือยื่นพิจารณาใหม่ได้ภายในกำหนดเวลานับแต่พยานหลักฐานใหม่ ไม่ใช่ นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง เช่น ภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ปรากฏพยานหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดีหรือภายใน 10 ปีนับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุดตามพระราชบัญญัติการยื่นคำพิพากษาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 20 หรือภายใน 90 วันนับแต่วันที่ผู้นั้นได้รับหรือควรได้รับถึงพยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญแต่ไม่เกิน 5 ปีนับแต่ศาลปกครองได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 75 วรรคท้าย การกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์ไว้ดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ และส่งผลกระทบต่อสิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาให้กระทำได้อย่างไม่เหมาะสมกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3.1.5.3 รายละเอียดของคำร้องอุทธรณ์

คำร้องอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทยมีลักษณะเหมือนกัน คือ ต้องทำเป็นหนังสือ ระบุข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างอิงไว้โดยชัดเจน และต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น เว้นแต่เป็นปัญหาอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของ

ประชาชนหรือปัญหาเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะผู้อุทธรณ์จะยกขึ้นอ้างในอุทธรณ์ก็ได้ ส่วนรายละเอียดของคำร้องอุทธรณ์ในการอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นแตกต่างกับคำร้องอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากในคำร้องอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะต้องระบุพยานหลักฐานใหม่ สาเหตุที่ไม่อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงในชั้นพิจารณา และเหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่าหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ การที่รายละเอียดในคำร้องอุทธรณ์แตกต่างกับในกระบวนการยุติธรรมไทยที่ปฏิบัติกันอยู่เนื่องมาจากหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ที่แตกต่างกัน โดยการจะอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้จะต้องมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อันเป็นการให้อุทธรณ์เฉพาะแต่ในปัญหาข้อเท็จจริงและต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีมาก่อนแตกต่างกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปที่ให้อุทธรณ์ได้ในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายโดยไม่มีเงื่อนไขว่าต้องมีพยานหลักฐานใหม่เพียงแต่จะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายได้เฉพาะที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น หรือเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือปัญหาเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ ซึ่งต้องปฏิบัติตามหลักวิชาการแล้วการที่จะให้ศาลสูงทบทวนในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ศาลสูงดังกล่าวจะต้องเป็น ศาลพิจารณา (trial court) ชั้นที่สอง แต่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาในกระบวนการยุติธรรมไทย และองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมิได้เป็นศาลพิจารณาจึงไม่ถูกต้องนักที่จะให้พิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ตามหลักวิชาการ ดังนั้นรายละเอียดในคำร้องอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงแตกต่างจากรายละเอียดในคำร้องอุทธรณ์โดยทั่วไปและผิดหลักวิชาการของการอุทธรณ์ตามที่กล่าวมา อันเป็นผลมาจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์สากล ส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เนื่องจากเงื่อนไขที่กำหนดไว้ดังกล่าวเป็นเงื่อนไขที่จำกัดสิทธิในการอุทธรณ์เป็นอย่างมาก การหาพยานหลักฐานใหม่ที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญภายในระยะเวลา 30 วันนับแต่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง เพื่อที่จะอุทธรณ์ในระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนซึ่งศาลมีอำนาจในการไต่สวนหาพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ เป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก ดังที่จะได้ศึกษาถึงเรื่องนี้โดยละเอียดในบทต่อไป

3.1.5.4 องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์

การอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทยไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรมหรือศาลปกครององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์โดยหลักก็คือศาลที่สูงกว่า ไม่ว่าจะเป็ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาในกรณีของศาลยุติธรรม ศาลปกครองสูงสุดในกรณีของศาลปกครอง ส่วนในกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเนื่องจากการอุทธรณ์ต่อองค์กรฝ่ายปกครองจึงให้อุทธรณ์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครองและเจ้าหน้าที่ระดับสูงขึ้นไปตามสายงานบังคับบัญชาที่มีอำนาจทบทวนคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของผู้ร้องอันเป็นการทบทวนคำสั่งภายในฝ่ายปกครองอีกครั้งหนึ่ง และหากผู้อุทธรณ์ไม่เห็นด้วยกับคำสั่งของเจ้าหน้าที่อย่างไรก็สามารถฟ้องต่อศาลปกครองได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีการทบทวนคำสั่งทางปกครองโดยเจ้าหน้าที่ระดับสูงขึ้นไป หรือต่อศาลปกครองที่เป็นองค์กรวินัยคดีที่สูงกว่า เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่จะเลือกผู้พิพากษา

จำนวน 5 คน ทำหน้าที่บันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อลงมติว่าจะรับอุทธรณ์หรือไม่ และในกรณีมีมติรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาแล้ว องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวก็จะกลายเป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ต่อไป จะเห็นได้ว่าที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ที่แตกต่างจากองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ทั่วไป ที่จะให้ศาลที่สูงกว่าหรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงขึ้นไปทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น สาเหตุเนื่องมาจากการที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ซึ่งเป็นศาลพิจารณาชั้นต้นนั้นมีสถานะเป็นศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลระดับสูงสุดอยู่แล้ว เมื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างใดจึงไม่สามารถให้ศาลที่สูงกว่าทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้อีก จึงต้องกำหนดให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเป็นองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ แต่การกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ดังกล่าวก็อาจก่อให้เกิดปัญหาที่ว่า ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเป็นองค์กรวินิจฉัยที่สูงกว่าศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ หรือไม่ เพราะแม้จะมีองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ที่มีจำนวนมากกว่าโดยการกำหนดให้ผู้พิพากษาในศาลฎีกาทุกคนเข้าประชุมใหญ่เพื่อพิจารณาอุทธรณ์ แต่ก็อาจจะถือได้ว่าเป็นองค์กรในระดับเดียวกันอยู่เนื่องจากเป็นศาลฎีกาเหมือนกัน มีสถานะทางกฎหมายเป็นศาลสูงสุดของประเทศเหมือนกัน³⁴ การทบทวนคำพิพากษาโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาดังกล่าวจึงมีปัญหาว่าเป็นการให้องค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่าทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกครั้งหนึ่งหรือไม่

3.1.5.5 การพิจารณาอุทธรณ์

การพิจารณาอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทย เบื้องต้นเมื่อมีการยื่นอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองจะทำการตรวจสอบว่าเป็นอุทธรณ์ที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก่อน เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าชอบด้วยกฎหมายจึงส่งสำนวนไปยังศาลสูงเพื่อพิจารณาต่อไป หลังจากศาลสูงได้รับอุทธรณ์แล้วศาลจะพิจารณาอุทธรณ์จากคำฟ้องอุทธรณ์ คำแก้อุทธรณ์ เอกสารและหลักฐานทั้งปวงในสำนวนความที่ศาลชั้นต้นส่งขึ้นมาเป็นหลัก เว้นแต่ศาลเห็นควรฟังคำแถลงการณ์หรือสืบพยานเพิ่มเติม และในศาลปกครองต้องมีการแต่งตั้งตุลาการผู้แถลงคดีเพื่อจัดทำสรุปข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และความเห็นของตนในการวินิจฉัยคดีนั้นเสนอต่อองค์คณะพิจารณาและให้มาชี้แจงด้วยวาจาต่อองค์คณะพิจารณาในวันนั่งพิจารณาคดีนั้นด้วย เมื่อองค์คณะพิจารณาตรวจสอบสำนวนความและฟังคู่ความทั้งปวง หรือสืบพยานถ้าหากมีเสร็จแล้ว องค์คณะสามารถชี้ขาดตัดสินคดีโดยมีคำสั่งหรือคำพิพากษาได้ไม่ว่าจะให้อยู่หรือ ยืน กลับหรือแก้คำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือมีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาคดีนั้นใหม่ได้ตามที่เห็นสมควร ส่วนในกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครองที่ได้รับคำอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองมีอำนาจพิจารณาทบทวนคำสั่งทางปกครองของตนเอง หรือความเหมาะสมของการทำคำสั่งทางปกครอง และอาจมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้นไปในทางใดและในเรื่องใดก็ได้ แต่ถ้าไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ต้องรายงานความเห็นพร้อมด้วยเหตุผลไปยังผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ภายใน 30 วันนับแต่วันที่รับคำอุทธรณ์ เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาทบทวนคำสั่งนั้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์นั้นมีคำสั่งอย่างใด หากผู้อุทธรณ์ไม่พอใจคำสั่งนั้นก็สามารถฟ้องต่อศาลปกครองได้

³⁴ โปรตดู วัส ดิงสมิตร, “การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับปัญหาการขัดต่อหลักความเสมอภาคและพันธกรณีระหว่างประเทศ,” *ตุลพาท* 55 (มกราคม – เมษายน 2551): 178.

ส่วนการพิจารณาอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา เมื่อได้รับอุทธรณ์แล้วที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะเลือกผู้พิพากษา 5 คน เป็นองค์คณะทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ เพื่อทำหน้าที่บันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อจัดให้มีการลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ กรณีที่เป็นการจำเป็น องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์อาจไต่สวนให้ได้ความจริงอย่างหนึ่งอย่างใดในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเสียก่อนก็ได้ ถ้าที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติว่าเป็นอุทธรณ์ที่ชอบก็ให้รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาและให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยต่อไป จะเห็นได้ว่าวิธีพิจารณาอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาแตกต่างกับวิธีพิจารณาอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทย เนื่องจากการกำหนดให้มีการเลือกองค์คณะขึ้นมาทำหน้าที่บันทึกความเห็นและสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อพิจารณาลงมติ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาไม่ได้พิจารณาเองโดยตรงเช่นเดียวกับการพิจารณาอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทยที่ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา หรือศาลปกครองสูงสุดจะทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์เองทั้งหมด และเมื่อรับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ไว้พิจารณาแล้ว องค์คณะดังกล่าวก็จะทำหน้าที่ไต่สวน โดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์เมื่อองค์คณะไต่สวนทำการไต่สวนเสร็จแล้วเท่านั้น เหตุผลส่วนหนึ่งน่าจะมาจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่แตกต่างกัน ที่การอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้จะต้องมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จึงต้องมีการตั้งองค์คณะไต่สวนขึ้นมาทำหน้าที่ไต่สวนก่อนว่ามีพยานหลักฐานใหม่ตามที่อุทธรณ์หรือไม่ เพราะเป็นการไม่สะดวกหากให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่มีจำนวนมากทำหน้าที่ไต่สวนเสียเอง การกำหนดให้มีการตั้งองค์คณะไต่สวนจึงเหมาะสมกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์มากกว่า ต่างกับกระบวนการยุติธรรมไทยที่สามารถพิจารณาคดีจากสำนวนคดีได้เลย เพราะองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ปกติมีเพียง 3 คนในกรณีของศาลยุติธรรม และ 5 คนในกรณีของศาลปกครอง แต่อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า การตั้งองค์คณะไต่สวนขึ้นมาไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงก่อนดังกล่าวเหมาะสมหรือไม่ เพราะทำให้ผู้มีอำนาจลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ที่แท้จริงซึ่งก็คือที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีได้เห็นสภาพของพยานหลักฐานที่นำมาไต่สวนว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ที่มีความน่าเชื่อถือหรือรับฟังได้หรือไม่เพียงใด นอกจากนี้หลักเกณฑ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 12 ที่มีการกำหนดว่าผู้พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาได้ ย่อมขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง เนื่องจากผู้พิพากษาที่เคยนั่งพิจารณาในคดีเดียวกันมาก่อนถือได้ว่ามีส่วนได้เสียในคดีนั้น จะพิจารณาคดีนั้นอีกในชั้นอุทธรณ์ไม่ได้เพราะขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสีย

กล่าวโดยสรุป วิธีพิจารณาอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากรณีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ มีความแตกต่างจากวิธีพิจารณาอุทธรณ์ในกระบวนการยุติธรรมไทยในหลายประการ อันเนื่องมาจากหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ที่มีความแตกต่างกัน ทำให้วิธีพิจารณาในชั้นอุทธรณ์แตกต่างกันไปด้วย และส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องคำพิพากษา เนื่องจากมีหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาอุทธรณ์ที่เป็นไป

ในทางจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดระยะเวลายื่นอุทธรณ์ที่ไม่เหมาะสมกับหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ที่มีปัญหาว่าเป็นองค์กรทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งในระดับที่สูงกว่าหรือไม่ ปัญหาการพิจารณาอุทธรณ์โดยที่ประชุมใหญ่ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ ๆ ข้อ 12 ที่ขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสีย ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยองค์กรวินิจฉัยที่สูงกว่าอีกครั้งหนึ่งตามหลักเกณฑ์ที่นานาประเทศปฏิบัติกันอยู่ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์และวิธีพิจารณาชั้นอุทธรณ์ให้มีความเหมาะสม เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ถูกกล่าวหาอย่างแท้จริง

3.2 การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในกระบวนการยุติธรรมไทย

การศึกษาเรื่องการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในกระบวนการยุติธรรมไทยจะช่วยให้เข้าใจหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 มากขึ้น เนื่องจากหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้ต้องคำพิพากษาอุทธรณ์คำพิพากษาได้ต่อเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญนั้น เป็นหลักเกณฑ์ที่ผสมกันระหว่างการอุทธรณ์กับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ซึ่งหลักการของทั้งสองเรื่องนี้ต่างกัน การนำหลักเกณฑ์ทั้งสองมาผสมกันจึงเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม อันส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษา นอกจากนี้การศึกษาถึงเรื่องดังกล่าวยังเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาถึงความเหมาะสมในการกำหนดให้มีหลักเกณฑ์ในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยอย่างเต็มที่อีกด้วย

3.2.1 วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (Reopening of Criminal Proceedings) เป็นข้อยกเว้นของเรื่องสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบหรือคำพิพากษาถึงที่สุดประการหนึ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อลบล้างคำพิพากษาถึงที่สุดที่ผิดพลาดอันเป็นผลมาจากความบกพร่องของพยานหลักฐาน หรือความผิดพลาดในทางข้อเท็จจริง ความผิดพลาดในทางกฎหมายไม่เป็นเหตุที่จะรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันกระทำได้เฉพาะในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยเท่านั้น³⁵ การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นกำหนดให้เฉพาะคดีอาญาของศาลยุติธรรมและศาลทหารเท่านั้นที่จะขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้³⁶ และกระทำได้เฉพาะกรณีที่

³⁵ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 642.

³⁶ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ มาตรา 5

ศาลพิพากษาลงโทษทางอาญาเท่านั้น³⁷ ไม่รวมถึงกรณีที่ศาลพิพากษาให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยด้วย ส่วนในคดีแพ่งไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เป็นวิธีการแก้ไขผลของคำพิพากษาถึงที่สุด จึงมีผลกระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะให้คดีความต่าง ๆ เกิดข้อยุติ โดยคู่ความที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อยุตินั้น เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีความศักดิ์สิทธิ์และน่าเชื่อถือ ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเป็นระเบียบในสังคม ทั้งนี้ถือว่าคำพิพากษาเป็นการแสดงหลักฐานที่มีความแน่นอนสูง และไม่มีสิ่งใดที่ได้จากหลักฐานภายนอกคดีจะมีน้ำหนักสูงกว่านี้อีกแล้ว ดังนั้น ในประเทศที่ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จึงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการค่อนข้างจะจำกัด เพื่อไม่ให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาได้โดยง่าย เนื่องจากจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา³⁸

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อลบล้างคำพิพากษาที่ผิดพลาดแล้ว ยังเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้มีโอกาสได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริงในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่าคำพิพากษาที่ตัดสินไปนั้นมีความผิดพลาดบกพร่อง ดังจะเห็นได้จากการรับรองเรื่องดังกล่าวนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 247 ที่บัญญัติว่า “บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุด บุคคลนั้น ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการ อาจร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้.....”

พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 กำหนดหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาไว้ดังนี้

3.2.1.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง

บุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้มีดังต่อไปนี้

- (1) บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด
 - (2) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลในกรณีที่บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นเป็นผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถ
 - (3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลนั้นต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด
 - (4) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง หรือ
 - (5) พนักงานอัยการในกรณีที่พนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม
- กรณีตามอนุมาตรา (5) พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องได้เฉพาะกรณีที่มีได้เป็นโจทก์ในคดีเดิมเท่านั้น ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) เคยกำหนดหลักการ

³⁷ ไม่รวมถึงคดีการเมืองซึ่งได้แก่ กรณีผู้ที่ถูกคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติให้ถูกลงโทษทางอาญาโดยมิได้ผ่านการพิจารณาของศาล เพราะแม้จะถูกลงโทษทางอาญาแต่มิใช่การถูกลงโทษโดยคำพิพากษาของศาล

³⁸ พัลลภ แพทย์ไชยวงศ์, การรื้อฟื้นคดีอาญา : ศึกษาการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ, หน้า 9.

ให้พนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้โดยไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องมีได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม แต่เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ จึงต้องกลับไปใช้หลักเกณฑ์เดิมตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 คือพนักงานอัยการจะร้องขอได้ต่อเมื่อมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม คำร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีอาญานั้น³⁹

3.2.1.2 ระยะเวลาในการยื่นคำร้อง

กำหนดเวลาในการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ มาตรา 20 บัญญัติว่า “คำร้องให้ยื่นได้ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ปรากฏข้อเท็จจริงตามมาตรา 5 หรือภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด แต่เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษศาลจะรับคำร้องที่ยื่นเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวข้างต้นนั้นไว้พิจารณาก็ได้” ตามบทบัญญัติดังกล่าว คำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงต้องยื่นภายใน 1 ปี นับแต่ปรากฏเหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ 3 ประการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 หรือภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด เว้นแต่มีพฤติการณ์พิเศษศาลจะรับคำร้องที่ยื่นเกินกำหนดเวลาดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้

3.2.1.3 รายละเอียดของคำร้อง

คำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องอ้างเหตุตามที่ระบุไว้ในมาตรา 5 โดยละเอียดชัดเจน ซึ่งเหตุแห่งการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมี 3 ประการ คือ

(1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

(2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด⁴⁰

³⁹ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ มาตรา 8 บัญญัติว่า “คำร้องให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีนั้นหรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น เว้นแต่

(1) คดีของศาลอาญาศึกษาหรือศาลประจำหน่วยทหาร ให้ยื่นต่อศาลทหารกรุงเทพ

(2) คดีของศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่กฎหมายกำหนดให้เป็นศาลทหารและศาลนั้นไม่เป็นศาลทหารสำหรับคดีนั้นแล้ว ให้ยื่นต่อศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่เคยเป็นศาลทหารนั้น หรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น..... ”

ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเฉพาะแต่คดีอาญาที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วเท่านั้นที่จะขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ และจะต้องอ้างเหตุแห่งการขอให้พิจารณาคดีใหม่เหตุใดเหตุหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 ดังกล่าว

ในกรณีที่ผู้ร้องประสงค์จะขอค่าทดแทนเพื่อการที่ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หรือขอรับสิทธิที่ต้องเสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นคืน ให้ระบุงการขอค่าทดแทนหรือขอรับสิทธิคืนไว้ในคำร้องนั้นด้วย ค่าขอค่าทดแทนหรือขอรับสิทธิคืนนั้นจะได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล⁴¹

ในส่วนของประเภทคดีที่ไม่อาจร้องขอให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มีดังนี้

ก. คดีอาญาที่ผู้ต้องรับโทษ ได้ให้การรับสารภาพมาโดยตลอดจนศาลพิพากษาลงโทษยอมไม่มีข้อเท็จจริงใหม่อันใดจะขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ เว้นแต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ภายหลังจากการสอบสวนใหม่ ปรากฏว่าเป็นการจับผิดตัว กรณีเช่นนี้พนักงานอัยการอาจร้องขอให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้

ข. คดีอาญาที่ผู้ต้องรับโทษมิได้ต่อสู้คดี โดยรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดตามที่ฟ้อง แต่ร้องขอให้ศาลรอลงโทษ หรือรอกำหนดโทษ แต่ศาลไม่รอลงโทษ หรือรอกำหนดโทษ หรือในกรณีที่ขอให้ศาลลดโทษ ย่อมไม่อาจร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้

ค. ผู้ต้องรับโทษคนใดมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล โดยศาลสั่งลงโทษจำคุก 6 เดือนหรือน้อยกว่า ย่อมไม่มีข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงที่จะมาร้องขอให้รื้อฟื้น การถูกลงโทษนั้น

ง. คดีอาญาใดที่ผู้ต้องรับโทษถูกลงโทษถึงที่สุด ในปัญหาข้อกฎหมาย โดยยอมรับข้อเท็จจริงถูกต้อง ปัญหาข้อกฎหมายนั้นย่อมไม่อาจร้องขอให้รื้อฟื้นได้อีก

3.2.1.4 องค์คณะพิจารณาคำร้อง

คำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีอาญานั้น เมื่อมีการยื่นคำร้องต่อศาลแล้ว ศาลชั้นต้นจะต้องตรวจสอบแบบของคำร้องว่าถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ กล่าวคือ มีการระบุเหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยละเอียดชัดเจนหรือไม่ เคยมีการยื่นคำร้องนั้นมาก่อนหรือไม่ เนื่องจากตามกฎหมาย คำร้องเกี่ยวกับผู้ต้องรับโทษอาญาคนหนึ่งในคดีหนึ่งให้ยื่นได้เพียงครั้งเดียว และศาลต้องตรวจสอบต่อไปว่าคำร้องนั้นยื่นภายในกำหนดเวลาหรือไม่ หลังจากนั้นศาลชั้นต้นจะทำการไต่สวนคำร้อง เว้นแต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ร้อง ศาลจะไต่สวนคำร้องหรือไม่ก็ได้ เมื่อไต่สวนคำร้องเสร็จแล้ว(ถ้ามี) ให้ศาลชั้นต้นส่งสำนวนพร้อมทั้งความเห็นเพื่อเสนอต่อศาลอุทธรณ์ เพื่อให้ศาลอุทธรณ์ทำการพิจารณา

⁴⁰ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 5

⁴¹ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 8 วรรคสอง

ต่อไป⁴² ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ศาลอุทธรณ์จะส่งรับคำร้องและสั่งให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาคดีที่ข้อรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป แต่ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นไม่มีมูล ให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำร้องนั้น คำสั่งของศาลอุทธรณ์ดังกล่าวให้เป็นที่สุด⁴³

3.2.1.5 การพิจารณาคำร้อง⁴⁴

การพิจารณาคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เริ่มจากการพิจารณาว่ามีความผิดพลาดในทางข้อเท็จจริงเกิดขึ้นตามคำร้องหรือไม่ ซึ่งการพิจารณาดังกล่าวนี้จะกระทำในศาลชั้นต้นที่รับคำร้อง และพนักงานอัยการรวมทั้งโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธินำพยานเข้าสืบได้ทั้งศาลเองก็มีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม การพิจารณาคำร้องจึงเป็นการร่วมกันค้นหาความจริงโดยทุกฝ่าย⁴⁵ ในระหว่างดำเนินการพิจารณาคำร้องศาลอาจสั่งปล่อยชั่วคราวผู้ต้องรับโทษได้⁴⁶ เนื่องจากการยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่มีผลเป็นการทุเลาการบังคับคดี จึงเป็นดุลพินิจของศาลที่จะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวหรือไม่

การพิพากษาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่เป็นอำนาจของศาลที่เป็นเจ้าของคำพิพากษาถึงที่สุด กล่าวคือ ในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิม เป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นจะเป็นผู้พิพากษาเอง แต่ในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ศาลชั้นต้นต้องทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่

⁴² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4088/2546 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มีเจตนารมณ์ที่จะให้ความยุติธรรมแก่บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดมีสิทธิขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ภายหลัง หากปรากฏหลักฐานขึ้นใหม่ว่าบุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด และกำหนดให้มีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและได้รับบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน หากปรากฏตามคำพิพากษาของศาลที่พิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลผู้นั้นมิได้กระทำความผิด ทั้งนี้บุคคลผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นต้องยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีดังกล่าว แต่การที่ศาลชั้นต้นจะพิจารณาคดีที่ร้องขอให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ตามคำร้องของผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดได้หรือไม่ นั้น เมื่อพิจารณาตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่าให้ศาลที่ได้รับคำร้องทำการไต่สวนคำร้องนั้นว่ามีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่หรือไม่ เว้นแต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ร้อง ศาลจะไต่สวนคำร้องหรือไม่ก็ได้ " มาตรา 10 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "เมื่อศาลอุทธรณ์ได้สำนวนการไต่สวนและความเห็นแล้ว ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ ให้ศาลอุทธรณ์ส่งรับคำร้องและสั่งให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป แต่ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นไม่มีมูลให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำร้องนั้น" ตามบทบัญญัติมาตรา 9 และมาตรา 10 ดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าเฉพาะพนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่เท่านั้น ที่ศาลชั้นต้นจะมีอำนาจพิจารณาส่งคำร้องได้ โดยหากมีคำสั่งรับคำร้องให้ดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่แล้ว คำสั่งของศาลชั้นต้นดังกล่าวเป็นที่สุดตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง แต่หากเป็นบุคคลตามมาตรา 6 (1) ถึง (4) เป็นผู้ร้องแล้ว ศาลชั้นต้นไม่มีอำนาจที่จะส่งรับคำร้องให้ดำเนินการคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่หรือยกคำร้องเลย ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ดำเนินการตามมาตรา 9 วรรคสอง ทำการไต่สวนคำร้อง หรือหากเห็นว่าคำร้องของผู้ร้องไม่ชอบด้วยมาตรา 5 จะไม่ทำการไต่สวนก็ได้ แต่ศาลชั้นต้นมีสิทธิเพียงทำความเห็นเสนอสำนวนการไต่สวนไปให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาเท่านั้น และการส่งรับคำร้องให้พิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่หรือสั่งให้ยกคำร้องนั้นเป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ ซึ่งคำสั่งของศาลอุทธรณ์ดังกล่าวนี้เป็นที่สุดตามมาตรา 10 วรรคสอง

⁴³ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 10

⁴⁴ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 646-647.

⁴⁵ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 11

⁴⁶ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 12

กรณี เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่นั้น โดยถ้าเห็นว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญา โดยคำพิพากษาในคดีเดิมได้กระทำความผิดก็จะพิพากษายกคำร้อง แต่ถ้าเห็นว่ามิได้กระทำความผิด ก็จะพิพากษายกคำพิพากษาเดิมและพิพากษาว่าบุคคลนั้นมีได้กระทำความผิด และกำหนดค่าทดแทนและค่าสั่งเกี่ยวกับการขอรับสิทธิคืนด้วย⁴⁷

การกำหนดค่าทดแทนและการขอรับคืนสิทธิ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 14 บัญญัติว่า “การกำหนดค่าทดแทนให้กำหนดได้ไม่เกินจำนวนตามคำขอที่ระบุในคำร้องตามมาตรา 8 และตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ถ้าต้องรับโทษริบทรัพย์สิน ให้ได้รับทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นคืน เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าให้ริบไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิดและมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ ถ้าไม่สามารถคืนทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นได้ให้ได้รับชดใช้ราคาของทรัพย์สินที่ถูกริบนั้น โดยถือราคาในขณะศาลพิพากษาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่และถ้าทรัพย์สินที่ถูกริบเป็นเงิน ให้ได้รับเงินจำนวนนั้นคืนโดยศาลจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละห้าต่อปีของจำนวนเงินนั้น นับแต่วันริบจนถึงวันที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้

(2) ถ้าต้องรับโทษปรับและได้ชำระค่าปรับต่อศาลแล้ว ให้ได้รับเงินค่าปรับคืน โดยศาลจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละห้าต่อปีของจำนวนเงินค่าปรับนับตั้งแต่วันชำระค่าปรับ จนถึงวันที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้

(3) ถ้าต้องรับโทษกักขังหรือกักขังแทนค่าปรับหรือจำคุก ให้ได้รับค่าทดแทนเป็นเงินโดยคำนวณจากวันที่ถูกกักขังหรือถูกจำคุกในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

(4) ถ้าต้องรับโทษประหารชีวิตและถูกประหารชีวิตแล้ว ให้กำหนดค่าทดแทนเป็นจำนวนเงินไม่เกินสองแสนบาท

(5) ถ้าถูกใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาให้ศาลกำหนดค่าทดแทนให้ตามที่เห็นสมควร

การสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอที่ระบุไว้ในคำร้องตามมาตรา 8 ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด เช่นว่านั้นได้ ให้ศาลกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นให้ตามที่เห็นสมควร”

ในกรณีที่ไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลต้องรับโทษอาญา โดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมนั้นมิได้กระทำความผิด และศาลได้กำหนดค่าทดแทนตามมาตรา 14 แล้วให้กระทรวงการคลังจ่ายค่าทดแทนตามจำนวนที่ระบุไว้ในคำพิพากษานั้น ถ้าผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าทดแทน ให้กระทรวงการคลังจ่ายค่าทดแทนให้แก่ทายาท⁴⁸

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา 13 แล้ว พนักงานอัยการ ผู้ร้องหรือโจทก์ในคดีเดิมซึ่งเป็นคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้ดังนี้

⁴⁷ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 13

⁴⁸ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 17

(1) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด

(2) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มีสิทธิฎีกาคำพิพากษานั้นต่อศาลฎีกา⁴⁹

3.2.2 การขอให้พิจารณาใหม่ของศาลปกครอง

การขอให้พิจารณาใหม่ของศาลปกครองมีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 75 เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของคู่กรณีหรือผู้มีส่วนได้เสียที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองให้มีโอกาสในการขอให้พิจารณาใหม่ได้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ ดังนี้

3.2.2.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ

ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ ได้แก่ คู่กรณีหรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลแห่งคดีนั้นอาจมีคำขอให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองนั้นใหม่ได้ การยื่นคำขอให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคู่กรณีหรือบุคคลภายนอกไม่ทราบถึงเหตุนั้น ในการพิจารณาคดีครั้งที่แล้วมา โดยมีข้อความผิดของผู้นั้น

3.2.2.2 ระยะเวลาในการยื่นคำขอ

การยื่นคำขอให้พิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งใหม่ต้องกระทำภายใน 90 วันนับแต่วันที่ผู้ยื่นคำขอได้รู้ หรือควรรู้ถึงเหตุซึ่งอาจขอให้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ได้ แต่ไม่เกิน 5 ปีนับแต่ศาลปกครองได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาด⁵⁰

3.2.2.3 รายละเอียดของคำขอ

คำขอให้พิจารณาใหม่ต้องระบุเหตุที่อาจขอให้พิจารณาใหม่เหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ศาลปกครองฟังข้อเท็จจริงผิดพลาดหรือมีพยานหลักฐานใหม่ อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

(2) คู่กรณีที่แท้จริงหรือบุคคลภายนอกนั้นมิได้เข้ามาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีหรือได้เข้ามาแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

⁴⁹ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 15

⁵⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 75 วรรคท้าย

(3) มีข้อบกพร่องสำคัญในกระบวนการพิจารณาพิพากษาที่ทำให้ผลของคดีไม่มีความยุติธรรม

(4) คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ทำขึ้นโดยอาศัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใด และต่อมาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญซึ่งทำให้ผลแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งขัดกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น

3.2.2.4 องค์คณะพิจารณาคำขอ

องค์คณะพิจารณาคำขอให้พิจารณาใหม่ ได้แก่ ศาลปกครองชั้นต้น หากศาลปกครองชั้นต้นมีคำสั่งรับคำขอ ศาลปกครองชั้นต้นก็จะดำเนินการพิจารณาใหม่ต่อไป แต่หากมีคำสั่งยกคำขอให้พิจารณาใหม่ ก็สามารถอุทธรณ์คำสั่งยกคำขอให้พิจารณาใหม่ดังกล่าวต่อศาลปกครองสูงสุดได้

3.2.2.5 การพิจารณาคำขอ

การยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ได้เบื้องต้นศาลปกครองจะต้องมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองเสร็จเด็ดขาดแล้ว คำว่า “เสร็จเด็ดขาด” นั้นไม่จำเป็นต้องเป็นคดีถึงที่สุด เพียงแต่ศาลได้พิจารณาวินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดีแล้วเท่านั้น⁵¹ เมื่อมีการยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่แล้ว ศาลปกครองชั้นต้นจะทำการพิจารณาว่าผู้ยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่เป็นคู่กรณีหรือผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกระทบจากผลของคดีหรือไม่ ประการต่อมาต้องพิจารณาว่ามีเหตุที่จะขอให้พิจารณาใหม่ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 75 และผู้ขอไม่ทราบถึงเหตุนั้นในการพิจารณาคดีครั้งที่แล้วมาโดยไม่ใช้ความผิดของผู้ยื่น ถ้าศาลปกครองชั้นต้นเห็นว่ามีเหตุที่จะขอให้พิจารณาใหม่และคำขอยื่นภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดก็ให้มีคำสั่งให้พิจารณาใหม่ต่อไป แต่ถ้าศาลปกครองชั้นต้นเห็นว่าไม่มีเหตุที่จะร้องขอให้พิจารณาใหม่ก็ให้ยกคำขอ คำสั่งดังกล่าวสามารถอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดได้

3.2.3 การขอให้พิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

การขอให้พิจารณาใหม่เป็นกระบวนการหนึ่งที่กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนดไว้เพื่อเป็นการเยียวยาคำสั่งทางปกครองที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณี ด้วยการให้สิทธิแก่คู่กรณีผู้รับคำสั่งร้องขอให้เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครองได้พิจารณาทบทวนคำสั่งนั้นอีกครั้งหนึ่ง นอกเหนือจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์และการขอให้เพิกถอน

⁵¹ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 328/2545 ผู้ฟ้องคดีเคยรับราชการตำรวจแต่ถูกลงโทษทางวินัยไล่ออกจากราชการ จึงฟ้องศาลปกครองให้มีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งลงโทษทางวินัย ศาลปกครองชั้นต้นเห็นว่าผู้ฟ้องคดีได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลเมื่อพ้นกำหนดเวลาการฟ้องคดีแล้วและศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งยืนตามคำสั่งศาลปกครองชั้นต้น ผู้ฟ้องคดีจึงยื่นคำขอให้ศาลปกครองชั้นต้นพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ การที่จะมีคำขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ได้นั้นจะต้องเป็นกรณีที่ศาลปกครองได้วินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดี โดยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีเสร็จเด็ดขาดแล้วเท่านั้น กรณีที่ศาลปกครองมีคำสั่งไม่รับฟ้องไว้พิจารณาและให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความนั้น ศาลยังมีได้วินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดี จึงไม่ใช่ว่าคำสั่งชี้ขาดคดีเสร็จเด็ดขาด ผู้ฟ้องคดีไม่อาจมีคำขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ได้

คำสั่งทางปกครองที่กำหนดไว้ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 54 กำหนดหลักเกณฑ์การขอให้พิจารณาใหม่ไว้ ดังนี้

3.2.3.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ

ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ ได้แก่ คู่กรณี ซึ่งหมายถึง ผู้ยื่นคำขอหรือผู้คัดค้านคำขอ ผู้อยู่ในบังคับหรือจะอยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครอง และผู้ซึ่งได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองเนื่องจากสิทธิของผู้นี้จะถูกกระทบกระเทือนจากผลของคำสั่งทางปกครอง⁵²

3.2.3.2 ระยะเวลาในการยื่นคำขอ

คำขอให้พิจารณาใหม่ต้องยื่นภายใน 90 วัน นับแต่ได้รู้ถึงเหตุซึ่งอาจขอให้มีการพิจารณาใหม่ได้

3.2.3.3 รายละเอียดของคำขอ

คำขอให้พิจารณาใหม่ต้องระบุเงื่อนไขที่จะขอพิจารณาใหม่เหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) มีพยานหลักฐานใหม่ อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไป
- (2) คู่กรณีที่แท้จริงมิได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองหรือได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาครั้งก่อนแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง
- (3) เจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจที่จะทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น
- (4) คำสั่งทางปกครองได้ออกโดยอาศัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใด และต่อมาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่คู่กรณี

3.2.3.4 ผู้พิจารณาคำขอ

ผู้มีหน้าที่พิจารณาคำขอให้พิจารณาใหม่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น เนื่องจากเป็นผู้ที่ทราบเรื่องและอยู่ในฐานะที่จะพิจารณาคำขอได้ดีที่สุด

3.2.3.5 การพิจารณาคำขอ

กระบวนการพิจารณากรณีมีการขอให้พิจารณาใหม่อาจแยกออกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ⁵³

⁵² พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 5

⁵³ ชาญชัย แสงวงศ์, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง, หน้า 278-279.

1. ขั้นตอนการพิจารณาคำขอ ซึ่งกำหนดเงื่อนไขการรับคำขอไว้ 4 ประการ ดังนี้

- (1) ต้องมีการยื่นคำขอโดยคู่กรณีผู้รับคำสั่งทางปกครอง
- (2) คำสั่งทางปกครองนั้นได้พ้นระยะเวลาที่จะอุทธรณ์
- (3) คู่กรณีต้องไม่ทราบเหตุแห่งการขอให้พิจารณาใหม่ในการพิจารณาครั้งที่แล้วมาก่อนโดยมิใช่ความผิดของตน
- (4) คำขอให้พิจารณาใหม่ต้องยื่นภายใน 90 วัน นับแต่ได้รู้ถึงเหตุซึ่งอาจขอให้มีการพิจารณาใหม่ได้

2. ขั้นตอนการตรวจสอบเงื่อนไขอำนาจที่ให้มีการพิจารณาใหม่ ซึ่งเป็นขั้นตอนพิจารณาว่ากรณีเข้าเงื่อนไขสมควรจะมีการพิจารณาใหม่ให้หรือไม่ โดยมาตรา 54 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดเหตุที่จะต้องพิจารณาใหม่ให้หากมีคำขอด้วยกัน 4 ประการ คือ

- (1) มีพยานหลักฐานใหม่ อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไป

(2) คู่กรณีที่แท้จริงมิได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองหรือได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาครั้งก่อนแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง

- (3) เจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจที่จะทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น

(4) คำสั่งทางปกครองได้ออกโดยอาศัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใด และต่อมาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่คู่กรณี

กรณีตาม (1) - (3) คู่กรณีต้องไม่ทราบถึงเหตุนั้นในการพิจารณาครั้งที่แล้วมาก่อนโดยมิใช่ความผิดของผู้ยื่น

3. ขั้นตอนการพิจารณาตัดสิน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่ต้องชี้ขาดข้อเท็จจริงอีกครั้งในขณะที่มีการพิจารณาใหม่ว่ามีอยู่อย่างไร ข้อเท็จจริงที่มีการฟังเป็นยุติใหม่นั้นหรือในกรณีที่ข้อกฎหมายเปลี่ยนแปลงไปนั้นมีผลกระทบต่อสิทธิหรือหน้าที่ของคู่กรณีแตกต่างไปจากเดิมหรือไม่ อย่างไร และควรมีคำสั่งใหม่ประการใด

3.2.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในกระบวนการยุติธรรมไทยกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

เมื่อพิจารณาจากแนวความคิดและหลักเกณฑ์ของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในกระบวนการยุติธรรมไทยไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรม ศาลปกครองและตามกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองแล้วจะเห็นได้ว่า การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดของศาล หรือคู่กรณีผู้รับคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ให้มีโอกาสได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริงในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่าคำพิพากษาอันถึงที่สุดหรือคำสั่งทางปกครองนั้น มีความผิดพลาดอัน

เป็นผลมาจากความบกพร่องของพยานหลักฐาน หรือความผิดพลาดในทางข้อเท็จจริง หรือมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไป นอกจากหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งที่กำหนดไว้แล้ว ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อคุ้มครองผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาล หรือคู่กรณีในคำสั่งทางปกครอง เป็นข้อยกเว้นของเรื่องสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบหรือคำพิพากษาถึงที่สุดประการหนึ่ง มีการนำมาใช้ทั้งในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ และในคดีปกครองตามที่ปรากฏในกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง และกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

จากหลักเกณฑ์ของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในกระบวนการยุติธรรมไทยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติให้อุทธรณ์ได้ต่อเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เป็นหลักเกณฑ์ที่ผสมเอาหลักเกณฑ์ของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่มาผสมกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ โดยพิจารณาจากคำว่า “พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ” ซึ่งเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ และโดยที่หลักการของทั้งสองเรื่องนี้ต่างกัน การนำมาผสมกันกลายเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์จึงเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม อันส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษา

ในส่วนของความเหมาะสมในการกำหนดให้มีหลักเกณฑ์การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือไม่ เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ที่มีอำนาจหน้าที่และวิธีพิจารณาตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 219 วรรคท้าย ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งทั้งรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เอาไว้ นอกจากนี้ “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” เป็นศาลอีกศาลหนึ่งที่อยู่ในศาลฎีกา แม้จะมีคำว่า “แผนก” แต่ศาลนี้ไม่ใช่แผนกของศาลฎีกาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม คำพิพากษาของศาลนี้เป็นคำพิพากษาของ “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ไม่ใช่คำพิพากษาของ “ศาลฎีกา” ดังนั้น ศาลดังกล่าวนี้จึงเป็นศาลในความหมายขององค์คณะอย่างแท้จริง เป็นศาลที่เกิดขึ้นจากผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คน ที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาประกอบขึ้นเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี⁵⁴ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ จึงไม่ใช่ศาลตามความหมายของพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 4 ที่กำหนดความหมายของศาลไว้ว่า “ศาล หมายถึงความว่า ศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ศาลตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน หรือศาลตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร แล้วแต่กรณี” จึงนำหลักเกณฑ์เรื่องการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้น

⁵⁴ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา, หน้า 673.

พิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวมาใช้กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ที่ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) ไม่ได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากแนวคิดของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาอย่างเต็มที่ หรือแม้กระทั่งในกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง อันเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของคู่กรณีผู้รับคำสั่งทางปกครองในเบื้องต้น เนื่องจากหากคู่กรณีไม่พอใจคำสั่งทางปกครองนั้นก็ยังมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ ยังเห็นความสำคัญของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ โดยการกำหนดให้คู่กรณีในคำสั่งทางปกครองมีสิทธิขอให้เจ้าหน้าที่พิจารณาทบทวนคำสั่งทางปกครองนั้นใหม่ได้ดังเช่นในกระบวนการพิจารณาของศาลแล้วเหตุใดคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ จึงไม่มีการกำหนดสิทธิดังกล่าวเอาไว้ ดังนั้นจากแนวคิดของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ดังกล่าว จึงน่าจะสามารถนำมาปรับใช้กับคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ได้ แต่การจะนำมาปรับใช้กับคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นในเบื้องต้นควรมีการกำหนดเงื่อนไขในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่อย่างเคร่งครัด มิให้กระทำได้อย่างง่าย และจำกัดกว่าคดีทั่วไป เนื่องจากจะกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาและวัตถุประสงค์ของการกำหนดให้มีวิธีพิจารณาคดีเหล่านี้เป็นพิเศษเพื่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นผู้มีอิทธิพลสูง และการดำเนินคดีที่เริ่มต้นคดีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ซึ่งเป็นศาลระดับสูงประกอบไปด้วยผู้พิพากษาที่มีความสามารถและประสบการณ์สูงอยู่แล้ว ความผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลอันเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จึงเกิดขึ้นได้ยาก นอกจากการกำหนดเงื่อนไขให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่อย่างเคร่งครัดแล้วยังต้องปรับปรุงหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์ที่ทับซ้อนกับหลักเกณฑ์ในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาคดีใหม่ดังที่กล่าวมาแล้ว การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้เช่นนี้ย่อมจะสร้างความสับสนในหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าเป็นการอุทธรณ์หรือการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ และทำให้สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งถูกจำกัด จึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ให้ชัดเจนให้สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายต่อองค์กรวินิจฉัยที่สูงขึ้น พร้อมทั้งมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ในกรณีที่คำพิพากษานั้นถึงที่สุดแล้วนั้นมีความผิดพลาดบกพร่อง ไม่ว่าจะเป็นกรณีพยานหลักฐานที่อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือมีพยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ (โดยการให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ให้ชัดเจนว่าหมายถึงพยานหลักฐานในลักษณะใดบ้าง) หรือคู่กรณีที่แท้จริงหรือบุคคลภายนอกนั้นมิได้เข้ามาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา คดี หรือได้เข้ามาแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เป็นต้น จะต้องกำหนดผู้มีสิทธิในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ให้ชัดเจนว่าจะกระทำได้ในกรณีใดบ้าง จะกระทำได้เฉพาะที่เป็นคุณ หรือกระทำได้แม้เป็นโทษต่อผู้ต้องคำพิพากษา (โปรดดูบทที่ 2 ข้อ 2.3.2) และต้องกำหนดเวลาในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ให้ชัดเจนว่าผู้มีสิทธิในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องร้องขอเมื่อใด ร้องขอต่อองค์กรใดและมีวิธีพิจารณาอย่างไร และประการสุดท้ายต้องมีการกำหนดให้นำมาใช้ในคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ทั้งในคดีอาญาและคดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เฉกเช่นเดียวกับหลักเกณฑ์ที่ปฏิบัติกันอยู่ในกระบวนการยุติธรรมไทย

ซึ่งอาจกระทำได้โดยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การรื้อฟื้นคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองชั้นพิจารณาใหม่ เนื่องจากตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ยังมีปัญหาอยู่หลายประการไม่ว่าจะเป็นการที่กฎหมายกำหนดให้บังคับใช้กับคดีอาญาเท่านั้น จึงไม่รวมถึงคดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ซึ่งเป็นคดีที่มีลักษณะทางแพ่ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการตีความคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ยังไม่มีความชัดเจนว่ามีความหมายครอบคลุมเพียงใด การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวโดยรวมคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้สามารถรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ได้จึงน่าจะยังไม่เหมาะสม ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นสิ่งสมควรกระทำ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเต็มที่ แต่ควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้มีความเคร่งครัดสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นผู้มีอิทธิพลระดับสูงและผลของการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อประเทศชาติอย่างรุนแรง

บทที่ 4

การอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นมาตรการหนึ่งในการตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายบริหารและการใช้อำนาจรัฐอันเป็นมาตรการสำคัญประการหนึ่งของกฎหมายมหาชน เนื่องจากในบรรดาองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสาม ฝ่ายบริหารนับเป็นองค์กรที่มีอำนาจมากที่สุด เพราะหน้าที่ของฝ่ายบริหาร คือ การกำหนดนโยบายในการบริหารประเทศและบริหารประเทศให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนด งานของฝ่ายบริหารจึงเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมาก รวมทั้งมีการใช้งบประมาณจำนวนมากด้วยเช่นกัน การปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว ทำให้ฝ่ายบริหารซึ่งดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงเป็นผู้มีอำนาจมากและมีอิทธิพลสูง การใช้อำนาจดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลทั่วไป ต่อประเทศชาติ ต่องานของประเทศ รวมทั้งอาจเกิดการทุจริตคอร์รัปชันได้หากมีการใช้อำนาจหรืออิทธิพลดังกล่าวเพื่อให้ตนเองหรือพวกพ้องได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ จึงสมควรที่จะต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจในทางมิชอบหรือการใช้อำนาจโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของฝ่ายบริหารดังกล่าว¹

แนวความคิดเกี่ยวกับการแยกการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นพิเศษต่างหากจากการดำเนินคดีกับบุคคลทั่วไปจึงเกิดขึ้น จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นและจากการที่พบว่าเมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้นั้นมักจะหลุดพ้นจากคดี ซึ่งมีสาเหตุมาจากระบบการตรวจสอบที่มีอยู่ไม่สมบูรณ์และไม่รัดกุม ไม่เหมาะสมกับสภาพการทุจริตของผู้ที่มีอำนาจและอิทธิพลระดับสูง และแม้ว่าประเทศไทยจะสามารถยึดทรัพย์ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในหลายกรณีก็ตาม แต่ก็เป็นการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นวิธีการพิเศษที่ขัดต่อหลักนิติธรรม (Rule of law) เพราะไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาของฝ่ายตุลาการ² ซึ่งหลักนิติธรรมและความชอบด้วยกฎหมายทางอาญา เป็นหลักการที่ว่าความผิด (offense) ก็ดี โทษ (penalty) ก็ดี องค์กรพิจารณาคดีและวิธีพิจารณาคดี (court and procedure) ต้องกำหนดไว้โดยกฎหมายที่ประกาศใช้ก่อนเกิดเหตุ การใช้มาตรการย้อนหลังโดยผู้กระทำความผิดไม่ทราบอยู่ในขณะกระทำความผิด ว่าตนต้องถูกปฏิบัติอย่างไรไม่ว่าในเรื่องสารบัญญัติหรือวิธีพิจารณาไม่น่าจะชอบด้วยหลักนี้ หลักการดังกล่าวเรียกทางภาษาวิชการว่า “แนวความคิดทางกฎหมายอาญาในการพิจารณาคดีการเมือง” (conception Pénaliste de la juridiction) ซึ่งถือหลักว่า ความผิดและโทษคงต้องอาศัยกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ในขณะกระทำความผิดเป็นหลัก แต่อาจตั้งศาลพิเศษ มีวิธีพิจารณา

¹ นันทวัฒน์ บรมานันท์, “ระบบการพิจารณาคดีความผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูงในประเทศฝรั่งเศส,” ในหนังสือรวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ ดร.ประยูร กาญจนกุล (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540). หน้า 105.

² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (กรุงเทพฯ ฯ : วิญญูชน, 2543). คำนำ.

พิเศษเพื่อพิจารณาความผิดได้ หากศาลนั้น ๆ และวิธีพิจารณานั้น ๆ ตั้งไว้แล้วก่อนผู้นี้จะถูกพิจารณาคดี³ การใช้อำนาจฝ่ายบริหารของคณะปฏิวัติทำการยึดหรืออายัดทรัพย์สินการเมืองที่ผ่านมา จึงขัดต่อหลักการที่กล่าวมา

การแยกการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นพิเศษต่างหากจากการดำเนินคดีกับบุคคลทั่วไป เป็นแนวความคิดของนักกฎหมายของไทยที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศฝรั่งเศสที่ต้องการให้มีศาลอิสระระบบหนึ่งสำหรับการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่เนื่องจากการพิจารณาว่ารัฐธรรมนูญของสภาว่ารัฐธรรมนูญนั้น ได้มีการเสนอแปรญัติติดต่อบทบัญญัติของร่างเดิมดังกล่าวนั้นออกทั้งหมด เพราะผู้แปรญัติเห็นว่าร่างเดิมนั้นจะทำให้ศาลยุติธรรมของไทยเราขาดความเป็นเอกภาพ⁴ กรณีจึงได้มีมติให้กลับไปใช้ศาลยุติธรรมในระบบที่มีอยู่แล้วเป็นศาลอาญาสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามกฎหมายของไทยในปัจจุบันจึงมีความแตกต่างจากประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นต้นแบบในหลายประการ

จากเหตุผลดังกล่าวมาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (The Supreme Court's Criminal Division for Person Holding Political Positions) จึงถูกจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อันได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น⁵ ซึ่งถูกกล่าวหาว่าร้ายวญผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น รวมทั้ง

³ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง, หน้า 63.

⁴ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 671.

⁵ โปรตดู อธิคม อินทุพุติ, วิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ รวมคำบรรยายของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 61 ปีการศึกษา 2551 การบรรยายครั้งที่ 8 (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา), หน้า 237-263. อธิบายความหมายของคำว่า “ข้าราชการการเมืองอื่น” ไว้ว่าตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 ไม่ได้ให้นิยามความหมายเอาไว้ แต่มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ.2535 มาตรา 5 ซึ่งบัญญัติว่า “ข้าราชการการเมือง ได้แก่ บุคคลซึ่งว่าราชการในตำแหน่งข้าราชการการเมือง ดังต่อไปนี้ (1) นายกรัฐมนตรี (2) รองนายกรัฐมนตรี (3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวง (4) รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (5) รัฐมนตรีว่าการทบวง (6) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง(7) รัฐมนตรีช่วยว่าการทบวง (8) ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี (9) ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี (10) ที่ปรึกษารัฐมนตรี และที่ปรึกษารัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (11) เลขานุการนายกรัฐมนตรี (12) รองเลขานุการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง (13) โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (14) รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (15) เลขานุการรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (16) ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (17) เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง (18) ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง (19) เลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง (20) ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง” ดังนั้น ข้าราชการการเมืองอื่น จึงหมายถึง ข้าราชการการเมืองตามลำดับที่ 8-20 นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการบางท่านเห็นว่าคำว่า “ข้าราชการการเมืองอื่น” น่าจะรวมถึงข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ.2518 มาตรา 61 ได้แก่ (1) ที่ปรึกษาประธานรัฐสภา (2) ที่ปรึกษารองประธานรัฐสภา (3) ที่ปรึกษาประธานวุฒิสภา (4) ที่ปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎร (5) ที่ปรึกษาประธานวุฒิสภา (6) ที่ปรึกษารองประธานสภาผู้แทนราษฎร (7) เลขานุการประธานรัฐสภา (8) เลขานุการรองประธานรัฐสภา (9) เลขานุการประธานวุฒิสภา (10) เลขานุการประธานสภาผู้แทนราษฎร (11) เลขานุการรองประธานวุฒิสภา (12) เลขานุการรองประธานสภาผู้แทนราษฎร (13) เลขานุการผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร โดยอ้างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 50/2547 ที่วินิจฉัยว่า ที่ปรึกษาประธานวุฒิสภาเป็น “ข้าราชการการเมืองอื่น” ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน ฯ จึงน่าจะต้องถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็น “ข้าราชการการเมืองอื่น” ด้วย

กรณีบุคคลอื่นที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน หรือผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลดังกล่าว⁶ รวมทั้งคดีที่มีการกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อ ตำแหน่งหน้าที่ราชการ⁷ และคดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติของนายกรัฐมนตรี้ รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิก สภาท้องถิ่น ตามที่กฎหมายบัญญัติตกเป็นของแผ่นดิน⁸ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังได้เพิ่มคดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสาร ประกอบ หรือจิตใจเย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอัน เป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ด้วย⁹ แม้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ จะเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีเฉพาะบางข้อหากก็ไม่ขัด ต่อรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นองค์กรที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ

นอกจากการจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นมาพิจารณาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้ว ยัง มีการกำหนดให้มีวิธีพิจารณาความเป็นพิเศษสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอีกด้วย โดยวิธี พิจารณาดังกล่าวมีหลักการที่สำคัญ คือ เพื่อให้การดำเนินคดีปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจทาง การเมือง โดยให้ตุลาการที่พิจารณาคดีมีความอิสระในการพิจารณาคดีอย่างแท้จริง มีการสอบสวนคดี โดยองค์กรพิเศษอันได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และฟ้องคดีโดย อัยการสูงสุด ประการต่อมาการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะต้องดำเนินการโดย เปิดเผยและรวดเร็ว โดยการห้ามมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งที่ถูกกล่าวหาปฏิบัติหน้าที่ระหว่างการดำเนินคดี และเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วจึงห้ามมิให้ใช้สิทธิเรื่องการคุ้มกันของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และในประการสุดท้ายการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองต้องเป็นไปตามหลักการค้นหาความจริง โดยการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ต้องยึดสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก และศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร¹⁰ หลักการต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาถือเป็นหลักการสำคัญ ที่รัฐธรรมนูญกำหนดขึ้นเป็นพิเศษแตกต่างจากการพิจารณาคดีทั่วไป เพื่อให้ระบบการพิจารณาคดี ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นมาดังกล่าวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีระบบการตรวจสอบผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองเป็นพิเศษแตกต่างจากการดำเนินคดีกับบุคคลทั่วไป แม้จะไม่ขัดต่อหลักความ เสมอภาค (equality) เพราะสถานะบุคคลผู้กระทำความผิด และลักษณะการกระทำผิดที่ไม่เหมือนกับกรณี บุคคลธรรมดากระทำความผิด การพิจารณาคดีเหล่านี้ด้วยองค์กรพิเศษจึงสามารถกระทำได้ อย่างไรก็ตาม

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 275

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 249

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 262 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธี พิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 9(4) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 4 และมาตรา 75 ถึง 83

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 263

¹⁰ โปรตดู สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, หน้า 35-38.

ปัญหาของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) ก็คือการกำหนดหลักเกณฑ์ให้คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เป็นที่สุดไม่สามารถอุทธรณ์ได้ ทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ได้รับความเป็นธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการที่ใช้กับเจ้าหน้าที่รัฐประเภทอื่น เป็นการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) โดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล อันขัดต่อหลักความเสมอภาค เมื่อมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงมีความพยายามแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าวด้วยการกำหนดให้สิทธิผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ สามารถอุทธรณ์ได้เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ตามมาตรา 278 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งหากพิจารณาเพียงผิวเผินจะดูเหมือนเป็นการให้สิทธิแก่ผู้ต้องคำพิพากษาในการอุทธรณ์ โดยการให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาทบทวนตรวจสอบคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกครั้งหนึ่ง แต่แท้จริงแล้วหลักเกณฑ์ดังกล่าวให้สิทธิในการอุทธรณ์สมดังเจตนารมณ์ในการบัญญัติหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ขึ้นมาหรือไม่ เป็นสิ่งที่จะทำให้การศึกษากันในบทนี้

4.1 สภาพปัญหาการอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540)

ในเบื้องต้นก่อนที่จะทำการศึกษาลงถึงหลักเกณฑ์การอุทธรณ์และปัญหาการอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ควรที่จะทำการศึกษาลงถึงสภาพปัญหาการอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) เสียก่อน เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) มาตรา 311 วรรคสอง บัญญัติให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เป็นที่สุด ไม่อาจที่จะอุทธรณ์ได้ ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่เป็นธรรมต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของจำเลยโดยเฉพาะในคดีอาญาให้มีสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งอีกครั้งหนึ่ง และจากปัญหาดังกล่าวนี้องค์จึงเป็นที่มาของการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมา

การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์ได้ดังกล่าว ย่อมเป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในอดีตที่ใช้ระบบการพิจารณาคดีโดยศาลยุติธรรมตามปกติ กล่าวคือ เริ่มต้นการพิจารณาคดีที่ศาลชั้นต้น และเมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างใดแล้วคู่ความก็สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้ตามลำดับชั้นศาล แต่เมื่อมีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ขึ้นมาเพื่อดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นพิเศษแตกต่างจากการดำเนินคดีทั่วไป ซึ่งแม้จะไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค (equality) ที่ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติ เพราะสถานะของบุคคลผู้กระทำความผิดและลักษณะของการกระทำความผิดแตกต่างจากบุคคลธรรมดา เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐระดับสูง และผลของการกระทำก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศอย่างรุนแรงและในวงกว้าง การพิจารณาคดีเหล่านี้ด้วยองค์กร

พิเศษและวิธีพิจารณาพิเศษแตกต่างจากการพิจารณาคดีอาญาหรือทุจริตธรรมดา จึงเป็นสิ่งที่สมควรทำอย่างยิ่งตามหลักที่ว่าต้องปฏิบัติต่อสิ่งๆ ที่เหมือนกันด้วยวิธีเดียวกันและต้องปฏิบัติต่อสิ่งๆ ที่ต่างกันด้วยวิธีที่ต่างกัน จึงจะเป็นหลักความเสมอภาคที่แท้จริง¹¹ การพิจารณาคดีประเภทนี้ด้วยองค์กรและวิธีพิจารณาพิเศษแตกต่างจากวิธีพิจารณาทั่วไปจึงสามารถกระทำได้ แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ได้นับว่าเป็นมาตรการที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการที่ใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทอื่น อันเป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคที่ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ที่ต้องการให้บุคคลทุกคนมีความเสมอภาคที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน หรือที่เรียกว่า “หลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย” (Equality before the law) ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองมาโดยตลอดดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ 2550 มาตรา 30 ที่ให้การรับรองว่าบุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคลจะกระทำมิได้ การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้เช่นนี้จึงเป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคดังกล่าว

นอกจากการกำหนดหลักเกณฑ์ให้คำพิพากษาเป็นที่สุดดังกล่าวจะขัดต่อหลักความเสมอภาคแล้วยังเป็นการขัดต่อหลักการพิจารณาคดี 2 ชั้น (Le double degré de juridiction) ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของระบบการพิจารณาพิพากษาคดีของประเทศฝรั่งเศส (โปรดดูบทที่ 2 ข้อ 2.2 หลักการพิจารณาคดี 2 ชั้น) และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประการหนึ่งที่ทั่วโลกยอมรับ โดยการกำหนดให้การพิจารณาคดีของศาลอย่างน้อยต้องมีไม่ต่ำกว่า 2 ชั้น อันเป็นการให้สิทธิแก่คู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นได้อย่างน้อยอีก 1 ชั้น เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ประชาชนและทำให้กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเป็นไปอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม นอกจากนี้การกำหนดให้มีศาลอุทธรณ์ในคดีอาญาถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งก็คือ โจทก์ จำเลย และศาล เนื่องจากความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ไม่ว่าในขั้นตอนใด ๆ ในกระบวนการพิจารณาคดี และเพื่อควบคุมระบบความยุติธรรมให้มีความเสมอภาคกันทั่วทั้งประเทศ ดังนั้น การกำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เป็นที่สุดไม่อาจที่จะอุทธรณ์ได้ จึงเป็นการขัดต่อหลักการพิจารณาคดี 2 ชั้น ที่ต้องการให้มีหลักประกันแก่คู่ความในการให้ศาลสูงกว่าทบวนคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อพิจารณาเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) ไม่เป็นธรรมต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของประชาชนให้มีสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งอีกครั้งหนึ่ง จากปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278

¹¹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง, หน้า 65.

4.2 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกบัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรกใน มาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551 เพื่อให้การพิจารณาคดีการเมืองหรือกึ่งการเมืองมีประสิทธิภาพและได้ผล โดยยังคงให้ความคุ้มครองแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเหมาะสม เป็นหลักเกณฑ์ที่เกิดขึ้นมาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) ที่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองในเรื่องนี้ไว้ โดยรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ ๆ ดังกล่าวกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการอุทธรณ์ไว้ดังนี้

4.2.1 หลักเกณฑ์ตามมาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 บัญญัติว่า “การพิพากษาคดีให้ถือเสียงข้างมาก โดยผู้พิพากษาซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนต้องให้ความเห็นในการวินิจฉัยคดีเป็นหนังสือพร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ

คำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้เปิดเผยและเป็นที่สุด เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสาม

ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้

หลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้คำพิพากษาและคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ เป็นที่สุด การอุทธรณ์เป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น กล่าวคือ กำหนดให้อุทธรณ์ได้ต่อเมื่อผู้ต้องคำพิพากษามีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ และต้องยื่นอุทธรณ์ภายใน 30 วันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการให้สิทธิเฉพาะผู้ต้องคำพิพากษาหรือก็คือจำเลยเท่านั้นที่จะมีสิทธิอุทธรณ์ โจทก์หรือผู้ร้อง (กรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้ฟ้องคดีเอง) ไม่มีสิทธิในการอุทธรณ์ และจำกัดหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ไว้ให้อุทธรณ์ได้เฉพาะปัญหาข้อเท็จจริง เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

เท่านั้น แตกต่างกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปที่ให้อุทธรณ์ได้ในปัญหาข้อเท็จจริงและหรือปัญหาข้อกฎหมายโดยไม่ต้องมีพยานหลักฐานใหม่ ส่วนหลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์และการพิจารณาอุทธรณ์ รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด หลักเกณฑ์ดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้มีสิทธิได้รับการทบทวนคำพิพากษาอีกครั้งหนึ่ง¹²

4.2.2 หลักเกณฑ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551

วิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามปกติจะเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 ซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์เอาไว้ เนื่องจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) เป็นที่สุด ดังนั้น เมื่อมีการเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ขึ้นมา รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้หลักเกณฑ์และการพิจารณาอุทธรณ์เป็นไปตามที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด และโดยอาศัยอำนาจของรัฐธรรมนูญดังกล่าว ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจึงได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551 เพื่อให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ ส่งผลให้หลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ที่เหมือนกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพียงแต่ไปเพิ่มเติมรายละเอียดในส่วนของความหมายของคำว่าพยานหลักฐานใหม่ว่ามีลักษณะอย่างไร และกำหนดวิธีพิจารณาความขึ้นอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีขั้นตอน หลักเกณฑ์ และวิธีพิจารณาอย่างไร เพิ่มเติมจากที่มีได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551¹³ กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาอุทธรณ์ไว้ ดังนี้¹⁴

¹² สภาร่างรัฐธรรมนูญ, เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, หน้า 268.

¹³ โปรดดูภาคผนวก ก.

¹⁴ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 1 ถึงข้อ

4.2.2.1 หลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์

ในกรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่ ผู้ต้องคำพิพากษาอาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ภายใน 30 วันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ผู้ต้องคำพิพากษา หมายความว่า ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ให้รับโทษในทางอาญา ให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้พ้นจากตำแหน่ง หรือต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ

พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้พยานหลักฐานใหม่ย่อมไม่รวมถึงการกลับคำให้การของพยานในคดี

นอกจากนี้ พยานหลักฐานใหม่ที่จะยกขึ้นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกานั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญและผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ พิพากษายกฟ้องหรือยกคำร้องได้

4.2.2.2 รายละเอียดของอุทธรณ์

การอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ให้ยื่นต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ พร้อมด้วยสำเนา โดยอุทธรณ์จะต้องทำเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพและอย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- (1) รายละเอียดโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่
- (2) สาเหตุที่ไม่อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงต่อศาลในชั้น

พิจารณา

(3) เหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่าหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

- (4) ลายมือชื่อของผู้อุทธรณ์ ผู้เรียง ผู้เขียนหรือพิมพ์อุทธรณ์

เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ได้รับอุทธรณ์แล้วให้ส่งสำเนาอุทธรณ์ให้แก่โจทก์หรือผู้ร้องทราบเพื่อให้แก่อุทธรณ์ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาอุทธรณ์ ถ้าได้รับคำแก้อุทธรณ์หรือพ้นกำหนดดังกล่าวแล้วแต่ไม่มีคำแก้อุทธรณ์ก็ให้ รวบรวมถ้อยคำสำนวนส่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาต่อไป

4.2.2.3 องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์

เมื่อมีการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกผู้พิพากษา 5 คนเป็นองค์คณะทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ที่ได้ยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา แต่ทั้งนี้้องค์คณะผู้พิพากษาดังกล่าวจะต้องไม่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์มาก่อน

ให้องค์คณะที่ได้รับเลือกตกลงกันว่าจะให้ผู้พิพากษาคนใดในองค์คณะทำหน้าที่เป็นเจ้าของสำนวน

ถ้าผู้พิพากษาคคนใดในองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ที่ได้รับมอบหมายไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกผู้พิพากษาคคนอื่นทำหน้าที่แทนต่อไป

ให้องค์คณะผู้พิพากษาเลือกผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ
หนึ่งคนทำหน้าที่เป็นเลขานุการองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์

4.2.2.4 การพิจารณาอุทธรณ์

เมื่อเลือกองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ได้แล้ว องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์มีหน้าที่ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเป็นอุทธรณ์ที่ชอบด้วยระเบียบที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่

กรณีที่เป็นกรณีจำเป็น องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์อาจไต่สวนให้ได้ความจริงอย่างหนึ่งอย่างใดในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเสียก่อนก็ได้ ในกรณีที่มีการไต่สวนให้แจ้งวันนัดไต่สวนให้ผู้ต้องคำพิพากษาและโจทก์หรือผู้ร้องทราบล่วงหน้าก่อนวันนัดไม่น้อยกว่า 15 วัน

เมื่อองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ได้ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสร็จเรียบร้อยแล้วให้เสนอที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อจัดให้มีการลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ ถ้าที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติว่า เป็นอุทธรณ์ที่ชอบก็ให้รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา

เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติให้รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาแล้ว ให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย

ถ้าเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่น อันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาไต่สวนเพิ่มเติม ให้องค์คณะไต่สวนทำการไต่สวนพยานหลักฐานซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่ไต่สวนมาแล้วมาไต่สวนใหม่ด้วยโดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ

เมื่อองค์คณะไต่สวนได้รวบรวมข้อเท็จจริงแล้วให้ส่งให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาล่วงหน้าก่อนวันลงมติไม่น้อยกว่า 15 วัน

ผู้พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษตามระเบียบนี้

4.2.2.5 คำพิพากษาหรือคำสั่งของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

ในวันลงมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ให้ผู้ต้องคำพิพากษาพร้อมทั้งโจทก์หรือผู้ร้องมายังศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ

ในกรณีผู้อุทธรณ์เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้ได้รับโทษทางอาญา เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ลงมติแล้ว ให้แจ้งผลของการลงมติให้ผู้ต้องคำพิพากษา และโจทก์ทราบในวันเดียวกันกับที่ได้มีมติ ถ้าเป็นความผิดของโจทก์ที่ไม่มา หากเห็นเป็นการสมควร ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

จะลงมติโดยโงทกัไม่ยู่ก็ไ้ ในกรณีท่ผู้ต้งคำพิพากษาไม่ยู่โดยไม่มีเหตุสงสัยว่าหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ก็ให้ที่ประชุมใหญ่เลื่อนการประชุมไปจนกว่าผู้ต้งคำพิพากษาจะมาศาล แต่ถ่ามีเหตุสงสัยว่า ผู้ต้งคำพิพากษาหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ให้ศาลออกหมายจับผู้ต้งคำพิพากษา และเมื่อได้ออกหมายจับแล้วยังไม่ได้ตัวผู้ต้งคำพิพากษาภายใน 1 เดือน นับแต่วันออกหมายจับ ก็ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาลงมติไปไ้และถือว่าผู้ต้งคำพิพากษาได้ทราบมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาแล้ว

มติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้มีผลเท่ากับเป็นการพิพากษาหรือออกคำสั่ง โดยให้องค์คณะไ้ส่วนเป็นผู้แจ้งหรืออ่านผลของมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้คู่ความทราบ ส่วนรายละเอียดของมติที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาให้ดำเนินการจัดท้เป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งในภายหลัง แต่ทั้งนี้จะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายใน 15 วันนับแต่วันลงมติ

ในกรณีอื่น ถ่าคู่ความทุกฝ่ายไม่มาศาล ในวันลงมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จะให้้งการแจ้งหรืออ่านผลมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาก็ไ้

ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา มีอำนาจออกหมายหรือคำสั่งใด ๆ ตามที่เห็นสมควรเพื่อบังคับให้ไปทำตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

คำพิพากษาหรือคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์หรือองค์คณะไ้ส่วนเป็นผู้ลงลายมือชื่อในคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วแต่กรณี

ให้ส่ง คำพิพากษาหรือคำสั่งที่ท้ให้คดีถึงที่สุดไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาพร้อมทั้งตีประกาศไว้ที่ศาลฎีกา

4.3 สภาพปัญหาการอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามท่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

การปรับปรุงหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นความพยายามที่จะแก้ไขข้อขัดข้องของการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วยการกำหนดให้มีการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ มีสิทธิได้รับการทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ตามท่บัญญัติไว้ในมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจท้ให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551 ดังกล่าวโดยละเอียดแล้วจะพบว่ามีปัญหาหลายประการในหลักเกณฑ์การอุทธรณ์และวิธีพิจารณาอุทธรณ์ที่ กำหนดไว้ อันส่งผลกระทบต่อผู้ต้งคำพิพากษาในการใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง จนมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ ไม่สมดังเจตนารมณ์ที่ต้องการให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสิทธิทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกครั้งหนึ่ง อันเป็นปัญหาที่ท้ทำการศึกษากันใน

ส่วนนี้ โดยจะทำการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นของหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ตามลำดับ ดังนี้

4.3.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278

หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามมาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่กำหนดให้คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นที่สุดท้าย แต่อาจอุทธรณ์ได้เมื่อผู้ต้องคำพิพากษามีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ โดยต้องยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มีคำพิพากษา เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ดังกล่าวโดยละเอียดแล้วจะพบว่า หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้มีปัญหาอยู่หลายประการ อันส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาให้กระทำได้อย่าง ดังนี้

4.3.1.1 ปัญหาการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่เป็นไปตามหลักทั่วไป

4.3.1.2 ปัญหาของกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการอุทธรณ์

4.3.1.3 ปัญหาของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่”

4.3.1.4 ปัญหาของการให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

ซึ่งจะได้อธิบายโดยละเอียดตามลำดับ ดังนี้

4.3.1.1 ปัญหาการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่เป็นไปตามหลักทั่วไป

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้” จะพบว่า หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่ชัดเจน เป็นการผสมกันระหว่างเรื่องการอุทธรณ์กับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ซึ่งหลักการสำคัญของสองเรื่องนี้แตกต่างกัน เนื่องจากการอุทธรณ์คือการที่คู่ความในคดี ซึ่งไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในระดับล่างโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลขึ้นไปยังศาลระดับสูง เพื่อให้พิจารณาทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งตามปกติสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย หรืออาจให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายภายใน 30 วันนับแต่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยไม่จำเป็นต้องมีพยานหลักฐานใหม่

ส่วนการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้ว ต่อมาพบว่ามีความบกพร่องของพยานหลักฐาน หรือความผิดพลาดในทางข้อเท็จจริง หรือมีพยานหลักฐานใหม่กว่าคำพิพากษาที่ถึงที่สุดไปแล้วนั้นไม่ถูกต้อง จึงเปิดโอกาสให้มีการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ซึ่งการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นี้ หลักเกณฑ์ก็คือ คดีอาจถึงที่สุดไปแล้ว เป็นระยะเวลาเท่าใดก็ได้ เพียงแต่ถ้าพบพยานหลักฐานใหม่ ก็จะต้องยื่นภายในกำหนดระยะเวลา เช่น

ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 20 กำหนดให้ยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ภายใน 1 ปีนับแต่วันที่มีพยานหลักฐานใหม่ หรือภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด หรือตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 75 วรรคท้าย กำหนดให้ยื่นคำขอให้พิจารณาคดีพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งใหม่ภายใน 90 วันนับแต่วันที่ผู้ยื่นคำร้องหรือควรได้รู้ถึงพยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญแต่ไม่เกิน 5 ปีนับแต่ศาลปกครองได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี เป็นต้น

ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังกล่าวโดยเนื้อหาจึงไม่ใช่การอุทธรณ์ เนื่องจากไปกำหนดว่าต้องมีพยานหลักฐานใหม่ภายใน 30 วัน เพราะการอุทธรณ์ไม่ต้องพบพยานหลักฐานใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ใช้การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เพราะไปจำกัดว่าต้องทำภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา ไม่ใช่ 30 วันนับแต่วันที่พบพยานหลักฐานใหม่ หลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไป ทั้งหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์และกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการอุทธรณ์ที่ไม่เหมาะสมกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้เนื่องจากเป็นการนำหลักเกณฑ์ของสองเรื่องที่มีวัตถุประสงค์ต่างกันมาผสมกันและบัญญัติให้เป็นเรื่องเดียวกัน ส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ให้กระทำได้อย่างจนแทบที่จะเป็นไปได้เลยที่จะหาพยานหลักฐานใหม่ในการพิจารณา ระบบไต่สวนเพื่อใช้สิทธิอุทธรณ์ภายในระยะเวลาเพียง 30 วัน ที่กำหนดไว้ดังกล่าว

4.3.1.2 ปัญหาของกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการอุทธรณ์

ปัญหาในเรื่องของกำหนดระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาจะต้องยื่นอุทธรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติดังกล่าว เนื่องจากกรณีดังกล่าวหากมีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยทำให้ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนดระยะเวลา 30 วันนับแต่วันที่คำพิพากษา ผู้ต้องคำพิพากษาจะขอขยายระยะเวลาในการอุทธรณ์เหมือนดังเช่นในการดำเนินคดีทั่วไปได้หรือไม่ ซึ่งตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 กำหนดให้ศาลสามารถขยายหรือย่นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายได้หากมีพฤติการณ์พิเศษโดยยื่นคำขอก่อนสิ้นระยะเวลานั้น เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยก็สามารถยื่นคำขอได้แม้เกินระยะเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนำไปใช้กับคดีอาญาด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ในปัญหาดังกล่าวหากพิจารณาเฉพาะตัวบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญประกอบกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2551 แล้ว จะเห็นได้ว่าไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวเอาไว้ กรณีจึงต้องตีความโดยเคร่งครัดว่าไม่สามารถขอขยายระยะเวลาในการอุทธรณ์ได้ไม่ว่าจะมีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยหรือไม่ก็ตาม และจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับกับกรณีดังกล่าวที่มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศก็ไม่ได้ ปัญหาที่กล่าวมานี้เกิดจากการกำหนดหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมถึงปัญหาในการบังคับใช้อย่างครบถ้วน อันเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมต่อไป

4.3.1.3 ปัญหาของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่”

การที่รัฐธรรมนูญกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ว่า ผู้ต้องคำพิพากษาจะอุทธรณ์ได้เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ คำว่า “พยานหลักฐานใหม่” จึงเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการใช้สิทธิอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเพราะหากไม่มีพยานหลักฐานใหม่ย่อมไม่อาจที่จะอุทธรณ์ได้ แต่ปัญหาก็คือคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ควรมีความหมายครอบคลุมเพียงใด พยานหลักฐานลักษณะใดจึงจะถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือไม่ หรือเป็นพยานหลักฐานที่มีอยู่แล้วแต่ไม่สามารถนำมาสืบในชั้นพิจารณาจะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ได้หรือไม่ หรือหากพยานหลักฐานนั้นมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญของคดีแค่เพียงบางส่วนจะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ได้หรือไม่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อการบังคับใช้หลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ว่ากรณีใดถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ ที่ผู้ต้องคำพิพากษสามารถอุทธรณ์ได้ โดยเฉพาะเมื่อคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ มีทั้งคดีที่มีโทษทางอาญา คดีร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติและมีคำขอให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน คดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ หรือจิตใจเย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ซึ่งในแต่ละคดีจะมีข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญที่ใช้ในการพิจารณาคดีแตกต่างกัน ถ้าเป็นคดีที่มีโทษทางอาญา ข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญที่ใช้ในการพิจารณาคดีก็คือ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาว่าครอบครองความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่

ส่วนในคดีร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ และมีคำขอให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน ข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญที่ใช้ในการพิจารณาคดีก็คือ ทรัพย์สินที่ถูกกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติ หรือเพิ่มขึ้นผิดปกติ เป็นของผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ และทรัพย์สินดังกล่าวเกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ หรือเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือไม่¹⁵

คดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบ หรือจิตใจเย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดีก็คือ ผู้ถูกกล่าวหาจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบหรือไม่ หรือจิตใจเย็นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือไม่ หรือทรัพย์สินหรือข้อเท็จจริงที่ปกปิดนั้นเป็นของผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่

จะเห็นได้ว่าในแต่ละคดีมีข้อเท็จจริงที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดีแตกต่างกัน คำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ” จะหมายความว่าความรวมถึงข้อเท็จจริงใดบ้าง หากพยานหลักฐานใหม่นั้นเป็นแต่เพียงทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ฟังข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญเปลี่ยนแปลงไปบางส่วนและยกฟ้องบางข้อหา หรือทำให้ยกคำร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินแค่เพียงบางรายการ จะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ที่จะ

¹⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 81 วรรค 2 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 35

นำมาอุทธรณ์ได้หรือไม่ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดจากความไม่ชัดเจนของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” และแม้จะมีนิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 3 ที่ให้ความหมายไว้ว่า “พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้พยานหลักฐานใหม่ย่อมไม่รวมถึงการกลับคำให้การของพยานในคดี” ยิ่งทำให้ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” แคมยิ่งขึ้นไปอีก ส่งผลให้พยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาเคยอ้างอิงในบัญชีระบุพยานไว้แล้ว แต่ศาลไม่อนุญาตให้นำมาไต่สวน ไม่ใช่พยานหลักฐานใหม่เพราะเป็นพยานหลักฐานที่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีแล้ว แต่ไม่ได้นำมาไต่สวนแม้โดยไม่ใช่ความผิดของผู้ต้องคำพิพากษาให้ถูกต้องห้ามมิให้ใช้เป็นพยานหลักฐานในการอุทธรณ์ไปด้วย สาเหตุก็มาจากความไม่ชัดเจนของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ว่าควรมีความหมายครอบคลุมเพียงใด ซึ่งปัญหาในเรื่องความหมายคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ดังกล่าวจะทำการศึกษาโดยละเอียดในข้อ 4.3.2.1 ต่อไป

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาวิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 277¹⁶ ที่กำหนดให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวนโดยการยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือของผู้ไต่สวนอิสระ เป็นหลักในการพิจารณาคดีและศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร นอกจากนี้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ยังมีอำนาจเรียกเอกสาร หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ รวมทั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่รับมอบหมายได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 277 วรรคสอง ที่ให้นำมาตรา 213 มาใช้บังคับโดยอนุโลม จะเห็นได้ว่าก่อนที่คดีจะเข้าสู่การพิจารณาของศาลก็ต้องผ่านกระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือของผู้ไต่สวนอิสระมาก่อนขั้นตอนหนึ่ง และเมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลแล้วตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นภาระให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการให้จำเลยมีสิทธิในการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.¹⁷ สามารถยื่นบัญชีระบุพยานได้ตลอดเวลาแม้จะล่วงพ้นระยะเวลาตามที่

¹⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 277 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดี ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยึดสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือของผู้ไต่สวนอิสระ แล้วแต่กรณี เป็นหลักในการพิจารณา และอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร

วิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๑๓ มาใช้บังคับกับการปฏิบัติหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วยโดยอนุโลม...”

¹⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 27 วรรค 2

กฎหมายกำหนดไว้ก็ตาม หากได้รับอนุญาตจากองค์คณะผู้พิพากษา¹⁸ การกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน ที่โจทก์และจำเลยจะต้องส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบ¹⁹ และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543 ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 ข้อ 13 ยังกำหนดให้ศาลมีอำนาจรับฟังข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือเครื่องประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ และในข้อ 20 เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอ และองค์คณะผู้พิพากษาเห็นสมควรอาจอนุญาตให้ทำการไต่สวนพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) ได้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และหากมีเหตุอันจำเป็นเกรงว่าพยานหลักฐานซึ่งอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาไต่สวนในภายหลัง อัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. รวมทั้งบุคคลใดที่จะเกี่ยวข้องในคดี อาจยื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลมีคำสั่งให้ไต่สวนพยานหลักฐานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 22 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสิทธิทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยนั้นสามารถทราบถึงพยานหลักฐานทั้งหมดของโจทก์หรือผู้ร้องว่ามีอยู่อย่างไร อันสามารถหาพยานหลักฐานมานำสืบหักล้างพยานหลักฐานดังกล่าวได้ และเมื่อพบพยานหลักฐานใหม่ก็สามารถยื่นบัญชีระบุพยานได้ตลอดเวลาในระหว่างการพิจารณาคดีเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล และแม้ก่อนพิจารณาคดีหากมีความจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานใดก่อนก็สามารถขออนุญาตศาลได้ เมื่อพิจารณาร่วมกับการพิจารณาคดีระบบไต่สวนของศาลฎีกา ฯ ดังที่กล่าวมาแล้ว ที่ศาลสามารถค้นหาพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่พยานหลักฐานต่าง ๆ ถือเป็นพยานหลักฐานของศาล การหาพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยากมากในระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ที่ไม่มีความหมายที่ชัดเจนและจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ขึ้นโดยไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปนั่นเอง

4.3.1.4 ปัญหาของการให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอาจยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ได้เมื่อผู้ต้องคำพิพากษามีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ดังกล่าวจากคำว่า “...พยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ...” แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาอุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น ส่วนปัญหาข้อกฎหมายไม่สามารถอุทธรณ์ได้ ซึ่งเป็น

¹⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 28

¹⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 29

หลักเกณฑ์ที่มีลักษณะแตกต่างกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามความหมายในทางวิชาการเพราะการอุทธรณ์ในความหมายในทางวิชาการ คือ การขอให้ศาลที่สูงกว่าตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ฉะนั้น ศาลอุทธรณ์จึงเป็นศาลพิจารณา (trial court) ชั้นที่สอง แต่อย่างไรก็ตาม ในระบบกฎหมายของไทยเรามีได้เป็นไปดังกล่าว กล่าวคือ ในกฎหมายของไทยเรามีการอุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายไปยังศาลอุทธรณ์ แต่ศาลชั้นอุทธรณ์มิได้เป็นศาลพิจารณา (trial court) และศาลฎีกาของไทยเราก็พิจารณาข้อเท็จจริงด้วยโดยศาลฎีกาก็มิได้เป็นศาลพิจารณา (trial court) เช่นเดียวกัน การอุทธรณ์ฎีกาตามระบบกฎหมายของไทยเราจึงผิดหลักเกณฑ์ทางวิชาการในทั้งสองศาล เพราะการทบทวนการให้ปากคำในสำนวนที่ศาลชั้นต้นได้บันทึกไว้แล้ววินิจฉัยคดีโดยอาศัยประสบการณ์ของผู้พิพากษาที่เคยนั่งพิจารณาคดีแล้วซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานนั้น เป็นการมองข้ามจิตวิทยาทำให้การพยานบุคคล ผิดหลักตรรกศาสตร์โดยสิ้นเชิงและการที่ได้กระทำกันมาดังกล่าวไม่มีพื้นฐานทางศาสตร์ใดสนับสนุน²⁰ เมื่อการพิจารณาอุทธรณ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาอุทธรณ์ไว้ในขั้นตอนการพิจารณาว่าเป็นอุทธรณ์ที่ขอที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ตามข้อ 9²¹ โดยองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์กรณีดังกล่าวไม่ได้เป็นศาลพิจารณา (trial court) ชั้นที่สอง เพียงแต่กำหนดไว้เป็นดุลยพินิจขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ว่าเห็นสมควรไต่สวนเพิ่มเติมหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่จำเป็นก็ไม่ต้องไต่สวนเพิ่มเติม แสดงให้เห็นว่าองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวมิได้เป็นศาลพิจารณา ดังนั้น ตามหลักวิชาการแล้วเมื่อองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวมิได้เป็นศาลพิจารณาจึงไม่สมควรที่จะให้พิจารณาอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ควรให้พิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายว่ามีปัญหาตามข้อกฎหมายนั้นจริงหรือไม่ ซึ่งไม่ต้องมีการวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานเหมือนอย่างปัญหาข้อเท็จจริง เพราะการที่มีได้มีการเปิดการพิจารณาอย่างแท้จริงย่อมไม่สามารถวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้ว่าพยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาเสนอมาจะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญตามหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์หรือไม่ และแม้จะเป็นเพียงขั้นตอนของการพิจารณาว่าเป็นอุทธรณ์ที่ขอที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ แต่ก็ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่มีผลถึงอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาว่าจะมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นได้หรือไม่ อันเป็นการตัดขั้นตอนของการที่จะมีการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงนั้นอย่างแท้จริงในขั้นตอนที่มีการรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาแล้วตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 11 ที่ให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวทำหน้าที่เป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยต่อไป

²⁰ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 605.

²¹ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 9 กำหนดว่า “องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์มีหน้าที่ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเป็นอุทธรณ์ที่ขอด้วยระเบียบนี้ ที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่

กรณีที่เป็นกรณีจำเป็น องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์อาจไต่สวนให้ได้ความจริงอย่างหนึ่งอย่างใดในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเสียก่อนก็ได้ ในกรณีที่มีการไต่สวนให้แจ้งวันนัดไต่สวนให้ผู้ต้องคำพิพากษาและโจทก์หรือผู้ร้องทราบล่วงหน้าก่อนวันนัดไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน”

นอกจากนี้การที่หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้กลับตัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายออกไปทั้ง ๆ ที่การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของการอุทธรณ์ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมไทยและนานาอารยประเทศต่างให้การรับรองสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อกฎหมายตลอดมา อีกทั้งปัญหาข้อกฎหมายถือเป็นปัญหาที่สำคัญที่จะเป็นบรรทัดฐานให้แก่คำพิพากษาในคดีต่อ ๆ มา หากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นจึงควรได้รับการทบทวนตรวจสอบและแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ในลักษณะดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามความหมายในทางวิชาการ

4.3.2 ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมียานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551

นอกจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แล้ว รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้อำนาจที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์และการพิจารณาอุทธรณ์ไว้ตามมาตรา 278 วรรคท้าย ที่บัญญัติว่า “หลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด” ต่อมาเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2551 โดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจึงออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมียานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 28 มิถุนายน 2551 เพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์และกระบวนการวิธีพิจารณาอุทธรณ์เพิ่มเติมจากที่มีได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๑ ดังกล่าวได้มีการเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้หลายประการไม่ว่าจะเป็น ความหมายของคำว่าพยานหลักฐานใหม่ วิธีการยื่นคำร้อง องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ ขั้นตอนการพิจารณาคำร้อง และกระบวนการลงมติเกี่ยวกับอุทธรณ์ ซึ่งหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้มีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และมีหลักเกณฑ์หลายประการที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ที่เป็นไปในทางจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ การกำหนดให้ผู้พิพากษาที่เคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาได้ อันกระทบต่อหลักความมีส่วนร่วมได้เสีย ซึ่งจะได้อธิบายโดยละเอียด ดังต่อไปนี้

4.3.2.1 ปัญหาการให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๑ ข้อ 3 – 6

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๑ ข้อ 3 ให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ว่า “พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ใน

สำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้พยานหลักฐานใหม่ย่อมไม่รวมถึงการกลับคำให้การของพยานในคดี”

นอกจากนี้ในระเบียบดังกล่าวข้อ 4 ยังกำหนดว่า “พยานหลักฐานใหม่ที่จะยกขึ้นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกานั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญและผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นว่านั้นแล้วจะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษายกฟ้องหรือยกคำร้องได้”

และในข้อ 6 ยังกำหนดให้คำร้องอุทธรณ์จะต้องระบุรายละเอียดโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่ สาเหตุที่ไม่อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณา และเหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่าหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นว่านั้นแล้วจะทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ เมื่อพิจารณาคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” และนิยามความหมายดังกล่าวแล้ว ประกอบกับความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ที่ใช้อยู่ในกระบวนการยุติธรรมไทยที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ที่บัญญัติว่า “เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหา นั้นได้” ซึ่งนักวิชาการให้แนวทางของกรณีที่เป็นพยานหลักฐานใหม่ในกรณีดังกล่าวโดยสรุปได้ว่า²²

1. เป็นพยานหลักฐานใหม่ หมายถึง พยานหลักฐานที่ไม่เคยมีอยู่ก่อนในขณะนั้น หรือถ้าพยานหลักฐานนั้นมีอยู่ก่อนแล้วในขณะนั้น แต่เหตุที่มิได้มีการนำมาสอบสวนมิได้เกิดจากความประมาทและบกพร่องของพนักงานสอบสวน

2. เป็นพยานหลักฐานอันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหานั้นได้ ซึ่งหมายถึง พยานหลักฐานที่รับฟังได้และมีน้ำหนักเพียงพอที่จะลงโทษได้ ฉะนั้นถ้าพยานหลักฐานเป็นเพียงพยานบอกเล่าหรือพยานปลายเหตุ เหล่านี้ย่อมไม่ทำให้การสอบสวนใหม่เกิดขึ้นได้ แต่นักกฎหมายบางท่าน เช่น ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายไว้ว่า หมายถึงหลักฐานที่จะพิสูจน์ให้เห็นการกระทำผิดและพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา โดยไม่จำเป็นว่าต้องเป็นประจักษ์พยานเท่านั้น

นอกจากนี้คำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ยังปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 ซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งในการใช้สิทธิร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีใหม่²³ ซึ่งตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ดังกล่าวมิได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” อย่างชัดเจน ดังนั้น จึง

²² สันต สุจริต, “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอ้างเหตุพยานหลักฐานใหม่,” (งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 10 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2550), หน้า 30.

²³ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 5 บัญญัติว่า “คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า.....

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด”

อาจมีการนำความหมาย “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 มาใช้ในการตีความ “พยานหลักฐานใหม่” ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว

เมื่อพิจารณาแนวทางของกรณีที่เป็นพยานหลักฐานใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและถูกนำไปใช้กับคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 ด้วยแล้ว จะเห็นได้ว่า มีแนวทางและความหมายคล้ายกับคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 ดังกล่าว ซึ่งน่าจะเกิดจากการนำความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้ในการให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามรัฐธรรมนูญและตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ซึ่งการให้ความหมายในลักษณะเดียวกันดังกล่าว น่าจะไม่ถูกต้อง เนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะเมื่อคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ การใช้และการตีความควรเป็นในลักษณะผ่อนคลายเป็นผู้ต้องคำพิพากษาสามารถใช้สิทธิในการอุทธรณ์ได้ แต่การให้นิยามความหมายในลักษณะดังกล่าวเป็นการให้นิยามความหมายในลักษณะจำกัดสิทธิ ส่วนความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาถูกกำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นข้อยกเว้นของการกำหนดให้มีการสอบสวนใหม่ในเรื่องเดียวกันนั้นได้อีก แม้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้วก็ตาม การใช้และการตีความคำว่า “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” จึงต้องตีความโดยเคร่งครัดในฐานะที่เป็นข้อยกเว้น การนำความหมายดังกล่าวมาใช้กับคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ ฯ จึงไม่เหมาะสม ทำให้การหาพยานหลักฐานใหม่ในการใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เป็นเรื่องที่กระทำได้ยากและถูกจำกัด แม้เหตุผลส่วนหนึ่งจะมาจากกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจนของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ต้องมีพยานหลักฐานใหม่จึงจะใช้สิทธิในการอุทธรณ์ได้ก็ตาม แต่การให้ความหมายตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 ดังกล่าวและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความหมายในข้อ 3 ที่ว่า “พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้.....” ยิ่งทำให้ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ยิ่งแคบขึ้นไปอีก เพราะหากเป็นพยานหลักฐานที่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีแต่ไม่ได้นำเสนอขึ้นพิจารณา อันเนื่องมาจากการที่ศาลไม่อนุญาตให้นำสืบ ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่ใช่ความผิดของผู้ต้องคำพิพากษาที่ไม่ได้นำเสนอพยานหลักฐานนั้น ก็จะถูกจำกัดไม่ให้อ้างเพื่อใช้สิทธิในการอุทธรณ์ไปด้วย การให้นิยามความหมายในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเป็นอย่างมาก ไม่เหมาะสมกับการเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ที่ควรมีลักษณะในการให้สิทธิมากกว่าการจำกัดสิทธิ

4.3.2.2 ปัญหาเรื่ององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 12 ขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสีย

หลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง (principe d'impartialité) ถือเป็นหลักกฎหมายทั่วไปและเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งในกฎหมายมหาชนที่

มีการนำมาใช้ในประเทศไทยเพื่อปฏิรูประบบการทำงานของราชการไทย ให้การทำงานทุกขั้นตอน โปร่งใส ตรวจสอบได้และมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะหลักความเป็นกลางจะช่วยให้การทำงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปด้วยความ โปร่งใสและตรวจสอบได้

หลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลางเกิดขึ้นจากความคิด พื้นฐานที่ว่าหากบุคคลมีอำนาจสั่งการในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่ บุคคลนั้นก็จะสูญเสียความเป็น กลางและไม่อาจจะวินิจฉัยสั่งการได้โดยปราศจากอคติในเรื่องนั้น ๆ ดังนั้น หลักนี้จึงนำมาใช้ในองค์กร ของรัฐที่มีอำนาจวินิจฉัยตัดสินในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักความเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือ ตุลาการซึ่งนำมาสู่หลักการคัดค้านผู้พิพากษาที่มีประโยชน์ได้เสียในคดี มิให้เป็นผู้วินิจฉัยในคดีนั้น หรือหลักความเป็นกลางขององค์กรฝ่ายปกครองที่ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือกรรมการใน คณะกรรมการใด ๆ ที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองพิจารณาและวินิจฉัยสั่งการหรือร่วมประชุมและ ลงมติในเรื่องใด ๆ ที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่ ตามระบบกฎหมายไทยหลักดังกล่าวถูกนำมาบัญญัติรับรองไว้ ในกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง มาตรา 13 ถึงมาตรา 20

สำหรับในต่างประเทศ ได้ยอมรับหลักความเป็นกลางในฐานะหลัก กฎหมายทั่วไปมานานแล้ว และได้รับการรับรองไว้ในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales) มาตรา 6-1 วรรคแรก ที่ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะถูกตัดสินการ กระทำของตนโดยศาลที่อิสระและมีความเป็นกลาง ซึ่งได้รับการจัดตั้งโดยชอบด้วยกฎหมายอย่างเป็น ธรรม เปิดเผย ภายในระยะเวลาที่สมเหตุสมผล ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ ตามกฎหมายแพ่งหรือการถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามกฎหมายอาญา”

การห้ามมิให้ตุลาการวินิจฉัยตัดสินเรื่องใด ๆ ที่ตนมีส่วนได้เสียหรือห้ามมิ ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองหรือกรรมการในคณะกรรมการพิจารณาและวินิจฉัยสั่งการหรือลงมติ นี้ ต้องตีความการมีส่วนได้เสียในลักษณะอย่างกว้าง กล่าวคือ นอกจากเป็นกรณีที่ผู้ออกคำสั่งหรือ วินิจฉัยมีความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งกับผู้ยื่นคำร้องหรือคำฟ้องในเรื่องนั้น ๆ เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน คู่สมรส หรือญาติสนิทกับผู้ยื่นคำร้องหรือคำฟ้องแล้ว ยังรวมถึงกรณีที่ผู้มีอำนาจวินิจฉัย นั้น เคยพิจารณาวินิจฉัยสั่งการเรื่องนั้นมาก่อน ในโอกาสและสถานะอื่น เช่น เคยเป็นผู้พิพากษานั่ง พิเคราะห์ในคดีเดียวกันนั้น ในศาลอื่นมาแล้ว หรือเป็นอนุญาโตตุลาการมาแล้ว หรือเคยเป็นเจ้าหน้าที่ หรือกรรมการที่เคยพิจารณาสั่งการหรือลงมติในเรื่องนั้นมาก่อนในตำแหน่งหรือสถานะอื่นด้วย ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาแห่งรัฐฝรั่งเศสลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2003 ในคดี Dubreuil ในคดีนี้ ศาลวินัยทางบประมาณและการคลังได้วินิจฉัยลงโทษปรับนาย Dubreuil อดีตผู้อำนวยการ สำนักงานอาคารสงเคราะห์ระหว่างท้องถิ่นของมณฑลลมงกอลหนึ่งฐานก่อนนี้เกินงบประมาณ และ อนุมัติการจ่ายเงินรายได้เพิ่มเติมให้แก่พนักงานของสำนักงาน ๆ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ปราบกฏว่า สมาชิกบางคนของศาลวินัยทางบประมาณและการคลัง ได้เคยพิจารณาการกระทำดังกล่าวของนาย Dubreuil มาแล้วในขณะที่ตนปฏิบัติหน้าที่ในศาลบัญชี สภาแห่งรัฐจึงตัดสินเพิกถอนคำวินิจฉัยของ

ศาลวินัยทางงบประมาณและการคลัง เพราะเหตุขัดกับหลักความเป็นกลาง²⁴ จะเห็นได้ว่าศาลฝรั่งเศส มักตีความไปในทางที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนมากกว่า โดยเฉพาะแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง ฝรั่งเศสที่หากมีเหตุสงสัยว่าบุคคลนั้นมีส่วนได้เสียในการกระทำคำสั่ง หรือคำวินิจฉัยทางปกครอง หรือไม่ มักวินิจฉัยว่าบุคคลนั้นมีส่วนได้เสียในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งทางปกครองนั้น โดยถือว่าการมีส่วนได้เสียในทางอ้อมหรือมีส่วนได้เสียทางจิตใจนั้นมีอิทธิพลโน้มน้าวให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ แม้ในกรณีที่มีผู้มีอำนาจทำการวินิจฉัยหรือมีคำสั่งทางปกครองหลายคน แม้ผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจทำคำสั่งทางปกครองนั้นก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด อันก่อให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ ซึ่งคำวินิจฉัยนั้นศาลอาจวินิจฉัยว่าเป็นโมฆะได้

ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะต้องคำนึงถึงหลักความไม่มีส่วนได้เสียอยู่เสมอ กล่าวคือ ถ้าเรื่องใดที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่แล้ว เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น การขอถอนตัวจากการพิจารณาในเรื่องนั้น ๆ หรือแจ้งต่อผู้บังคับบัญชา เป็นต้น มิเช่นนั้นแล้วจะทำให้การพิจารณานั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อพิจารณาหลักการดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๓ ข้อ 12 ที่กำหนดว่า “ผู้พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษิตามระเบียบนี้” หลักเกณฑ์ดังกล่าวย่อมขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลางดังกล่าวมาแล้ว เนื่องจากการกำหนดให้ผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ ให้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้อีก ก็เท่ากับเป็นการกำหนดให้ผู้พิพากษาซึ่งเคยพิจารณาคดีดังกล่าวมาก่อนในศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๓ มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้ด้วย ซึ่งก็หมายถึง การลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ หรือเมื่อมีมติรับอุทธรณ์ไว้วินิจฉัยแล้วก็ยังมีสิทธิออกเสียงลงมติที่มีผลเท่ากับเป็นการพิพากษาหรือออกคำสั่งเกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้อีกด้วย จะเห็นได้ว่าการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เช่นนี้ ทำให้ผู้พิพากษาซึ่งเคยตัดสินคดีนั้นมาครั้งหนึ่งแล้วและถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีนั้นกลับมาตัดสินในคดีนั้นอีกครั้งหนึ่ง แม้จะเป็นมติของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่ถือว่ามีผู้มีอำนาจวินิจฉัยหลายคน แต่เมื่อมีผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจทำคำวินิจฉัยด้วยก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด อันก่อให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ และอาจส่งผลให้คำวินิจฉัยดังกล่าวตกเป็นโมฆะตามหลักที่อธิบายไว้ข้างต้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๓ ข้อ 12 ดังกล่าวมีปัญหาการขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียที่ถือเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่นานาประเทศถือปฏิบัติ

²⁴ บุปผา อัครพิมาน, “หลักกฎหมายทั่วไป,” วารสารวิชาการศาลปกครอง 5 (2548): 14-15.

4.3.3 สรุปปัญหาที่เกิดจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551

สภาพปัญหาการอุทธรณ์ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ดังที่กล่าวมาทั้งหมดเกิดจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจนและไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์การอุทธรณ์สากลที่นานาอารยประเทศกำหนดไว้ ส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ให้เป็นไปได้ยากจนแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะหาพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ในการพิจารณาระบบไต่สวน ที่ศาลสามารถไต่สวนหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา ประกอบกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ ฯ โดยเฉพาะในส่วนของกรให้ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ที่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานที่ไม่เคยปรากฏในสำนวนคดีมาก่อนแล้ว ยิ่งทำให้หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ถูกจำกัดให้แคบยิ่งขึ้นไปอีก ในส่วนนี้จะสรุปถึงปัญหาของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั้งหมดที่เกิดจากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ดังนี้

1. ปัญหาการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่เป็นไปตามหลักทั่วไป กล่าวคือ หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้เป็นการผสมกันระหว่างเรื่องการอุทธรณ์กับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ซึ่งหลักการของทั้งสองเรื่องนี้แตกต่างกัน การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไป เนื่องจากเป็นการนำหลักเกณฑ์ของสองเรื่องที่มีวัตถุประสงค์ต่างกันมาผสมกันและบัญญัติให้เป็นเรื่องเดียวกัน ส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ให้กระทำได้อย่างจนแทบที่จะเป็นไปได้เลยที่จะหาพยานหลักฐานใหม่ในการพิจารณาระบบไต่สวนเพื่อใช้สิทธิอุทธรณ์ภายในระยะเวลาเพียงสามสิบวัน ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังกล่าว

2. ปัญหาของกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการอุทธรณ์ กล่าวคือ หากมีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยทำให้ผู้ต้องคำพิพากษาไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนดระยะเวลา 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาได้ ผู้ต้องคำพิพากษาจะขอขยายระยะเวลาในการอุทธรณ์ได้หรือไม่ ซึ่งในปัญหาดังกล่าวหากพิจารณาเฉพาะตัวบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญประกอบกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ แล้ว จะเห็นได้ว่าไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวเอาไว้ กรณีจึงต้องตีความโดยเคร่งครัดว่าไม่สามารถขอขยายระยะเวลาในการอุทธรณ์ได้แม้มีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยก็ตาม ปัญหานี้เกิดจากการกำหนดหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจน และไม่ครอบคลุมถึงปัญหาในการบังคับใช้อย่างครบถ้วน

3. ปัญหาของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” กล่าวคือ ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” อันเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการอุทธรณ์ควรมีความหมายครอบคลุมเพียงใด พยานหลักฐานลักษณะใดจึงจะถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไป

ในสาระสำคัญ จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือไม่ หรือเป็นพยานหลักฐานที่มีอยู่แล้วแต่ไม่สามารถนำมาสืบในชั้นพิจารณาจะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ได้หรือไม่ หรือหากพยานหลักฐานนั้นมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญของคดีแค่เพียงบางส่วนจะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ได้หรือไม่ ซึ่งความไม่ชัดเจนดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้หลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ว่ากรณีใดถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ ที่ผู้ต้องคำพิพากษาสามารถอุทธรณ์ได้ และส่งผลกระทบต่อการใช้ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ

4. ปัญหาของการให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง กล่าวคือ เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การอุทธรณ์จากคำว่า “...พยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ...” แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น ซึ่งแตกต่างกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามความหมายในทางวิชาการที่เป็นการขอให้ศาลที่สูงกว่าตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายโดยศาลสูงดังกล่าวต้องเป็นศาลพิจารณา (trial court) ชั้นที่สอง แต่การพิจารณาอุทธรณ์ตามที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 9 กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาไม่ได้เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง โดยเพียงแต่กำหนดให้เป็นดุลพินิจขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ว่าสมควรจะไต่สวนเพิ่มเติมหรือไม่ แสดงให้เห็นว่าองค์คณะดังกล่าวมิได้เป็นศาลพิจารณา ดังนั้น ตามหลักวิชาการแล้วเมื่อองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวมิได้เป็นศาลพิจารณาจึงไม่สมควรที่จะให้พิจารณาอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ควรให้พิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น นอกจากนี้การตัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายออกไป ทั้ง ๆ ที่ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการอุทธรณ์ การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ในลักษณะดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามความหมายในทางวิชาการ

5. ปัญหาการให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 3 - 6 กล่าวคือ เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ที่ว่า “ต้องเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดี...” จะเห็นได้ว่า มีแนวทางและความหมายคล้ายกับคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและถูกนำไปใช้กับคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 ด้วย ซึ่งน่าจะเกิดจากการนำความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ในการให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามรัฐธรรมนูญและตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ แต่การให้ความหมายในลักษณะเดียวกันดังกล่าวจะไม่ถูกต้องเนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน โดยเฉพาะเมื่อคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามรัฐธรรมนูญถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ การใช้และการตีความควรเป็นในลักษณะผ่อนคลายเป็นให้สามารถใช้สิทธิในการอุทธรณ์ได้ แต่ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นข้อยกเว้นของการกำหนดให้มีการสอบสวนใหม่ในเรื่องเดียวกันนั้นได้อีก การใช้และการตีความจึงต้องตีความโดยเคร่งครัดในฐานะที่เป็นข้อยกเว้น การนำความหมายดังกล่าวที่ว่า “เป็นพยานหลักฐานที่ไม่เคยมีอยู่

ก่อนในขณะนั้น” มาใช้กับคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ ๆ จึงเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม แม้เหตุผลส่วนหนึ่งจะมาจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจนของรัฐธรรมนูญ แต่การให้ความหมายในลักษณะดังกล่าว กลับยิ่งทำให้ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” แคบยิ่งขึ้นไปอีก อันเป็นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเป็นอย่างมาก ไม่เหมาะสมกับการเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ที่ควรมีลักษณะในการให้สิทธิมากกว่าการจำกัดสิทธิ

6. ปัญหาเรื่ององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๗ ข้อ 12 ขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสีย กล่าวคือ การกำหนดให้ผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ ให้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้อีก ก็เท่ากับเป็นการกำหนดให้ผู้พิพากษาซึ่งเคยพิจารณาคดีดังกล่าวมาก่อนในศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๗ มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้ด้วย ซึ่งก็หมายถึง การลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ หรือเมื่อมีมติรับอุทธรณ์ไว้วินิจฉัยแล้วก็ยังมีสิทธิออกเสียงลงมติที่มีผลเท่ากับเป็นการพิพากษาหรือออกคำสั่งเกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้อีกด้วย ซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เช่นนี้ ทำให้ผู้พิพากษาซึ่งเคยตัดสินคดีนั้นมาครั้งหนึ่งแล้วและถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีนั้นกลับมาตัดสินในคดีนั้นอีกครั้งหนึ่งย่อมขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียที่ถือเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่นานาประเทศถือปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุป หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๗ ดังกล่าว เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่าปัญหาของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ดังกล่าวเกิดจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจน ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์สากลและวัตถุประสงค์ในการเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ให้มีการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๗ จนเสมือนกับเป็นการเขียนกฎหมายในลักษณะให้สิทธิในการอุทธรณ์ตามหลักเกณฑ์สากล แต่แท้ที่จริงแล้วหาได้ให้สิทธิดังกล่าวอย่างแท้จริงไม่ เพราะเป็นหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์สากลและที่ปฏิบัติกันอยู่ในกระบวนการยุติธรรมของไทย เป็นหลักเกณฑ์ที่ผสมกันระหว่างการอุทธรณ์กับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามที่กล่าวมาแล้ว และส่งผลให้หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๗ ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์สากลไปด้วย เพราะระเบียบดังกล่าวถูกร่างขึ้นโดยมีรากฐานมาจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจนของรัฐธรรมนูญ หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๗ ให้ถูกจำกัดโดยไม่เป็นธรรม

บทที่ 5

หลักเกณฑ์และกระบวนการของการทบทวนคำพิพากษาคดี ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในต่างประเทศ

การศึกษาหลักเกณฑ์และกระบวนการของการทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและหลักการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในต่างประเทศ จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจระบบการทบทวนคำพิพากษาและการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยได้นำเอารูปแบบ แนวความคิดหรือนิติวิธี (Juristic Method) ในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของต่างประเทศโดยเฉพาะลักษณะองค์กรที่ทำหน้าที่ตัดสินที่มีลักษณะเป็นระบบศาลพิเศษมาเป็นต้นแบบในการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การศึกษาแนวความคิดดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับปัญหาของหลักเกณฑ์ในการทบทวนคำพิพากษาคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ของไทยว่ามีความถูกต้องและเหมาะสมเพียงใด และเพื่อหาแนวทางที่เป็นประโยชน์มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหของหลักเกณฑ์การทบทวนคำพิพากษาที่เกิดขึ้น

ในส่วนของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย¹ ก็มีการนำเอาแนวคิดของต่างประเทศโดยเฉพาะของประเทศญี่ปุ่น และได้หวิน² มาเป็นแนวทางในการกำหนดให้มีหลักเกณฑ์การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกฎหมายของไทย อันได้แก่ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ซึ่งการศึกษาหลักเกณฑ์ และกระบวนการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในต่างประเทศโดยเฉพาะของประเทศฝรั่งเศสที่มีพัฒนาการในเรื่องดังกล่าวมาเป็นเวลานานแล้ว และของประเทศญี่ปุ่นซึ่งถือเป็นต้นแบบแนวคิดในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย นอกจากจะเป็นประโยชน์ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของหลักเกณฑ์การทบทวนคำพิพากษาและการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตาม มาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่มีการนำเอาหลักการทั้งสองมาผสมกันกลายเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ที่สร้างความสับสนในการบังคับใช้แล้ว ยังอาจเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยอีกด้วย โดยในบทนี้จะเริ่มจากการศึกษาถึงแนวความคิด หลักเกณฑ์ และกระบวนการของการทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทาง

¹ การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 36 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลใดต้องรับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หากปรากฏตามคำพิพากษาของศาลที่รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในภายหลังว่า บุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและได้รับบรรดาสติที่เสียไป เพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

² รายงานการประชุมกรรมการร่างกฎหมาย กองที่ 6 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา วันที่ 20 กรกฎาคม 2519 เรื่องร่างพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ หน้า 39.

การเมืองในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส และการทบทวนคำพิพากษาตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ที่ประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ จนถึงหลักเกณฑ์และกระบวนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศฝรั่งเศสและญี่ปุ่นตามลำดับ

5.1 การทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในต่างประเทศ

การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารวิธีหนึ่ง ซึ่งในต่างประเทศมีการกำหนดวิธีการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้หลายวิธีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญ เช่น ประเทศเยอรมัน อิตาลี การดำเนินคดีโดยศาลสูงของประเทศ เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ เบลเยียม ที่ใช้ศาลฎีกา แต่โดยปกติแล้วก็จะใช้ศาลยุติธรรมในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งประเทศไทยในอดีตก็ใช้ระบบการตรวจสอบโดยศาลยุติธรรมทางอาญาในกรณีที่มีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการเช่นกัน แต่ก็มีบางประเทศที่มีการใช้อำนาจอื่นหรือมีการจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นมาทำหน้าที่ดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยมีประเทศที่ถือเป็นต้นแบบของวิธีการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นพิเศษแตกต่างจากการดำเนินคดีปกติทั่วไปอยู่สองประเทศ คือ ประเทศอังกฤษที่ใช้ระบบการตรวจสอบโดยรัฐสภา หรือที่เรียกว่า ระบบอิมพีชเมนต์ (Impeachment) และประเทศฝรั่งเศสที่มีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นมาเพื่อพิจารณาคดีเหล่านี้โดยเฉพาะ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับระบบการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทยในปัจจุบัน

5.1.1 การทบทวนคำพิพากษาในประเทศอังกฤษ

การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศอังกฤษมีพัฒนาการมาตามลำดับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยในยุคเริ่มแรกนั้นประเทศอังกฤษใช้ระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยรัฐสภาหรือที่เรียกว่า ระบบอิมพีชเมนต์ (Impeachment) ต่อมาในศตวรรษที่ 19 มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการอย่างชัดเจน จึงมีการพัฒนาหลักความรับผิดชอบทางการเมืองของรัฐบาลต่อรัฐสภา และหลักความรับผิดชอบส่วนตัวของรัฐมนตรี (enforcement of the convention of collective and individual ministerial responsibility)³ ขึ้นมา⁴ ทำให้ระบบอิมพีชเมนต์หมดความสำคัญลงและถูกเลิกใช้ในที่สุด กลายมาเป็นระบบการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยกระบวนการยุติธรรมโดยศาลยุติธรรมตามปกติในปัจจุบัน แต่เนื่องด้วยระบบอิมพีชเมนต์ถือเป็นต้นแบบของระบบ

³ Alex Carroll, *Constitutional and Administrative Law* (Edinburgh Gat Harlow : Education Limited, 1998). pp. 144.

⁴ เป็นระบบการควบคุมโดยวิธีทางการเมืองโดยรัฐสภาอังกฤษ กล่าวคือ เมื่อรัฐสภาไม่ไว้วางใจในรัฐบาลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบาย คณะรัฐมนตรีต้องแสดงความรับผิดชอบทางการเมืองด้วยการลาออกทั้งคณะ แต่ถ้ารัฐสภาไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีรายบุคคลรัฐมนตรีคนนั้นต้องแสดงความรับผิดชอบทางการเมืองด้วยการลาออกจากตำแหน่ง

การตรวจสอบโดยวิธีการพิเศษแตกต่างจากระบบการพิจารณาคดีทั่วไป และเป็นต้นแบบระบบการตรวจสอบในประเทศต่าง ๆ จึงเป็นการสมควรที่จะศึกษาถึงหลักเกณฑ์ และกระบวนการตรวจสอบดังกล่าว

5.1.1.1 การตรวจสอบโดยระบบอิมพิชเมนต์

การตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยระบบอิมพิชเมนต์ (Impeachment) คือ กระบวนการกล่าวหาบุคคลโดยเฉพาะสมาชิกสภาสามัญ (commoners) ขุนนาง (peers) รัฐมนตรี (ministers) ที่ใช้อำนาจไปในทางทุจริตประพฤตินิยมหรือกระทำการขัดต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ โดยรัฐสภาอังกฤษมีอำนาจบังคับใช้และได้มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เกี่ยวกับสภาขุนนางและสภาสามัญที่จะต้องปฏิบัติตาม (conventions)⁵ ซึ่งวิธีพิจารณาคดีที่รัฐสภานำมาใช้กับบุคคลดังกล่าวเป็นวิธีพิจารณาในทางตุลาการ (judicial proceeding)⁶ ระบบอิมพิชเมนต์ของประเทศอังกฤษถือเป็นต้นแบบของระบบอิมพิชเมนต์ในประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ระบบอิมพิชเมนต์เกิดขึ้นในสมัยกลางในขณะที่กษัตริย์ของประเทศอังกฤษมีอำนาจมากในการแต่งตั้ง หรือถอดถอนผู้ใดก็ได้เพื่อเข้าทำหน้าที่บริหารหรือปกครองประเทศ จึงได้เกิดการต่อสู้เพื่อจำกัดอำนาจของกษัตริย์ จากการประหารพระเจ้าชาร์ล (Charles I) ในปี ค.ศ. 1648 และตั้งเครือจักรภพภายใต้ โอลิเวอร์ ครอมเวล (Oliver Cromwell) การต่อสู้ครั้งนั้นรัฐสภาได้พยายามหาทางจำกัดอำนาจกษัตริย์ เพื่อเป็นการลดอำนาจของกษัตริย์ ดังนั้น จึงมีผู้กล่าวว่า ระบบอิมพิชเมนต์เป็นอาวุธที่สำคัญในการต่อสู้ทางการเมืองรองมาจากสงครามกลางเมือง (Civil War) และมีบทบาทในการต่อสู้ระหว่างกษัตริย์กับรัฐสภา เพื่อสร้างรัฐบาลที่มีความรับผิดชอบ และแก้ความไม่สมดุลทางการเมืองที่เกิดขึ้น⁷ ตัวอย่างการกล่าวหาโดยวิธีการอิมพิชเมนต์ เช่น คดี Lord William Latimer และ Richard Lyons ปี ค.ศ. 1376 ถูกสภาสามัญกล่าวหาว่า กระทำการโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพื่อประโยชน์สำหรับตนเอง คดี Sir Michael de la Pole และ Earl of Suffolk ขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีถูกสภาสามัญกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานละทิ้งการปฏิบัติหน้าที่ และกระทำการยกยอกทรัพย์สินในขณะที่ดำรงตำแหน่งหน้าที่ สภาขุนนางตัดสินลงโทษปรับและจำคุกพร้อมทั้งถอดถอนออกจากตำแหน่ง คดี Warren Hasting ปี ค.ศ. 1795 ขณะดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าการแห่งประเทศอินเดีย (Governor General of India) ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาชั้นสูง (High Crimes and Misdemeanors) โดยการบริหารราชการผิดพลาด คอร์รัปชัน และทารุณคนอินเดีย⁸ ระบบอิมพิชเมนต์จึงเป็นระบบที่อยู่ในอำนาจของรัฐสภาของประเทศอังกฤษ โดยมีองค์การซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

⁵ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง, หน้า 32.

⁶ Alex Carroll, Constitutional and Administrative Law, pp.144.

⁷ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง, หน้า 33.

⁸ Peter W.Rodino, *High Crimes and Misdemeanors* (New York : Funk & Wagnalls, 1973). pp.5.

5.1.1.1.1 องค์ครที่มีหน้าที่พิจารณา

องค์ครที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับระบบอิมพิชเมนต์มีดังนี้

(1) ผู้ถูกกล่าวหา ได้แก่ ชุขนาง (peers) สมาชิกสภาสามัญ (commoners) รัฐมนตรี (ministers) ทุกชั้นทุกตำแหน่งที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาสำหรับผู้พิพากษาของประเทศอังกฤษนั้น ตั้งแต่มีการประกาศใช้ the Act of Settlement 1701 ซึ่งรับรองอิสระของผู้พิพากษา ทำให้ผู้พิพากษาไม่อาจถูกถอดถอนได้เว้นแต่จะประพฤติมิชอบ (misconduct) โดยสภาสามัญและสภาขุนนางทั้งสองสภาต่างต้องลงมติขอให้พระมหากษัตริย์หรือพระราชินีนาถถอดผู้พิพากษาคคนนั้น⁹ ซึ่งกระบวนการนี้มีความแตกต่างจากระบบอิมพิชเมนต์¹⁰

(2) เหตุที่กล่าวหา ได้แก่ ความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นความผิดที่มีได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เกิดจากธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือปฏิบัติมาเป็นระยะเวลานานหลายศตวรรษ ในระยะแรกจะจำกัดเฉพาะความผิดทางอาญาที่มีรากฐานมาจากความผิดฐานกบฏ (Treason) เท่านั้น เนื่องจากเป็นความผิดที่ควบคุมกำกับระบอบกษัตริย์ ต่อมาได้ขยายขอบเขตความผิดออกมามีได้จำกัดเฉพาะความผิดทางอาญาฐานกบฏ และความผิดทางอาญาทั่วไปเท่านั้น แต่รวมถึงความผิดที่เป็นเหตุมาจากการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอันนำมาสู่ความเสียหายต่อประเทศ เหตุที่กล่าวหาตามกระบวนการอิมพิชเมนต์จึงมีขอบเขตที่กว้าง¹¹ เช่น การเปิดเผยความลับทางราชการ กบฏหรือทรยศต่อชาติ (Treason) รับสินบน (Bribery) การทุจริตต่อหน้าที่ (malversations) ความผิดอาญาชั้นสูง (High Crimes and Misdemeanors) แต่ส่วนมากจะเป็นเรื่องการใช้อำนาจโดยมิชอบ การละเลยต่อหน้าที่ การคอร์รัปชัน และมีพฤติกรรมไม่น่าเชื่อถือ

(3) ผู้กล่าวหา ได้แก่ สภาสามัญ (the House of Common) เป็นผู้ริเริ่มวิธีการกล่าวหา โดยสมาชิกคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ริเริ่มกล่าวหาความผิดต่อที่ประชุมสภาสามัญ เพื่อให้มีการพิจารณาถึงมูลความผิดตามที่มีการกล่าวหา อันจะเป็นเหตุให้มีการฟ้องร้องและพิจารณาโดยสภาขุนนางต่อไป สภาสามัญจึงทำหน้าที่เสมือนเป็นพนักงานอัยการ (prosecuter)

(4) ผู้สอบสวน และตัดสิน ได้แก่ สภาขุนนาง (the House of Lords) เนื่องจากรัฐธรรมนูญของประเทศอังกฤษกำหนดให้สภาขุนนางเป็นศาลสูงสุด (High Court of Justice) และทำหน้าที่เป็นวุฒิสภาด้วย สภาขุนนางในระบบอิมพิชเมนต์จึงมีอำนาจดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกับศาลยุติธรรม โดยมีอำนาจสอบสวนและตัดสินว่ามีการกระทำความผิดตามที่สภาสามัญกล่าวหาหรือไม่ และสามารถลงโทษทางอาญาได้ หากปรากฏว่ามีความผิดตามข้อกล่าวหาจริง

⁹ ผู้พิพากษาที่ถูกถอดถอนด้วยกระบวนการนี้มีเพียงคนเดียว คือ Sir Jonah Barrington ที่รับสินบนในปี ค.ศ. 1806 และ 1810 แต่ถูกถอดถอนในปี ค.ศ. 1830

¹⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง, หน้า 34.

¹¹ Peter W.Rodino, High Crimes and Misdemeanors, pp.4.

5.1.1.1.2 วิธีพิจารณา

กระบวนการอิมพิชเมนต์เป็นกระบวนการพิจารณาพิเศษของสภาขุนนาง (special procedure) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการกล่าวหา และขั้นตอนการสอบสวนและตัดสิน มีรายละเอียดดังนี้¹²

(1) การกล่าวหา (impeach)

การกล่าวหาถือเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการพิจารณาในระบบอิมพิชเมนต์ ที่รัฐสภากำหนดให้เป็นหน้าที่ของสภาสามัญ (the House of Commons) เป็นผู้กล่าวหา โดยสภาสามัญจะเรียกประชุมสมาชิกเพื่อดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการ (committee) ขึ้นมาเพื่อทำการสืบสวนข้อเท็จจริงตามความผิดที่กล่าวหา หากเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลเหตุเพียงพอที่เชื่อได้ว่าการกระทำมีความผิดจริง ก็จะเสนอต่อสภาสามัญเพื่อลงมติตามความเห็นของคณะกรรมการและดำเนินการฟ้องร้องต่อไป โดยการเสนอคำฟ้องเป็นทางการเรียกว่า the Articles of Impeachment คำฟ้องต้องบรรยายเป็นข้อ ๆ ตามข้อกล่าวหาซึ่งต้องผ่านความเห็นชอบจากสภาสามัญ เมื่อสภาสามัญเห็นชอบตามคำฟ้องดังกล่าวแล้วจะต้องแต่งตั้งตัวแทนที่เรียกว่า Managers ทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อดำเนินการฟ้องร้องต่อสภาขุนนาง (the House of Lords) เพื่อพิจารณาและตัดสินต่อไป การดำเนินการในขั้นกล่าวหานี้เป็นการดำเนินการภายในของสภาสามัญที่มีการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ จึงไม่มีการเรียกผู้ถูกกล่าวหามาให้ปากคำ เพราะเป็นเพียงการสืบสวนว่าคดีมีมูลหรือไม่เท่านั้น

(2) การสอบสวนและตัดสิน

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในขั้นสอบสวนและตัดสินเป็นอำนาจหน้าที่ของสภาขุนนาง โดยจัดให้มีขึ้นในสถานที่ที่เรียกว่า Westminster Hall สภาขุนนางจะเป็นผู้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ การดำเนินกระบวนการพิจารณาใช้หลักการเดียวกับศาลยุติธรรมทั่วไป กล่าวคือ ต้องกระทำโดยเปิดเผย เปิดโอกาสให้แก่ฝ่ายผู้กล่าวหา ได้แก่ Managers เข้ามาแถลงข้อเท็จจริงและเสนอพยานหลักฐานตามคำฟ้องของตนภายใต้ขอบเขตตามคำฟ้องที่กล่าวหา (Articles of Impeachment) และให้ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาเสนอพยานหลักฐานเพื่อโต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งได้

การพิจารณาตัดสินของสภาขุนนางมีความเป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของใคร เมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณา สภาขุนนางจะแยกพิจารณาและลงมติในแต่ละบท (Articles of Impeachment) ที่กล่าวหาว่ามีความผิดหรือไม่ โดยใช้เสียงข้างมากในการลงมติ ถ้าปรากฏว่าตามมติเสียงข้างมากเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบอิมพิชเมนต์ต้องยุติลง แต่หากปรากฏว่ามติเสียงข้างมากเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหา ผู้นั้นจะถูกลงโทษทางอาญา เช่น ประหารชีวิต จำคุก ริบทรัพย์สิน หรือถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง ดังเช่นในคดี Latimer ซึ่งถูกกล่าวหาในความผิดฐานแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองและถูกตัดสินให้ออกจากตำแหน่ง และมีโทษทางอาญาโดยถูกปรับและจำคุก แสดงให้เห็นถึงความมีอิสระในการกำหนดโทษของสภาขุนนาง

¹² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง, หน้า 36-38.

5.1.1.1.3 การทบทวนคำตัดสิน

การตัดสินของสภาขุนนางในระบบอิมพิชเมนต์เป็นที่สุดไม่อาจขอให้มีการตรวจสอบทบทวนคำตัดสินนั้นได้อีก แม้จะมีข้อผิดพลาดบกพร่องในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็ตาม เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญของประเทศอังกฤษถือว่าสภาขุนนางเป็นศาลสูงสุดตั้งที่กล่าวมาแล้ว

กระบวนการอิมพิชเมนต์ในระยะแรก ๆ ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากการจำกัดความผิดที่เป็นเหตุแห่งการกล่าวหาเฉพาะความผิดทางอาญาเท่านั้น อีกทั้งกษัตริย์อังกฤษเองก็ขัดขวางไม่ให้มีการฟ้องร้องกันโดยใช้วิธีการยุบสภาบ้าง ไม่เรียกประชุมสภาบ้าง รวมทั้งการใช้วิธีการอภัยโทษให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา ต่อมาในศตวรรษที่ 17 จึงมีการขยายหลักการตามกระบวนการอิมพิชเมนต์ให้มีความกว้างขวาง รัดกุม และยุติธรรมมากขึ้น โดยการขยายความผิดที่กล่าวหาที่มีได้จำกัดอยู่เฉพาะความผิดทางอาญาเท่านั้น แต่รวมถึงการนำความเสียหายมาสู่ประเทศชาติ เช่น ททรยศต่อชาติ (treason) การเพิ่มความอิสระให้แก่สภาขุนนางในการกำหนดโทษตามสมควรแก่พฤติการณ์ ลดอำนาจของกษัตริย์โดยจะไม่เรียกประชุมสภาไม่ได้ การยุบสภาจะต้องมีหลักเกณฑ์และเหตุผลจึงจะยุบสภาได้ นอกจากนี้ในปี 1701 รัฐสภายังได้ออกกฎหมายที่เรียกว่า The Act of Settlement 1701 เพื่อห้ามมิให้กษัตริย์ทรงอภัยโทษตลอดจนนิรโทษกรรม แก่ผู้ถูกกล่าวหาที่ถูกพิจารณาตัดสินตามกระบวนการอิมพิชเมนต์

อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงแล้วกระบวนการตรวจสอบโดยระบบอิมพิชเมนต์ใช้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องด้วยสาเหตุจากการแทรกแซงของกษัตริย์อังกฤษดังกล่าวมา และแม้ต่อมาจะมีการจำกัดอำนาจกษัตริย์ แต่ด้วยความที่องค์กรที่สอบสวนและตัดสินคือองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติที่มีสัมพันธ์ทางการเมืองกับองค์กรฝ่ายบริหารซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาทำให้ผู้ถูกกล่าวหาที่ถูกลงโทษตามระบบนี้น้อย ในเวลาต่อมาาระบบอิมพิชเมนต์จึงหมดความสำคัญลง และพัฒนามาเป็นการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยศาลยุติธรรมตามปกติในเวลาต่อมาตาม The Public Corrupt Practice Act 1889 ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีโดยศาลยุติธรรมซึ่งมี 3 ชั้น คือศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

5.1.1.2 การตรวจสอบโดยศาลยุติธรรม

ในศตวรรษที่ 19 มีการพัฒนาหลักความรับผิดชอบทางการเมืองของรัฐบาลต่อรัฐสภา และหลักความรับผิดชอบส่วนตัวของรัฐมนตรี (enforcement of the convention of collective and individual ministerial responsibility) เนื่องจากการแบ่งแยกการใช้อำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการอย่างชัดเจน ระบบอิมพิชเมนต์จึงหมดความสำคัญลงและเลิกใช้ในเวลาต่อมา ทำให้ระบบการตรวจสอบความผิดเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบในตำแหน่งหน้าที่ราชการของประเทศอังกฤษ กลายเป็นการดำเนินคดีในศาลยุติธรรมตามปกติ มีองค์กร วิธีพิจารณา และการทบทวนคำพิพากษากำหนดไว้ดังนี้¹³

¹³ ประเสริฐ โทล่วประดิษฐ์, “ปัญหาการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : ศึกษากรณีหลักการทบทวนคำพิพากษา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2545), หน้า 66-70.

5.1.1.2.1 องค์การที่มีหน้าที่พิจารณา

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีการกล่าวหาว่า มีการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศอังกฤษ คือ ศาลยุติธรรมซึ่งมี 3 ชั้นศาล คือ

1. ศาลชั้นต้น ที่ประกอบด้วย ศาลแขวง (Magistrates Court) และศาลอาญา (Crown Court)
2. ศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal)
3. ศาลสภาขุนนาง (House of Lords)

ในส่วนของฐานความผิดที่กำหนดไว้สำหรับการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับการทุจริต และประพฤตินิยมชอบในตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศอังกฤษถูกบัญญัติไว้ใน The Public Corrupt Practice Act 1889 ซึ่งบัญญัติให้นำมาใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (public office) และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ministerial officer) โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ระดับสูงและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง เกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ (offence with respect to public office) อันได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการรับสินบน (bribery) การคอร์รัปชัน (corruption) นอกจากกฎหมายฉบับดังกล่าวแล้วยังมีฐานความผิดตามที่บัญญัติไว้ใน The Theft Act 1968 มาตรา 32 (1) (a) บัญญัติความผิดเกี่ยวกับการทุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น หรือการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และในส่วนของความผิดฐานกบฏ ประเทศอังกฤษได้พัฒนาความผิดฐานนี้ โดยแยกออกมาเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ ซึ่งผู้กระทำความผิดอาจเป็นบุคคลทั่วไปหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ได้

5.1.1.2.2 วิธีพิจารณา

วิธีพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของศาลยุติธรรมในประเทศอังกฤษสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

(1) การไต่สวนมูลฟ้อง

การดำเนินคดีในความผิดเกี่ยวกับการทุจริต และประพฤตินิยมชอบต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการเป็นคดีที่จะต้องพิจารณาโดยวิธีที่เรียกว่า อินไดท์เมนต์ (offence trial only indictment) ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีโดยใช้ลูกขุนเป็นผู้ตัดสินความผิดของผู้ถูกกล่าวหา ในการพิจารณาคดีโดยวิธีอินไดท์เมนต์นี้จะเริ่มจากการไต่สวนมูลฟ้องก่อนโดยอัยการสูงสุดหรือรองอัยการสูงสุด¹⁴ ยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาคดีโดยวิธีอินไดท์เมนต์ต่อศาลแขวง โดยศาลแขวงจะดำเนินกระบวนการพิจารณาในฐานะศาลชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (preliminary inquiry) ทำการสืบพยานโจทก์และจำเลย เพื่อพิจารณาว่าคดีมีมูลหรือไม่ หากเห็นว่าคดีไม่มีมูลก็จะไม่รับฟ้อง แต่หากเห็นว่าคดีมีมูลศาลแขวงก็จะมีคำสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณาและส่งสำนวนความพร้อมตัวจำเลยไปพิจารณาต่อที่ ศาลอาญา (Crown Court) ต่อไป

¹⁴ ประชาชนทั่วไปก็สามารถฟ้องความผิดเหล่านี้ต่อศาลได้เช่นกัน แต่ต้องได้รับอนุญาตและอยู่ในความควบคุมดูแลของอัยการสูงสุด หรือรองอัยการสูงสุด

(2) การพิจารณาพิพากษา

การพิจารณาพิพากษาจะต้องกระทำในศาลอาญา (Crown Court) โดยผู้พิพากษาที่จะพิจารณาคดีประเภทนี้จะต้องเป็นผู้พิพากษาจากศาล High Court เท่านั้น และมีคณะลูกขุน (jury) เป็นผู้พิจารณาชี้ขาดในข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำสืบเข้ามาในสำนวนคดี ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยคณะลูกขุนจะประกอบไปด้วยบุคคลซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในเขตศาลจำนวน 12 คน การตัดสินชี้ชัดมิเอกราช เว้นแต่เมื่อได้หารือกันไม่น้อยกว่าสองชั่วโมงแล้วยังหาข้อยุติไม่ได้ อาจขออนุญาตจากศาลให้ชี้ชัดเสียงข้างมากในการตัดสินความผิดของจำเลย แต่มีข้อยกเว้นว่ามติเสียงข้างมากนั้นต้องมีเสียงข้างน้อยไม่เกินสองคน และหากคณะลูกขุนเหลือเพียง 9 คน ต้องชี้ชัดเสียงข้างมากเท่านั้นในการตัดสิน หากคณะลูกขุนตัดสินว่าจำเลยมีความผิด ศาลต้องพิจารณาลงโทษจำเลย แต่หากคณะลูกขุนตัดสินว่าจำเลยไม่มีความผิด ศาลต้องพิพากษายกฟ้องและปล่อยตัวจำเลยไป

5.1.1.2.3 การทบทวนคำพิพากษา

เมื่อศาลอาญามีคำพิพากษาแล้ว ศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal) มีอำนาจพิจารณาตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาของศาลอาญาในปัญหาข้อกฎหมายได้โดยใน The Criminal Appeal Act 1968 มาตรา 2 กำหนดให้โจทก์และจำเลยมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ว่าคำพิพากษาไม่ถูกต้องในข้อกฎหมาย หรือศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดบกพร่องในสาระสำคัญได้ ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงนั้นโดยหลักอุทธรณ์ไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลอุทธรณ์หรือได้รับคำรับรองจากผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีนั้นว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ ต่างจากปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบแต่อย่างใด

ในส่วนของคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal) หากคู่ความไม่เห็นด้วยก็สามารถฎีกาไปยังศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ซึ่งเป็นศาลชั้นฎีกาของประเทศอังกฤษได้ ศาลสภาขุนนางเป็นองค์กรเดียวกับวุฒิสภา แต่สมาชิกสภาขุนนางที่เป็นคณะกรรมการกฎหมายของสภานี้เท่านั้นที่เป็นผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษา ซึ่งประกอบด้วย Lord Chancellor , Lords of Appeal in ordinary และ peers ซึ่งดำรงตำแหน่งทางตุลาการ ส่วนสมาชิกอื่นของสภาขุนนางไม่มีกฎหมายห้ามมิให้เข้าร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี แต่โดยธรรมเนียมปฏิบัติ (convention) แล้วสมาชิกอื่น ๆ จะไม่เข้าร่วมในการพิจารณาคดี

คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลอุทธรณ์หรือศาลสภาขุนนางก่อน ข้อกฎหมายที่จะขอให้ทำการตรวจสอบทบทวนนั้นต้องเป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลสภาขุนนางนอกจากจะมีอำนาจในการยื่น ยก หรือกลับคำพิพากษาแล้ว ยังมีอำนาจสั่งให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาใหม่ได้ รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาข้อกฎหมายได้แม้คู่ความจะมีได้อุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายข้อนั้นก็ตาม

นอกจากการทบทวนคำพิพากษาดังกล่าวแล้ว หากคู่ความเห็นว่าคำพิพากษาของศาลไม่ชอบด้วยกฎหมายแม้เป็นคำพิพากษาของศาลสภาขุนนางซึ่งถือเป็นศาลสูงสุดก็ตามก็อาจขอให้มีการพิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ ดังจะเห็นได้จากคดีที่มีการขอส่งตัวผู้ร้าย

ข้ามแดนคือ พลเอกอากุสโต ปิโนเช่ (General Augusto Pinochet) ไปดำเนินคดีที่ประเทศสเปน ตามคำร้องขอของประเทศสเปนตามอนุสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนของยุโรป ค.ศ. 1957 ที่ออกหมายจับระหว่างประเทศว่าพลเอกปิโนเช่ฆาตกรรมพลเมืองสเปนในช่วงเวลาที่เป็นประธานาธิบดีของประเทศชิลีได้หรือไม่ ซึ่งศาลชั้นต้นของประเทศอังกฤษมีคำพิพากษาว่าความผิดที่พลเอกปิโนเช่กระทำความผิดที่สามารถส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ แต่ได้รับความคุ้มกันในฐานะผู้นำของรัฐเนื่องจากในขณะกระทำความผิดพลเอกปิโนเช่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของประเทศชิลี ต่อมามีการอุทธรณ์คำพิพากษาต่อศาลฎีกาของสเปน และศาลมีคำพิพากษาว่าพลเอกปิโนเช่ไม่สามารถกล่าวอ้างความคุ้มกันจากการกระทำที่เป็นการทรามาน การจับเป็นตัวประกัน และการกระทำอาชญากรรมร้ายแรงอื่น ๆ เพราะมิใช่การกระทำในหน้าที่ของผู้นำรัฐ และไม่ใช่ว่าการกระทำที่จะได้รับความคุ้มกัน แต่ภายหลังมีคำพิพากษาแล้ว ทนายความของพลเอกปิโนเช่ได้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาของสเปนโดยกล่าวอ้างว่าคำพิพากษาของศาลของประเทศอังกฤษไม่ชอบเนื่องจาก Lord Hoffmann ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์คณะที่พิจารณาคดีนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในการแทรกแซงการดำเนินคดีกับพลเอกปิโนเช่ด้วย โดยเป็นองค์กรที่แจ้งข่าวการเดินทางไปรับการรักษาทางการแพทย์ของพลเอกปิโนเช่ในประเทศอังกฤษให้แก่ฝ่ายผู้ร้องในประเทศสเปนทราบ ซึ่งเป็นผลให้มีการออกหมายจับระหว่างประเทศเพื่อร้องขอให้สหราชอาณาจักรจับกุมตัวพลเอกปิโนเช่และส่งตัวไปดำเนินคดีในประเทศสเปน ซึ่งผู้พิพากษาในศาลฎีกาของสเปนได้พิจารณาคำร้องขอของทนายความของพลเอกปิโนเช่แล้วมีความเห็นว่า การที่ Lord Hoffmann ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการขององค์กรหนึ่งซึ่งได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากองค์การนิรโทษกรรมสากล แม้จะเป็นตำแหน่งที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนแต่ก็ถือได้ว่า Lord Hoffmann ขาดคุณสมบัติที่จะพิจารณาคดีนี้โดยอัตโนมัติและไม่จำเป็นต้องมีการร้องขอ ตามหลักกฎหมายที่ว่าไม่มีผู้ใดที่สามารถพิจารณาคดีที่ตนเองมีส่วนได้เสียได้ (nemo debet esse iudex in propria causa) ดังนั้น แม้ผู้พิพากษาทั้งหมดในองค์คณะนั้นจะทำการพิจารณาคดีไปโดยไม่มีอคติเจือปนก็ตาม แต่คำพิพากษานั้นก็ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะเหตุการขาดคุณสมบัติของผู้พิพากษา ด้วยเหตุนี้ศาลฎีกาของสเปนครั้งที่ 2 นี้ จึงได้มีคำพิพากษาให้เพิกถอนคำพิพากษาของศาลฎีกาของสเปนฉบับที่ 1 เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ. 1998¹⁵ จะเห็นได้ว่าแม้ศาลสูงสุดของประเทศอังกฤษจะมีคำพิพากษาแล้ว หากมีปัญหาข้อกฎหมายที่ว่าผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะมีส่วนได้เสียในคดี ผู้ต้องคำพิพากษาก็สามารถร้องขอให้ศาลเพิกถอนคำพิพากษาของศาลฎีกาของสเปนและให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ นอกจากหลักเกณฑ์การทบทวนคำพิพากษาที่กำหนดไว้

5.1.2 การทบทวนคำพิพากษาในประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสมีระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงเป็นพิเศษแตกต่างจากระบบการตรวจสอบทั่วไป โดยการจัดตั้งองค์กรและกระบวนการพิเศษสำหรับการพิจารณาความผิดทางอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงขึ้น ประกอบด้วยผู้พิพากษา

¹⁵ ศรีธยา สี่มา, “ความคุ้มกันของผู้นำรัฐกับอาชญากรรมระหว่างประเทศ : ศึกษากรณีคดีพลเอกอากุสโต ปิโนเช่,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 107-108.

ระดับสูงหรือสมาชิกรัฐสภาเพื่อทำหน้าที่พิจารณาความผิดของนักการเมืองระดับสูง ซึ่งนับตั้งแต่การปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 เป็นต้นมา รัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับจะมีการกำหนดให้มี “ศาลพิเศษ” เพื่อพิจารณาคดีความผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูงไว้โดยตลอด จนพัฒนามาเป็น “ศาลอาญาชั้นสูง” (La Haute Cour de Justice) และ “ศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ” (La Cour de Justice de la République) ในที่สุด ซึ่งระบบศาลพิเศษดังกล่าวถือเป็นต้นแบบของระบบการพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย ที่มีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นเพื่อพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นพิเศษแตกต่างจากการพิจารณาคดีทั่วไป การศึกษาระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศสดังกล่าว จะนำไปสู่ความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นของระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการทบทวนคำพิพากษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อความเข้าใจในระบบดังกล่าวสมควรที่จะทำการศึกษาถึงพัฒนาการของระบบการพิจารณาคดีความผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูงในประเทศฝรั่งเศสเป็นอันดับแรก

5.1.2.1 พัฒนาการของการจัดตั้งศาลพิเศษ¹⁶

ในอดีตภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ฝ่ายบริหารต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อกษัตริย์ในกรณีที่เกิดการกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการขึ้น แต่เมื่อมีการปฏิวัติใหญ่ในปี ค.ศ. 1789 ได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นและมีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นเพื่อทำหน้าที่พิจารณาคดีความผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูง โดยศาลพิเศษดังกล่าวถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1795 จนถึงปัจจุบัน มีรูปแบบขององค์กรและวิธีพิจารณาคดีแตกต่างกันไป แต่สามารถแบ่งพัฒนาการของการจัดตั้งศาลพิเศษได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

(1) ศาลพิเศษที่ประกอบด้วยคณะลูกขุนที่มาจากประชาชน (jury populaire)¹⁷ เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญของการตัดสินโดยคณะลูกขุน ถูกจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับลงวันที่ 3-14 กันยายน ค.ศ. 1791 (la Haute Cour nationale de la Constitution des 3-14 septembre 1791) เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (l'Assemblée nationale) ได้ประกาศจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นเพื่อพิจารณาความผิดฐานละเมิดต่อชาติ (crimes de lèse-nation) โดยมอบให้ศาลยุติธรรมเป็นผู้พิจารณาชั่วคราว ต่อมาจึงได้จัดตั้งศาลอาญาชั้นสูง (la Haute Cour) เป็นการชั่วคราวที่เมือง orlean ประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 15 นาย โดยมีการเลือกตั้งประธานศาล 1 นาย และอัยการอีก 1 นาย ศาลนี้พิจารณาคดีสำคัญ 7 คดี เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ แต่ส่วนใหญ่ผู้ต้องหาพ้นความผิด หรือมีการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดก่อนการพิจารณาคดีเสร็จสิ้น¹⁸

¹⁶ นันทวัฒน์ บรมานันท์, ระบบการพิจารณาคดีความผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูงในประเทศฝรั่งเศส, หน้า 107-117.

¹⁷ ศาลพิเศษที่ประกอบด้วยคณะลูกขุนที่มาจากประชาชน (jury populaire) ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1791, 1795, 1799, 1848 และ 1852 มีรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับลูกขุนคล้ายกัน สนใจโปรดดู นันทวัฒน์ บรมานันท์, อ้างแล้ว, หน้า 107-111

¹⁸ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง, หน้า 46.

เมื่อมีการตรารัฐธรรมนูญ (loi) ฉบับลงวันที่ 10 และ 15 มีนาคม ค.ศ. 1791 ประกอบรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ 3-14 กันยายน ค.ศ. 1791 และรัฐธรรมนูญฉบับลงวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1792 จึงได้มีการจัดตั้งศาลอาญาชั้นสูงแห่งชาติ (la Haute Cour nationale) ประกอบด้วยคณะผู้พิพากษาและคณะลูกขุน กล่าวคือ คณะผู้พิพากษา 4 ท่าน มาจากการจับฉลากจากผู้พิพากษาศาลฎีกา ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงและปรับบทกฎหมาย และคณะลูกขุน (hauts jurés) จำนวน 24 คน มาจากการจับสลากเลือกจากบัญชีคณะลูกขุน จากตัวแทนของประชาชนที่ได้รับเลือกตั้งมาจากจังหวัด ๆ ละ 2 คน และมีอัยการชั้นสูงแห่งชาติ (grand procureurs de la nation) 4 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ฟ้องคดี ศาลนี้มีอำนาจค่อนข้างกว้างขวาง คือ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ (la sûreté de l' Etat) ความผิดที่กระทำโดยรัฐมนตรีหรือฝ่ายบริหารอื่น ๆ มีการเสนอเรื่องให้ศาลนี้พิจารณาถึง 23 เรื่อง แต่ตัดสินเพียง 3 คดี โดยยกฟ้อง 2 คดี และลงโทษประหารชีวิต 1 คดี คือ คดีที่นาย Claude Delessart รัฐมนตรีถูกกล่าวหาว่าละทิ้งและทรยศต่อหน้าที่

(2) ศาลพิเศษที่ประกอบด้วยสภาที่สองของรัฐสภา (la seconde Chambre du Parlement)¹⁹ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกระบวนการอิมพิชเมนต์ (Impeachment) ของประเทศอังกฤษ โดยรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1814 มาตรา 33 บัญญัติให้ สภาสูง (la chambre des pairs)²⁰ ทำหน้าที่พิจารณาความผิดของรัฐมนตรีที่กระทำเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐและทรยศต่อประเทศชาติ โดยมีสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่กล่าวหา

ขั้นตอนในการกล่าวหาจะเริ่มจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจับสลากเลือกคณะกรรมการ 2 คณะ จำนวน 60 คน คณะแรกทำหน้าที่จัดทำรายงานความผิดของรัฐมนตรีและอีกคณะหนึ่งทำหน้าที่เสนอข้อกล่าวหาพร้อมรายงานต่อสภาสูงเพื่อพิจารณาลงมติ โดยสภาสูงมีอิสระในการพิจารณาและกำหนดโทษโดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายอาญา คดีสำคัญ เช่น ในปี ค.ศ. 1847 ศาลพิเศษตัดสินจำคุกนาย Teste อดีตรัฐมนตรี 3 ปี เนื่องจากรับสินบนจำนวน 94,000 ฟรังก์ เพื่อให้สัมปทานเหมืองแร่

(3) ศาลพิเศษที่ไม่มีคณะลูกขุน²¹ ระบบศาลพิเศษที่ไม่มีลูกขุนนี้ได้ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1804 และได้มีการนำมาใช้อีกหลายครั้ง จนกระทั่งในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1946 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐที่ 4 จึงได้มีการจัดตั้ง ศาลอาญาชั้นสูง (la Haute Cour de justice) ขึ้น ประกอบด้วยผู้ทำหน้าที่ผู้พิพากษาจำนวน 30 คน มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้คัดเลือกจากบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยกัน 20 คน และจาก

¹⁹ ศาลพิเศษที่ประกอบด้วยสภาที่สองของรัฐสภา (la seconde Chambre du Parlement) มีการนำมาใช้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1814 , 1830 และ 1875

²⁰ สภาสูง (chambre des pairs) ประกอบด้วยบุคคลซึ่งกษัตริย์แต่งตั้งรวมทั้งราชวงศ์ซึ่งเป็นสมาชิกสภาสูงโดยตำแหน่ง ระบบรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวประกอบด้วยสภาสูงและสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด

²¹ ศาลพิเศษที่ไม่มีคณะลูกขุน มีการนำมาใช้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1804 , 1940 , 1946 และ 1958 นอกจากนี้ยังมีการนำมาใช้ภายหลังการปลดปล่อยประเทศฝรั่งเศสจากการยึดครองของเยอรมันในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1944 โดยรัฐบาลชั่วคราวของนายพล De Gaulle ได้ตั้งศาลพิเศษขึ้นมาเพื่อดำเนินการพิจารณาความผิดของรัฐบาล Vichy

บุคคลภายนอกอีก 10 คน ศาลอาญาชั้นสูงทำหน้าที่พิจารณาความผิดที่ประธานาธิบดีได้ทำการทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง (haute trahison)²² รวมทั้งคดีที่รัฐมนตรีทำความผิดอาญาระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ โดยให้สภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดกระทำความผิด เมื่อได้เสียงข้างมากของสภาผู้แทนราษฎรสนับสนุนข้อกล่าวหาดังกล่าว จึงจะส่งเรื่องไปให้ศาลอาญาชั้นสูงพิจารณาคดีต่อไป

ในรัฐธรรมนูญฉบับปี 1958 ได้มีการนำเอาหลักการของศาลอาญาชั้นสูง (la Haute Cour de justice) มาบัญญัติไว้ในหมวดที่ 9 มาตรา 67 และ 68 เพื่อพิจารณาความผิดของประธานาธิบดีฐานทรยศต่อประเทศชาติ (haute trahison) ความผิดของรัฐมนตรีทางอาญาต่อตำแหน่งหน้าที่ในความผิดประเภทอุกฤษโทษ (crime) และความผิดประเภทมิชฌิมโทษ (délit)²³ และประชาชนธรรมดาที่เป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับรัฐมนตรี เฉพาะแต่ในความผิดประเภททำลายความมั่นคงของรัฐ วิธีพิจารณาจะเริ่มเมื่อมีการกล่าวหาว่ามีผู้กระทำความผิด สภาทั้งสองจะต้องแยกกันพิจารณา โดยแต่ละสภาต้องได้เสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภาว่าเห็นด้วยกับข้อกล่าวหา นั้น จึงส่งเรื่องไปให้คณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริง (la commission d' instruction) ทำการสอบสวนเพื่อส่งเรื่องให้ศาลอาญาชั้นสูงเป็นผู้ชี้ขาดต่อไป อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1958 ยังไม่เคยมีการพิจารณาคดีโดยศาลอาญาชั้นสูงเลย แม้มีความพยายามจะเสนอเรื่องให้นักการเมืองระดับสูงกระทำผิดรวม 5 ครั้งด้วยกัน แต่ก็ไม่มีมีการเสนอเรื่องต่อศาลอาญาชั้นสูงพิจารณา เช่น ในคดี Michel Poniatowski อดีต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ถูกกล่าวหาว่าแทรกแซงการสอบสวนคดีฆาตกรรมเจ้าชาย Jean de Broglie คณะกรรมการพิเศษ (commission spéciale) ที่สภาผู้แทนราษฎรตั้งขึ้น มีมติให้ยกข้อกล่าวหา โดยให้เหตุผลว่าการกระทำไม่ครบองค์ประกอบความผิด เป็นต้น

จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1993 ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลอาญาชั้นสูง โดยการแยกศาลสำหรับนักการเมืองระดับสูงออกเป็น 2 ศาล คือ ศาลอาญาชั้นสูง (la Haute Cour de justice) สำหรับการพิจารณาคดีที่ประธานาธิบดีทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง²⁴ และศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ (la Cour de justice de la République) สำหรับการพิจารณาความผิดทางอาญาของรัฐมนตรี²⁵

5.1.2.2 องค์กรและอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา

ระบบการพิจารณาความผิดของนักการเมืองฝรั่งเศสที่กำหนดขึ้นใหม่ ตามรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ 5 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 1993 เกิดจากการที่ระบบการตรวจสอบ

²² การทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง หมายถึง อาชญากรรมทางการเมืองที่ทำให้สถาบันหรือผลประโยชน์ของประเทศชาติได้รับการกระทบกระเทือนอย่างร้ายแรง

²³ ความผิดประเภทอุกฤษโทษ (crime) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงประหารชีวิต (Nouveau Code Pénal Art. 131-3) ส่วนความผิดประเภทมิชฌิมโทษ (délit) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่สองเดือนถึงห้าปี (Code Pénal Art. 131 and 131-4)

²⁴ Constitution de la République Française du Octobre 1958 Article 67-68

²⁵ Constitution de la République Française du Octobre 1958 Article 68-1 and 68-2

นักการเมืองระดับสูงที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมีการกล่าวหานักการเมืองระดับสูงว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่เพียงไม่กี่ครั้ง และไม่เคยมีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอาญาระดับสูงเลย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากระบบการตรวจสอบที่จะเริ่มต้นได้ต่อเมื่อได้เสียงข้างมากของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา แต่ในทางปฏิบัติฝ่ายรัฐบาลย่อมมีเสียงข้างมากในสภา ข้อกล่าวหาจึงตกไป ประกอบกับวิธีพิจารณาคดีที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1958 และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญมีกระบวนการที่ยุ่งยาก ซับซ้อน และยากต่อการปฏิบัติ²⁶ เป็นเหตุให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในปี ค.ศ. 1993 โดยการแยกศาลสำหรับนักการเมืองเป็น 2 ศาล มีการกำหนดวิธีการได้มาซึ่งองค์กร อำนาจหน้าที่ และวิธีพิจารณาของแต่ละศาลกำหนดไว้ดังนี้

5.1.2.2.1 ศาลอาญาระดับสูง (la Haute Cour de justice)

การตรวจสอบการกระทำผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูงโดยศาลอาญาระดับสูง เกิดจากรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมวันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 1993 โดยการแก้ไขมาตรา 68 ตัดอำนาจศาลอาญาระดับสูงในการพิจารณาความผิดรัฐธรรมนูญออก คงไว้เฉพาะอำนาจในการพิจารณาความผิดของประธานาธิบดี มีผลทำให้ศาลอาญาระดับสูงมีอำนาจพิจารณาคดีที่ประธานาธิบดีทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง (haute trahison) เท่านั้น โดยความผิดดังกล่าวไม่มีการกำหนดองค์ประกอบความผิดและโทษเอาไว้ ซึ่งเป็นผลมาจากแนวความคิดทางกฎหมายรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีการเมือง (conception constitutionnaliste de la jurisdiction politique) ที่ไม่เพียงยอมให้มีศาลพิเศษเท่านั้น แต่ยอมให้มีความผิดและโทษพิเศษแยกจากกฎหมายอาญา²⁷ และต่อมาเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2007 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1958 หมวดที่เก้า ว่าด้วยศาลอาญาระดับสูง ตามมาตรา 67 และมาตรา 68 มีการกำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วย “ความรับผิดชอบทางการเมือง” (La responsabilité politique) ของประธานาธิบดีขึ้นใหม่มีความแตกต่างจากหลักเกณฑ์เดิมหลายประการมีรายละเอียดกำหนดไว้ดังนี้²⁸

(1) ขั้นตอนการกล่าวหา

ขั้นตอนการกล่าวหาประธานาธิบดีมีรายละเอียดดังนี้

ก) ผู้ถูกกล่าวหา ได้แก่ ประธานาธิบดี ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 67²⁹ กำหนดให้ประธานาธิบดีไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ ต่อการกระทำของตนอัน

²⁶ นันทวัฒน์ บรมานันท์, ระบบการพิจารณาคดีความผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูงในประเทศฝรั่งเศส, หน้า 122-123.

²⁷ Jean Pierre Rougeaux, *La Haute Cour de Justice sous la ve République* (in R.D.P., 1978). pp.1022. อ้างถึงใน บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง, หน้า 87.

²⁸ นันทวัฒน์ บรมานันท์, *ความรับผิดชอบทางอาญาของประธานาธิบดีฝรั่งเศส* [ออนไลน์], 30 มิถุนายน 2546. แหล่งที่มา www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=569

²⁹ รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1958 มาตรา 67 “ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐไม่ต้องรับผิดชอบต่อการดำเนินการใดๆในตำแหน่งประธานาธิบดีเว้นแต่ที่กำหนดไว้ในมาตรา 53-2 และมาตรา 68

ในระหว่างวาระการดำรงตำแหน่ง ประธานาธิบดีไม่อาจถูกเรียกไปเป็นพยาน ขอข้อมูล ขอคำแนะนำ หรือพิจารณาคดีในศาลใดหรือในองค์กรใดๆของฝ่ายปกครองฝรั่งเศสได้ อายุความในการพิจารณาคดีถูกระงับไว้ชั่วคราว

เนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งประธานาธิบดี ซึ่งหากจะตีความคำว่า “การกระทำใดๆในตำแหน่งประธานาธิบดี” การกระทำดังกล่าวน่าจะครอบคลุมถึงทุกการกระทำที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีแห่งรัฐพึงปฏิบัติและจะต้องกระทำ เช่น อำนาจพิเศษทางการทหาร อำนาจในการประกาศและบังคับใช้รัฐบัญญัติหรือรัฐกำหนดเฉพาะโดยประธานาธิบดี อำนาจในการยุบสภา เป็นต้น โดยความคุ้มกันทางศาลเกี่ยวกับการกระทำโดยตำแหน่งประธานาธิบดีนี้ คุ้มครองทั้งระหว่างและหลังระยะเวลาการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี³⁰ แต่ความคุ้มกันดังกล่าวมีข้อยกเว้น 2 ประการ ดังนี้

1) ตามมาตรา 53-2 สาธารณรัฐฝรั่งเศสยอมรับการดำเนินคดีของศาลอาญาระหว่างประเทศ (La Cour pénale internationale) ต่อประมุขของประเทศในการกระทำและดำเนินการตามอำนาจของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

2) มาตรา 68³¹ กำหนดให้ประธานาธิบดีต้องรับผิดชอบในกรณี “ละเลยต่อหน้าที่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของประธานาธิบดี”

ตามมาตรา 68 ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงลักษณะของโทษจากบทบัญญัติเดิมที่ว่า “การทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง” มาเป็น “กรณีละเลยต่อหน้าที่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของประธานาธิบดี (en cas de manquement de ses devoirs manifestement incompatible avec l'exercice de son mandat)” เหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของโทษนั้น เนื่องมาจากความผิดฐานทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรงเป็นความผิดที่ไม่มีคำจำกัดความที่แน่นอน และอาจทำให้เข้าใจผิดได้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการร่วมมือกับต่างชาติเพื่อทำการเป็นปฏิปักษ์กับประเทศฝรั่งเศสเท่านั้น ดังนั้น จึงมีการปรับฐานความผิดในเรื่องนี้ใหม่ให้เชื่อมโยงกับการทำงานของประธานาธิบดี นอกจากนี้ยังมีการกำหนดบทลงโทษที่แน่นอนเอาไว้คือ การถอดถอนประธานาธิบดีออกจากตำแหน่ง ซึ่งการกำหนดให้อำนาจแก่รัฐสภาสามารถถอดถอนประธานาธิบดีได้นั้นถือว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับระบบรัฐสภาของฝรั่งเศสที่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดในเรื่องการถอดถอนประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา (impeachment)

กระบวนการและการพิจารณาคดีใดๆถูกระงับไว้ระหว่างการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสามารถถูกนำกลับมาพิจารณาต่อได้เมื่อประธานาธิบดีหมดวาระไปแล้วหนึ่งเดือน”

³⁰ กิตยาภรณ์ ประยูรพรหม, ความรับผิดชอบทางอาญาของประธานาธิบดีฝรั่งเศส [ออนไลน์], 2 เมษายน 2550. แหล่งที่มา www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1076

³¹ รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1958 มาตรา 68 “ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐอาจถูกถอดถอนจากตำแหน่งได้เฉพาะในกรณีละเลยต่อหน้าที่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของประธานาธิบดี การถอดถอนเป็นหน้าที่ของรัฐสภาที่จะทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นสูงชั้น

ข้อเสนอที่จะให้มีการพิจารณาคดีถอดถอนประธานาธิบดีโดยศาลอาญาชั้นสูงตามมติของสภาใดสภาหนึ่งในรัฐสภาจะต้องเสนอให้อีกสภาหนึ่งพิจารณาใน 15 วัน

ศาลอาญาชั้นสูงมีประธานสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เป็นประธาน การพิจารณาให้ถอดถอนต้องแล้วเสร็จภายในหนึ่งเดือนโดยการลงคะแนนลับ คำพิพากษาของศาลอาญาชั้นสูงมีผลบังคับในทันที

การลงมติตามร่างมาตรานี้จะต้องได้รับคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกที่ประกอบกันเป็นสภาหรือจำนวนสมาชิกของศาลอาญาชั้นสูง ห้ามมิให้มีการลงคะแนนโดยตัวแทน

ให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินการตามมาตรานี้”

ในส่วนของการ “ละเลยต่อหน้าที่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของประธานาธิบดี” อันเป็นความผิดที่เป็นเหตุแห่งการถอดถอนประธานาธิบดีออกจากตำแหน่งได้นั้นมีลักษณะดังนี้³²

1) พฤติกรรมหรือการกระทำส่วนตัวที่อาจจะถือได้ว่าเป็นการละเลยต่อหน้าที่ประธานาธิบดี เช่น การกล่าวปราศรัยโดยส่อไปทางเหยียดสีผิว เชื้อชาติ ศาสนาอันนำมาซึ่งความรุนแรง หรือพฤติกรรมส่วนตัวอื่น ๆ อันไม่เหมาะสมกับการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี หากพฤติกรรมดังกล่าวนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของประธานาธิบดี ก็ไม่อาจจัดเป็นสาเหตุของการถูกถอดถอนได้

2) การละเลยต่อหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญว่าประธานาธิบดีจะต้องปฏิบัติ อันเป็นอำนาจและหน้าที่ที่ส่งผลถึงความต่อเนื่องของการบริหารงานของรัฐ เช่น การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี การลงนามและประกาศใช้รัฐบัญญัติ เป็นต้น หากประธานาธิบดีละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวและก่อให้เกิดผลเสียต่อการบริหารงานของรัฐบาลลงโทษของการละเลยนี้ คือ การถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการลงโทษทางการเมือง มิใช่การลงโทษในทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางปกครองแต่ประการใด การที่ประธานาธิบดีถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งทำให้หมดสภาพและสิทธิเรื่องความคุ้มกันทางศาล เปิดโอกาสให้สามารถบังคับใช้มาตรา 67 วรรคสามได้ กล่าวคือ องค์กรของฝ่ายปกครองหรือศาลสามารถดำเนินการหรือพิจารณาคดีของประธานาธิบดีที่ถูกถอดถอนในส่วนของความผิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ได้

ข) ผู้กล่าวหา ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา ในแต่ละสภาจะต้องลงมติสองในสามเพื่อรับมติการถอดถอนประธานาธิบดี โดยสภาใดสภาหนึ่งเป็นผู้เสนอก็ได้ เมื่อสภาใดสภาหนึ่งเสนอแล้วจะต้องให้อีกสภาหนึ่งทำการพิจารณาภายใน 15 วัน หากสภาที่สองไม่เห็นด้วย ข้อเสนอดังกล่าวก็ตกไป ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการกล่าวหาประธานาธิบดีเป็นไปอย่างรอบคอบจึงกำหนดให้มีการถ่วงดุลกันระหว่างสภาทั้งสอง

ค) ผู้พิจารณาข้อกล่าวหา ได้แก่ วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรจะประชุมร่วมกันทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นสูงเพื่อพิจารณาพิพากษาข้อกล่าวหาที่มีต่อประธานาธิบดี

(2) ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษา

หลังจากมีมติให้ถอดถอนประธานาธิบดีของทั้งสองสภาแล้ว ซึ่งก็หมายความว่า ทั้งสองสภาเห็นว่าประธานาธิบดีกระทำความผิดฐานละเลยต่อหน้าที่จริง วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรจะประชุมร่วมกันทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นสูง เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าว โดยให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เป็นประธานศาลอาญาชั้นสูง ศาลอาญาชั้นสูงจะต้องพิจารณาปัญหาดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งเดือนโดยวิธีการลงคะแนนลับ ประธานาธิบดีจะถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งก็ต่อเมื่อรัฐสภาในฐานะของศาลอาญาชั้นสูงลงมติสองในสามให้ถอด

³² กิตยาภรณ์ ประยูรพรหม, ความรับผิดชอบทางอาญาของประธานาธิบดีฝรั่งเศส

ถอนประธานาธิบดีออกจากตำแหน่ง โดยในการลงมติดังกล่าวจะกระทำโดยตัวแทนไม่ได้ เมื่อศาลอาญาชั้นสูงพิพากษาให้ถอดถอนประธานาธิบดีจากตำแหน่ง ก็จะมีผลทันทีที่มีคำพิพากษา

(3) การทบทวนคำพิพากษา

คำพิพากษาของศาลอาญาชั้นสูง (la Haute Cour de justice) เป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1958 แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2007 มาตรา 68 วรรคสาม กำหนดไว้ว่า คำพิพากษาของศาลอาญาชั้นสูงมีผลบังคับในทันที กล่าวคือ เมื่อศาลอาญาชั้นสูงมีคำพิพากษาว่าประธานาธิบดีกระทำความผิดฐานละเลยต่อหน้าที่ตามที่ถูกกล่าวหาจริง ก็มีผลให้ประธานาธิบดีผู้นั้นต้องถูกถอดถอนจากตำแหน่งในทันที ไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้อีกต่อไป

5.1.2.2.2 ศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ (la Cour de justice de la République)

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐที่ 5 ค.ศ. 1958 แก้ไขเพิ่มเติมปี ค.ศ. 1993 มีการเพิ่มเติมหมวด 10 ว่าด้วยความรับผิดชอบทางอาญาของรัฐมนตรีโดยในมาตรา 68-1 ได้จัดตั้งศาลพิเศษขึ้นเรียกว่า “ศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ” (la Cour de justice de la République) ขึ้นมาเพื่อพิจารณาความผิดทางอาญาของรัฐมนตรี โดยในมาตรา 68-2 ได้กำหนดองค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ของศาลเอาไว้ นอกจากนี้ยังมีการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ (loi organique) ที่ 93-1252 ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 1993 กำหนดวิธีการได้มา อำนาจหน้าที่ และวิธีพิจารณาของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐมีรายละเอียดกำหนดไว้ดังนี้

(1) ขั้นตอนการกล่าวหา

ขั้นตอนการกล่าวหา รัฐมนตรีมีรายละเอียดดังนี้

ก) ผู้ถูกกล่าวหา ได้แก่ รัฐมนตรี รวมถึงนายกรัฐมนตรี ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาในการกระทำตามที่ บรรดาความผิดประเภทอุกฤษโทษ (crimes) และมีชฉิมโทษ (délits) ซึ่งเป็นความผิดอาญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาในขณะกระทำความผิดและนำไปใช้กับเจ้าพนักงานทั่วไปด้วย จึงมีความแตกต่างจากความรับผิดชอบของประธานาธิบดีที่ไม่มีการกำหนดฐานความผิดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา

ข) ผู้กล่าวหา ได้แก่ ผู้เสียหาย (คนฝรั่งเศสหรือคนต่างด้าว) จากการกระทำความผิดอาญาของรัฐมนตรี สามารถร้องทุกข์ (porter plainte) ต่อคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้อง (la commission des requêtes) การร้องทุกข์จะต้องระบุชื่อรัฐมนตรีผู้กระทำความผิด ข้อเท็จจริง และต้องลงลายมือชื่อผู้ร้องทุกข์ด้วย³³ หรืออัยการประจำศาลฎีกา (procureur général près la Cour de Cassation) โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้อง เป็นผู้กล่าวหาได้โดยไม่ต้องมีผู้ร้องทุกข์³⁴

³³ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 14

³⁴ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 17

ค) คณะกรรมการพิจารณาคำฟ้อง (la commission des requêtes) ประกอบด้วย³⁵

- ผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษ (magistrate de siège hors hiérarchie) จำนวน 3 คน มาจากการประชุมเลือกกันเองระหว่างผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษ และให้เลือกผู้พิพากษา 1 ใน 3 คน เป็นประธานคณะกรรมการ

- สมาชิกจากสภาแห่งรัฐ (ศาลปกครองสูงสุด หรือ Conseil d'Etat) จำนวน 2 คน มาจากการคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่

- ผู้พิพากษาศาลบัญชี (Cour des comptes) จำนวน 2 คน มาจากการคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่

คณะกรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี และจะต้องมีการคัดเลือกกรรมการสำรองเท่ากับจำนวนกรรมการตัวจริง สำหรับในกรณีที่กรรมการตัวจริงปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้

เมื่อคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้องได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษแล้ว มีอำนาจสอบสวนข้อเท็จจริงและดำเนินการเท่าที่จำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สามารถแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม มีอำนาจยึดอายัด หรือค้นเคหสถานเพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาจะมีมูลหรือไม่ หากเห็นว่าไม่มีมูลคณะกรรมการจะมีมติให้ยุติเรื่อง แต่หากเห็นว่าข้อกล่าวหาจะมีมูล ก็จะส่งคำฟ้องพร้อมความเห็นไปยังอัยการประจำศาลฎีกา เพื่อส่งเรื่องต่อไปยังคณะกรรมการสอบสวน (Commission d'Instruction) ต่อไป มติของคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้องถือเป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาได้

(2) ขั้นตอนการสอบสวนข้อเท็จจริง

การไต่สวนและสรุปข้อเท็จจริง (instruction) จะแยกออกจากการตัดสินคดี (jugement) โดยการแยกองค์คณะผู้รับผิดชอบออกจากกัน เพื่อควบคุมพินิจซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้องเสนอคำกล่าวหา รัฐมนตรี ก่อนที่จะส่งเรื่องไปที่ศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ จะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการสอบสวน (Commission d'Instruction)

ก) องค์ประกอบคณะกรรมการสอบสวน (Commission d'Instruction) ประกอบด้วย ผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษ (magistrate de siège hors hiérarchie) จำนวน 3 คน มาจากการประชุมเลือกกันเองระหว่างผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษ และให้เลือกผู้พิพากษา 1 ใน 3 คน เป็นประธานคณะกรรมการ มีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี และต้องมีการคัดเลือกกรรมการสำรองอีก 3 คน ไว้สำหรับกรณีที่กรรมการตัวจริงปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้³⁶

ข) อำนาจคณะกรรมการสอบสวน คณะกรรมการสอบสวนจะทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะจะต้องเคารพสิทธิในการป้องกันตนเองของจำเลย การไต่สวนต้องทำเป็นองค์คณะ

³⁵ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 12

³⁶ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 11

(principe de collégialité) จะไต่สวนข้อเท็จจริงนอกฟ้อง (réquisitoire) ของอัยการประจำศาลฎีกาไม่ได้ หากในการไต่สวนพบข้อเท็จจริงใหม่นอกฟ้อง คณะกรรมการสอบสวนต้องแจ้งให้อัยการประจำศาลฎีกาทราบเพื่อพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้อง เมื่อไต่สวนและปรับบทกฎหมายเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องแจ้งผลการไต่สวนให้อัยการประจำศาลฎีกา และรัฐมนตรีผู้ถูกกล่าวหาทราบ และให้เวลาคัดค้าน 20 วัน ในกรณีที่วินิจฉัยว่าคดีมีมูลให้สรุปสำนวนส่งให้ศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐพิจารณาต่อไป³⁷

คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสอบสวนสามารถฎีกาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวด 1 บรรพ 3³⁸ และหากที่ประชุมใหญ่มีคำสั่งให้ยกคำตัดสินของคณะกรรมการสอบสวน จะต้องมีการตั้งคณะกรรมการสอบสวนชุดใหม่ เพื่อดำเนินการไต่สวนใหม่ต่อไป³⁹

(3) ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษา

เมื่อคณะกรรมการสอบสวนมีคำสั่งให้ฟ้องคดีที่รัฐมนตรีถูกกล่าวหา อัยการประจำศาลฎีกาก็จะทำการฟ้องคดีต่อศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ (la Cour de justice de la République) เมื่อประธานศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐได้รับคำฟ้องแล้วจะเป็นผู้กำหนดวันพิจารณาคดีต่อไป

ก) องค์ประกอบของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ (la Cour de justice de la République) ประกอบด้วยผู้พิพากษา 2 ประเภท คือ ผู้พิพากษาอาชีพและผู้พิพากษาที่เป็นสมาชิกรัฐสภาจำนวน 15 คน ดังนี้⁴⁰

- ผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษ 3 คน มาจากการประชุมเลือกกันเองระหว่างผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษ และให้เลือกผู้พิพากษา 1 ใน 3 คน เป็นประธานศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ

- ผู้พิพากษาที่มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 6 คน มาจากการคัดเลือกจากบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยกัน

- ผู้พิพากษาที่มาจากสมาชิกวุฒิสภา 6 คน มาจากการคัดเลือกจากบรรดาสมาชิกวุฒิสภาด้วยกัน

วาระการดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐที่มาจากผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษมีกำหนด 3 ปี ส่วนผู้พิพากษาที่มาจากสมาชิกรัฐสภามีวาระเท่ากับอายุของแต่ละสภาที่ตนมี โดยจะทำการเลือกทุกครั้งที่มีสภาสิ้นอายุ หรือมีการยุบสภา หรือสมาชิกพ้นจากตำแหน่งบางส่วน เป็นการเลือกล่วงหน้า โดยไม่ต้องรอให้มีคดีเกิดขึ้นก่อน และในการคัดเลือกผู้พิพากษาทั้งสามประเภทต้องมีการคัดเลือกผู้พิพากษาสำรองในแต่ละประเภทจำนวนเท่ากับผู้พิพากษาตัวจริง ไว้สำหรับการแทนในกรณีที่ผู้พิพากษาตัวจริงปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้

³⁷ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 23

³⁸ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 24

³⁹ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 25

⁴⁰ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 1-7

ข) การดำเนินคดีในศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ เมื่อศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐรับคำฟ้องไว้พิจารณาแล้ว จะต้องมีการแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหามายังศาลเพื่อพิจารณาคดี (citation à comparatire) ซึ่งหากไม่มาอาจมีการพิจารณาคดีลับหลังได้ (par contumace)

ในวันพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจะต้องอยู่ครบองค์คณะ การขาดโดยไม่มีเหตุจำเป็น ถือเป็นเหตุให้มีการถอดถอนและศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐจะต้องแต่งตั้งผู้พิพากษาสำรองเข้ามาแทน⁴¹ การพิจารณาคดีจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเคร่งครัด เช่น จะต้องส่งสำเนาเอกสารทุกชุดให้จำเลย⁴² เมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาจะมีการพิพากษาทันทีโดยวิธีการลงคะแนนลับ หากมีจำเลยหลายคนก็ต้องแยกกันลงคะแนนสำหรับจำเลยแต่ละคน การตัดสินความผิดการจะพิพากษาว่ามีความผิดตามฟ้อง จะต้องมีคะแนนเสียงเกินครึ่งหนึ่งของผู้พิพากษาทั้งหมด ส่วนในการกำหนดโทษก็จะต้องมีการลงคะแนนเช่นเดียวกัน โดยในการกำหนดโทษสถานใดนั้น หากได้รับคะแนนเสียงไม่เกินครึ่งหนึ่งของผู้พิพากษาทั้งหมด ให้ถือว่าโทษนั้นได้รับการปฏิเสธ และจะต้องกำหนดโทษที่เบากว่าที่ได้เสนอมา จนกว่าจะได้คะแนนเสียงเกินกว่าครึ่งหนึ่งจึงจะถือเป็นโทษที่จำเลยต้องได้รับ⁴³

(4) การทบทวนคำพิพากษา

เมื่อศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดแล้ว โทษที่จะลงแก่จำเลยนั้นจะมีโทษทางอาญาตามกฎหมายเป็นหลัก และผู้ที่มีอำนาจบังคับการให้เป็นไปตามคำพิพากษาคือฝ่ายบริหาร แต่คำพิพากษาของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐดังกล่าว อาจถูกตรวจสอบทบทวนแก้ไขข้อบกพร่องได้ โดยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับลงวันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ. 1993 มาตรา 33 บัญญัติว่า คำพิพากษาของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐสามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา (assemblée plénière de la cour de cassation) ได้ โดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะต้องพิจารณาพิพากษาให้เสร็จภายใน 3 เดือน⁴⁴

ในการพิจารณาของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีคำพิพากษาเช่นใดแล้ว คำพิพากษานั้นจึงจะถึงที่สุด และบังคับโทษได้ แต่ในกรณีที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกายกคำพิพากษาของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ และย้อนสำนวนไปให้ศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐพิจารณาพิพากษาคดีใหม่ กรณีนี้จะต้องมีการเปลี่ยนตัวผู้พิพากษา และเฉพาะแต่ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสำรองที่ไม่ได้เป็นองค์คณะร่วมพิจารณาในคดีเดิมนั้น จึงจะมีอำนาจ

⁴¹ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 3

⁴² loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 30

⁴³ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 32

⁴⁴ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 33

“Dans les condition et formes déterminées par le titre Ier du livre III du code de procé dure pénale, les arrêt de la Cour de justice de la République peuvent faire l’objet de pourvois en cassation qui sont portés devant l’assemblée plénière de la Cour de cassation.

La Cour de cassation doit statuer dans un délai de trois mois.”

พิจารณาคดีนั้นใหม่ได้⁴⁵ ดังนั้น คำพิพากษาของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐจึงสามารถอุทธรณ์เพื่อขอให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาทบทวนตรวจสอบคำพิพากษาของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐในปัญหาข้อกฎหมายได้อีกครั้งหนึ่งแตกต่างจากคำพิพากษาศาลอาญาชั้นสูงที่ไม่อาจขอให้ตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาได้

5.1.3 การทบทวนคำพิพากษาตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า

สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนมีลักษณะเป็นสนธิสัญญาพหุภาคี⁴⁶ บางรัฐอาจตั้งข้อสงวนหรือตีความสัญญา และเมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนในการทำสัญญาครบถ้วนแล้ว รัฐภาคีก็มีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาต่อไป การเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญาก่อให้เกิดพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับสนธิสัญญา มิฉะนั้นอาจต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ ดังนั้น เมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน ประเทศไทยก็ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของสนธิสัญญาดังกล่าว

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) เป็นสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนฉบับหนึ่งใน 5 ฉบับ ที่ประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2519 และประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติและมีผลใช้บังคับแก่ประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540 เนื้อหาของกติกาฉบับนี้มี 6 ส่วน 53 ข้อ ข้อที่พึงพิจารณาคือข้อ 14 วรรคหนึ่ง ซึ่งกำหนดองค์ประกอบของศาล (Courts) และองค์กรวินิจฉัยคดี (Tribunals) ว่ามีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ พิจารณาคดีโดยเปิดเผย (public) เป็นธรรม (fair) อิสระ (independent) และเป็นกลาง (impartial)

ส่วนข้อ 14 วรรคห้า⁴⁷ กำหนดให้บุคคลที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอาญามีสิทธิที่จะขอให้องค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่า (a higher tribunal) ทบทวนคำวินิจฉัยได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

⁴⁵ loi organique 93-1252 du 23 Novembre 1993 sur la Cour de justice de la République . Article 34

“Lorsque la Cour de cassation annule un arrêt rendu par la Cour de justice de la République, elle renvoie l’affaire devant celle-ci, compose de juges titulaires ou suppléants autres que ceux qui ont rendu l’arrêt annulé.

Les dispositions du second alinéa de l’article L. 131-4 du code de l’organisation judiciaire sont applicable.”

⁴⁶ สนธิสัญญาพหุภาคี คือ ข้อสัญญาหรือข้อตกลงที่ได้กระทำระหว่างรัฐ 3 ฝ่ายหรือกว่านั้นขึ้นไป มีกระบวนการทำสนธิสัญญาหลายขั้นตอน ตั้งแต่การเจรจา การให้ความยินยอมของรัฐเพื่อผูกพันตามสนธิสัญญาโดยการลงนาม การให้สัตยาบัน การภาคยานุวัติ

⁴⁷ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า กำหนดว่า “Everyone convicted of a crime shall have the right to his conviction and sentence being reviewed by a higher tribunal according to law”

ข้อกำหนดดังกล่าวถือเป็นการรับรองว่าสิทธิในการขอให้องค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่า ทบทวนคำวินิจฉัยนั้น เป็นสิทธิพลเมือง (Civil Right) ประการหนึ่ง ที่รัฐภาคีมีพันธกรณีที่ต้องให้ความ รับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวแก่พลเมืองในประเทศของตน

การเป็นภาคี ICCPR เกิดพันธกรณีแก่รัฐต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่ง สหประชาชาติ ปัจจุบันไม่สามารถจะทำหนังสือร้องทุกข์ได้โดยตรงว่า รัฐภาคีได้ละเมิดสิทธิต่าง ๆ ตาม ICCPR เว้นแต่รัฐภาคี ICCPR นั้น จะได้เข้าเป็นภาคีแห่งพิธีสารเลือกรับแห่ง ICCPR ด้วย เมื่อรัฐ ใดได้เข้าเป็นภาคีแห่งพิธีสารเลือกรับแห่ง ICCPR แล้ว ปัจจุบันในรัฐภาคีมีสิทธิทำหนังสือร้องทุกข์ ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติว่ารัฐภาคีนั้นละเมิดต่อ ICCPR ภายใต้เงื่อนไขว่า ปัจจุบันนั้นได้ดำเนินการขอรับการเยียวยาแก้ไขตามวิถีทางทั้งหมดที่มีอยู่ในประเทศแล้ว เมื่อ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตรวจสอบแล้ว หากรัฐภาคีละเมิด ICCPR จะต้องดำเนินการ แก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม โดยที่ประเทศไทยยังไม่ได้เข้าเป็นภาคีของพิธีสาร เลือกรับแห่ง ICCPR ปัจจุบันประชาชนคนไทยจึงไม่อาจร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่ง สหประชาชาติ กรณีจึงยังไม่อาจมีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตาม⁴⁸ แต่อย่างไรก็ตามแม้ประชาชนคนไทยจะไม่ อาจร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติในกรณีที่ถูกละเมิดสิทธิตามที่กำหนด ไว้ใน ICCPR ได้ก็ตาม แต่สิทธิในการขอให้องค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่าทบทวนคำวินิจฉัย หรือ คำพิพากษานั้นอีกครั้ง ถือเป็นสิทธิของพลเมืองที่รัฐภาคีรวมทั้งประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องให้การ รับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวแก่ประชาชนในประเทศของตนด้วย

กล่าวโดยสรุป ระบบการตรวจสอบและการทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองของประเทศอังกฤษโดยระบบอิมพิชเมนต์ และในประเทศฝรั่งเศสโดยการจัดตั้งศาล พิเศษขึ้นมาพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่างก็มีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน โดยใน ส่วนของประเทศอังกฤษ จะเห็นได้ว่าในทางปฏิบัติแล้วกระบวนการตรวจสอบโดยระบบอิมพิชเมนต์ใช้ไม่ ได้ผลเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากการแทรกแซงของกษัตริย์อังกฤษดังกล่าวมาแล้ว และแม้ต่อมาจะมี การจำกัดอำนาจของกษัตริย์ แต่ด้วยความที่องค์กรที่สอบสวนและตัดสินคือองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติที่มี สัมพันธ์ทางการเมืองกับองค์กรฝ่ายบริหารซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาทำให้ผู้ถูกกล่าวหาที่ถูกลงโทษตาม ระบบนี้มีน้อยมาก ในส่วนของการทบทวนคำพิพากษาหรือคำตัดสินในระบบอิมพิชเมนต์นั้น ก็ไม่มี การเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์คำตัดสินของสภาขุนนาง ทั้งนี้จะมาจากความเป็นศาลสูงสุดของ สภาขุนนาง และความมีอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลใด ทำให้คำตัดสินที่ออกมาเป็นที่สุดไม่อาจ อุทธรณ์ได้ ซึ่งการกำหนดให้คำพิพากษาเป็นที่สุดดังกล่าวจะเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า ที่ กำหนดให้บุคคลที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอาญามีสิทธิที่จะขอให้องค์กรวินิจฉัยคดีที่สูง กว่า (a higher tribunal) ทบทวนคำวินิจฉัยได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

⁴⁸ โปรตดู วีส ดิงสมิตร, “การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับปัญหาการขัดต่อหลักความเสมอภาค และพันธกรณีระหว่างประเทศ,” *ตุลพาห* 55, 1 (มกราคม – เมษายน 2551): 170-179.

ในส่วนของระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศฝรั่งเศสที่มีวิวัฒนาการมากกว่าสองร้อยปี เพื่อหาระบบการตรวจสอบนักการเมืองระดับสูงที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1993 ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยมีการแบ่งแยกศาลสำหรับนักการเมืองระดับสูงออกเป็น 2 ศาล ได้แก่ ศาลอาญาชั้นสูง (la Haute Cour de justice) และศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ (la Cour de justice de la République) ในส่วนของศาลอาญาชั้นสูงนั้นถูกจัดตั้งขึ้นสำหรับการพิจารณาคดีที่ประธานาธิบดีทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรงและต่อมาภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2007 มีการปรับลักษณะของความผิดเป็นความผิดฐานละเลยต่อหน้าที่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกิดผลกระทบต่อการทำงานของหน้าที่ของประธานาธิบดี ซึ่งปัญหาของระบบการตรวจสอบของศาลอาญาชั้นสูงก็คือ กระบวนการตรวจสอบที่ให้องค์กรเดียวกันเป็นทั้งผู้กล่าวหาและเป็นผู้พิจารณาความผิดในขณะเดียวกัน เนื่องจากระบบการตรวจสอบของศาลอาญาชั้นสูงจะเริ่มต้นจากการกล่าวหาโดยรัฐสภา เมื่อมีการกล่าวหาแล้วรัฐสภาก็จะทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นสูงพิจารณาความผิดของประธานาธิบดีนั้นอีกครั้ง แตกต่างกับระบบการตรวจสอบโดยทั่วไปที่จะแบ่งแยกองค์กรที่ทำหน้าที่กล่าวหาออกจากองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาระบบการตรวจสอบดังกล่าวจึงขาดการคานและดุลอำนาจในระบบการตรวจสอบ และโดยที่ระบบรัฐสภาของประเทศฝรั่งเศสนั้นรัฐสภาอยู่ภายใต้อำนาจของประธานาธิบดี (La subordination du Parlement au Président) ทำให้ระบบดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อีกทั้งยังถูกวิพากษ์วิจารณ์จากฝ่ายซ้ายว่ามีเพียงประธานาธิบดีที่มาจากฝ่ายซ้ายเท่านั้นที่จะถูกลงมติถอดถอน ทั้งนี้เพราะในความเป็นจริงแล้วเสียงส่วนใหญ่ของวุฒิสภา มักจะเป็นสมาชิกของพรรคฝ่ายขวา ทำให้เป็นไปได้ยากที่สมาชิกพรรคฝ่ายซ้ายทั้งในสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาจะสามารถรวบรวมเสียงได้ถึงสองในสามเพื่อถอดถอนประธานาธิบดีที่มาจากฝ่ายขวา นอกจากนี้ การกำหนดหลักเกณฑ์ระบบการตรวจสอบไว้ดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ กล่าวคือ การที่ให้อำนาจแก่รัฐสภาสามารถถอดถอนประธานาธิบดีได้ทำให้ระบบสาธารณรัฐที่ห้าเปลี่ยนไป ทั้งนี้เพราะแต่เดิมนั้นรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1958 มุ่งเน้นให้ความสำคัญแก่ประธานาธิบดีมากกว่ารัฐสภา ภายหลังการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจแก่รัฐสภาสามารถถอดถอนประธานาธิบดีได้ จึงทำให้เกิดการ “ควบคุม” การทำงานของประธานาธิบดีรูปแบบหนึ่ง⁴⁹ และในประการสุดท้ายการกำหนดให้คำพิพากษาเป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ได้ย่อมส่งผลกระทบต่อหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม และขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 บรรทัดห้า

ส่วนศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ (la Cour de justice de la République) ที่ตั้งขึ้นใหม่สำหรับการพิจารณาความผิดทางอาญาของรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรีนั้น เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะเห็นว่ากระบวนการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่กำหนดไว้มีประสิทธิภาพมาก เนื่องจากการเริ่มกระบวนการตรวจสอบโดยการกล่าวหาของผู้เสียหาย หรืออัยการประจำศาลฎีกาต่อคณะกรรมการพิจารณาคำฟ้อง และสอบสวนโดยคณะกรรมการสอบสวน ซึ่งคณะกรรมการทั้งสองประกอบด้วยผู้พิพากษาเป็นองค์คณะ และศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐแม้จะมีองค์ประกอบหลัก

⁴⁹ กิตยาภรณ์ ประยูรพรหม, ความรับผิดชอบทางอาญาของประธานาธิบดีฝรั่งเศส

เป็นสมาชิกรัฐสภาแต่ก็ประกอบไปด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาชั้นพิเศษ 3 คน เป็นองค์คณะด้วย ทำให้มีการคานและดุลอำนาจกันระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดี และในการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็มีการให้หลักประกันแก่จำเลยที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการที่จะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างเคร่งครัด การกำหนดฐานความผิดและโทษสำหรับรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรีไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้แก่จำเลยมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้อีกด้วย กระบวนการพิจารณาดังกล่าวมาจึงมีการให้หลักประกันความยุติธรรมแก่จำเลยได้ดีกว่าศาลอาญาชั้นสูง

5.2 การรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ในต่างประเทศ

การรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ (Reopening of Criminal Proceedings) เป็นวิธีการในการแก้ไขและลบล้างผลของคำพิพากษาที่ถึงที่สุดที่เกิดจากความผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยการกำหนดให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีคำพิพากษาเป็นผู้พิจารณาแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องนั้นด้วยการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นใหม่ ซึ่งมาจากแนวความคิดที่ว่า แม้กระบวนการยุติธรรมจะมีประสิทธิภาพมากเพียงใดก็ตาม ความผิดพลาดบกพร่องก็ยังสามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้น ในต่างประเทศจึงยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของเรื่องสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบหรือคำพิพากษาถึงที่สุดประการหนึ่ง

อย่างไรก็ตามการแก้ไขผลของคำพิพากษาในคดีซึ่งถึงที่สุดแล้วนั้น ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะให้คดีความต่างๆ มีข้อยุติ โดยคู่ความที่เกี่ยวข้องในคดีจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อยุตินั้น เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีความศักดิ์สิทธิ์และน่าเชื่อถือ ดังที่ศึกษามาแล้วในบทที่ 2 ดังนั้น ในประเทศต่าง ๆ ที่มีการอนุญาตให้รื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ จึงกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการรื้อฟื้นคดีอาญาในลักษณะจำกัด เพื่อไม่ให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาได้โดยง่าย การศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีพิจารณาในการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่โดยเฉพาะของประเทศฝรั่งเศสซึ่งมีวิวัฒนาการในแนวความคิดดังกล่าวมาเป็นเวลานานแล้ว อีกทั้งยังมีแนวคำพิพากษาที่วางบรรทัดฐานในการตีความคำว่า “ข้อเท็จจริงใหม่หรือพยานหลักฐานใหม่” ไว้อย่างน่าสนใจ อันจะเป็นประโยชน์ในการเปรียบเทียบและตีความคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทยว่าแท้จริงแล้วควรจะมี ความหมายครอบคลุมเพียงใด นอกจากนี้จะได้ทำการศึกษาถึงแนวความคิดในการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ในประเทศญี่ปุ่นซึ่งถือเป็นต้นแบบในการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทยอีกด้วย

5.2.1 การรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ในประเทศฝรั่งเศส

การรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ในกฎหมายฝรั่งเศสมีมาตั้งแต่ ค.ศ. 1670 ซึ่งในระยะแรกนั้นไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณา

ใหม่อย่างชัดเจน แต่ใช้การทำคำร้องเป็นหนังสือขอให้มีการรื้อฟื้นคดี (Lettres de révision) แต่ต่อมาภายหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสมีปฏิริยาต่อต้านการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษที่ไม่ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

แม้ในกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal (Le Code d'instruction criminelle) จะยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ก็ตาม แต่เนื่องจากยังคงยึดติดอยู่กับแนวความคิดในสมัยปฏิวัติที่ไม่ต้องการให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ จึงได้จำกัดกรณีที่จะให้มีการรื้อฟื้นคดีเฉพาะความผิดอุกฤษโทษ และใน 3 กรณี คือ กรณีที่ผู้ที่ถูกอ้างว่าได้ถูกฆ่าตายไปแล้วยังมีชีวิตอยู่ หรือกรณีที่มีคำพิพากษาขัดแย้งกัน หรือกรณีที่มีคำพิพากษาลงโทษฐานเบี่ยงความเท็จแก่พยานซึ่งให้การเป็นผลร้ายแก่จำเลย แต่ภายหลังได้มีการเพิ่มเหตุที่จะขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เนื่องจากมีการพิจารณาที่ผิดพลาดครั้งสำคัญในคดี Lesurques และคดี Dreyfus ซึ่งเงื่อนไขในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ที่กำหนดไว้ 3 กรณีดังกล่าว ไม่สามารถปรับกับคดีเหล่านี้ได้

กฎหมายฉบับลงวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1867 ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีมีชัฒมิโทษขึ้นพิจารณาใหม่ได้ และที่สำคัญได้มีกฎหมายฉบับลงวันที่ 8 มิถุนายน ค.ศ. 1895 เพิ่มเหตุที่จะขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่อีก 1 กรณี คือ กรณีมีข้อเท็จจริงใหม่ (fait nouveau) ยิ่งกว่านั้นกฎหมายดังกล่าวได้วางหลักเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เคราะห์ร้ายในกรณีที่มีความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาคดี (erreur judiciaire) ในปัจจุบันการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal มาตรา 622 - 626 ภายใต้ลักษณะการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (Des demandes en révision)⁵⁰

ในปัจจุบันการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เรียกว่า pourvoi en révision ซึ่งหมายความว่า การพิจารณาใหม่ในคดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่คำพิพากษานั้นมีความผิดพลาดในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง โดยมีวิธีการแตกต่างจากในอดีต กล่าวคือ จะต้องดำเนินการผ่านทางกระทรวงยุติธรรมแล้วจึงจะไปสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการผสมระหว่างวิธีการทางบริหารและทางตุลาการ และยังคงรักษาร่องรอยเดิมบางอย่างไว้ กล่าวคือ ยังเป็นความกรุณาที่ให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และจะกระทำได้เฉพาะเมื่อเป็นคุณแก่ผู้ต้องคำพิพากษาเท่านั้น จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อเอาโทษแก่ผู้ที่ได้ถูกศาลพิพากษาให้ปล่อยตัวไปโดยไม่ชอบหรือถูกลงโทษเบาไปโดยความหลงผิดของศาลไม่ได้⁵¹ ประเทศฝรั่งเศสกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ไว้ดังนี้⁵²

⁵⁰ สันหัตต สุจริต, การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 69-70.

⁵¹ โกลแมน ภัทรวิกรมย์, การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 195-196.

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 196-209.

5.2.1.1 เงื่อนไขในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

การขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จะกระทำได้เฉพาะความผิดประเภท อุกฤษโทษ (crime) หรือความผิดประเภทมิชฌิมโทษ (délit) เท่านั้น ส่วนคดีความผิดประเภทโทษ โทษ⁵³ นั้นถือเป็นคดีเล็กน้อยไม่มีความสำคัญ กฎหมายจึงไม่ให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่อีก

คดีที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องเป็นคดีที่มีคำพิพากษาว่า จำเลยมีความผิด แต่ไม่รวมถึงคำวินิจฉัยให้ลงโทษทางวินัย (condamnations rendues en matière disciplinaire)⁵⁴ ส่วนคดีที่ศาลยกฟ้องจะขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ไม่ได้ แต่ศาลฎีกา ฝรั่งเศสเคยวินิจฉัยว่า คดีที่ศาลยกฟ้องเพราะมีเหตุตามกฎหมายที่จะไม่ต้องรับโทษนั้น (absolution) อาจขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ เพราะจำเลยชอบที่จะขอให้ปลงผลแห่งคำพิพากษาที่ วินิจฉัยว่าเขาได้กระทำความผิด (crim. 26 nov. 1876) และคดีที่ศาลพิพากษาปล่อยตัวจำเลยซึ่ง เป็นผู้เยาว์เพราะยังไม่มีควมรับผิดชอบ (defaut de discernement) เนื่องจากคำพิพากษาใน ลักษณะเช่นนั้นเป็นการแสดงอยู่ในตัวว่าผู้เยาว์ได้กระทำความผิด (crim. 7 fév. 1919) นอกจากนี้ คำพิพากษาของศาลทหาร และศาลที่พิจารณาเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ (La Cour de sûreté d' Etat) ก็อาจขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้

คำพิพากษาในคดีที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ จะต้องเป็นคำ พิพากษาที่ถึงที่สุด ไม่อาจขอให้พิจารณาใหม่ ไม่อาจอุทธรณ์ ฎีกาได้แล้ว แต่คำพิพากษาที่ให้ลงโทษ จำเลย แม้ว่าจะไม่อาจบังคับตามคำพิพากษาได้แล้ว เพราะมีการอภัยโทษ หรือนิรโทษกรรม ก็ยังอาจ ร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้

กรณีที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้มี 4 กรณี คือ

(1) กรณีที่ผู้ที่ถูกอ้างว่าได้ถูกฆ่าตายไปแล้วยังมีชีวิตอยู่ ตามมาตรา 622-1 ภายหลังที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดฐานทำให้คนตาย ไม่ว่าจะโดยเจตนา ประมาท หรือทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ถึงตายแล้ว ปรากฏพยานหลักฐานว่าบุคคลที่อ้างว่าตายไปแล้วนั้นยังมี ชีวิตอยู่

(2) กรณีที่มีคำพิพากษาขัดแย้งกัน ตามมาตรา 622-2 ภายหลังจากที่ มีคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอุกฤษโทษ หรือมิชฌิมโทษไปแล้ว ได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลย อีกคนหนึ่งในการกระทำอันเดียวกันนั้น และคำพิพากษาที่ให้ลงโทษทั้งสองฉบับนั้นขัดแย้งกัน ซึ่ง ความขัดแย้งกันเป็นข้อพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ที่ถูกลงโทษคนใดคนหนึ่ง

⁵³ ความผิดประเภทอุกฤษโทษ (crime) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงประหารชีวิต ส่วน ความผิดประเภทมิชฌิมโทษ (délit) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่สองเดือนถึงห้าปี ปรับเกินกว่า 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป สำหรับ คดีโทษโทษ ได้แก่ คดีที่มีโทษจำคุกไม่เกินสองเดือน ปรับไม่เกิน 2,000 ฟรังก์

⁵⁴ Pierre Bouzat et Jean Pinatel, *Traite' de Droit Pe'nal et de Criminologie* (Paris : Dalloz , 1970). pp. 1460. อ้างถึงใน สันตติ์ สุจริต, การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 75.

(3) กรณีที่มีคำพิพากษาลงโทษฐานเบิกความเท็จแก่พยานซึ่งได้ให้การเป็นผลร้ายแก่จำเลย ตามมาตรา 622-3 หลังจากที่คำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยแล้ว พยานคนดังกล่าวถูกศาลพิพากษาลงโทษฐานเบิกความเท็จโดยคำพิพากษาถึงที่สุด

(4) กรณีที่มี “ข้อเท็จจริงใหม่” เกิดขึ้นตามมาตรา 622-4 ภายหลังจากที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดแล้ว มีข้อเท็จจริงใหม่เพิ่งปรากฏขึ้น หรือพยานหลักฐานที่ไม่ได้ปรากฏในการพิจารณาได้ปรากฏขึ้นในลักษณะที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

การขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีมีข้อเท็จจริงใหม่ (fait nouveau) มีความหมายเพียงใดนั้น สามารถสรุปแนวคิดจากองค์ประกอบของกฎหมาย และแนวคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศสได้ดังนี้

(ก) ข้อเท็จจริงใหม่นั้นเพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความสงสัย (doute sérieux) ตามสมควรว่าผู้ต้องคำพิพากษาอาจจะเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้

(ข) ข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่แล้วในขณะที่พิพากษา ซึ่งตีความหมายของข้อเท็จจริงนั้นไปในทางหนึ่ง ภายหลังพิพากษาคดีแล้วมีการตีความหมายของข้อเท็จจริงนั้นใหม่ไปอีกทางหนึ่ง ก็ถือเป็นข้อเท็จจริงใหม่ที่ขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ เช่น คดีเกสซกรชื่อ Danval ถูกพิพากษาว่าฆ่าภรรยาโดยการวางยาพิษโดยใช้สารหนู เนื่องจากพบสารหนูในศพของภรรยา Danval และเป็นที่ยืนยันในขณะนั้นว่าร่างกายมนุษย์จะไม่รับสารหนูไว้ ต่อมาการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ได้พิสูจน์ว่า สารหนูอาจมีอยู่ในร่างกายมนุษย์ได้ และได้มีการพบโรคชนิดใหม่ที่แสดงอาการเช่นเดียวกับการถูกวางยาพิษด้วยสารหนู จึงมีการรื้อฟื้นคดีของ Danval ขึ้นพิจารณาใหม่ และศาลฎีกาพิพากษาให้ลบล้างคำพิพากษาเดิม (crim. 28 déc. 1932) ในทำนองเดียวกัน รายงานของผู้เชี่ยวชาญฉบับหลังซึ่งตรงข้ามกับฉบับแรกที่ศาลได้ถือเป็นหลักในการตัดสินลงโทษจำเลยไป ก็ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงใหม่ (crim. 29 oct. 1898; crim. 26 mars. 1947)

(ค) ข้อเท็จจริงใหม่ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายหลังมีคำพิพากษาแล้ว เพียงแต่เป็นข้อเท็จจริงที่มีอยู่แต่ไม่อาจรู้ได้ในขณะที่มีการพิพากษาก็เป็นการเพียงพอที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ยิ่งกว่านั้นแม้ว่าจำเลยจะรู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวในขณะที่มีคำพิพากษา แต่ศาลไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น ก็อาจขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้เช่นกัน เช่น จำเลยมีพยานหลักฐานที่จะแสดงถึงความบริสุทธิ์ของตน แต่ไม่นำมาแสดง จนศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษ ภายหลังปรากฏพยานหลักฐานดังกล่าว ก็ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงใหม่ เนื่องจากผู้บริสุทธิ์จะถูกลงโทษในความผิดซึ่งตนมิได้กระทำไม่ได้ แม้ว่าเขาจะยินยอมก็ตาม เช่น หลังจกมีคำพิพากษาให้เนรเทศจำเลยแล้ว ปรากฏใบสูติบัตรที่แสดงได้ว่าจำเลยเป็นคนฝรั่งเศส เป็นต้น

5.2.1.2 ผู้มีอำนาจในการร้องขอ

ผู้มีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศฝรั่งเศสถูกกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 623 ได้แก่

- (1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
- (2) ผู้ที่ถูกศาลพิพากษา หรือผู้แทนตามกฎหมายในกรณีที่ผู้ถูกศาลพิพากษามกพร่องในเรื่องความสามารถ

(3) คู่สมรส บุตร บิดา มารดา ผู้รับมอบอำนาจทั่วไปหรือผู้รับมอบอำนาจเฉพาะของผู้นั้น ในกรณีที่ผู้ถูกศาลพิพากษาถึงแก่กรรม หรือเป็นบุคคลสาบสูญ

แต่การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีมีข้อเท็จจริงใหม่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเท่านั้น ที่มีสิทธิขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ โดยก่อนที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีได้ จะต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการพิเศษ ที่ประกอบด้วยผู้พิพากษาจากศาลฎีกาสามคน มาจากการแต่งตั้งของศาลฎีกาโดยแต่งตั้งจากผู้ที่ไม่ได้อยู่ในแผนกคดีอาญาของศาลฎีกา กบออธิบดีในกระทรวงยุติธรรมอีกสามคน

การเสนอเรื่องให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ จะต้องเสนอผ่านทางกระทรวงยุติธรรมก่อน และอธิบดีอัยการประจำศาลฎีกาจะเป็นผู้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกา (La Cour de cassation)

ตามมาตรา 624 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อมีการขอให้รื้อฟื้นคดีแล้ว ถ้าหากยังมีได้มีการบังคับคดี ก็ให้รอการบังคับตามคำพิพากษาไว้ แต่หากมีการบังคับคดีไปแล้ว จะหยุดการบังคับตามคำพิพากษานั้นไว้ก่อนหรือไม่ก็ได้ เป็นดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี

5.2.1.3 วิธีพิจารณา

การพิจารณาคำขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เป็นอำนาจของศาลฎีกา แผนกคดีอาญา กล่าวคือ เมื่อได้รับคำขอแล้วในชั้นต้นศาลจะพิจารณาว่าจะรับหรือไม่รับคำขอนั้นไว้พิจารณา ถ้ามีคำสั่งไม่รับคำขอคำสั่งนั้นเป็นที่สุด⁵⁵ แต่อาจมีการยื่นคำขอใหม่ได้เมื่อมีเหตุที่จะขอขึ้นใหม่อีก หากศาลมีคำสั่งรับคำขอไว้พิจารณา ก็จะพิจารณาว่าสำนวนคดีที่กระทรวงยุติธรรมส่งมานั้น จะต้องทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือไม่ ถ้าต้องทำศาลอาจทำการสอบสวนเอง หรือส่งประเด็นไปได้ และเมื่อเห็นว่าคดีเสร็จสำนวนแล้ว ศาลฎีกาก็จะมีคำสั่งต่อไป หากเห็นว่าคำขอฟังไม่ขึ้น ก็จะมีคำสั่งยกคำขอ แต่หากเห็นว่าคำขอฟังได้ ศาลฎีกาจะสั่งให้ปลงคำพิพากษาเดิมเสีย

เมื่อศาลฎีกาสั่งปลงคำพิพากษาเดิมแล้ว จะสั่งให้ย้อนสำนวนไปพิจารณาพิพากษาใหม่ในศาลสายเดียวและลำดับชั้นเดียวกับศาลซึ่งมีคำพิพากษาที่ถูกปลงแล้ว แต่ต้องไม่ใช่ศาลเดิม โดยศาลที่ทำการพิจารณาใหม่จะพิพากษาอย่างไรก็ได้ แต่ถ้าจะพิพากษาลงโทษ โทษที่จะลงต้องไม่หนักกว่าโทษในคำพิพากษาเดิม และหากจำเลยรับโทษมาบ้างแล้วจะต้องคิดหักโทษที่รับมาแล้วด้วย

กรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งปลงผลคำพิพากษาเดิมแล้วไม่ย้อนสำนวนให้ศาลอื่นพิจารณามีอยู่ 3 กรณี คือ

(1) เมื่อคดีนั้นไม่อาจมีการพิจารณาสืบพยานได้ เช่น จำเลยตาย หรือวิกลจริต หรือจำเลยบางคนไม่มา คดีขาดอายุความฟ้องร้อง หรืออายุความล่วงเลยการลงโทษ จำเลยมีเหตุที่ไม่ต้องรับโทษ หรือไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญา

⁵⁵ เนื่องจากการพิจารณาคดีที่ขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาโดยเฉพาะที่จะพิจารณา หรือสั่งให้ศาลอื่นพิจารณาตามคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ดังนั้น เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา หรือศาลอื่นดังกล่าวมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างไรแล้ว จึงเป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้

(2) ถ้าขณะที่ศาลฎีกาลบล้างคำพิพากษาเดิม จำเลยยังมีชีวิตอยู่ แต่ต่อมาตาย หรือวิกลจริตก่อนที่ศาลที่พิจารณาคดีใหม่จะพิพากษา ศาลฎีกาจะเพิกถอนการย้อนสำนวน และวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั่นเอง

(3) ถ้าหากศาลฎีกาส่งลบบ้างคำพิพากษาไปแล้วปรากฏว่าไม่เหลือข้อเท็จจริงใดที่จะถือเป็นความผิดอุกฤษโทษ หรือมัชฌิมโทษได้

5.2.1.4 ผลของคำพิพากษา

ถ้าหากศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด คำพิพากษานั้นจะมีผลย้อนหลังไปเสมือนว่าจำเลยไม่เคยต้องคำพิพากษาเลย ผลที่เกิดจากคำพิพากษาเดิมจะถูกลบบ้าง ยุติการบังคับตามคำพิพากษาที่รอไว้และปล่อยตัวจำเลยไป ค่าปรับและค่าธรรมเนียมจะต้องคืนให้ค่าเสียหายที่ชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายต้องถูกยกเลิกแม้จะได้พิพากษาต่างหากในคดีแพ่งโดยศาลอื่นก็ตาม หากจ่ายค่าเสียหายไปแล้วก็มีสิทธิเรียกคืนในฐานะลาภมิควรได้

อย่างไรก็ตามการย้อนหลังอาจถูกจำกัดหากไปกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอก เช่น ถ้าคู่สมรสของจำเลยฟ้องหย่าเพราะเหตุจำเลยถูกจำคุก และได้สมรสใหม่แล้ว การหย่าและการสมรสใหม่จะไม่มีผลกระทบต่อเหตุที่มีการรื้อฟื้นคดีและมีคำพิพากษาใหม่

ในส่วนของการชดใช้ความเสียหายแก่จำเลย ผู้ที่ถูกคำพิพากษาโดยผิดพลาดดังกล่าวจะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายทั้งทางการเงินและทางจิตใจ ทางด้านการเงินโดยการจ่ายเงินค่าเสียหายให้แก่ผู้ถูกคำพิพากษา หรือคู่สมรส ผู้สืบสันดาน บุพการี ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวถึงแก่กรรมแล้ว โดยการยื่นคำขอในเวลาใด ๆ ระหว่างการพิจารณาใหม่ โดยรัฐเป็นผู้จ่าย แต่รัฐอาจไล่เบี้ยจากคู่ความฝ่ายแพ่ง ผู้กล่าวโทษ หรือผู้เป็นพยานเท็จที่ทำให้จำเลยต้องคำพิพากษาได้ ส่วนความเสียหายทางจิตใจนั้นจะได้รับการชดใช้โดยการโฆษณาคำพิพากษาที่มีการรื้อฟื้นขึ้นใหม่โดยรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเช่นกัน

5.2.2 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศญี่ปุ่น

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศญี่ปุ่น ในระยะแรกสมัยเมจิ (Meiji) มีการยอมรับเอาทฤษฎีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศฝรั่งเศสเอาไว้ การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จึงกระทำได้เฉพาะในกรณีที่เป็นคุณ (advantage) แก่บุคคลซึ่งได้รับผลร้ายจากคำพิพากษาเท่านั้น ต่อมาเมื่อถึงสมัยสงครามโลกญี่ปุ่นได้ยอมรับเอาระบบกฎหมายของประเทศเยอรมันมาใช้ ซึ่งการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศเยอรมันยอมรับให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่เป็นโทษ (disadvantage) แก่จำเลยได้อีกด้วย แต่ในปัจจุบันญี่ปุ่นได้กลับไปยอมรับเอาทฤษฎีของฝรั่งเศสอีกครั้ง การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบันจึงกระทำได้เฉพาะในกรณีที่เป็นคุณแก่จำเลยเท่านั้น สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่น⁵⁶ กำหนดไว้ โดยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศญี่ปุ่นบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

⁵⁶ รัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 39 บัญญัติว่า “บุคคลจะไม่ได้รับผลร้ายสองครั้งในการกระทำความผิดอันเดียวกัน (Nor shall be placed in double jeopardy)”

อาญา (Le Code d’instruction criminelle) มาตรา 435 – 453 มีหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขกำหนดไว้ดังนี้⁵⁷

5.2.2.1 เงื่อนไขในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 435 กำหนดว่าการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จะต้องมีความพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดว่าจำเลยกระทำความผิด และจะขอให้รื้อฟื้นได้เฉพาะแต่ในกรณีที่จะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลซึ่งต้องคำพิพากษาเท่านั้น⁵⁸ นอกจากนั้น ในมาตรา 44 ยังกำหนดให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้แม้การลงโทษตามคำพิพากษาได้สิ้นสุดลงแล้ว หรือแม้ว่าจะยังไม่มี การบังคับโทษก็ตาม

เหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ปรากฏตามมาตรา 435 มี 7 กรณี คือ

- (1) เมื่อคำพิพากษาเดิมได้ตัดสินโดยอาศัยพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุซึ่งต่อมาได้มีการพิสูจน์โดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือถูกเปลี่ยนแปลง
- (2) เมื่อคำพิพากษาเดิมได้ตัดสินโดยอาศัยคำให้การของพยานความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งต่อมาได้รับการพิสูจน์ในภายหลังโดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นคำให้การหรือเป็นคำเบิกความที่เป็นเท็จ
- (3) เมื่อได้รับการพิสูจน์โดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่า บุคคลหนึ่งบุคคลใดได้กล่าวหาจำเลยโดยไม่เป็นความจริง และทั้งนี้การกล่าวหาที่เป็นเท็จเป็นผลให้จำเลยถูกฟ้องในคดีนั้น
- (4) เมื่อคำชี้ขาดในประเด็นแห่งคดีของคำพิพากษาในคดีก่อนนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลงโดยคำชี้ขาดถึงที่สุด
- (5) เมื่อสิทธิในทางสิทธิบัตร หรือในทางรูปแบบเครื่องหมายการค้า หรือลิขสิทธิ์ ซึ่งคำพิพากษาในคดีก่อนได้ตัดสินว่าสิทธินั้นถูกละเมิด แต่ต่อมาภายหลังได้รับการวินิจฉัยโดยสำนักงานสิทธิบัตร (Patent office) ว่าสิทธิดังกล่าวนั้นแท้จริงเป็นโมฆะ หรือใช้บังคับไม่ได้
- (6) เมื่อมีพยานหลักฐานที่ค้นพบใหม่ (newly discovered evidence) ในภายหลังอย่างชัดเจนว่าควรที่จะได้มีการสืบพยานเกี่ยวกับความบริสุทธิ์ของจำเลย หรือควรจะได้มีการปลดปล่อยจำเลย หรือบุคคลที่ต้องโทษนั้นควรได้รับการชดใช้เงิน เพื่อบรรเทาความเสียหาย หรือบุคคลนั้นควรจะได้รับโทษน้อยกว่าที่ได้รับอยู่จริง พยานหลักฐานดังกล่าวนี้จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถรับฟังได้
- (7) เมื่อได้มีการพิสูจน์ในภายหลังโดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้พิพากษานายหนึ่งนายใดซึ่งร่วมในการทำคำพิพากษาในคดีก่อน หรือในการจัดทำเอกสาร

⁵⁷ สันทัด สุจริต, การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 70-99.

⁵⁸ Shigemitsu Dando, *Japanese Criminal Procedure* (New York University Press, 1965). pp.481-482. อ้างถึงใน สันทัด สุจริต, การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 76.

พยานหลักฐานบางอย่างที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในการสนับสนุนคำพิพากษานั้น หรือพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำข้อความหรือเอกสารใดขึ้นซึ่งใช้เป็นพยานหลักฐาน นำไปสู่คำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ได้กระทำผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ อย่างไรก็ตาม หากมีการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ก่อนที่จะมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิด การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเช่นนี้ถือเป็นเหตุที่ยอมให้มีการ รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงเช่นนี้ไม่เป็นที่ล่วงรู้แก่ศาลที่ได้ทำคำพิพากษาในคดีนั้น

5.2.2.2 ผู้มีอำนาจในการร้องขอ

ผู้มีสิทธิขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศญี่ปุ่นถูกกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 439 ได้แก่

- (1) พนักงานอัยการ
- (2) ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิด
- (3) ผู้แทนตามกฎหมายและผู้ปกครองของผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิด

ความผิด

(4) คู่สมรส ญาติสืบสายโลหิต พี่น้องของผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิด ในกรณีผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดถึงแก่กรรมแล้ว หรืออยู่ในสภาพจิตที่ไม่ปกติ

กรณีการขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่ 7 กรณีการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ของเจ้าพนักงาน เฉพาะแต่พนักงานอัยการเท่านั้นที่มีสิทธิขอให้ รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้

ส่วนนายความก็สามารถที่จะยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ ในฐานะที่เป็นผู้แทน

คำขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ สามารถถอนคืนได้ แต่บุคคลซึ่ง ได้ถอนคำขอนั้นไปแล้ว ไม่สามารถที่จะยื่นคำขอนั้นใหม่ในภายหลัง โดยอาศัยเหตุเดียวกันนั้นอีก (มาตรา 443)

5.2.2.3 วิธีพิจารณา

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคำขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ คือ ศาล เดิมที่พิพากษาลงโทษจำเลย กล่าวคือ เมื่อศาลเดิมได้รับคำขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ อาจ ทำการสืบสวนถึงข้อเท็จจริงใด ๆ ที่จำเป็นในการวินิจฉัยคำขอเช่นนั้น โดยเฉพาะอาจตั้งผู้พิพากษาทำ การสอบสวนก็ได้ ซึ่งผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งนั้นมีอำนาจเช่นเดียวกับศาลที่นั้งพิจารณา และมี อำนาจที่จะมีคำสั่งคำสั่งบางประการได้ (มาตรา 445) หากคำขอทำขึ้นไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เกี่ยวกับการยื่นคำขอ คำขอเช่นนี้ก็จะถูกยกเสีย (มาตรา 446) และหากคำขอนั้นถูกยกโดยเหตุที่ว่า คำขอนั้นไม่มีเหตุหรือไม่มีมูลเพียงพอ ก็จะสามารถยื่นคำขอโดยอาศัยเหตุเดียวกันนั้นอีกไม่ได้ (มาตรา 447) ในกรณีที่ศาลเห็นว่าคำขอมีมูล ศาลก็จะมีการสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ (มาตรา 448) โดยในการ พิจารณาว่าคำขอมีมูลหรือไม่ แม้ผู้ขออ้างเหตุหนึ่งในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ศาลอาจ พิจารณาให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่โดยอ้างอีกเหตุหนึ่งก็ได้

วิธีพิจารณาภายหลังศาลมีคำสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ศาลจะทำการพิจารณาคดีอีกครั้งโดยปฏิบัติตามวิธีพิจารณาที่ใช้อยู่ในศาลสามัญ แต่มีข้อยกเว้นอยู่บางประการ กล่าวคือ ในกรณีที่คำขอได้ยื่นต่อศาลแทนบุคคลซึ่งกลายเป็นคนวิกลจริต หรือเมื่อผู้ยื่นคำขอนั้นได้กลายเป็นคนวิกลจริต ก่อนที่ศาลจะได้มีคำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ บทบัญญัติของกฎหมายที่ให้ระงับการพิจารณาด้วยเหตุคู่ความตกเป็นคนวิกลจริตจะไม่นำมาใช้บังคับ หรือกรณีที่มีการยื่นคำขอแทนจำเลยซึ่งถึงแก่ความตาย หรือเมื่อผู้ยื่นคำขอตายเสียก่อนที่จะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำพิพากษาให้ยกกระบวนการพิจารณาไม่ได้ แต่ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป โดยให้ทนายความของฝ่ายจำเลยมาศาลแทน หากผู้ยื่นคำขอไม่มีทนายความ ศาลต้องตั้งทนายความให้ (มาตรา 451 วรรค 3 และ 4)

ในการพิพากษาคดี ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยให้สูงกว่าโทษที่กำหนดไว้ในคดีก่อนไม่ได้ (มาตรา 452) และในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยน้อยกว่าในคดีก่อน ไม่ถือว่าการบังคับคดีที่กระทำไปแล้วเป็นโมฆะ แต่ถือเป็นการบังคับคดีภายใต้คำพิพากษาในคดีใหม่ โดยนำเอาโทษที่รับมาแล้วมาพิจารณาในการกำหนดโทษในคดีใหม่ด้วย

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่พิจารณาใหม่ เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลเดิมที่มีคำพิพากษาเป็นผู้พิจารณาและใช้กระบวนการพิจารณาของศาลระดับนั้น จึงอาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้

5.2.2.4 ผลของคำพิพากษา

ผลของคำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ทำให้คำพิพากษาดเดิมถูกเพิกถอนไป ในกรณีที่พิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ผลของคำพิพากษาในคดีใหม่จะมีผลในทางกฎหมายและทางด้านจิตใจ โดยได้รับการชดเชยค่าเสียหายตามกฎหมายว่าด้วยค่าทดแทนในทางอาญา (The Criminal Compensation Law , 1950) โดยจำเลยหรือทายาทในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายไปแล้วก่อนหรือในระหว่างการพิจารณา ต้องยื่นคำขอต่อศาลที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ภายใน 3 ปี นับแต่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวจะไม่นำมาใช้ในกรณีที่จำเลยยอมรับสารภาพโดยมุ่งหมายให้เกิดความสำคัญผิดในการสอบสวน หรือการพิจารณา และในกรณีที่ศาลได้พิพากษาในคดีใหม่ว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดเพียงบางส่วน ค่าทดแทนที่รัฐจะต้องจ่ายได้แก่ ค่าทดแทนเนื่องจากการถูกจับกุม คุมขัง ในการสอบสวน และค่าทดแทนในกรณีถูกลงโทษตามคำพิพากษาแล้ว โดยกำหนดให้ไม่น้อยกว่าวันละ 200 เยน และไม่มากกว่า 400 เยน โดยคำนึงถึงชนิดของโทษ ระยะเวลา ความเสียหายในทรัพย์สิน การสูญเสียผลประโยชน์ที่ควรได้รับ ความทรมาณทางร่างกายและจิตใจ และสภาพการอื่น ๆ ด้วย ส่วนกรณีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตจะได้รับค่าทดแทนไม่เกิน 500,000 เยน แต่ศาลอาจกำหนดให้เกินกว่าอัตราดังกล่าว หากพิสูจน์ได้ถึง ความเสียหายของทรัพย์สินอันเกิดจากการถูกลงโทษประหารชีวิต โดยการกำหนดค่าทดแทนดังกล่าว ศาลจะพิจารณาถึงอายุ สุขภาพ ความสามารถในการหาเลี้ยงชีพ และสภาพการอื่น ๆ ด้วย ส่วนกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาถูกลงโทษปรับ ค่าทดแทนที่จะได้รับเท่ากับค่าปรับบวกกับอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 นับตั้งแต่วันชำระค่าปรับ สิทธิในค่าทดแทนเป็นสิทธิเฉพาะตัวจะโอน หรืออายัดสิทธิดังกล่าวไม่ได้

ส่วนผลทางด้านจิตใจนั้น กฎหมายกำหนดให้มีการโฆษณาคำพิพากษาใหม่ที่แสดงว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ในราชกิจจานุเบกษาและหนังสือพิมพ์ไม่เกิน 3 ฉบับ ตามที่ผู้ขอเลือก ภายใน 2 เดือน หลังจากสิ้นสุดกระบวนการจ่ายค่าทดแทนแล้ว

จากการศึกษาแนวความคิด รูปแบบ และวิธีการในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศฝรั่งเศสและญี่ปุ่นดังกล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เป็นมาตรการสำคัญในการแก้ไขผลของคำพิพากษาที่ผิดพลาดบกพร่อง แต่เพื่อให้กระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา จึงกำหนดให้กระทำได้เฉพาะแต่คดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย และมีการกำหนดเงื่อนไขในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในลักษณะจำกัด เพื่อป้องกันมิให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้โดยง่าย

ในประเทศฝรั่งเศสมีการกำหนดเงื่อนไขในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ไว้ 4 กรณีด้วยกัน ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะแต่ในเรื่องความบกพร่องของพยานหลักฐานเท่านั้น แต่กรณีที่มีคำพิพากษาขัดแย้งกันเองก็ขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ส่วนประเทศญี่ปุ่นกำหนดไว้ถึง 7 กรณี กว้างกว่าเงื่อนไขของประเทศฝรั่งเศส ไม่ว่าจะเป็นกรณีคำชี้ขาดในประเด็นแห่งคดีมีความขัดแย้งกัน หรือกรณีที่เจ้าพนักงานในการยุติธรรมทุจริตต่อหน้าที่ที่มีผลทำให้จำเลยถูกพิพากษาให้ลงโทษ ถือเป็นเหตุให้มีการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ แต่เหตุประการสำคัญที่ทั้งสองประเทศและแทบทุกประเทศที่มีหลักเกณฑ์ในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องกำหนดไว้ ก็คือ กรณีที่มีข้อเท็จจริงใหม่ หรือมีพยานหลักฐานใหม่ ที่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลย หรือทำให้จำเลยได้รับการยกเว้นโทษ หรือได้รับโทษน้อยลงนั้น ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ และโดยเฉพาะในประเทศฝรั่งเศสศาลฎีกามีการวางหลักอธิบายความหมายเพิ่มเติมว่า ข้อเท็จจริงใหม่นั้นไม่จำเป็นต้องแสดงถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยอย่างชัดเจน เพียงแต่มีเหตุอันควรสงสัยในคำพิพากษาที่ให้ลงโทษจำเลยก็เป็นการเพียงพอแล้วที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ นอกจากนั้นข้อเท็จจริงใหม่ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายหลังมีคำพิพากษาแล้ว เพียงแต่เป็นข้อเท็จจริงที่มีอยู่แต่ไม่อาจรู้ได้ในขณะที่มีคำพิพากษา หรือแม้ว่าจำเลยจะรู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้วในขณะที่มีคำพิพากษา แต่ศาลไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น ก็อาจขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้เช่นกัน แสดงให้เห็นถึงลักษณะของข้อเท็จจริงใหม่ หรือพยานหลักฐานใหม่ที่มีได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะพยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ และผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ดังเช่นความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามมาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551 ข้อ 3 ถึงข้อ 6 กำหนดไว้ อันเป็นส่วนที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์กันโดยละเอียดในบทต่อไป

บทที่ 6

บทวิเคราะห์คำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2553 คดียึดทรัพย์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

จากการศึกษาถึงหลักเกณฑ์และปัญหาที่เกิดขึ้นของหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษา ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกอบกับแนวความคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์ในการ ทบทวนคำพิพากษา และการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในต่างประเทศในบทที่ผ่านมาแล้วนั้น ใน บทนี้จะทำการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติเมื่อได้มีการนำเอาหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำ พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมาใช้บังคับ โดยการนำเอา คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สันตกเป็น ของแผ่นดิน (คดียึดทรัพย์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร) และคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาคดี หมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สันตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์) มาเป็น หลักในการศึกษา เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นของหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ เนื่องจากในคดี ดังกล่าวเป็นคดีที่มีการฟ้องร้องดำเนินคดี และมีการพิจารณาจนกระทั่งมีคำพิพากษาภายหลังจากที่มี การแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาคดีอาญา ฯ ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แล้ว และในคดีดังกล่าวก็ได้มีการยื่นอุทธรณ์ คัดค้านคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา¹ ซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาล ฎีกามีมติไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา โดยให้เหตุผลว่าเป็นอุทธรณ์ที่ไม่ต้องด้วยบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม ประกอบระเบียบที่ ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปใน สาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 3 ถึงข้อ 6 จึงมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ถึง 5 ไว้พิจารณา โดยหลักเกณฑ์สำคัญที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาใช้ในการพิจารณาไม่รับอุทธรณ์ดังกล่าว ถือเป็นปัญหาหลักที่สำคัญที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึง การศึกษาคำพิพากษาดังกล่าวและ โดยเฉพาอย่างยิ่งคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาคดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้

¹ คดีแรกที่มีการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ คือ คำพิพากษาคดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2551 (นายวัฒนา อัสวเหม จ่าเลย) ซึ่งถูกพิพากษาให้ลงโทษจำคุก 10 ปี ในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 148 ได้ยื่น อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่ามีพยานบุคคลจำนวน 27 คน เป็นพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไป ในสาระสำคัญ องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์บันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า พยานหลักฐานที่จำเลย ยกขึ้นอ้างในอุทธรณ์ไม่ใช่พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ และไม่ใช่พยานหลักฐานที่ จำเลยไม่รู้หรือมีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่ อุทธรณ์ของจำเลยจึงไม่ต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 278 วรรคสาม ประกอบระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ ข้อ 3 และข้อ 4 ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาแล้ว เห็น ด้วยกับองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ จึงมีมติไม่รับอุทธรณ์ของจำเลยไว้พิจารณา

ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์) จะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นของหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

6.1 สรุปคำพิพากษาและคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 คดี ยึดทรัพย์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

การศึกษาถึงปัญหาของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่เกิดขึ้นตามคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์) ในเบื้องต้นจึงควรทราบถึงรายละเอียดในคำพิพากษาและคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาดังกล่าวเสียก่อน ว่ามีข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องและมีประเด็นข้อพิพาทกำหนดไว้อย่างไร เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์ถึงปัญหาของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในส่วนนี้จะทำการสรุปคำพิพากษาและคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในคดีดังกล่าวโดยย่อ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ปัญหาของหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ในส่วนต่อไป

6.1.1 สรุปคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 ระหว่าง อัยการสูงสุด ผู้ร้อง พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ผู้ถูกกล่าวหา และผู้คัดค้านทั้ง 22 คน เรื่อง ขอให้ทรัพย์สินจำนวน 7.6 หมื่นล้านบาทของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านตกเป็นของแผ่นดิน² เพราะเหตุร้ายรวยผิดปกติ³ ในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สืบเนื่องจากการ

² คดีเกี่ยวกับการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเป็นคดีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น บุคคลดังกล่าวหรือบุคคลอื่นที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน หรือผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลดังกล่าวถูกกล่าวหาต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ว่าร้ายรวยผิดปกติตามรัฐธรรมนูญมาตรา 275 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 (1) และ (2)

หรือคดีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติถูกกล่าวหาต่อศาลเดียวกันว่าทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติตามรัฐธรรมนูญมาตรา 262 วรรคสอง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 (4)

³ ความหมายของคำว่า “ร้ายรวยผิดปกติ” เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ซึ่งหมายความว่า “การมีทรัพย์สินมากผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติหรือการมีหนี้สินลดลงมากผิดปกติ หรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่สมควร สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่”

ปฏิบัติหน้าที่หรือการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่นายกรัฐมนตรีเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ธุรกิจของตน มีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2553 จำนวน 187 หน้า มีเนื้อหาโดยสรุป ดังนี้

คดีนี้ผู้ร้องยื่นคำร้องและแก้ไขคำร้องว่า ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สองสมัยติดต่อกัน ในขณะที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีผู้ถูกกล่าวหายังคงไว้ซึ่งหุ้นบริษัทชินคอร์ป และบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐ อันเป็นการกระทำที่เป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2542 ผู้ถูกกล่าวหา และผู้คัดค้านที่ 1 คู่สมรสถือหุ้นบริษัทชินคอร์ปรวมกันคิดเป็นร้อยละ 48.75 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด ต่อมาผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านโอนหุ้นบริษัทชินคอร์ปให้บุคคลต่าง ๆ ถือแทน โดยผู้ถูกกล่าวหาโอนหุ้นให้แก่บริษัทแอมเพิลริช ผู้คัดค้านที่ 2 และผู้คัดค้านที่ 4 ส่วนผู้คัดค้านที่ 1 โอนหุ้นให้ผู้คัดค้านที่ 2 และผู้คัดค้านที่ 5 โดยผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ยังคงเป็นเจ้าของหุ้นที่แท้จริง และเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2544 บริษัทชินคอร์ปจดทะเบียนลดมูลค่าหุ้นจากหุ้นละ 10 บาท เหลือหุ้นละ 1 บาท ทำให้จำนวนหุ้นเพิ่มขึ้นเป็น 10 เท่า ต่อมาผู้คัดค้านที่ 2 โอนหุ้นให้ผู้คัดค้านที่ 3 ถือแทนบางส่วน และบริษัท แอมเพิลริชโอนหุ้นทั้งหมดที่ถืออยู่ให้แก่ผู้คัดค้านที่ 2 และผู้คัดค้านที่ 3 รวมหุ้นบริษัทชินคอร์ปที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ให้บุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวถือหุ้นแทนทั้งหมดคิดเป็นจำนวนกว่าร้อยละ 48 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่จำหน่ายได้ นอกจากนี้ขณะผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้ปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ อันเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทในเครือรวม 5 กรณี ดังนี้

(1) กรณีแปลงค่าสัมปทานเป็นภาษีสรรพสามิตโดยการตรากฎหมายแก้ไขพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2546 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 พ.ศ.2546 โดยให้ลดพิกัดอัตราและยกเว้นภาษีสรรพสามิตสำหรับกิจการโทรศัพท์เคลื่อนที่จากอัตราร้อยละ 50 เหลือร้อยละ 10 ตามบัญชีท้ายประกาศ และมติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบแนวทางการดำเนินการดังกล่าว

(2) กรณีแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ดำเนินการกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ลงวันที่ 27 มีนาคม 2533 (ครั้งที่ 6) เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2544 ปรับลดอัตราส่วนแบ่งรายได้จากการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบใช้บัตรจ่ายเงินล่วงหน้าหรือพรีเพด ให้แก่บริษัทเอไอเอส

(3) กรณีแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ดำเนินการกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ฉบับลงวันที่ 27 มีนาคม 2533 (ครั้งที่ 7) ลงวันที่ 20 กันยายน 2545 เพื่ออนุญาตให้ใช้เครือข่ายร่วม และให้หักค่าใช้จ่ายจากรายรับ และกรณีการปรับลดอัตราค่าใช้เครือข่ายร่วม เป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทเอไอเอส

(4) กรณีละเว้น อนุมัติ ส่งเสริม สนับสนุนธุรกิจดาวเทียมตามสัญญาดำเนินการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศโดยมิชอบ เพื่อเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทไทยคม

(5) กรณีอนุมัติให้รัฐบาลสหภาพพม่ากู้เงินจากธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย เพื่อนำไปซื้อสินค้าและบริการของบริษัทไทยคมโดยเฉพาะ

การที่ผู้ถูกกล่าวหาและคู่สมรสยังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงในหุ้นบริษัทชินคอร์ปในระหว่างที่ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตลอดมา และปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ สั่งการ มอบนโยบายร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐภายใต้

การบังคับบัญชาหรือกำกับดูแลของผู้ถูกกล่าวหากระทำการอันเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ป และบริษัทในเครือทั้ง 5 กรณีดังกล่าว และปรากฏว่าในวันที่ 23 มกราคม 2549 ได้มีการขายหุ้นบริษัท ชินคอร์ปทั้งหมดที่ผู้ถูกกล่าวหาและคู่สมรสยังเป็นเจ้าของที่แท้จริงให้แก่กลุ่มเทมาเส็กของประเทศสิงคโปร์ เป็นจำนวนเงินสุทธิหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้วรวม 69,722,880,932.05 บาท และในระหว่างปี 2546 - 2548 บริษัทชินคอร์ปจ่ายเงินปันผลตามหุ้นจำนวนดังกล่าว รวมเป็นจำนวนเงิน 6,898,722,129 บาท รวมเป็นเงินที่ได้รับเนื่องจากหุ้นดังกล่าวทั้งหมด 76,621,603,061.05 บาท อันเป็นทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม และได้มาโดยไม่สมควรสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ขอให้พิพากษายึดเงินดังกล่าวพร้อมดอกผลให้ตกเป็นของแผ่นดินเนื่องจากการร่ำรวยผิดปกติ และมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ และขอให้มีคำสั่งยึดอายัดเงินและทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาพร้อมดอกผลไว้ต่อไปจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิจารณาแล้ว ในประเด็นแรกที่ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้หรือไม่ ศาลเห็นว่าคดีนี้เป็นการดำเนินการตามประกาศ คปค.⁴ ฉบับที่ 30 เรื่องการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ ข้อ 9 และเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 (1) และ (4) องค์คณะผู้พิพากษามีมติด้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์ว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้

ปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยประการต่อไปมีว่าผู้ร้องมีอำนาจยื่นคำร้องคดีนี้หรือไม่ องค์คณะผู้พิพากษามีมติด้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์เห็นว่า คตส.⁵ ดำเนินการภายใต้ขอบอำนาจตามประกาศ คปค. ฉบับที่ 30 แล้ว เพราะแม้ข้อ 11 ของประกาศดังกล่าวจะกำหนดให้ คตส. ดำเนินการให้เสร็จภายใน 1 ปี แต่ต่อมาก็มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศ คปค. ฉบับที่ 30 พ.ศ. 2550 มาตรา 4 กำหนดให้ขยายเวลาการตรวจสอบหรือสอบสวนเรื่องที่ดำเนินการอยู่แล้วจนกว่าจะเสร็จ แต่ต้องไม่ช้ากว่าวันที่ 30 มิถุนายน 2551 หากไม่เสร็จมาตรา 5 กำหนดให้ คตส. ส่งสำนวนให้คณะกรรมการ ป.ป.ช.⁶ ดำเนินการต่อ เมื่อ คตส. ได้ตรวจสอบถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2551 แล้วส่งสำนวนให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการต่อ จึงเป็นการปฏิบัติตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ส่วนการที่ คตส. แต่งตั้งอนุกรรมการไต่สวนนั้น เห็นว่าการแต่งตั้ง นาย กล้านรงค์ จันทิก นายบรรเจ็ด สิงคะเนติ และนายแก้วสรร อดิโพธิ เป็นคณะอนุกรรมการไต่สวนชอบด้วยกฎหมายแล้ว เนื่องจากมิได้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้เป็นอนุกรรมการไต่สวนตามกฎหมาย ส่วนการแต่งตั้งคณะกรรมการ ป.ป.ช. แม้ไม่ได้รับการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งโดยชอบนั้น เห็นว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับการแต่งตั้งตามประกาศ คปค. ฉบับที่ 19 ข้อ 1 คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงมีอำนาจดำเนินการแทน คตส. ต่อไปได้ และเมื่อคำร้องของผู้ร้องแสดงโดยชัดแจ้งซึ่งพฤติการณ์ของผู้ถูกกล่าวหา และผู้คัดค้านโดยชัดแจ้ง ทั้งระบุรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินครบถ้วนแล้วคำร้องดังกล่าวจึงไม่เคลือบคลุม และเมื่อคดีนี้เป็นคดี

⁴ คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

⁵ คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ หรือ คตส.

⁶ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ คณะกรรมการ ป.ป.ช.

ร่ำรวยผิดปกติ จึงไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ศาลจึงมีอำนาจพิจารณาโดยไม่ต้องรอฟังผลคดีอาญาก่อน และเมื่อมิใช่คดีอาญาจึงไม่ต้องพิจารณาคดีต่อหน้าผู้ถูกกล่าวหา ผู้ร้องจึงมีอำนาจในการยื่นคำร้องคดีนี้ได้

ในปัญหาว่าผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ยังคงถือหุ้นบริษัทชินคอร์ป โดยให้ผู้คัดค้านที่ 2 ถึงที่ 5 และบริษัทแอมเพิลริชถือแทนตามคำร้องหรือไม่ เมื่อวินิจฉัยจากพฤติการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่มีการซื้อหุ้นเพิ่มทุนของบริษัทชินคอร์ป การโอนหุ้นระหว่างกัน และการถือครองหุ้นตั้งแต่มีการโอนจนขายหุ้นให้แก่กองทุนเทมาเส็กเป็นสำคัญ ปรากฏว่า เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2542 ผู้ถูกกล่าวหาโอนขายหุ้นบริษัทชินคอร์ป จำนวน 32,920,000 หุ้น ให้แก่บริษัทแอมเพิลริช ราคาหุ้นละ 10 บาท โดยผู้คัดค้านที่ 1 เป็นผู้ส่งจ่ายเช็คธนาคารไทยพาณิชย์ สาขารัชโยธิน แก่บริษัทหลักทรัพย์แอสเซทพลัส จำกัด จำนวน 327,438,780 บาท เป็นค่าขายหุ้นให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา แล้วเช็คฉบับดังกล่าวได้นำฝากเข้าเรียกเก็บเงินเข้าบัญชีผู้คัดค้านที่ 1 และเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2543 ผู้ถูกกล่าวหาได้ขายหุ้นให้แก่ผู้คัดค้านที่ 2 และที่ 4 และผู้คัดค้านที่ 1 ขายหุ้นให้แก่ผู้คัดค้านที่ 2 และที่ 5 โดยมีได้ชำระค่าหุ้นแก่กัน เพียงแต่ออกตัวสัญญาใช้เงินสัญญาจะจ่ายเงินให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา และผู้คัดค้านที่ 1 เมื่อทวงถามโดยไม่มีดอกเบี้ย สำหรับการบริหารจัดการบริษัทชินคอร์ปภายหลังการโอนหุ้นดังกล่าว ปรากฏตามรายงานประจำปี 2543 บริษัทมีกรรมการ 8 คน โดยผู้ถูกกล่าวหา และผู้คัดค้านที่ 1 ไม่ได้ร่วมเป็นกรรมการด้วย มีเพียงผู้คัดค้านที่ 5 ซึ่งเป็นประธานกรรมการเท่านั้นที่ถือหุ้น กรรมการอื่นไม่มีสัดส่วนการถือหุ้นเลย แสดงว่าผู้ถูกกล่าวหา และผู้คัดค้านที่ 1 ควบคุมนโยบายและการดำเนินงานของบริษัทผ่านทางคณะกรรมการที่ผู้ถูกกล่าวหา และผู้คัดค้านที่ 1 แต่งตั้งไว้ และในการขายหุ้นผู้ถูกกล่าวหายืนยันในเอกสารท้ายคำร้องพิสูจน์ทรัพย์สินว่า มีการเตรียมขายหุ้นและเจรจาขายหุ้นต่อเนื่องมานานนับปีและมีกลุ่มผู้สนใจหลายราย ก่อนตัดสินใจขายให้แก่กลุ่มเทมาเส็ก ดังนั้น ผู้ที่เจรจาและตกลงขายหุ้นคือผู้ถูกกล่าวหามิใช่ผู้คัดค้านที่ 5 องค์กรพิพากษามีมติเป็นเอกฉันท์ว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ยังคงถือไว้ซึ่งหุ้นบริษัทชินคอร์ป จำนวน 1,419,490,150 หุ้น ตามคำร้องในระหว่างที่ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสองวาระ

ในปัญหาว่า คณะรัฐมนตรีซึ่งมีผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2546 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 พ.ศ.2546 เป็นการใช้อำนาจในตำแหน่งที่เอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปหรือไม่ เห็นว่า การที่คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้ภาคเอกชนผู้ให้บริการโทรศัพท์ที่เสียภาษีสรรพสามิตสามารถนำภาษีไปหักออกจากค่าสัมปทานที่ต้องชำระให้แก่ ทศท.⁷ และ กสท.⁸ ย่อมขัดแย้งกับเจตนารมณ์ในการตราพระราชกำหนดทั้งสองฉบับ เนื่องจากหากรัฐประสงค์จะเก็บภาษีเพื่อหารายได้เข้าสู่ประเทศจริง ก็ไม่มีเหตุผลที่ยอมให้ผู้ให้บริการโทรศัพท์นำภาษีที่เสียไปหักออกจากค่าสัมปทานได้ ตรงกันข้ามการมีมติเช่นนี้ย่อมส่งผลให้ ทศท. อ่อนแอลง เพราะนอกจากจะได้ค่าสัมปทานน้อยลงแล้ว หาก ทศท. ไปขอรับใบอนุญาตจาก กทช.⁹

⁷ บริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)

⁸ การสื่อสารแห่งประเทศไทย ปัจจุบันคือ บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)

⁹ คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

เป็นผู้รับสัมปทานที่ถือใบอนุญาต ทศท. ต้องเสียภาษีสรรพสามิตตามประกาศกระทรวงการคลัง ทั้งที่ตามสัญญาระหว่าง ทศท. กับบริษัทเอไอเอส ให้สิทธิพิเศษแก่บริษัทหลายประการรวมถึงการประกอบธุรกิจในลักษณะผูกขาดแต่ผู้เดียว ในสัญญาข้อที่ 30 จึงมีข้อตกลงให้บริษัทเอไอเอสต้องเสียค่าสัมปทานในอัตราก้าวหน้า เมื่อบริษัทเอไอเอสต้องเสียภาษีให้แก่กรมสรรพสามิตในอัตราร้อยละ 10 หลังจากนำไปหักออกจากค่าสัมปทาน เป็นผลให้ ทศท. ได้รับค่าสัมปทานในอัตราร้อยละ 15 เท่านั้น ซึ่งตามปกติต้องได้อัตราร้อยละ 25 ก่อนหักค่าใช้จ่ายหรือภาษี กรณีเช่นนี้ย่อมเห็นได้ว่าบริษัทเอไอเอสไม่ต้องเสียภาษีสรรพสามิตเลย เพราะเอาค่าสัมปทานที่ ทศท. ได้รับไปหักออกจากภาษีจนครบถ้วน มติคณะรัฐมนตรีเช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสถานะและความมั่นคงของ ทศท. อย่างรุนแรง ส่วนผู้ประกอบการให้บริการโทรศัพท์รายใหม่ นอกจากต้องเสียค่าธรรมเนียมและค่าบริการให้แก่ กทช. แล้วยังต้องเสียภาษีสรรพสามิตด้วย เป็นผลให้ต้นทุนสูงทั้ง ๆ ที่ยังไม่มียูกค้าเลยหรือมีลูกค้าน้อยกว่าบริษัทเอไอเอสจึงเป็นการยากที่ผู้ประกอบการรายใหม่จะเกิดขึ้นได้ องค์คณะผู้พิพากษามีความเห็นด้วยเสียงข้างมากกว่า มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและเป็นเหตุให้รัฐได้รับความเสียหาย

ในปัญหาว่า การแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ดำเนินกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ลงวันที่ 27 มีนาคม 2533 (ครั้งที่ 6) เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2544 ปรับลดอัตราส่วนแบ่งรายได้จากการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบใช้บัตรจ่ายเงินล่วงหน้าหรือプリペイド ให้แก่บริษัทเอไอเอส เป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทชินคอร์ปหรือไม่นั้น บริษัทเอไอเอสได้รับสัญญาให้ดำเนินกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่จาก ทศท. เป็นระยะเวลา 25 ปี โดยต้องจ่ายเงินผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ ทศท. ตามอัตราที่คิดจากรายได้และเป็นอัตราก้าวหน้าตามช่วงของปีสัมปทาน และมีบริษัทแทคซึ่งเป็นผู้ให้บริการที่ได้รับสัญญาให้ดำเนินการให้บริการวิทยุคมนาคมจาก กสท. เป็นระยะเวลา 27 ปี โดยต้องจ่ายเงินผลประโยชน์ตอบแทนเป็นรายปี คิดเป็นอัตราร้อยละของรายได้ในอัตราก้าวหน้า แต่การให้บริการของบริษัทแทคมีข้อขัดข้อง เนื่องจาก กสท. ไม่มีหมายเลขโทรศัพท์ จึงต้องขอใช้หมายเลขจาก ทศท. บริษัทแทคจึงต้องจ่ายค่าเชื่อมโยงโครงข่าย (Access Charge) ให้แก่ ทศท. ในอัตรา 200 บาท ต่อเดือนต่อลูกค้า 1 ราย การให้บริการของบริษัทแทค ในระยะแรกเป็นการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบโพสต์เพด ต่อมาได้เปิดให้บริการแบบプリペイド ซึ่งบริษัทแทคยังคงจ่ายเงินผลประโยชน์ตอบแทน และค่าเชื่อมโยงโครงข่ายดังกล่าว ต่อมาบริษัทแทคได้ขอลดค่าเชื่อมโยงโครงข่ายสำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบプリペิดเพราะเห็นว่าการคิดอัตราเดียวกับแบบโพสต์เพดไม่เหมาะสม ซึ่งก็ได้รับการพิจารณาปรับลดให้เหลือเพียงอัตราร้อยละ 18 ของราคาหน้าบัตรจ่ายเงินล่วงหน้า เป็นเหตุให้บริษัทเอไอเอส ยกขึ้นเป็นข้ออ้างขอลดอัตราส่วนแบ่งรายได้แบบプリペิดบ้าง เห็นว่า สิทธิและหน้าที่ระหว่างบริษัทเอไอเอส กับ ทศท. จะมีต่อกันอย่างไร ย่อมเป็นไปตามข้อกำหนดในสัญญา ซึ่งรวมถึงการจ่ายเงินผลประโยชน์ตอบแทนที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะบริษัทเอไอเอสไม่มีภาระที่จะต้องจ่ายค่าเชื่อมโยงโครงข่ายเหมือนเช่นบริษัทแทค จึงไม่อาจอ้างเป็นเหตุขอลดอัตราส่วนแบ่งรายได้ การที่คณะกรรมการ ทศท. พิจารณาแล้วมีมติให้ปรับลดอัตราส่วนแบ่งรายได้แบบคงที่ในอัตราร้อยละ 20 แล้วแก้ไขสัญญาโดยไม่กำหนดให้เพิ่มอัตราส่วนแบ่งรายได้ตามระยะเวลาของสัญญาจึงไม่เป็นไปตามหลักการที่กล่าวมา ทำให้ ทศท. จะต้องขาดผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับ กลับเป็นผลให้

บริษัทเอไอเอสได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้น องค์กรและผู้พิพากษาจึงมีมติด้วยเสียงข้างมากกว่า เป็นการดำเนินการที่เอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทเอไอเอส และบริษัทชินคอร์ป

กรณีแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ดำเนินกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ฉบับลงวันที่ 27 มีนาคม 2533 (ครั้งที่ 7) ลงวันที่ 20 กันยายน 2545 เพื่ออนุญาตให้ใช้เครือข่ายร่วม หรือโรมมิ่ง (Roaming) และให้หักค่าใช้จ่ายจากรายรับ และกรณีการปรับลดอัตราค่าใช้จ่ายเครือข่ายร่วม เป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ป และบริษัทเอไอเอสหรือไม่ ในข้อนี้ปรากฏว่าเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2545 ทศท. และบริษัทเอไอเอสตกลงแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ดำเนินกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (ครั้งที่ 7) เกี่ยวกับการใช้เครือข่ายร่วมมีสาระสำคัญ คือ ทศท. อนุมัติให้บริษัทเอไอเอสสามารถนำค่าใช้จ่ายเครือข่ายร่วมที่ต้องจ่ายให้แก่ผู้ให้บริการรายอื่นมาหักออกจากรายได้ค่าบริการและเงินอื่นใดที่เรียกเก็บจากผู้ใช้บริการก่อนนำส่งส่วนแบ่งรายได้แบบอัตราก้าวหน้าตามสัญญาหลักข้อ 30 และข้อตกลงต่อท้ายสัญญา (ครั้งที่ 4) ข้อ 7 โดยบริษัทเอไอเอสอ้างว่าเหตุที่ต้องใช้เครือข่ายร่วมกับบริษัทดีพีซี ซึ่งเป็นบริษัทที่ได้รับสัมปทานการจัดสรรคลื่นความถี่และเป็นคู่สัญญากับ ทศท. เป็นเพราะบริษัทเอไอเอสมีปริมาณเลขหมายที่เปิดให้บริการจำนวนมากไม่เพียงพอกับความถี่ที่ได้รับจาก ทศท. ทำให้มีขีดความสามารถจำกัดกว่าโครงข่ายอื่น และมีข้อจำกัดทางเทคนิคทำให้ไม่สามารถวางโครงข่ายเพิ่มเติมได้ ซึ่ง ทศท. ควรรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายดังกล่าว ศาลเห็นว่า ข้ออ้างดังกล่าวนี้บริษัทสามารถคาดหมายได้ในขณะทำสัญญา จึงเป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของบริษัทเอไอเอสเอง และการเลือกการขยายเครือข่ายด้วยวิธีการใช้เครือข่ายร่วมกับบริษัทดีพีซี ซึ่งถือว่าเป็นบริษัทเดียวกับบริษัทเอไอเอส เนื่องจากบริษัทเอไอเอสมีส่วนการถือหุ้นอยู่ร้อยละ 98.55 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด แทนที่จะลงทุนสร้างโครงข่ายเพิ่มเป็นการประหยัดเงินลงทุนและค่าใช้จ่ายของบริษัทเอไอเอสเอง จึงไม่อาจปิดให้เป็นความรับผิดชอบของ ทศท. องค์กรและผู้พิพากษาจึงมีมติด้วยเสียงข้างมากกว่า การแก้ไขสัญญาดังกล่าวเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทเอไอเอส และบริษัทชินคอร์ป การที่บริษัทเอไอเอสนำค่าใช้จ่ายเครือข่ายร่วมมาหักออกจากส่วนแบ่งรายได้ ย่อมเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ ทศท. แต่เนื่องจากผลประโยชน์ในการลดอัตราค่าใช้จ่ายเครือข่ายร่วมดังกล่าวตกอยู่กับกลุ่มเทมาเส็กประเทศสิงคโปร์ เนื่องจากมีการขายหุ้นให้แก่กลุ่มเทมาเส็กเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2549 ผลประโยชน์อันเกิดจากการปรับลดอัตราการใช้เครือข่ายร่วมดังกล่าวจึงไม่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหา

กรณีละเว้น อนุมัติ ส่งเสริม สนับสนุนธุรกิจดาวเทียมตามสัญญาดำเนินกิจการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศที่มีการอนุมัติดาวเทียมไอพีสตาร์ (iPSTAR) เป็นดาวเทียมสำรอง การอนุมัติให้มีการแก้ไขสัญญาสัมปทานลดสัดส่วนการถือครองหุ้นของบริษัทชินคอร์ปในบริษัทไทยคม จากที่จะต้องถือครองหุ้นไม่น้อยกว่าอัตราร้อยละ 51 เป็นไม่น้อยกว่าอัตราร้อยละ 40 และกรณีอนุมัติให้ใช้เงินค่าสินไหมทดแทนจากการที่ดาวเทียมไทยคม 3 เกิดความเสียหายไปเข้าช่องสัญญาณต่างประเทศ เพื่อเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทไทยคม

ในประเด็นแรกศาลเห็นว่า บริษัทชินคอร์ปเป็นผู้ได้รับสัมปทานตามสัญญาดำเนินกิจการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศ โดยบริษัทชินคอร์ปตกลงจัดสร้างและจัดส่งดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศขึ้นสู่วงโคจรพร้อมกับจัดให้มีระบบดาวเทียมสำรอง รวมทั้งจัดให้มีดาวเทียมหลักและดาวเทียมสำรองดวงที่สองและดวงต่อ ๆ ไปขึ้นใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องกับการสิ้นอายุของดาวเทียมดวงก่อน โดยคุณสมบัติการใช้งานจะต้องไม่ด้อยกว่าคุณสมบัติการใช้งานของ

ดาวเทียมหลักและดาวเทียมสำรองดวงที่หนึ่ง หลังจากบริษัทชินคอร์ปได้ส่งดาวเทียมหลัก คือ ดาวเทียมไทยคม 1 ดาวเทียมสำรอง คือ ดาวเทียมไทยคม 2 ดาวเทียมหลัก คือ ดาวเทียมไทยคม 3 แล้ว กระทรวงคมนาคมได้อนุมัติให้ส่งดาวเทียมสำรอง คือ ดาวเทียมไทยคม 4 แต่บริษัทได้ขอเลื่อนการส่งดาวเทียมดังกล่าวหลายครั้ง และต่อมาได้มีการแก้ไขข้อกำหนดด้านเทคนิคโดยเปลี่ยนคุณสมบัติของดาวเทียมสำรองดังกล่าว เมื่อได้รับอนุมัติแล้วจึงส่งดาวเทียมไอพีสตาร์ขึ้นสู่วงโคจร แต่ดาวเทียมไอพีสตาร์มีเทคโนโลยีที่แตกต่างกับดาวเทียมไทยคม 3 การลงมติว่าดาวเทียมไอพีสตาร์เป็นดาวเทียมสำรองของคณะกรรมการประสานงานตามสัญญาสัมปทานไม่ชอบ เพราะหากดาวเทียมไอพีสตาร์ไม่ใช่ดาวเทียมสำรองของดาวเทียมไทยคม 3 แต่เป็นดาวเทียมหลักดวงใหม่แล้ว บริษัทจะต้องจัดสร้างดาวเทียมสำรองดาวเทียมไอพีสตาร์อีก 1 ดวงตามสัญญา เมื่อดาวเทียมไอพีสตาร์ไม่เป็นดาวเทียมสำรองของดาวเทียมไทยคม 3 ทำให้ความมั่นคงในการสื่อสารดาวเทียมของชาติต้องเสียหายจากการที่ไม่มีดาวเทียมไทยคม 4 เพื่อเป็นดาวเทียมสำรอง ทำให้บริษัทผู้รับสัมปทานไม่ต้องกั๊ยเงินมาลงทุนในการส่งดาวเทียมไทยคม 4 นอกจากนี้วัตถุประสงค์หลักของดาวเทียมไอพีสตาร์ยังเป็นไปเพื่อมุ่งหวังทางการค้าและรองรับการใช้งานอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้ใช้งานในต่างประเทศ และบริษัทยังกำหนดแผนการจำหน่ายในต่างประเทศถึงร้อยละ 94 ดังนั้น ดาวเทียมไอพีสตาร์จึงเป็นดาวเทียมหลักที่สร้างขึ้นเพื่อการสื่อสารระหว่างประเทศเป็นหลัก มิได้สร้างขึ้นมาเพื่อการสื่อสารในประเทศตามวัตถุประสงค์ของสัญญา การอนุมัติดังกล่าวทำให้บริษัทไทยคมได้สัมปทานดาวเทียมระหว่างประเทศโดยไม่ต้องมีการประมูล ทำให้รัฐเสียประโยชน์ตอบแทนจากการประมูลดังกล่าว องค์กรและผู้พิพากษาจึงมีมติด้วยคะแนนเสียงข้างมากว่าเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทชินคอร์ป และบริษัทไทยคม

กรณีการอนุมัติให้แก้ไขสัญญาสัมปทานโดยให้มีการลดสัดส่วนการถือหุ้นของบริษัทชินคอร์ปที่ต้องถือในบริษัทไทยคมจากที่ต้องมีสัดส่วนการถือครองหุ้นไม่น้อยกว่าอัตราร้อยละ 51 เป็นไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 นั้น ศาลเห็นว่าการกำหนดการถือครองหุ้นในสัดส่วนดังกล่าวเป็นนัยสำคัญที่ทำให้คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้บริษัทชินคอร์ปได้สัมปทาน การที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ ฯ อนุมัติให้แก้ไขสัญญาโดยมิได้นำเข้าคณะรัฐมนตรีเป็นการอนุมัติโดยมิชอบและเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ป เนื่องจากในกรณีที่บริษัทไทยคมทำการเพิ่มทุนเพื่อดำเนินโครงการใด ๆ โดยเฉพาะโครงการดาวเทียมไอพีสตาร์ บริษัทชินคอร์ปไม่ต้องระดมทุนหรือกั๊ยเงินมาซื้อหุ้นเพื่อรักษาสัดส่วนร้อยละ 51 ของตนเอง แต่กลับกระจายความเสี่ยงไปให้นักลงทุนรายย่อยในตลาดหลักทรัพย์ได้ การลดสัดส่วนการถือครองหุ้นดังกล่าวทำให้บริษัทชินคอร์ป ได้รับเงินทุนคืนจากการโอนขายหุ้นออกไป ทั้งยังกระทบต่อความเชื่อมั่น และความมั่นคงในการกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคมของรัฐ องค์กรและผู้พิพากษาจึงมีมติด้วยเสียงข้างมากว่า การอนุมัติให้ลดสัดส่วนการถือครองหุ้นดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทชินคอร์ป และบริษัทไทยคม

กรณีการอนุมัติให้ใช้เงินค่าสินไหมทดแทนของดาวเทียมไทยคม 3 ไปเข้าช่องสัญญาณดาวเทียมต่างประเทศเมื่อดาวเทียมไทยคม 3 เกิดความเสียหายนั้น เห็นว่า การจัดการกรณีที่เกิดความเสียหายแก่ดาวเทียมนั้น สัญญาสัมปทานกำหนดให้บริษัทผู้รับสัมปทานริบซ่อมแซมทรัพย์สินที่เสียหายหรือจัดหาทรัพย์สินทดแทนทรัพย์สินที่สูญหายโดยทันทีเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และกระทรวงผู้ให้สัมปทานก็จะมอบค่าสินไหมทดแทนที่ได้รับจากบริษัทประกันภัยให้ ถ้าค่าซ่อมแซมหรือราคาทรัพย์สินที่จัดหา มีราคาสูงกว่าเงินค่าสินไหมทดแทน บริษัท

ผู้รับสัมปทานตกลงรับผิดชอบจำนวนเงินที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด แต่ในกรณีที่เกิดขึ้นนี้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศได้อนุมัติให้บริษัทผู้รับสัมปทานนำวงเงินบางส่วนที่ได้รับจากค่าสินไหมทดแทนดาวเทียมไทยคม 3 ไปเข้าดาวเทียมของต่างประเทศเพื่อใช้ทดแทนช่องสัญญาณเดิมและใช้สำรองจึงขัดต่อสัญญาสัมปทาน เนื่องจากบริษัทไทยคมทำผิดสัญญาไม่มีดาวเทียมสำรองไทยคม 3 มาโดยตลอด บริษัทจะต้องเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินการให้มีดาวเทียมใช้ได้อย่างเพียงพอและต่อเนื่อง ไม่มีสิทธินำเงินไปใช้เข้าช่องสัญญาณ แต่ต้องนำเงินค่าสินไหมทดแทนทั้งหมดที่ได้รับจากบริษัทประกันภัยไปสร้างดาวเทียมดวงใหม่ทดแทน การที่กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศอนุมัติให้นำเงินบางส่วนที่ได้รับจากค่าสินไหมทดแทนดาวเทียมไทยคม 3 ไปเข้าดาวเทียมของต่างประเทศเพื่อใช้ทดแทนและสำรองจึงเป็นการอนุมัติที่ไม่ชอบ องค์คณะผู้พิพากษาจึงมีมติด้วยเสียงข้างมากกว่า เป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทชินคอร์ป และบริษัทไทยคม

ปัญหาที่ต้องวินิจฉัยกรณีสุดท้ายในเรื่องการอนุมัติให้รัฐบาลสหภาพพม่ากู้เงินจากธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยเป็นไปโดยชอบ และเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ป และบริษัทไทยคมหรือไม่ เห็นว่า การที่เอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทยได้ส่งหนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่าถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยเพื่อขอให้ประเทศไทยพิจารณาให้สินเชื่อจำนวน 3,000 ล้านบาท เพื่อการก่อสร้างโครงสร้างขั้นพื้นฐาน แต่ระหว่างการพิจารณาเรื่องดังกล่าวกระทรวงการวางแผนและพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติสหภาพพม่าได้มีหนังสือแจ้งว่ากระทรวงสื่อสารและไปรษณีย์แห่งสหภาพพม่ามีโครงการจะพัฒนาการให้บริการระบบโทรคมนาคมในเขตชนบทและพื้นที่ห่างไกล จึงขอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยในลักษณะเงินกู้แบบผ่อนปรน (Soft loan) มูลค่า 23,000,000 ดอลลาร์สหรัฐ และแบบให้เปล่า (Grant aid) มูลค่า 1,050,000 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยให้เงินกู้ในการซื้อเครื่องจักรและพัฒนาประเทศแก่รัฐบาลสหภาพพม่าในวงเงิน 4,000 ล้านบาท และได้มีการทำสัญญาเงินกู้ระหว่างธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย กับธนาคารการค้าต่างประเทศแห่งสหภาพพม่า เห็นได้ว่า การที่รัฐบาลพม่าร้องขอวงเงินสินเชื่อจากรัฐบาลไทยในครั้งแรกก็ด้วยความประสงค์ที่จะใช้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาด้านการคมนาคม และเมื่อต่อมารัฐบาลสหภาพพม่าร้องขอวงเงินสินเชื่อเพื่อพัฒนาระบบโทรคมนาคม ได้มีการรายงานข้อเสียว่าอาจมีข้อครหาว่าผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ และในการพบปะหารือแบบทวิภาคี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้แจ้งเรื่องดังกล่าวให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่าทราบ เมื่อมีการนำเรื่องเสนอต่อผู้ถูกกล่าวหาแล้ว กลับมีคำสั่งด้วยวาจาจากอนุมัติวงเงินสินเชื่อเพิ่มเป็น 4,000 ล้านบาท และข้อเท็จจริงยังปรากฏอีกว่าเป็นการดำเนินการที่บริษัทไทยคมมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง เนื่องจากบริษัทไทยคมประกอบกิจการด้านโทรคมนาคมในสหภาพพม่ามาก่อน และได้รับการคัดเลือกให้ดำเนินการในโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับโทรคมนาคมหลายโครงการ แม้บริษัทไทยคมจะอ้างว่าได้ขายสินค้าให้รัฐบาลสหภาพพม่าตามสัญญาที่มีกันมาแต่เดิม ไม่ว่ารัฐบาลพม่าจะได้รับสินเชื่อหรือไม่ รัฐบาลพม่าก็ต้องซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์ดังกล่าวอยู่แล้วนั้น ศาลเห็นว่าในการประชุมระดับผู้นำเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2546 ผู้ถูกกล่าวหาได้อนุมัติให้ผู้คัดค้านที่ 2 บุตรชายร่วมเดินทางไปด้วย ระหว่างการประชุมมีเจ้าหน้าที่ของบริษัทไทยคมและบริษัทเอไอเอส เข้าทำการสาธิตโทรศัพท์เคลื่อนที่ด้วย ทำให้

ต่อมาสหภาพพม่าเสนอโครงการพัฒนาระบบโทรคมนาคมในเขตชนบทและพื้นที่ห่างไกล และขอรับความช่วยเหลือกับขอเพิ่มวงเงินกู้สินเชื่อจาก 3,000 ล้านบาท เป็น 5,000 ล้านบาท และผู้ถูกกล่าวหาสั่งอนุมัติให้กู้เงิน 4,000 ล้านบาท โดยลดอัตราดอกเบี้ยจากร้อยละ 5.75 เป็นร้อยละ 3 ต่อปี ปลอดการชำระหนี้การจ่ายเงินต้น 2 ปี ต่อมารัฐบาลพม่าขอปลอดการชำระหนี้การจ่ายเงินต้นเป็นเวลา 5 ปี ซึ่งก็ได้รับการอนุมัติ เห็นได้ว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นการให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าทุน ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์ของธนาคารเพื่อการส่งออกและการนำเข้าแห่งประเทศไทย จึงต้องมีการชดเชยความเสียหาย ผู้ถูกกล่าวหาจึงได้สั่งการให้นำเรื่องเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติให้เงินกู้ในวงเงินดังกล่าว หากได้รับความเสียหายให้กระทรวงการคลังจัดสรรงบประมาณชดเชยแก่ธนาคาร ซึ่งเป็นการอนุมัติวงเงินกู้เพิ่มเติมหลังจากเสร็จสิ้นการประชุมระดับผู้นำที่มีบริษัทไทยคม และบริษัทเอไอเอสไปสาริตระบบโทรศัพท์ดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นได้ว่า การขอร้องเงินสินเชื่อเพิ่มเติมมีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อสินค้าและบริการจากบริษัทไทยคมนั่นเอง และแม้จะมีการกล่าวอ้างว่าการจะอนุมัติวงเงินสินเชื่อหรือไม่ อยู่ที่การพิจารณาของธนาคารเพื่อการส่งออก ฯ แต่ธนาคารก็ตกอยู่ภายใต้กำกับของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งต้องปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล และที่กล่าวอ้างว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นผลให้บริษัท ปตท.สผ. จำกัด (มหาชน) ได้รับสัมปทานก็เป็นการนำเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกันมาอ้าง องค์คณะผู้พิพากษาจึงมีมติด้วยเสียงข้างมากกว่า การดำเนินการในกรณีนี้เป็น การเอื้อประโยชน์แก่บริษัทไทยคม และบริษัทชินคอร์ป

เมื่อช่วงเวลาที่มีการดำเนินการทั้ง 5 กรณีตามคำร้องนั้น ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้มีอำนาจบริหารราชการแผ่นดินร่วมกับรัฐมนตรีอื่นตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย มีอำนาจในการกำกับดูแล แต่งตั้ง และการให้คุณให้โทษแก่ข้าราชการฝ่ายบริหารทุกตำแหน่ง และเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าการดำเนินการใน 5 กรณีที่ถูกกล่าวหานี้ เป็นผลมาจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่นายกรัฐมนตรีของผู้ถูกกล่าวหา องค์คณะผู้พิพากษาจึงมีมติด้วยเสียงข้างมากกว่า ผู้ถูกกล่าวหาใช้อำนาจรัฐเพื่อเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปตามคำร้อง และเมื่อผลของการดำเนินการทั้งหมดเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ป บริษัทเอไอเอส และบริษัทไทยคมซึ่งเป็นบริษัทในเครือ ย่อมทำให้บริษัทชินคอร์ปได้รับประโยชน์ในรูปผลกำไรจากการประกอบการ และเงินปันผลตามจำนวนหุ้นที่ถืออยู่ในบริษัททั้งสอง ดังนั้น เงินปันผลค่าหุ้นและเงินที่ขายหุ้นให้แก่กลุ่มเหมาเส็กที่รับไว้ในนามผู้คัดค้านที่ 2 ถึงที่ 5 จึงเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่สมควรสืบเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่หรือการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหาในฐานะนายกรัฐมนตรี ซึ่งศาลมีอำนาจสั่งให้ตกเป็นของแผ่นดินได้ตามประกาศ คปค. ฉบับที่ 30 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

ส่วนเงินดังกล่าวจะตกเป็นของแผ่นดินเพียงใด เมื่อพิจารณาพฤติการณ์แห่งคดีที่มีลักษณะเป็นการปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทชินคอร์ป และบริษัทในเครือ ประกอบกับเหตุแห่งการขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 แล้วเห็นว่าเป็นกรณีที่เรียกว่า ร่ำรวยผิดปกติ ซึ่งหมายความว่า การมีทรัพย์สินมากผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ หรือมีหนี้สินลดลงมากผิดปกติ หรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่สมควรสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ ทรัพย์สินที่จะถูกยึดจึงต้องเป็น

ทรัพย์สินนอกเหนือจากที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอยู่แล้ว อันอยู่ในความหมายธรรมดาของการ ร่ำรวยผิดปกตินั่นเอง ดังนั้น เงินปันผลค่าหุ้นที่ได้จากบริษัทชินคอร์ป และที่ได้จากเงินปันผลที่ถืออยู่ในบริษัทเอไอเอส และบริษัทไทยคมบางส่วน ถือเป็นทรัพย์สินที่ได้มานอกเหนือจากที่มีอยู่ จึงต้องตกเป็นของแผ่นดินทั้งจำนวน ส่วนเงินที่ได้จากการขายหุ้นเป็นเงินที่มีมูลค่าเดิมของหุ้นรวมอยู่ด้วย ทรัพย์สินที่ถือว่าได้มานอกเหนือจากที่มีอยู่แล้วคือราคาหุ้นที่เพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นหรือคงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่เข้าเป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐที่ตนปฏิบัติหน้าที่ หรือในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัญญาสัมปทานจากรัฐ ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 100 ประกอบพฤติการณ์ที่ผู้ถูกกล่าวหา และผู้คัดค้านที่ 1 หาทางหลีกเลี่ยงข้อห้ามตามกฎหมายด้วยการให้ผู้คัดค้านถือหุ้นไว้แทน รวมทั้งผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่กระทำการต่าง ๆ อันเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทชินคอร์ป และบริษัทในเครื่องดังกล่าวมาแล้ว ย่อมไม่สมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 จะได้รับประโยชน์ที่มีผลมาจากการที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมาย ผู้คัดค้านที่ 1 จึงไม่อาจอ้างว่าเงินดังกล่าวเป็นสินสมรสหรือเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันเพื่อได้รับความคุ้มครองสิทธิในส่วนของตนได้ ดังนั้น จึงถือว่าประโยชน์จากราคาหุ้นที่เพิ่มขึ้นนับแต่วันก่อนที่ผู้ถูกกล่าวหาจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวาระแรก คือวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2544 เป็นต้นไป เป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่สมควรสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ เมื่อพิจารณาการซื้อขายหลักทรัพย์ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2544 อันเป็นวันที่หุ้นบริษัทชินคอร์ปมีราคาซื้อขายเฉลี่ยหุ้นละ 21.309 บาท เมื่อคำนวณจากหุ้นจำนวน 1,419,490,150 หุ้น ที่ผู้ถูกกล่าวหา และผู้คัดค้านที่ 1 เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์แล้ว คิดเป็นเงินทั้งสิ้น 30,247,915,606.35 บาท อันถือเป็นทรัพย์สินที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 มีอยู่แต่เดิม และไม่อาจตกเป็นของแผ่นดินตามคำร้องของผู้ร้องได้ องค์คณะผู้พิพากษาจึงมีมติด้วยเสียงข้างมากกว่าทรัพย์สินที่ต้องตกเป็นของแผ่นดิน คงมีเฉพาะเงินปันผลค่าหุ้นจำนวน 6,898,722,129 บาท และเงินที่ได้จากการขายหุ้นหลังหักราคาหุ้นที่มีอยู่เดิมแล้วจำนวน 39,474,965,325.70 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 46,373,687,454.70 บาท พร้อมดอกผลของเงินจำนวนดังกล่าว

ตารางที่ 1 ตารางสรุปประเด็นในคดีและคำตัดสินตามคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

ประเด็นพิจารณา	คำตัดสินของศาล
- ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้หรือไม่	มีมติเอกฉันท์ - ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้ได้

<ul style="list-style-type: none"> - คตส. มีอำนาจในการดำเนินการไต่สวนหรือไม่ นายแก้วสรร อดีโทธิ นายกล้าณรงค์ จันทิก และนายบรรเจิด สิงคะเนติ เป็นประปักษ์ ต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ - การแต่งตั้ง ปปช. เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และมีอำนาจดำเนินการต่อจากคตส. หรือไม่ - คำร้องเคลือบคลุมหรือไม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - ศาลวินิจฉัยว่า คตส. มีอำนาจถูกต้องตามกฎหมายตามประกาศ คปค. ฉบับที่ 30 ในส่วนของผู้ถูกร้องทั้งสามนั้นศาลวินิจฉัยว่าไม่เป็นประปักษ์ต่อผู้ถูกกล่าวหา - การแต่งตั้ง ปปช. เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายตามประกาศ คปค. และเมื่อประกาศ คปค. ฉบับที่ 30 กำหนดให้ คตส. ทำงานให้เสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ หากไม่เสร็จให้ส่งสำนวนให้ ป.ป.ช. ดำเนินการต่อ การดำเนินการดังกล่าวจึงเป็นไปตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้โดยชอบด้วยกฎหมาย - คำร้องแสดงโดยชัดแจ้งซึ่งพฤติการณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้าน และรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินครบถ้วนแล้ว คำร้องจึงไม่เคลือบคลุม
<ul style="list-style-type: none"> - กรณีการปกปิดการถือหุ้นระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ปี 2544 - 2548 โดยผู้ถูกกล่าวหาและคู่สมรสใช้ชื่อผู้คัดค้านเป็นผู้ถือหุ้นแทน เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) , พ.ร.บ.การจัดการหุ้นส่วนและหุ้นของรัฐมนตรี พ.ศ. 2543 และ พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หรือไม่ 	<p>มีมติเอกฉันท์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ศาลวินิจฉัยว่าผู้ถูกกล่าวหาและภริยายังเป็นเจ้าของหุ้นบริษัทชินคอร์ป ที่แท้จริงในช่วงระหว่างการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทั้ง 2 สมัย โดยให้ผู้คัดค้านที่ 2 ถึงที่ 5 และบริษัทแอมเพิลริชถือหุ้นแทน
<ul style="list-style-type: none"> - กรณีแปลงค่าสัมปทานเป็นค่าภาษีสรรพสามิต โดยมีการตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.พิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 และ พ.ศ.2546 โดยให้นำค่าสัมปทานมาหักกับภาษีสรรพสามิต เป็นการเอื้อ 	<p>มีมติด้วยเสียงข้างมาก</p> <ul style="list-style-type: none"> - ศาลวินิจฉัยว่าการออกพระราชกำหนด แปลงค่าสัมปทานโทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นค่าภาษีสรรพสามิต เป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับบริษัทชินคอร์ป และมีผลเป็นการกีดกันผู้ประกอบการ

<p>ประโยชน์ให้กับกิจการของผู้ถูกกล่าวหา และ กีดกันผู้ประกอบการรายใหม่หรือไม่</p>	<p>รายใหม่</p>
<p>- กรณีการแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ดำเนิน กิจการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ปรับลดอัตราส่วนแบ่ง รายได้จากการให้บริการมือถือแบบพรีเพด ให้กับบริษัทเอไอเอส ส่งผลให้ต้องจ่ายส่วนแบ่ง รายได้ให้ ทศท. ในอัตรา 20% คงที่ตลอดอายุ สัญญาสัมปทานจากเดิมที่ต้องจ่ายแบบก้าวหน้า ในอัตรา 25% - 30% เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อ บริษัทชินคอร์ป และบริษัทเอไอเอสหรือไม่</p>	<p>มีมติด้วยเสียงข้างมาก</p> <p>- ศาลวินิจฉัยว่าผู้ถูกกล่าวหามีส่วนเกี่ยวข้อง ใน การแก้ไขสัญญาดังกล่าว และผู้ถูกกล่าวหาเป็น เจ้าของที่แท้จริงในหุ้นของบริษัทชินคอร์ป จึง เป็นการเอื้อประโยชน์ให้บริษัทชินคอร์ป และ บริษัทเอไอเอส</p>
<p>- กรณีการแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ใช้เครือข่าย ร่วม (Roaming) และให้หักค่าใช้จ่ายจากรายรับ และกรณีการปรับลดอัตราค่าใช้จ่าย เครือข่ายรวมเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัท ชินคอร์ป และบริษัทเอไอเอส การแก้ไขเพิ่มเติม สัญญาดังกล่าวทำให้ไม่ต้องจ่ายเงินให้ ทศท. เป็นผลประโยชน์ที่เกิดกับบริษัทผู้ถูกกล่าวหา ถือหุ้นในระหว่างดำรงตำแหน่ง เป็นเหตุให้หุ้นมี มูลค่าสูงขึ้น จนกระทั่งขายหุ้นให้กับกลุ่ม เทมาเส็กของประเทศสิงคโปร์หรือไม่</p>	<p>มีมติด้วยเสียงข้างมาก</p> <p>- ศาลวินิจฉัยว่าการแก้ไขสัญญาดังกล่าวเป็น การเอื้อประโยชน์ให้กับบริษัทชินคอร์ป และ บริษัทเอไอเอส การที่บริษัทเอไอเอส นำค่าใช้จ่าย เครือข่ายรวมมาหักออกจากส่วนแบ่งรายได้ ย่อม เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ ทศท. แต่เนื่องจากผลประโยชน์ในการลดอัตรา ค่าใช้จ่ายเครือข่ายรวมตกอยู่กับกลุ่มเทมาเส็ก เนื่องจากมีการขายหุ้นให้แก่กลุ่มเทมาเส็กเมื่อ วันที่ 23 มกราคม 2549 ผลประโยชน์ดังกล่าว จึงไม่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหา</p>
<p>- กรณีละเว้น อนุมัติ ส่งเสริม สนับสนุนธุรกิจ ดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศโดยมิชอบ หลายกรณี ได้แก่ การอนุมัติโครงการดาวเทียม ไอพีสตาร์ , การอนุมัติแก้ไขสัญญาสัมปทานลด สัดส่วนการถือหุ้นของบริษัทชินคอร์ปในบริษัท ไทยคม และการอนุมัติให้ใช้เงินค่าสินไหม ทดแทนของดาวเทียมไทยคม 3 ไปเข้า</p>	<p>มีมติด้วยเสียงข้างมาก</p> <p>- ศาลวินิจฉัยว่า ดาวเทียมไอพีสตาร์ ไม่ได้เป็น ดาวเทียมสำรองของดาวเทียมไทยคม 3 ซึ่งเป็น ดาวเทียมที่ใช้สื่อสารในประเทศ ทำให้ประเทศ เสียหายจากการที่ไม่มีดาวเทียมไทยคม 4 เป็น ดาวเทียมสำรอง เป็นการอนุมัติให้บริษัทผู้ถูก กล่าวหาได้รับสัมปทานไปโดยไม่มีการประมูล ทำให้รัฐเสียหาย การอนุมัติแก้ไขสัญญาสัมปทาน</p>

<p>ช่องสัญญาณต่างประเทศ เป็นการเอื้อประโยชน์กับบริษัทชินคอร์ป และบริษัทไทยคมหรือไม่</p>	<p>ลดสัดส่วนการถือหุ้นของบริษัทชินคอร์ป ในบริษัทไทยคม โดยไม่ได้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เป็นการอนุมัติโดยไม่ชอบ และประการสุดท้าย การอนุมัติให้ใช้เงินค่าสินไหมทดแทนของดาวเทียมไทยคม 3 ไปเช่าช่องสัญญาณต่างประเทศเป็นการเอื้อประโยชน์ให้บริษัทชินคอร์ป และบริษัทไทยคม</p>
<p>- กรณีอนุมัติให้รัฐบาลสหภาพพม่ากู้เงินจากธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย เพื่อนำไปซื้อสินค้าและบริการของบริษัทไทยคม โดยผู้ถูกกล่าวหาอนุมัติให้เพิ่มวงเงินกู้จาก 3,000 ล้านบาทเป็น 4,000 ล้านบาท สำหรับโครงการพัฒนาระบบโทรคมนาคมของสหภาพพม่า โดยให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าต้นทุนรวมทั้งให้ขยายเวลาปลอดการชำระหนี้ การจ่ายเงินต้นจาก 2 ปี เป็น 5 ปี เป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทไทยคม</p>	<p>มีมติด้วยเสียงข้างมาก</p> <p>- ศาลวินิจฉัยว่าการอนุมัติวงเงินกู้เพิ่มเติมให้แก่รัฐบาลพม่าดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไม่สมควร และเป็นการเอื้อประโยชน์ให้บริษัทชินคอร์ป และบริษัทไทยคม</p>
<p>- ข้อกล่าวหาทั้ง 5 กรณี เป็นการใช้อำนาจรัฐเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 หรือไม่</p>	<p>มีมติด้วยเสียงข้างมาก</p> <p>- ศาลวินิจฉัยว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทชินคอร์ป และบริษัทในเครือ</p>

6.1.2 สรุปคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์)¹⁰

คดีสืบเนื่องจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาในคดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 ให้เงินที่ได้จากการขายหุ้นและเงินปันผลหุ้นของบริษัทชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) จำนวน 46,373,687,454,70 บาท พร้อมดอกผลเฉพาะดอกเบี้ยที่

¹⁰ โปรดดูภาคผนวก ข.

ได้รับจากบัญชีเงินฝาก นับตั้งแต่วันฝากเงินจนถึงวันที่ธนาคารส่งเงินจำนวนดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ถึงที่ 5 ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ขอให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีคำสั่งรับอุทธรณ์ไว้พิจารณา และมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ยกคำร้องของอัยการสูงสุดผู้ร้องในคดีนี้ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาสำนวนขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์แล้ว มีคำสั่งโดยสรุป ดังนี้

ผู้ถูกกล่าวหายื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ไม่ได้ถือครองหุ้นในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และได้กระทำการทุจริตผิดกฎหมายหรือกระทำการใดอันเป็นการเอื้อประโยชน์แก่ตนและพวกพ้องตามที่ถูกกล่าวหา หุ้นบริษัทชินคอร์ปมีราคาขึ้นไปตามกลไกของตลาดและภาวะเศรษฐกิจ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ที่ยอมรับอำนาจของคณะปฏิวัติขัดต่อหลักกฎหมายสากล ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีพยานบุคคลและพยานเอกสารที่เป็นพยานหลักฐานใหม่ และพยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีแล้ว แต่ศาลไม่ได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ การที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551 กำหนดว่า พยานหลักฐานใหม่หมายถึงพยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดี เป็นการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาจึงขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาดังกล่าวจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ตรวจสอบสำนวนประชุมปรึกษาประกอบกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 278 วรรคสาม และวรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ.2551 ข้อ 3 ถึงข้อ 6¹¹ แล้วเห็นว่า

1. พยานบุคคลที่อ้างขึ้นใหม่

1.1 พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ผู้ถูกกล่าวหา เห็นว่า ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเป็นมาของการถือครองหุ้นของผู้ถูกกล่าวหาในบริษัทชินคอร์ป เหตุผลในการโอนหุ้น ความเกี่ยวพันของผู้ถูกกล่าวหาในฐานะนายกรัฐมนตรีกับมาตรการทั้ง 5 กรณี นั้น ผู้ถูกกล่าวหาได้ยื่นคำคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรชี้แจงแสดงเหตุผลโต้แย้งไว้โดยละเอียดชัดเจนแล้ว รวมทั้งอ้างพยานบุคคลและเอกสารที่เกี่ยวข้องมีความหนาถึง 550 หน้า ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาแล้ว แม้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ จะไม่อนุญาตให้ไต่สวนผู้ถูกกล่าวหาโดยระบบการประชุมทางจอภาพแต่มีได้ตัดสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะเข้าเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาที่มีได้มาเบิกความ กรณีจึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

1.2 รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ หัวหน้าภาควิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในประเด็นว่าคำวินิจฉัยของศาลไม่ถูกต้องตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันเป็นสากล ประเด็นราคาหุ้นที่เพิ่มขึ้นเกิดจากปัจจัยใดได้บ้าง โดยไม่มีการแยกแยะว่าราคาหุ้นที่เพิ่มขึ้นเกิดจากการกระทำที่เป็นการเอื้อประโยชน์ในแต่ละกรณีเกิดขึ้น

¹¹ โปรดดูภาคผนวก ก.

เมื่อใดเป็นการไม่ถูกต้อง เห็นว่า รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ มิได้เป็นผู้เกี่ยวข้องรู้เห็นเป็นพยานในประเด็นแห่งคดี ทั้งนี้ได้เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้ง จึงถือได้เพียงว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นในเชิงวิชาการของนักวิชาการทั่วไปภายหลังจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ มีคำพิพากษาแล้ว จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

1.3 นางสาวเอเลียนน่า ตัน ไอ ซิง กรรมการผู้จัดการบริษัทเทมาเส็ก โฮลดิ้งส์ จำกัด และ 1.4 นางสาวเจีย หยู จู กรรมการบริษัทแอสแพน โฮลดิ้งส์ จำกัด นำเสนอข้อเท็จจริงว่า พยานทั้งสองเป็นผู้เจรจาซื้อขายหุ้นในนามกลุ่มเทมาเส็กโดยผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง เห็นว่า แม้พยานทั้งสองจะเป็นพยานหลักฐานใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีและจะมาเบิกความยืนยันในข้อเท็จจริงดังกล่าว แต่ก็ไม่ใช่พยานหลักฐานสำคัญที่จะทำให้คำวินิจฉัยของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ในประเด็นที่ว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ยังคงไว้ซึ่งหุ้นบริษัทชินคอร์ปในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากศาลได้วินิจฉัยจากพฤติการณ์และพยานหลักฐานแล้วว่าผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ยังคงไว้ซึ่งหุ้นบริษัทชินคอร์ป

1.5 นายอุทัย พิมพ์ใจชน อดีตประธานรัฐสภาและสภาผู้แทนราษฎร 1.6 พลตรี มนูญกฤต รูปขจร อดีตประธานวุฒิสภา 1.7 นายวิชณุ เครืองาม อดีตเลขาธิการคณะรัฐมนตรีและอดีตรองนายกรัฐมนตรี 1.8 นายพงษ์เทพ เทพกาญจนา อดีตสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และ 1.9 นายสุขุมพงศ์ โง่นคำ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี พยานทั้ง 5 ปาก เคยเป็นประธานรัฐสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะที่มีการตราพระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีสรรพสามิตและการออกมติคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้นำค่าภาษีสรรพสามิตหักออกจากส่วนแบ่งรายได้ จะนำเสนอเหตุผลและความจำเป็นในการออกกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว 1.10 รองศาสตราจารย์พูนศักดิ์ วรรณพงษ์ อดีตคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และอดีตสมาชิกวุฒิสภา จะนำเสนอในประเด็นว่า การยอมรับอำนาจคณะปฏิวัติเป็นรัฐอธิปไตยขัดต่อรัฐธรรมนูญ หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ขัดต่อประเพณีการปกครองประเทศ ขัดต่อพันธกรณีและสนธิสัญญาระหว่างประเทศ 1.11 นายเจอรามี แกรนท์ 1.12 นายซีเอล่า ซานมูกัม 1.13 นางซินดี้ เตียว กรรมการบริหารและเจ้าหน้าที่ ธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะนำเสนอข้อเท็จจริงที่พยานรู้เห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีอำนาจในการเบิกถอนเงินหรือส่งจ่ายเงินจากบัญชีธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์ และไม่เคยทำธุรกรรมใด ๆ ของบริษัทแอมเพิลริชตั้งแต่ปี 2542

เห็นว่า พยานบุคคลในข้อ 1. ลำดับที่ 5 ถึงที่ 13 เป็นพยานหลักฐานซึ่งมีอยู่ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้ และผู้ถูกกล่าวหาหรือมีเหตุอันควรรู้อยู่แล้วว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่ จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

2. พยานบุคคลจำนวน 27 ลำดับ¹² ที่ผู้ถูกกล่าวหาได้นำเข้าเบิกความเป็นพยานในชั้นไต่สวนของศาลแล้ว แต่ผู้ถูกกล่าวหาอุทธรณ์ว่า เป็นพยานหลักฐานที่ศาลมิได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัย ซึ่งสามารถรับฟังหักล้างพยานหลักฐานที่ศาลหยิบยกขึ้นวินิจฉัย เป็นการเลือกรับฟังพยานหลักฐาน

¹² โปรดดูภาคผนวก ข. หน้า 221-225

เฉพาะที่ศาลต้องการจะรับฟังมาวินิจฉัย โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ด้วย

เห็นว่า ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ นั้น ออกโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสี่ ระเบียบดังกล่าวจึงเป็นระเบียบที่ชอบด้วยกฎหมาย และในข้อ 3 ระบุว่า “พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้...” ซึ่งมีข้อความชัดเจนจึงไม่อาจแปลความไปได้ว่าหมายความว่ารวมถึงพยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนแล้วแต่ศาลมิได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยตามที่ถูกกล่าวหาอุทธรณ์ และเมื่อข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 มิได้ระบุเรื่องข้อความแห่งคำพิพากษาไว้ จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 141¹³ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 18 วรรคสอง ดังนั้น เมื่อคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ มีรายละเอียดในประเด็นแห่งคดีที่ทั้งปวง และเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยครบถ้วน จึงชอบด้วยกฎหมายแล้ว กฎหมายมิได้บังคับให้ต้องระบุถึงชื่อพยานบุคคลทุกปาก พยานเอกสารทุกฉบับว่า เชื่อถือหรือรับฟังได้หรือไม่ เพียงไร โดยเฉพาะเมื่อคดีนี้มีพยานบุคคล และพยานเอกสารจำนวนมาก จึงเป็นการพุ่มเพอใยเกินความจำเป็นที่จะระบุชื่อพยานบุคคลและเอกสารลงไว้ในคำพิพากษา กรณีมิใช่ศาลเลือกรับฟังพยานหลักฐาน แต่เป็นดุลพินิจในการวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาล และเป็นพยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีนี้แล้ว จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

3. พยานเอกสารที่อ้างขึ้นใหม่

3.1 หนังสือเรื่องคำวินิจฉัยของศาลฎีกากรณีรัฐบาลไทยอนุมัติเงินกู้ให้แก่รัฐบาลสหภาพพม่า ฉบับลงวันที่ 22 มีนาคม 2553 ของการไปรษณีย์และการสื่อสารแห่งสหภาพพม่า เห็นว่า หนังสือของการไปรษณีย์และการสื่อสารแห่งสหภาพพม่าที่มีถึงบริษัทไทยคมว่า การกู้เงินดังกล่าวเป็นการช่วยเหลือระหว่างประเทศและรัฐบาลสหภาพพม่าก็ชำระหนี้ตรงตามกำหนดเวลา คำวินิจฉัยของศาลอาจทำให้สหภาพพม่าเสียชื่อเสียง เป็นหนังสือแสดงความคิดเห็นต่อคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

3.2 หนังสือของบริษัทชินคอร์ป ที่ ชว.303/2534 และ ชว.381/2534 เรื่องขอชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติมข้อเสนอขอรับสัมปทานโครงการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศ เห็นว่า เอกสารทั้งสองฉบับเป็นเอกสารที่ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ก่อนถูกกล่าวหาและมีข้อความทำนองเดียวกับเอกสารหมายเลข ร. 464 และ ร. 462 ยืนยันข้อเสนอเพิ่มเติม เพื่อให้กระทรวงคมนาคมนำเสนอ

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 141 บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทำเป็นหนังสือ และต้องกล่าวหรือแสดง

- (1) ชื่อศาลที่พิพากษาคดีนั้น
- (2) ชื่อคู่ความทุกฝ่ายและผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนถ้าหากมี
- (3) รายการแห่งคดี
- (4) เหตุผลแห่งคำวินิจฉัยทั้งปวง
- (5) คำวินิจฉัยของศาลในประเด็นแห่งคดีตลอดทั้งคำอุทธรณ์แนบ...”

คณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้บริษัทชินคอร์ปได้รับสัมปทาน ซึ่งศาลทียบยกขึ้นวินิจฉัยไว้แล้ว จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

3.3 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 54/2542 3.4 คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ 66/2547 และ 3.5 คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2550 ซึ่งวินิจฉัยว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 เห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 บัญญัติให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ได้เฉพาะกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญเท่านั้น แต่ปัญหาที่ผู้ถูกกล่าวอุทธรณ์ว่าคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ขัดกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญอันเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น เป็นปัญหาข้อกฎหมาย จึงมิใช่กรณีมีพยานหลักฐานใหม่ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้อุทธรณ์ได้

3.6 บทวิเคราะห์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ และคณาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เห็นว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการซึ่งจัดทำขึ้นหลังจากมีคำพิพากษา จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

3.7 ความเห็นในการวินิจฉัยคดีของนายเกียรติ กาญจนรินทร์ องค์กรคณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ในคดีหมายเลขแดงที่ อม.9/2552 เห็นว่า เป็นคำวินิจฉัยส่วนตัวขององค์กรคณะผู้พิพากษาคณะหนึ่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ซึ่งพิพากษาเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2552 มีอยู่ก่อนคำพิพากษาคดีนี้และเป็นปัญหาข้อกฎหมาย จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

3.8 ความเห็นในการวินิจฉัยคดีของหม่อมหลวงฤทธิเทพ เทวกุล องค์กรคณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ในคดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เห็นว่า เป็นคำวินิจฉัยส่วนตัวขององค์กรคณะผู้พิพากษาคณะหนึ่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 20 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การทำคำสั่งที่เป็นวินิจฉัยชี้ขาดหรือการพิพากษาคดี ให้ผู้พิพากษาในองค์กรคณะผู้พิพากษาทุกคนทำความเห็นในการวินิจฉัยเป็นหนังสือพร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ และให้ถ้อยคำเสียงข้างมาก...” ดังนั้น เมื่อการวินิจฉัยชี้ขาดและคำพิพากษาคดีนี้เป็นไปตามมติเสียงข้างมากโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

3.9 แบบคำขอลงทะเบียนรับโอนหลักทรัพย์และใบหุ้นเดิมพร้อมใบรับ (Slip) ซึ่งเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นโดยบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีฐานะเป็นนายทะเบียนหลักทรัพย์ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 เห็นว่า เป็นพยานเอกสารที่ผู้ถูกกล่าวหาทำขึ้นก่อนแล้วว่ามีอยู่ จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

3.10 กฎบัตรสหประชาชาติ 3.11 ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1948 3.12 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1948 และ 3.13 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 เห็นว่า ปัญหาข้อกฎหมายนี้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ได้มีคำวินิจฉัยไว้ในคดีหมายเลขแดงที่ อม.10/2552 เป็นบรรทัดฐานแล้วว่า เมื่อคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขกระทำการยึดอำนาจการปกครองได้เป็นผลสำเร็จ จึงถือว่าเป็น

รัฐอธิปไตยมีอำนาจปกครองประเทศโดยชอบ ทั้งบทบัญญัติต่าง ๆ ที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้าง เป็น บทบัญญัติที่มีอยู่และผู้ถูกกล่าวหาหรือมีเหตุอันควรรู้ถึงความเป็นอยู่ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้ จึง มิใช่พยานหลักฐานใหม่

4. สำหรับเอกสารในอุทธรณ์ข้อ 3.1 ได้แก่ ใบหุ้น ตัวเงิน ฯลฯ ผู้ร้องและผู้ถูก กล่าวหาได้อ้างส่งเป็นพยานปรากฏต่อศาลอยู่ในสำนวนคดีแล้ว แต่ผู้ถูกกล่าวหาอุทธรณ์ว่าเป็น พยานหลักฐานที่ศาลมิได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยเป็นการไม่ชอบและถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่นั้น เห็น ว่า เอกสารดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีนี้แล้ว จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

ผู้คัดค้านที่ 1 ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ไม่ได้ถือครองหุ้นในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะได้โอนขายให้แก่ผู้คัดค้านที่ 2 ถึงที่ 5 โดยชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้ถูกกล่าวหาเป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้กระทำการทุจริตผิดกฎหมาย หรือกระทำการใดอันเป็นการเอื้อประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง มีพยานบุคคลและพยานเอกสารที่เป็น พยานหลักฐานใหม่และพยานซึ่งศาลไม่ได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ ดังนี้

1. พยานบุคคล

1.1 รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ 1.2 รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ ปิวาวัฒน์พานิช 1.3 รองศาสตราจารย์ ดร.ฐาปนันท์ นิพิฏฐกุล 1.4 อาจารย์ธีระ สุธีรวงูร 1.5 อาจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล

เห็นว่า พยานบุคคลดังกล่าวเป็นผู้จัดทำบทวิเคราะห์คำพิพากษา ซึ่งถือเป็นการ แสดงความคิดเห็นในเชิงวิชาการหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว มิใช่พยานหลักฐานใหม่

1.6 นายสหัส สิงหะวิริยะ ซึ่งจะให้ความเห็นเกี่ยวกับการโอนหุ้นบริษัทที่จัด ทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 เห็นว่า เป็นความเห็นในเชิงวิชาการของนักวิชาการและเป็นปัญหาข้อกฎหมาย จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

1.7 องค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 32/2548 เห็นว่า เป็นปัญหาข้อกฎหมาย ทั้งคำวินิจฉัยดังกล่าวผู้ร้องอ้างส่งเป็นพยานต่อศาลแล้ว ซึ่งไม่มีคำ วินิจฉัยส่วนใดของคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ในคดีนี้ขัดหรือแย้งต่อคำวินิจฉัยของศาล รัฐธรรมนูญดังกล่าว จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

1.8 นายจตุพร พรหมพันธุ์ เห็นว่า ผู้คัดค้านที่ 1 มิได้กล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับ พยานปากนี้ว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ในประเด็นใดแห่งคดี จึงไม่ชอบด้วยระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาล ฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ ข้อ 6 (1)

1.9 นายบุญชัย เบญจรงค์กุล เห็นว่า พยานเป็นกรรมการบริษัทโทเทิล แอ็ค เซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน) ผู้ทำสัญญาสัมปทานโทรศัพท์เคลื่อนที่กับบริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีอยู่ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้ และผู้คัดค้านที่ 1 รู้หรือมีเหตุอัน ควรรู้อยู่แล้วว่าพยานดังกล่าวมีอยู่ จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

1.10 นายตินท์ ลวิน กรรมการผู้จัดการการไปรษณีย์และการสื่อสารแห่งสหภาพ พม่า และ 1.11 นายอารักษ์ ชลธานนท์ เห็นว่า เป็นพยานที่จะไต่สวนประกอบหนังสือเรื่องคำวินิจฉัย ของศาลฎีกาการณีสืบหาเงินกู้ให้แก่สหภาพพม่าของการไปรษณีย์ ฯ ตามที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้าง ไว้ในข้อ 3.1 ซึ่งได้ให้เหตุผลไว้แล้ว จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

2. พยานเอกสาร

2.1 บทวิเคราะห์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ และคณาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.2 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 32/2548

2.3 สัญญาแก้ไขเพิ่มเติมระหว่างบริษัทแทคกับ กสท.

2.4 หนังสือเรื่องคำวินิจฉัยของศาลฎีกากรณีรัฐบาลไทยอนุมัติเงินกู้ให้แก่รัฐบาลสหภาพมาของการไปรษณีย์และการสื่อสารแห่งสหภาพมา

เห็นว่า เอกสารทั้ง 4 รายการ ไม่ใช่พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ดังที่ได้วินิจฉัยไว้ตามอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาข้างต้น

ผู้คัดค้านที่ 2 อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านได้โอนขายหุ้นให้แก่ผู้คัดค้านที่ 2 และผู้คัดค้านที่ 2 ซื้อหุ้นจากบริษัท แอมเพิลริช โดยชำระค่าหุ้นและมีชื่อในทะเบียนบริษัทชินคอร์ปในวันปิดสมุดจดทะเบียนผู้ถือหุ้นของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และหุ้นดังกล่าวซึ่งซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ก็มีราคาขึ้นลงเป็นไปตามกลไกของตลาดและภาวะเศรษฐกิจโดยรวมเช่นเดียวกับหุ้นตัวอื่น มีพยานบุคคลและพยานเอกสารเป็นพยานหลักฐานใหม่ ดังนี้

1. พยานบุคคล

1.1 นายเจอเมี่ แกรนท์ 1.2 นายซีเอล่า ซานมูกัม 1.3 นางซินดี เตียว พยานทั้ง 3 เป็นเจ้าหน้าที่ธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์ 1.4 นางสาวเอเลียนน่า ตัน ไอ ซิง กรรมการผู้จัดการบริษัทเทมาเส็ก โฮลดิ้ง จำกัด 1.5 นางสาวเจ็ย หยู จู กรรมการบริษัท ซีต้าโฮลดิ้งส์ จำกัด และบริษัทแอสเพน โฮลดิ้งส์ จำกัด

2. พยานเอกสาร

2.1 ทะเบียนผู้ถือหุ้นบริษัทชินคอร์ปของผู้ถูกกล่าวหา ผู้คัดค้านที่ 1 ถึงที่ 5 ที่จัดทำและรับรองโดยบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเป็นการแสดงการถือครองหุ้นตามที่กฎหมายรับรองไว้

2.2 สมุดบัญชีเงินฝากของผู้คัดค้านที่ 2

2.3 เช็คส่งจ่ายเงินให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1

2.4 การซื้อหุ้นบริษัทแอมเพิลริชและขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปของผู้คัดค้านที่ 2

2.5 กราฟแสดงการขึ้นลงราคาหุ้นบริษัทชินคอร์ป ดัชนีราคาตลาดหลักทรัพย์และการวิเคราะห์ราคาเสนอซื้อ

เห็นว่า ทั้งพยานบุคคลและพยานเอกสารดังกล่าวล้วนเป็นพยานหลักฐานที่ผู้คัดค้านที่ 2 รู้หรือมีเหตุอันควรรู้ถึงความมีอยู่ ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้เช่นเดียวกับที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 อ้าง จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

ผู้คัดค้านที่ 3 ถึงที่ 5 ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาท่านองเดียวกับผู้คัดค้านที่ 2 และเสนอพยานบุคคลและพยานเอกสารในลักษณะเดียวกัน ซึ่งศาลเห็นว่าเป็นพยานหลักฐานที่ผู้คัดค้านรู้หรือมีเหตุอันควรรู้ถึงความมีอยู่ ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องคดีนี้ จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ว่า อุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ถึงที่ 5 ทุกข้อไม่ต้องด้วยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม ประกอบระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 ไม่สมควรที่จะรับอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ถึงที่ 5 ไว้พิจารณา

ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา¹⁴ ประชุมพิจารณาแล้วมีมติเห็นชอบตามบันทึกความเห็นสรุปสำนวนขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ว่า อุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ถึงที่ 5 ทุกข้อไม่ต้องด้วยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม ประกอบระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 ข้อ 3 ถึงข้อ 6

จึงมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ 1 ถึงที่ 5 ไว้พิจารณา

กล่าวโดยสรุป คำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์) ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติไม่รับอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 ไว้พิจารณา โดยให้เหตุผลว่าอุทธรณ์ดังกล่าวทั้งพยานบุคคลและพยานเอกสารไม่เป็นพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญตามหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6

จากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาดังกล่าว สามารถสรุปลักษณะของพยานหลักฐานที่ไม่ใช่พยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จากการวางหลักขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ในคดีดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้

1. พยานหลักฐานที่ระบุไว้ในบัญชีระบุพยานแล้ว แต่มิได้นำมาเบิกความในชั้นพิจารณาคดี
2. ความคิดเห็นในเชิงวิชาการของนักวิชาการทั่วไปภายหลังจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ มีคำพิพากษาแล้ว

¹⁴ ผู้พิพากษาศาลฎีกาทั้งหมดจำนวน 142 คน เข้าประชุม 119 คน ขาดประชุม 23 คน เนื่องจากบางคนป่วย รวมทั้งมีบางคนที่ลาจลล่วงหน้า ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติเสียงข้างมากดังนี้

กรณีของ พ.ต.ท.ทักษิณ ผู้ถูกกล่าวหาที่ 1 เห็นควรไม่รับอุทธรณ์ 103 เสียง เห็นควรให้รับอุทธรณ์ 4 เสียง งดออกเสียง 12 เสียง

กรณีของ คุณหญิงพจมาน ผู้คัดค้านที่ 1 เห็นควรไม่รับอุทธรณ์ 101 เสียง เห็นควรให้รับ 4 เสียง งดออกเสียง 14 เสียง

กรณี นายพานทองแท้ ชินวัตร นางสาวพินทองทา ชินวัตร นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และนายบรรณพจน์ ดามาพงศ์ ผู้คัดค้านที่ 2 ถึงที่ 5 เห็นควรไม่รับอุทธรณ์ 99 คน เห็นควร 2 เสียง งดออกเสียง 18 เสียง

3. พยานหลักฐานใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีมาก่อนแต่ไม่ใช่พยานหลักฐานสำคัญที่จะทำให้คำวินิจฉัยของศาลเปลี่ยนแปลงไป
4. พยานหลักฐานซึ่งมีอยู่ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้ และผู้ถูกกล่าวหาหรือมีเหตุอันควรรู้อยู่แล้วว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่
5. พยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีแล้ว
6. หนังสือแสดงความคิดเห็นต่อคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว (กรณีหนังสือของการไปรษณีย์และการสื่อสารแห่งสหภาพพม่า)
7. พยานเอกสารที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีและศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ หยิบยกขึ้นวินิจฉัยไว้แล้ว
8. พยานเอกสารที่นำมาสนับสนุนข้อต่อสู้ในปัญหาข้อกฎหมาย
9. คำวินิจฉัยส่วนตัวขององค์คณะผู้พิพากษาคนหนึ่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ในคดีก่อน ซึ่งมีอยู่ก่อนคำพิพากษาคดีนี้และเป็นปัญหาข้อกฎหมาย
10. คำวินิจฉัยส่วนตัวขององค์คณะเสียงข้างน้อยในคดีนี้
11. พยานหลักฐานที่ผู้อุทธรณ์มิได้กล่าวรายละเอียดโดยชัดแจ้งว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ในประเด็นใดของคดี และจะทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

6.2 ประเด็นปัญหาจากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

จากการศึกษาคำพิพากษาและคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์) ในหัวข้อที่ผ่านมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าเหตุผลที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาก็เนื่องจากเห็นว่าอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 ไม่เป็นพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญตามหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 จึงมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา ซึ่งเมื่อพิจารณาเหตุผลขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ในคดีดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า เหตุผลที่องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์และที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาเกิดจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ที่กำหนดให้ต้องมี “พยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ” ประกอบกับลักษณะของพยานหลักฐานใหม่ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ สามารถสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ จากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในคดีดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้

6.2.1 ปัญหาเรื่องหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์

หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาต้องมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่ง

อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จึงจะมีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ ภายใน 30 วันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ นั้น เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นหลักเกณฑ์ที่ผสมกันระหว่างเรื่องการอุทธรณ์กับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ซึ่งหลักการของสองเรื่องนี้แตกต่างกัน เนื่องจากตามปกติการอุทธรณ์สามารถอุทธรณ์ได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย หรืออาจให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมาย ภายใน 30 วันนับแต่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยไม่จำเป็นต้องมีพยานหลักฐานใหม่ ส่วนการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วต่อมาพบว่ามีความบกพร่องของพยานหลักฐาน หรือความผิดพลาดในทางข้อเท็จจริง หรือมีพยานหลักฐานใหม่กว่าคำพิพากษาที่ถึงที่สุดไปแล้วนั้นไม่ถูกต้อง จึงเปิดโอกาสให้มีรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ โดยคดีอาจถึงที่สุดไปแล้วเป็นระยะเวลาเท่าใดก็ได้ เพียงแต่ถ้าพบพยานหลักฐานใหม่ ก็จะต้องยื่นภายในกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังกล่าวโดยเนื้อหาจึงไม่ใช่การอุทธรณ์ เนื่องจากไปกำหนดว่าต้องมีพยานหลักฐานใหม่ภายใน 30 วัน เพราะการอุทธรณ์ไม่ต้องพบพยานหลักฐานใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ใช่การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เพราะไปจำกัดว่าต้องทำภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา ไม่ใช่ 30 วันนับแต่วันที่พบพยานหลักฐานใหม่ อีกทั้งยังจำกัดให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงแต่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปที่จะกำหนดให้อุทธรณ์ได้ในปัญหาข้อกฎหมาย และในปัญหาข้อเท็จจริงในบางกรณี การที่หลักเกณฑ์การอุทธรณ์กำหนดไว้ดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาในคดีนี้ที่ศาลมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาโดยให้เหตุผลว่าอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากไม่มีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ เหตุผลหลักก็มาจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ไม่เหมาะสม ทำให้เป็นไปได้ยากที่ผู้ต้องคำพิพากษาจะหาพยานหลักฐานใหม่ได้ภายในกำหนดเวลาเพียง 30 วัน เพื่อใช้สิทธิในการอุทธรณ์ ทำให้พยานหลักฐานที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 เสนอเข้ามาในอุทธรณ์ในคดีนี้หลายลำดับ องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์จึงพิจารณาว่าเป็นพยานหลักฐานซึ่งมีอยู่ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอในคดีนี้ และผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 รู้หรือมีเหตุอันควรรู้อยู่แล้วว่าพยานดังกล่าวมีอยู่ จึงไม่ใช่พยานหลักฐานใหม่ หรือเป็นพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อต่อสู้ในปัญหาข้อกฎหมาย จึงมิใช่กรณีมีพยานหลักฐานใหม่ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้อุทธรณ์ได้

6.2.2 ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการอุทธรณ์

กำหนดระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ให้ผู้ต้องคำพิพากษาจะต้องยื่นอุทธรณ์ภายใน 30 วันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่ไม่ครอบคลุมปัญหาในการบังคับใช้อย่างครบถ้วน เนื่องจากกรณีดังกล่าวเช่นตามคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในคดีนี้หากกรณีมีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยเกิดขึ้นทำให้ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 ซึ่งเป็นผู้ต้องคำพิพากษาไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ทันภายในกำหนดระยะเวลา 30 วันนับแต่วันที่มีคำพิพากษา ผู้ต้องคำพิพากษาจะขอขยาย

ระยะเวลาในการอุทธรณ์เหมือนดังเช่นในการดำเนินคดีทั่วไปได้หรือไม่ ซึ่งตามปกติในการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมไทยที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 กำหนดให้ศาลสามารถขยายหรือย่นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายได้หากมีพฤติการณ์พิเศษหรือมีเหตุสุดวิสัย ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนำไปใช้กับคดีอาญาด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ในปัญหาดังกล่าวนี้หากพิจารณาเฉพาะตัวบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญประกอบกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ แล้ว จะเห็นได้ว่าไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวเอาไว้เลย กรณีจึงต้องตีความโดยเคร่งครัดว่าไม่สามารถขอขยายระยะเวลาในการอุทธรณ์ได้ไม่ว่าจะมีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยหรือไม่ก็ตาม และจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับกับกรณีดังกล่าวที่มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศก็ไม่ได้ อันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกำหนดหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมถึงปัญหาในการบังคับใช้อย่างครบถ้วน และส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาให้ไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควรหากเกิดกรณีปัญหาดังกล่าวขึ้น

6.2.3 ปัญหาของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่”

คำว่า “พยานหลักฐานใหม่” เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการใช้สิทธิอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเพราะหากไม่มีพยานหลักฐานใหม่ย่อมไม่อาจที่จะอุทธรณ์ได้ แต่การที่รัฐธรรมนูญกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ไม่ชัดเจนดังกล่าวมา และโดยเฉพาะความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ที่ยังมีปัญหาว่ามีความหมายครอบคลุมเพียงใด พยานหลักฐานลักษณะใดจึงจะถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือไม่ หรือเป็นพยานหลักฐานที่มีอยู่แล้วแต่ไม่สามารถนำมาสืบในชั้นพิจารณาจะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ได้หรือไม่ หรือหากพยานหลักฐานนั้นมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญของคดีแค่เพียงบางส่วนจะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ได้หรือไม่ ซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ไม่ชัดเจนดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้หลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ว่ากรณีใดถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ ที่ผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาสามารถอุทธรณ์ได้ เนื่องจากคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ มีทั้งคดีที่มีโทษทางอาญา คดีร้ายผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ คดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ หรือจิตใจเย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ซึ่งในแต่ละคดีจะมีข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญที่ใช้ในการพิจารณาคดีแตกต่างกัน อีกทั้งระบบการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ที่ใช้ระบบไต่สวนโดยยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือของผู้ไต่สวนอิสระเป็นหลักในการพิจารณาคดีและศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ประกอบกับสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการให้จำเลยมีสิทธิในการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.¹⁵

¹⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 27 วรรค 2

และสามารถยื่นบัญชีระบุงพยานได้ตลอดเวลาแม้จะล่วงพ้นระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วก็ตาม หากได้รับอนุญาตจากองค์คณะผู้พิพากษา¹⁶ เป็นต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสิทธิที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยนั้นสามารถทราบถึงพยานหลักฐานทั้งหมดของโจทก์หรือผู้ร้องว่ามีอยู่อย่างไร อันสามารถหาพยานหลักฐานมานำสืบหักล้างพยานหลักฐานดังกล่าวได้ และเมื่อพบพยานหลักฐานใหม่ก็สามารถยื่นบัญชีระบุงพยานได้ตลอดเวลาในระหว่างการพิจารณาคดีเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อพิจารณาร่วมกับการพิจารณาคดีระบบไต่สวนของศาลฎีกา ฯ ที่ศาลสามารถค้นหาพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ พยานหลักฐานต่าง ๆ ถือเป็นพยานหลักฐานของศาล การหาพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยากมากในระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ต้องมี “พยานหลักฐานใหม่” จึงจะใช้สิทธิในการอุทธรณ์ได้แตกต่างจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปที่สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและหรือปัญหาข้อกฎหมายได้โดยไม่ต้องมีพยานหลักฐานใหม่แต่อย่างใด

นอกจากปัญหาที่กล่าวมาแล้ว การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ไม่ชัดเจนดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อการให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 ให้จำกัดอยู่แต่เฉพาะพยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ และจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญและผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ พิพากษายกฟ้องหรือยกคำร้องได้ อีกทั้งยังต้องระบุงรายละเอียดโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่ สาเหตุที่ไม่อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณา และเหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่าหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ซึ่งน่าจะเป็นการนำเอาความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ที่บัญญัติว่า “*เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหานั้นได้*” ซึ่งนักวิชาการให้แนวทางของกรณีที่เป็นพยานหลักฐานใหม่ในกรณีดังกล่าวโดยสรุปได้ว่า¹⁷

1. เป็นพยานหลักฐานใหม่ หมายถึง พยานหลักฐานที่ไม่เคยมีอยู่ก่อนในขณะนั้น หรือถ้าพยานหลักฐานนั้นมีอยู่ก่อนแล้วในขณะนั้น แต่เหตุที่มีได้มีการนำมาสอบสวนมิได้เกิดจากความประมาทและบกพร่องของพนักงานสอบสวน

2. เป็นพยานหลักฐานอันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหานั้นได้ ซึ่งหมายถึง พยานหลักฐานที่รับฟังได้และมีน้ำหนักเพียงพอที่จะลงโทษได้ ฉะนั้นถ้าพยานหลักฐานเป็นเพียงพยานบอกเล่าหรือพยานปลายเหตุ เหล่านี้ย่อมไม่ทำให้การสอบสวนใหม่เกิดขึ้นได้ แต่นัก

¹⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 28

¹⁷ สันต สุจริต, การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอ้างเหตุพยานหลักฐานใหม่, หน้า 30.

กฎหมายบางท่าน เช่น ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายไว้ว่า หมายถึง หลักฐานที่จะพิสูจน์ให้เห็นการกระทำผิดและพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา โดยไม่จำเป็นต้องเป็นประจักษ์พยานเท่านั้น

ซึ่งการให้ความหมายในลักษณะดังกล่าวนี้มีการนำไปใช้ในการให้ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 5 (3) ที่บัญญัติว่า “คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด”

จะเห็นได้ว่า ความหมายของคำว่าพยานหลักฐานใหม่ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 มีแนวทางและความหมายคล้ายกับคำว่าพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 และคำว่าพยานหลักฐานใหม่ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ซึ่งน่าจะเกิดจากการนำความหมายของคำว่าพยานหลักฐานใหม่ในกฎหมายทั้งสองมาใช้กับคำว่าพยานหลักฐานใหม่ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งการให้ความหมายในลักษณะเดียวกันดังกล่าวน่าจะไม่ได้ถูกต้อง เนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะเมื่อคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ การใช้และการตีความควรเป็นในลักษณะผ่อนคลายเป็นให้ผู้ต้องคำพิพากษาสามารถใช้สิทธิในการอุทธรณ์ได้ ส่วนความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาถูกกำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นข้อยกเว้นของการกำหนดให้มีการสอบสวนใหม่ในเรื่องเดียวกันนั้นได้อีกแม้จะมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้วก็ตาม การใช้และการตีความคำว่า “พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี” จึงต้องตีความโดยเคร่งครัดในฐานะที่เป็นข้อยกเว้น การนำความหมายดังกล่าวมาใช้กับคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ จึงไม่เหมาะสม ทำให้การหาพยานหลักฐานใหม่ในการใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เป็นเรื่องที่กระทำได้ยากและถูกจำกัด ซึ่งแท้ที่จริงแล้วลักษณะของพยานหลักฐานใหม่หรือข้อเท็จจริงใหม่ตามที่ศาลฎีกาในประเทศฝรั่งเศสวางหลักอธิบายความหมายเอาไว้ ไม่จำเป็นต้องเป็นพยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงพยานหลักฐานดังกล่าวมาก่อน ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายหลังมีคำพิพากษาแล้ว เพียงแต่เป็นข้อเท็จจริงที่มีอยู่แต่ไม่อาจรู้ได้ในขณะที่มีคำพิพากษา หรือแม้ว่าจำเลยจะได้รู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้วในขณะที่มีคำพิพากษา แต่ศาลไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น ก็ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่เช่นกัน แม้ลักษณะของพยานหลักฐานใหม่ดังกล่าวจะเป็นลักษณะของพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นหลักเกณฑ์ในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ในประเทศฝรั่งเศส แต่ก็สามารถนำมาเทียบเคียงได้ เพราะมีลักษณะเป็นการขอให้ศาลทบทวนคำพิพากษาอีกครั้งหนึ่งเช่นกัน และโดยที่เดิมคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ที่บัญญัติในมาตรา 5 (3) ของพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ชั้นพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวของคณะกรรมการร่างกฎหมาย กองที่ 6 คณะกรรมการกฤษฎีกา ในการประชุมเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2519 ก็ใช้คำว่า “ข้อเท็จจริงปรากฏขึ้นใหม่” ในทำนองเดียวกับประเทศฝรั่งเศส ความหมายของคำว่าพยานหลักฐานใหม่ในพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ ฯ

และตามหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ จึงควรจะมีความหมายทำนองเดียวกับประเทศฝรั่งเศสมากกว่า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐธรรมนูญกำหนดให้หลักเกณฑ์ของการมีพยานหลักฐานใหม่ดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ด้วยแล้ว การให้ความหมายในลักษณะเช่นเดียวกับคำว่าพยานหลักฐานใหม่ของประเทศฝรั่งเศสดังกล่าวน่าจะก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้ต้องคำพิพากษาได้มากกว่าการจำกัดลักษณะของพยานหลักฐานใหม่ไว้ว่าจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงพยานหลักฐานดังกล่าวมาก่อนดังเช่นความหมายตาม มาตรา 147 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังจะเห็นได้จากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในคดีนี้ ที่องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์เห็นว่าพยานหลักฐานที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 เสนอเข้ามาในอุทธรณ์หลายลำดับเป็นพยานหลักฐานที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 รู้หรือมีเหตุอันควรรู้อยู่แล้วว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่ จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ¹⁸ เช่นพยานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาลำดับที่ 5 ถึงที่ 9¹⁹ โดยพยานทั้ง 5 ปากดังกล่าวเคยเป็นประธานรัฐสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะที่มีการตราพระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีสรรพสามิตและการออกมติคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้นำค่าภาษีสรรพสามิตที่ก้อออกจากส่วนแบ่งรายได้ จะนำเสนอเหตุผลและความจำเป็นในการออกกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว ซึ่งหากพยานทั้ง 5 ปากดังกล่าวไม่ถูกจำกัดโดยนิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๆ กำหนดไว้ว่าต้องเป็นพยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตนแล้ว ก็อาจจะนำพยานบุคคลดังกล่าวมาสืบในประเด็นที่ว่า การออกกฎหมายดังกล่าวกระทำเพื่อเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ได้ ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งของคดีนี้

การให้ความหมายในลักษณะดังกล่าวแม้เหตุผลส่วนหนึ่งจะมาจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจนของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ต้องมีพยานหลักฐานใหม่จึงจะใช้สิทธิในการอุทธรณ์ได้ก็ตาม แต่การให้ความหมายตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๆ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 ไว้เช่นนี้และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความหมายในข้อ 3 ที่ว่า “พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่าพยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้.....” ยิ่งทำให้ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ยิ่งแคบขึ้นไปอีก เพราะหากเป็นพยานหลักฐานที่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีแต่ไม่ได้นำสืบในชั้นพิจารณา อันเนื่องมาจากการที่ศาลไม่อนุญาตให้นำสืบ

¹⁸ พยานหลักฐานของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 ที่ศาลเห็นว่าเป็นพยานหลักฐานที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 รู้หรือมีเหตุอันควรรู้แล้วว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่ จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ มีดังนี้

ผู้ถูกกล่าวหา ได้แก่ พยานบุคคลลำดับที่ 5 ถึงที่ 13 และพยานเอกสารลำดับที่ 9 ถึงที่ 12

ผู้คัดค้านที่ 1 ได้แก่ พยานบุคคลลำดับที่ 9

ผู้คัดค้านที่ 2 ถึงที่ 5 ได้แก่ พยานบุคคลและพยานเอกสารทั้งหมด

¹⁹ ลำดับที่ 5. นายอุทัย พิมพ์ใจชน อดีตประธานรัฐสภาและสภาผู้แทนราษฎร 6. พลตรีมนูญฤต รูปขจร อดีตประธานวุฒิสภา 7. นายวิษณุ เครืองาม อดีตเลขาธิการคณะรัฐมนตรีและอดีตรองนายกรัฐมนตรี 8. นายพงษ์เทพ เทพกาญจนา อดีตสมาชิกสภาว่ารัฐธรรมนูญ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม 9. นายสุขุมพงศ์ โง่นคำ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่ใช่ความผิดของผู้ต้องคำพิพากษาที่ไม่ได้นำเสนอพยานหลักฐานนั้น ก็จะถูกจำกัดไม่ให้อ้างเพื่อใช้สิทธิในการอุทธรณ์ไปด้วย ซึ่งจากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในคดีนี้ก็เป็นที่ประเด็นหนึ่งที่องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ได้วินิจฉัยเอาไว้ ในส่วนของพยานบุคคลข้อ 2 ลำดับที่ 1 ถึงที่ 27 ของผู้ถูกกล่าวหาที่อ้างว่าเป็นพยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีนี้แล้วแต่ศาลมิได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัย โดยองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์เห็นว่าระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ๗ ข้อ 3 ระบุว่า “พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้...” ซึ่งมีข้อความชัดเจนจึงไม่อาจแปลความไปได้ว่าหมายความรวมถึงพยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนแล้วแต่ศาลมิได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยตามที่ผู้ถูกกล่าวหาอุทธรณ์ กรณีจึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จากข้อเท็จจริงดังกล่าวแม้ว่าองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์จะให้เหตุผลต่อมาว่าศาลได้ใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งหมดแล้ว เพียงแต่มิได้ระบุชื่อพยานหลักฐานนั้น เพราะจะเป็นการพุ่มเพอຍเกินความจำเป็นเนื่องจากมีพยานหลักฐานจำนวนมาก อีกทั้งกฎหมายก็ได้บังคับให้ต้องอ้างอิงพยานหลักฐานทุกอย่างในคำพิพากษา แต่หากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาอันเป็นเหตุให้พยานหลักฐานบางอย่างที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีแล้วแต่มิได้นำมาสืบ อันมิใช่ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา และพยานหลักฐานนั้นเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญ พยานหลักฐานนั้นก็จะถูกจำกัดไม่ให้อ้างเพื่อใช้สิทธิในการอุทธรณ์ไปด้วยโดยผลของนิยามความหมายของคำว่าพยานหลักฐานใหม่ดังกล่าว ซึ่งน่าจะไม่ใช่ขบด้วยความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา ปัญหาที่กล่าวมาเกิดจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจน และการให้นิยามความหมายในลักษณะที่เป็นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเป็นอย่างมาก และไม่เหมาะสมกับการเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ที่ควรมีลักษณะในการให้สิทธิมากกว่าการจำกัดสิทธิ

6.2.4 ปัญหาของการให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

เดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) กำหนดให้คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นที่สุด ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม ได้การกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ต้องคำพิพากษาอาจอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๗ ได้เมื่อผู้ต้องคำพิพากษามีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญให้เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ดังกล่าวว่าเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ดังกล่าวจากคำว่า “...พยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ...” แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาอุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น ส่วนปัญหาข้อกฎหมายไม่สามารถอุทธรณ์ได้ หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ดังกล่าวจึงถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่เหมาะสมกับลักษณะและระบบการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๗ ที่กำหนดไว้ เนื่องจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๗ มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ เป็นศาลที่ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษโดยรัฐธรรมนูญ แตกต่างจากศาลอื่น ๆ ที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ มีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษแตกต่างจากวิธี

พิจารณาคดีทั่วไปที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวน และให้ยึดสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือของผู้ไต่สวนอิสระ²⁰ หรือของคณะกรรมการไต่สวน (กรณีดำเนินคดีกับกรรมการ ป.ป.ช.) เป็นหลักในการพิจารณา โดยศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการให้องค์การดังกล่าวทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงก่อน เพราะในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีการตั้ง “คณะอนุกรรมการไต่สวน” ทำหน้าที่ตรวจสอบความจริง มีขั้นตอนการไต่สวนโดยการเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา และในการแจ้งข้อกล่าวหาจะต้องระบุข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ในการกระทำความผิดอย่างเพียงพอเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อหาได้²¹ อันเป็นการยอมรับหลักฟังความทุกฝ่ายซึ่งเป็นหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญาที่เป็นหลักประกันในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาได้เป็นอย่างดี และเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าคดีมีมูลแล้วจึงส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ต่อไป ข้อเท็จจริงในการพิจารณาคดีจึงควรถือตามสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือของผู้ไต่สวนอิสระ หรือของคณะกรรมการไต่สวนแล้วแต่กรณีเป็นหลัก แล้วให้ผู้ถูกกล่าวหา นำพยานหลักฐานมาสืบหักล้าง โดยศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ มีหน้าที่วินิจฉัยชี้แจงนำพยานหลักฐานว่าพยานหลักฐานที่ผู้ถูกกล่าวหา นำสืบสามารถหักล้างข้อเท็จจริงที่องค์การดังกล่าวไต่สวนมาได้หรือไม่ แล้วจึงมีคำพิพากษาไปตามข้อเท็จจริงที่ได้ความนั้น คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ จึงควรให้ผู้ต้องคำพิพากษามีสิทธิอุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น เพราะหากให้มีการอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้อีก ก็เท่ากับทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ กลายเป็นศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างใดแล้ว จึงให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงต่อไปได้อีก ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะและระบบการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามที่กำหนดไว้

นอกจากปัญหาความไม่เหมาะสมดังกล่าวแล้ว ปัญหาของการให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงยังส่งผลกระทบในทางปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในคดีนี้ที่องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์วินิจฉัยไว้ในหลายประเด็นว่าเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย²² จึงมิใช่กรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ เช่น พยานเอกสารที่อ้างขึ้นใหม่ของผู้ถูกกล่าวหา ข้อ 3 ลำดับที่ 3 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 54/2542 ลำดับที่ 4 คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ 66/2547 และลำดับที่ 5 คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2550 โดยองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์วินิจฉัยว่า ปัญหาที่ผู้ถูกกล่าวหาอุทธรณ์ว่าคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ขัดกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญอันเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น เป็นปัญหาข้อกฎหมาย จึงมิใช่กรณีมีพยานหลักฐานใหม่ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้อุทธรณ์ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่มีลักษณะแตกต่าง

²⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 275 วรรคสี่ และมาตรา 276

²¹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2543 ข้อ 25

²² พยานหลักฐานของผู้ถูกกล่าวหาที่ศาลเห็นว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมาย จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ ได้แก่ พยานเอกสารที่อ้างขึ้นใหม่ข้อ 3 ลำดับที่ 3 ถึงลำดับที่ 5 และลำดับที่ 7

กับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปตามความหมายในทางวิชาการ เพราะการอุทธรณ์ในความหมายในทางวิชาการ คือ การขอให้ศาลที่สูงกว่าตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ฉะนั้น ศาลอุทธรณ์จึงเป็นศาลพิจารณา (trial court) ชั้นที่สอง²³ หากมิได้เป็นศาลพิจารณาแล้วจึงควรมีอำนาจพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น เมื่อการพิจารณาอุทธรณ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาอุทธรณ์ไว้ในขั้นตอนการพิจารณาว่าเป็นอุทธรณ์ที่ขอที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ตามข้อ 9 โดยองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์กรณีดังกล่าวมิได้เป็นศาลพิจารณา (trial court) ชั้นที่สอง เพียงแต่กำหนดไว้เป็นดุลยพินิจขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ว่าเห็นสมควรไต่สวนเพิ่มเติมหรือไม่ ถ้าเห็นว่าเป็นไม่จำเป็นก็ไม่ต้องไต่สวนเพิ่มเติม แสดงให้เห็นว่าองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวมิได้เป็นศาลพิจารณา ดังนั้น ตามหลักวิชาการแล้วเมื่อองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวมิได้เป็นศาลพิจารณาจึงไม่สมควรที่จะให้พิจารณาอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ควรให้พิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ซึ่งไม่ต้องมีการวินิจฉัยชี้ว่าหนักพยานหลักฐานเหมือนอย่างปัญหาข้อเท็จจริง เพราะการที่ได้มีการเปิดการพิจารณาอย่างแท้จริงย่อมไม่สามารถวินิจฉัยชี้ว่าหนักพยานหลักฐานได้ว่าพยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาเสนอมาจะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญตามหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์หรือไม่ และแม้จะเป็นเพียงขั้นตอนของการพิจารณาว่าเป็นอุทธรณ์ที่ขอที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ แต่ก็ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่มีผลถึงอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาว่าจะมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นได้หรือไม่ อันเป็นการตัดขั้นตอนของการที่จะมีการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงนั้นอย่างแท้จริงในขั้นตอนที่มีการรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาแล้วตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 11 ที่ให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวทำหน้าที่เป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย

การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ดังกล่าวนอกจากจะแตกต่างจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามความหมายในทางวิชาการแล้ว การตัดสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายออกไปทั้ง ๆ ที่การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของการอุทธรณ์ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมไทยให้การรับรองสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อกฎหมายตลอดมา และหากปัญหาข้อกฎหมายนั้นเป็นปัญหาที่สำคัญ ดังเช่นประเด็นข้อโต้แย้งของผู้ถูกกล่าวหาในคำพิพากษาคดียึดทรัพย์คดีนี้ ในประเด็นเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนของคณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ หรือ คตส. ที่ใช้อำนาจตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 30 หรือ ประกาศ คปค. ฉบับที่ 30 ข้อ 10 แต่งตั้ง นายถวิล รงค์ จันทิก นายบรรเจ็ด สิงคะเนติ และนายแก้วสรร อดิโพธิ ที่เป็นปรปักษ์ต่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานและอนุกรรมการไต่สวนในคดีนี้เป็นการไม่ชอบ โดยศาลมีคำวินิจฉัยว่าคุณคนทั้งสามมิได้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้เป็นอนุกรรมการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 46 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2547 ข้อ 11 เพราะการจะเป็นบุคคลผู้รู้เห็นเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหามาก่อน หรือมีส่วนได้เสียใน

²³ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 605.

เรื่องที่ถูกกล่าวหา หรือมีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ถูกกล่าวหา จะถูกจำกัดเฉพาะการเป็นผู้มีส่วนรู้เห็น เกี่ยวข้องโดยตรงในเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่ถูกกล่าวหา นั้น เช่น การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ แผลงค่าสัมปทานเป็นภาษีสรรพสามิต ที่มีการกล่าวหาในคดีนี้ เป็นต้น แต่ข้อเท็จจริงได้ความว่า การ ที่นายก้านรงค์ จันทิก เมื่อครั้งเป็นเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติเคยกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาในกรณีปกปิดการถือครองหุ้นนั้น กรณีดังกล่าวเป็นการปฏิบัติหน้าที่ ของตนตามกฎหมาย ส่วนการไปร่วมรับฟังการปราศรัยของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ก็เป็นการเข้าร่วมในฐานะผู้รับฟังซึ่งเป็นการแสดงออกโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับประชาชนโดยทั่วไป ส่วนการที่เคยให้ข่าวรับเป็นทนายความว่าความให้กลุ่มสมาชิก วุฒิสภาจำนวน 28 คน ที่ร้องศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกกล่าวหาสิ้นสุดลง กับการจะไปเข้าร่วมการแสดงศาลจำลองโจมตีการบริหารงานของผู้ถูกกล่าวหา นั้น เป็นการ ดำเนินการโดยใช้ความรู้ความสามารถในวิชาชีพที่ทำได้ แต่ในที่สุดก็หาได้ไปร่วมกิจกรรมดังกล่าวแต่ อย่างไม่ได้ ส่วนการกระทำของนายบรรเจ็ด สิงคะเนติ ตามข้อคัดค้านเป็นการแสดงออกในฐานะ นักวิชาการและประชาชนคนหนึ่ง มิได้โกรธเคืองเป็นการส่วนตัวต่อผู้ถูกกล่าวหา อีกทั้งการยื่นคำร้อง ต่าง ๆ ก็เป็นการใช้สิทธิทางกฎหมายในการตรวจสอบการบริหารประเทศของรัฐบาล สำหรับการ กระทำของนายแก้วสรร อดิโพธิ เป็นการแสดงออกในฐานะสมาชิกวุฒิสภาที่เสนอเรื่องต่อศาล รัฐธรรมนูญเพื่อให้วินิจฉัย ซึ่งเป็นการดำเนินการตามสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรอง การขึ้นเวทีปราศรัย และเขียนหนังสือเป็นการแสดงความคิดเห็นทางวิชาการ และเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยความชอบ ธรรมตามสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง ไม่มีเหตุโกรธเคืองเป็นการส่วนตัวกับผู้ถูกกล่าวหา ทั้งไม่มี ส่วนรู้เห็นเหตุการณ์โดยตรงเกี่ยวกับเรื่องที่มีการกล่าวหา การแต่งตั้งบุคคลดังกล่าวจึงชอบแล้ว

เมื่อพิจารณาหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง (principe d'impartialité) ตามที่ได้ทำการศึกษามาแล้วในบทที่ 2 จะเห็นได้ว่า หลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือ หลักความเป็นกลางนี้ เป็นหลักกฎหมายทั่วไปในกฎหมายมหาชน ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้กระบวนการ พิจารณาคดีเป็นธรรม และนำมาใช้กับองค์กรของรัฐทุกองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยตัดสินในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นเจ้าหน้าที่ คณะกรรมการ และผู้พิพากษา เพื่อให้คู่กรณีได้รับหลักประกันว่าเรื่องของตน จะถูกพิจารณาโดยบุคคลที่มีความเป็นกลาง หากพบว่ามีบุคคลที่ไม่เป็นกลางในการพิจารณาเรื่องใด บุคคลนั้นต้องถอนตัวออกจากกรพิจารณา และคำสั่งที่เกิดจากการพิจารณาโดยบุคคลที่ไม่เป็นกลาง ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมายและศาลอาจวินิจฉัยว่าเป็นโมฆะได้ โดยหลักความไม่มีส่วนได้เสียนี้มีได้ พิจารณาเฉพาะความไม่มีส่วนได้เสียโดยตรง หรือความไม่มีส่วนได้เสียทางภาวะวิสัยที่แสดงให้เห็นถึง ความไม่เป็นกลางจากภายนอก เช่น เป็นคู่กรณีเอง เป็นคู่สมรส หรือเป็นญาติ เท่านั้น แต่ยังรวมถึง ความไม่มีส่วนได้เสียทางอ้อมหรือส่วนได้เสียทางจิตใจที่มีอิทธิพลโน้มน้าวให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ ซึ่งการมีส่วนได้เสียนั้นบุคคลนั้นอาจเคยเป็นผู้เสนอให้ความเห็นในเรื่องนั้น ๆ ไว้แล้ว หรือเคยให้ ความเห็นมาก่อน หรือคำวินิจฉัยนั้นเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นโดยตรงหรือโดยอ้อม ซึ่งศาลมักจะถือว่า บุคคลนั้นมีส่วนได้เสียในเรื่องที่เกี่ยวข้องนั้นแล้ว เช่น คดี *Ministre de l'Education Nationale c/ Sudaka et Camas* ศาลปกครองฝรั่งเศสตัดสินว่า คณะกรรมการสอบสวนจะมีสมาชิกคณะหนึ่งซึ่ง

ได้แสดงออกอย่างสาธารณะว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้สมัครสอบบางคนไม่ได้²⁴ หรือคดีที่ศาลของประเทศอังกฤษตัดสินไว้ในคดี R.V. Hendon R.D.C., ex parte Pennington ปี 1975 ได้มีการฟ้องคดีผู้ชายส่งผักให้แก่โรงเรียนตามกฎหมาย Weight and Measure Act 1963 โดยคำฟ้องอ้างว่าผู้ชายกองน้ำหนักรู้ ผู้พิพากษาคนหนึ่งซึ่งพิจารณาคดีนี้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนแห่งหนึ่งซึ่งจำเลยส่งผักให้ แต่ไม่ใช่โรงเรียนที่ผู้ชายได้กระทำความผิด ศาลวินิจฉัยว่ามีการละเมิดหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ เพราะผู้พิพากษาคนนั้นได้ร่วมพิพากษาคดีด้วย จึงเพิกถอนคำพิพากษาที่ลงโทษผู้ชายนั้นเสีย ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากมีพฤติการณ์ที่มีลักษณะขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียทางอ้อม ศาลก็พิจารณาว่าขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสีย อันทำให้การพิจารณาคดีนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว

เมื่อพิจารณาพฤติการณ์ของคณะอนุกรรมการไต่สวนทั้งสามในคดีนี้ที่แม้จะไม่มีส่วนได้เสียโดยตรงในคดี แต่พฤติการณ์ที่มีการแสดงออกอย่างสาธารณะที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นกลางทางอ้อมหรือทางจิตใจในอดีตซึ่งอาจถูกสงสัยว่าจะส่งผลต่อความไม่เป็นกลางของบุคคลนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ แม้การกระทำนั้นจะเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย หรือเป็นการแสดงออกโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ หรือเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมาย หรือเป็นการแสดงความคิดเห็นทางวิชาการ ก็ไม่ได้หมายความว่าจะทำให้ปราศจากข้อสงสัยในเรื่องความเป็นกลาง เหตุผลเหล่านี้ไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้ว่าพฤติการณ์หรือการกระทำเหล่านี้จะไม่ได้แสดงถึงความไม่เป็นกลางของบุคคลทั้งสาม แต่หากพิจารณาโดยเนื้อหาของการกระทำแล้ว การเข้าร่วมชุมนุมและขึ้นเวทีอภิปรายกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยซึ่งต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ผู้ถูกกล่าวหาในคดีนี้ การอภิปรายและเขียนบทความวิจารณ์การดำเนินนโยบายของผู้ถูกกล่าวหาไปในทางไม่เห็นด้วยและเห็นว่าน่าจะส่อทุจริตและใช้อำนาจโดยมิชอบ จะเห็นได้ว่าพฤติการณ์ดังกล่าวมีสภาพร้ายแรงเพียงพอที่จะเห็นได้ว่าอาจทำให้การพิจารณาไม่เป็นกลางได้ การแต่งตั้งบุคคลทั้งสามเป็นคณะอนุกรรมการไต่สวนจึงมีปัญหาการขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง ซึ่งปัญหาการขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลางนี้ถือเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญที่สมควรได้รับการพิจารณาจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาอีกครั้งหนึ่ง แต่ด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ในลักษณะดังกล่าว ทำให้สิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายถูกจำกัด และทำให้ปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญดังกล่าวนี้ต้องยุติลงเพียงในชั้นพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ อันเป็นปัญหาที่เกิดจากการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามความหมายในทางวิชาการดังกล่าว

6.2.5 ปัญหาเรื่ององค์คณะในการพิจารณาอุทธรณ์

องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 12 ที่กำหนดว่า “ผู้พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาตามระเบียบนี้” เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วจะ

²⁴ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, องค์การและวิธีการคุ้มครองประชาชนและควบคุมฝ่ายปกครองภายในฝ่ายปกครองในประเทศไทย, หน้า 171.

เห็นได้ว่าการกำหนดให้ผู้พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ได้ย่อมเป็นการขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง (principe d'impartialité) อันเป็นหลักกฎหมายที่นานาอารยประเทศรวมทั้งประเทศไทยต่างยอมรับในฐานะที่เป็นหลักกฎหมายทั่วไปและเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งในกฎหมายมหาชน มีแนวความคิดพื้นฐานที่ว่าหากบุคคลมีอำนาจสั่งการในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่ บุคคลนั้นก็จะต้องเสียความเป็นกลางและไม่อาจจะวินิจฉัยสั่งการได้โดยปราศจากอคติในเรื่องนั้น ๆ ดังนั้น หลักนี้จึงนำมาใช้ในองค์กรของรัฐที่มีอำนาจวินิจฉัยตัดสินในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักความเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งนำมาสู่หลักการคัดค้านผู้พิพากษาที่มีประโยชน์ได้เสียในคดี มิให้เป็นผู้วินิจฉัยในคดีนั้น หรือหลักความเป็นกลางขององค์กรฝ่ายปกครองที่ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือกรรมการในคณะกรรมการใด ๆ ที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองพิจารณาและวินิจฉัยสั่งการหรือร่วมประชุมและลงมติในเรื่องใด ๆ ที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่

การห้ามมิให้ตุลาการวินิจฉัยตัดสินเรื่องใด ๆ ที่ตนมีส่วนได้เสียนี้ต้องตีความการมีส่วนได้เสียในลักษณะอย่างกว้าง กล่าวคือ นอกจากเป็นกรณีที่ผู้ออกคำสั่งหรือวินิจฉัยมีความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งกับผู้ยื่นคำร้องหรือคำฟ้องในเรื่องนั้น ๆ เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน คู่สมรสแล้วยังรวมถึงกรณีที่ผู้พิพากษาผู้นั้นเคยพิจารณาวินิจฉัยสั่งการในเรื่องนั้นมาก่อนในโอกาสและสถานะอื่น เช่น เคยเป็นผู้พิพากษานั่งพิจารณาในคดีเดียวกันนั้นในศาลอื่นมาแล้ว หรือเป็นอนุญาโตตุลาการมาแล้ว หรือลงมติในเรื่องนั้นมาก่อนในตำแหน่งหรือสถานะอื่นด้วย โดยเฉพาะแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองฝรั่งเศสที่หากมีเหตุสงสัยว่าบุคคลนั้นมีส่วนได้เสียในการกระทำคำสั่ง หรือคำวินิจฉัยทางปกครองหรือไม่ มักวินิจฉัยว่าบุคคลนั้นมีส่วนได้เสียในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งทางปกครองนั้น โดยถือว่าการมีส่วนได้เสียในทางอ้อมหรือส่วนได้เสียทางจิตใจนั้นมีอิทธิพลโน้มน้าวให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ แม้ในกรณีที่ผู้มีอำนาจทำการวินิจฉัยหรือมีคำสั่งทางปกครองหลายคน แต่ผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจทำคำสั่งทางปกครองนั้นก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด อันก่อให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ และส่งผลให้คำวินิจฉัยนั้นเป็นโมฆะได้

ดังนั้น การกำหนดให้ผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ให้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้อีก ก็เท่ากับเป็นการกำหนดให้ผู้พิพากษาซึ่งเคยตัดสินคดีนั้นมาครั้งหนึ่งแล้วและถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีนั้นกลับมาตัดสินในคดีนั้นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งก็หมายถึง การลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ หรือเมื่อมีมติรับอุทธรณ์ไว้วินิจฉัยแล้วก็ยังมีสิทธิออกเสียงลงมติที่มีผลเท่ากับเป็นการพิพากษาหรือออกคำสั่งเกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้อีกด้วย แม้มติดังกล่าวจะเป็นมติของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่ถือว่าเป็นกรณีผู้มีอำนาจวินิจฉัยหลายคน แต่เมื่อมีผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจในการทำคำวินิจฉัยด้วยแล้วก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด อันก่อให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ และอาจส่งผลให้คำวินิจฉัยดังกล่าวตกเป็นโมฆะตามหลักที่อธิบายไว้ข้างต้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๆ ข้อ 12 ดังกล่าวมีปัญหาการขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียทั้ง ๆ ที่หากพิจารณาในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๆ ข้อ 8 ที่กำหนดว่า “ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกผู้พิพากษาห้าคนเป็นองค์คณะทำหน้าที่พิจารณา

อุทธรณ์ที่ได้ยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้องค์คณะผู้พิพากษาดังกล่าวจะต้องไม่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์” จะเห็นได้ว่ามีการยอมรับหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลางเอาไว้ให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ต้องมีได้เคยเป็นผู้พิพากษาที่เคยพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาก่อน แต่เมื่อถึงเวลาลงมติเพื่อที่จะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ หรือในขั้นตอนการออกเสียงลงมติที่มีผลเท่ากับเป็นการพิพากษาหรือออกคำสั่งเกี่ยวกับอุทธรณ์นั้น ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 12 กลับกำหนดให้ผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาก่อนมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ที่มีผลเป็นการพิพากษาคดีได้ ย่อมเป็นการขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสีย และดูไม่สมเหตุสมผลนักกับการที่หลักเกณฑ์ทั้งสองที่มีความแตกต่างกัน โดยหลักเกณฑ์หนึ่งยอมรับหลักความไม่มีส่วนได้เสีย ส่วนอีกหลักเกณฑ์หนึ่งขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสีย แต่หลักเกณฑ์ทั้งสองกลับอยู่ในระเบียบที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ฉบับเดียวกัน

6.2.6 ปัญหาการขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า

จากการศึกษาเรื่องการทบทวนคำพิพากษาตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า มาแล้วในบทที่ 5 ข้อ 5.1.3 เมื่อพิจารณาประกอบกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ที่มีการกำหนดเงื่อนไขให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จึงมีปัญหาว่าชอบด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) ข้อ 14 วรรคห้า²⁵ ที่กำหนดให้บุคคลที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอาญามีสิทธิที่จะขอให้องค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่า (a higher tribunal) ทบทวนคำวินิจฉัยได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือไม่ ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวถือเป็นการรับรองว่าสิทธิในการขอให้องค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่าทบทวนคำวินิจฉัยนั้น เป็นสิทธิพลเมือง (Civil Right) ประการหนึ่ง ที่รัฐภาคีมีพันธกรณีที่ต้องให้ความรับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวแก่พลเมืองในประเทศของตน รวมทั้งประเทศไทยที่เป็นภาคีกติการะหว่างประเทศดังกล่าวให้ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีดังกล่าวด้วย แต่การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ให้ผู้ต้องคำพิพากษาสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่ต่างก็เป็นองค์กรศาลฎีกาเหมือนกัน มีสถานะทางกฎหมายเป็นศาลสูงสุดของประเทศเหมือนกัน การพิจารณาอุทธรณ์โดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาดังกล่าวจึงมีปัญหาว่าเป็นการวินิจฉัยทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยองค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่าตามที่กำหนดไว้ในพันธกรณีระหว่างประเทศดังกล่าวหรือไม่

นอกจากนี้การที่มาตรา 278 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา ฯ มีสิทธิอุทธรณ์ได้

²⁵ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า กำหนดว่า “Everyone convicted of a crime shall have the right to his conviction and sentence being reviewed by a higher tribunal according to law”

เฉพาะกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ซึ่งเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น ไม่อาจอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายได้ น่าจะยังไม่สอดคล้องกับ ICCPR ข้อ 14 วรรคห้า ซึ่งไม่มีการกำหนดเงื่อนไขในการขอให้ทบทวนคำพิพากษาคืออย่างมีข้อจำกัดเฉพาะปัญหาข้อเท็จจริงเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ดังกล่าวแต่อย่างใด หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้จึงน่าจะยังไม่สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า ดังที่กล่าวมา

6.2.7 ปัญหาเรื่องการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (Reopening of Criminal Proceedings) เป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลให้มีโอกาสได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริงในกรณีพิสูจนได้ว่าคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้น มีความผิดพลาดอันเป็นผลมาจากความบกพร่องของพยานหลักฐาน หรือความผิดพลาดในทางข้อเท็จจริง หรือมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไป เป็นข้อยกเว้นของเรื่องสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบหรือคำพิพากษาถึงที่สุดประการหนึ่ง มีการนำมาใช้ทั้งในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ และในคดีปกครองตามที่ปรากฏในกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง และกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ดังที่ได้ทำการศึกษากันมาแล้วในบทผ่านมา

ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 กำหนดหลักเกณฑ์ในการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้ตามมาตรา 5 ว่าจะต้องเป็นคดีที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว โดยคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้นจะต้องเป็นคำพิพากษาของศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และจะต้องปรากฏเหตุดังนี้

(1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

(2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด

จะเห็นได้ว่าเหตุแห่งการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ทั้งสามกรณีนั้น ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อันเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้ว และโดยเฉพาะพยานหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดีตามอนุมาตรา (3) ที่มีการให้ความหมายไว้ในลักษณะที่ว่า จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีเดิม และเป็นพยานหลักฐานที่ชัดเจนและสำคัญแก่คดี

ซึ่งถ้าได้นำมาสืบจะแสดงได้ว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด หากเป็นเพียงพยานหลักฐานที่แสดงถึงเหตุยกเว้นโทษหรือเหตุผลโทษยอมไม่เป็นพยานหลักฐานอันสำคัญที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้²⁶

เมื่อพิจารณาลักษณะของเงื่อนไขในการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ทั้ง 3 กรณีดังกล่าวเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติให้ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ อุทธรณ์ได้ต่อเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่มีลักษณะคล้ายกัน ซึ่งน่าจะเกิดจากการเอาหลักเกณฑ์ของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่มาผสมกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ โดยพิจารณาจากคำว่า “พยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ” ซึ่งก็เป็นเงื่อนไขสำคัญของการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ทั้ง 3 กรณี ที่ต้องมีพยานหลักฐานใหม่ โดยเฉพาะกรณีตามอนุมาตรา (3) ที่ว่า “มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด” อันมีความหมายทำนองเดียวกับความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๆ ข้อ 4 ที่ว่า “พยานหลักฐานใหม่ที่จะยกขึ้นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกานั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญและผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษายกฟ้องหรือยกคำร้องได้” การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ดังกล่าวนอกจากจะสร้างความสับสนในหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าเป็นการอุทธรณ์หรือการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาคดีใหม่ดังที่กล่าวมาแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ให้กระทำได้อย่างไม่เหมาะสมกับการเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ นอกจากนี้การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ต้องมีพยานหลักฐานใหม่ไว้เช่นนี้ยังอาจเป็นปัญหาต่อการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหากจะมีขึ้นในอนาคต เนื่องจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ที่ทับซ้อนอยู่กับหลักเกณฑ์ของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ที่จะต้อง มีพยานหลักฐานใหม่เช่นเดียวกัน

นอกจากปัญหาที่กล่าวมาแล้ว เมื่อพิจารณาจากอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ที่มีอำนาจหน้าที่และวิธีพิจารณาตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 219 วรรคท้าย ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งทั้งรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เอาไว้ นอกจากนี้ “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” เป็น

²⁶ วิลาสินี รอดฤดี, “ปัญหาทางอาญาในการเยียวยาแก่จำเลยในการพิจารณาคดีอาญาที่ผิดพลาด,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 69-71.

ศาลอีกศาลหนึ่งที่อยู่ในศาลฎีกา แม้จะมีคำว่า “แผนก” แต่ศาลนี้ไม่ใช่แผนกของศาลฎีกาตาม พระธรรมนูญศาลยุติธรรม คำพิพากษาของศาลนี้เป็นคำพิพากษาของ “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” ไม่ใช่คำพิพากษาของ “ศาลฎีกา” ดังนั้น ศาลดังกล่าวนี้จึงเป็นศาลใน ความหมายขององค์คณะอย่างแท้จริง เป็นศาลที่เกิดขึ้นจากผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คน ที่ได้ รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาประกอบขึ้นเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี²⁷ ศาลฎีกาแผนก คดีอาญา ฯ จึงไม่ใช่ศาลตามความหมายของพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 4 ที่กำหนดความหมายของศาลไว้ว่า “ศาล หมายความว่า ศาลตามกฎหมายว่าด้วย พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ศาลตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน หรือศาลตาม กฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร แล้วแต่กรณี” จึงนำหลักเกณฑ์เรื่องการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้น พิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวมาใช้กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ที่ถูกจัดตั้งขึ้นเป็น พิเศษโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) ไม่ได้ จากเหตุผลดังกล่าวหากพิจารณา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 ที่กำหนดให้บุคคลย่อมเสมอกัน ในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน ประกอบกับแนวความคิดของการรื้อฟื้นคดี ขึ้นพิจารณาใหม่ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาอย่างเต็มที่แล้ว ผู้ต้องคำ พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ จึงควรมีสิทธิในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณา ใหม่ได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่การกำหนดหลักเกณฑ์การรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ในคดีผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองนี้ควรมีหลักเกณฑ์เช่นไร เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของคดีที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอันเป็นผู้มีอิทธิพลระดับสูง เป็น สิ่งที่ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาในบทต่อไป

กล่าวโดยสรุป ปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดเกิดจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ กำหนด หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ให้ผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ต้องมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่ง อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญจึงจะใช้สิทธิในการอุทธรณ์ได้ อันเป็นหลักเกณฑ์ การอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจนและไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปที่นานาอารยประเทศกำหนดไว้ ส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ให้เป็นไป ได้ยากจนแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะหาพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไป ในสาระสำคัญภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ในการพิจารณาระบบไต่สวนที่ศาลสามารถไต่สวนหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา ประกอบ กับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 ที่มีมาให้ ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” จำกัดไว้เฉพาะพยานหลักฐานที่ไม่เคยปรากฏอยู่ใน สำนวนคดีมาก่อน และต้องเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญและผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอัน ควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟัง พยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ พิจารณายกฟ้องหรือยกคำร้อง

²⁷ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 673.

ได้ ยิ่งทำให้หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ถูกจำกัดให้แคบยิ่งขึ้นไปอีก ดังจะเห็นได้จากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในคดีนี้ที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา ก็เนื่องจากเห็นว่าอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 ไม่เป็นพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญตามหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 เมื่อพิจารณาจากเหตุผลขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ที่ไม่รับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาและผู้คัดค้านทั้ง 5 ในพยานบุคคลและพยานเอกสารหลายลำดับ โดยให้เหตุผลว่าเป็นพยานหลักฐานที่ผู้อุทธรณ์รู้หรือมีเหตุอันควรรู้อันควรรู้ถึงพยานหลักฐานนั้นมาก่อนแล้ว จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ และมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณานั้น ซึ่งหากพิจารณาจากลักษณะของพยานหลักฐานใหม่หรือข้อเท็จจริงใหม่ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศสที่ไม่จำเป็นต้องเป็นพยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้อันควรรู้ถึงพยานหลักฐานดังกล่าวมาก่อน ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายหลังมีคำพิพากษาแล้ว เพียงแต่เป็นข้อเท็จจริงที่มีอยู่แต่ไม่อาจรู้ได้ในขณะที่มีคำพิพากษา หรือแม้ว่าจำเลยจะได้รู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้วในขณะที่มีคำพิพากษา แต่ศาลไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น ก็ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่เช่นกัน ก็จะเห็นได้ว่าการให้ความหมายของคำว่าพยานหลักฐานใหม่ไว้ในลักษณะดังกล่าวตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ นั้น ยิ่งทำให้สิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาในการใช้สิทธิอุทธรณ์ถูกจำกัดให้แคบยิ่งขึ้นไปอีก จากที่ถูกจำกัดอยู่แล้วตามหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งการให้ความหมายไว้ในลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมกับการเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ และแตกต่างจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปที่ไม่จำเป็นต้องมีพยานหลักฐานใหม่แต่อย่างใด การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้เช่นนี้จึงไม่เป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องคำพิพากษาอย่างเพียงพอสมกับการเป็นหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์

6.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทยกับต่างประเทศ

ปัญหาที่เกิดขึ้นของหลักเกณฑ์ในการทบทวนคำพิพากษา (review) หรือการอุทธรณ์ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ ดังที่กล่าวมา เมื่อพิจารณาประกอบกับแนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์และกระบวนการทบทวนคำพิพากษาในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งของไทยและต่างประเทศในบทที่ผ่านมา ในส่วนนี้จะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบการทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทยกับต่างประเทศ ซึ่งมีวิธีการในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและกระบวนการทบทวนคำพิพากษาที่เหมือนและแตกต่างกันในหลายประการ ดังเช่นในประเทศอังกฤษที่ในยุคเริ่มแรกมีระบบการพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยระบบอิมพิชเมนต์ (Impeachment) ที่เมื่อสภาขุนนางมีคำตัดสินเช่นใดแล้วคำตัดสินนั้นจะเป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ได้มาสู่การพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สามารถอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาของศาลได้ตามปกติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศฝรั่งเศสที่ถือเป็นต้นแบบของรูปแบบการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ของประเทศไทย²⁸ ที่มีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นมาดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยเฉพาะและมีหลักเกณฑ์การทบทวนคำพิพากษาที่แตกต่างจากการทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทยตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ อันเป็นเรื่องที่สมควรจะทำการศึกษาวិเคราะห์และเปรียบเทียบกระบวนการทบทวนคำพิพากษาในประเทศดังกล่าว เพื่อค้นหาหลักเกณฑ์และกระบวนการในการทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกต้อง เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์การทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยว่าควรมีหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนอย่างไร เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ให้ได้รับความเป็นธรรมอย่างเต็มที่ สมดังเจตนารมณ์ของการทบทวนคำพิพากษาอย่างแท้จริง

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการทบทวนคำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทยและต่างประเทศในส่วนนี้ จะทำการวิเคราะห์กระบวนการทบทวนคำพิพากษาของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และไทย ตามที่ได้ทำการศึกษากันมาแล้วในบทที่ 5 โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน เพื่อที่จะสามารถมองเห็นความแตกต่างของหลักเกณฑ์การทบทวนคำพิพากษาของแต่ละประเทศได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

6.3.1 ผู้มีสิทธิอุทธรณ์

(1) ประเทศอังกฤษ

การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศอังกฤษในยุคเริ่มแรกนั้นใช้การตรวจสอบในระบบอิมพีชเมนต์ (Impeachment) โดยผู้ถูกกล่าวหา ได้แก่ ขุนนาง (peers) สมาชิกสภาสามัญ (commoners) รัฐมนตรี (ministers) ทุกชั้นทุกตำแหน่งที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ผู้ที่มีอำนาจตัดสิน คือ สภาขุนนาง (the House of Lords) มีอำนาจสอบสวนและตัดสินว่ามีการกระทำความผิดตามที่สภาสามัญ (the House of Common) กล่าวหาหรือไม่ และสามารถลงโทษทางอาญาได้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาใช้หลักการเดียวกับศาลยุติธรรมทั่วไป แต่การตัดสินของสภาขุนนางในระบบอิมพีชเมนต์เป็นที่สุดไม่อาจขอให้มีการตรวจสอบทบทวนคำตัดสินนั้นได้อีก แม้จะมีข้อผิดพลาดบกพร่องในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็ตาม เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญของประเทศอังกฤษถือว่าสภาขุนนางเป็นศาลสูงสุด (High Court of Justice) ผู้ต้องคำพิพากษาและผู้กล่าวหาจึงไม่อาจอุทธรณ์ได้ แต่ในปัจจุบันประเทศอังกฤษมีการเปลี่ยนแปลงระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยการตรากฎหมายเฉพาะขึ้นมา²⁹ และกำหนดให้ใช้

²⁸ การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทยนำเอารูปแบบ แนวความคิดและนิติวิธี (Juristic Method) ของศาลพิเศษในประเทศฝรั่งเศสมาใช้ แต่ในชั้นร่างรัฐธรรมนูญได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของศาลพิเศษดังกล่าวจนกลายเป็นศาลชำนาญพิเศษของศาลยุติธรรม จนกลายมาเป็นศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในปัจจุบัน

²⁹ การดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับการทุจริต และประพฤติมิชอบในตำแหน่งหน้าที่ราชการในประเทศอังกฤษถูกบัญญัติไว้ใน The Public Corrupt Practice Act 1889 ซึ่งบัญญัติให้นำมาใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (public office) และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ministerial officer) โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ระดับสูงและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง เกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ (offence with respect to public office)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้มีอำนาจพิจารณา คดีจึงได้แก่ศาลยุติธรรม ซึ่งมี 3 ชั้นศาล อันได้แก่ ศาลชั้นต้นที่ประกอบด้วย ศาลแขวง (Magistrates Court) และศาลอาญา (Crown Court) ศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal) และศาลฎีกา (House of Lords) เมื่อแต่ละชั้นศาลมีคำพิพากษาอย่างใดแล้ว กฎหมายกำหนดให้โจทก์หรือจำเลย สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย และอาจฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล อุทธรณ์หรือศาลฎีกาก่อน ผู้ที่มีสิทธิอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศอังกฤษ จึงได้แก่ โจทก์และจำเลย ซึ่งเป็นคู่ความในคดี

(2) ประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสมีระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง เป็นพิเศษแตกต่างจากระบบการตรวจสอบทั่วไป โดยการจัดตั้งองค์กรและกระบวนการพิเศษสำหรับการพิจารณาความผิดทางอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง ประกอบด้วยผู้พิพากษา ระดับสูงและสมาชิกรัฐสภาเพื่อทำหน้าที่พิจารณาความผิดของนักการเมืองระดับสูง จนพัฒนามาเป็น “ศาลอาญาชั้นสูง” (La Haute Cour de Justice) และ “ศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ” (La Cour de Justice de la République) ในเวลาต่อมา โดยศาลอาญาชั้นสูงนั้น มีอำนาจพิจารณาความผิดของ ประธานาธิบดีในกรณีละเลยต่อหน้าที่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของ ประธานาธิบดี (en cas de manquement de ses devoirs manifestement incompatible avec l'exercice de son mandat) โดยเมื่อศาลอาญาชั้นสูงมีคำพิพากษาอย่างใดแล้วคำพิพากษานั้นจะเป็นที่สุดไม่อาจตรวจสอบทบทวนคำพิพากษานั้นได้อีก เนื่องจากเป็นความผิดที่มีลักษณะทาง การเมือง อันเป็นการนำแนวความคิดมาจากระบบอิมพิชเมนต์ของประเทศอังกฤษ ส่วนศาลอาญา แห่งสาธารณรัฐซึ่งถือเป็นต้นแบบของระบบการพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทย มีอำนาจพิจารณาคดีที่รัฐมนตรีรวมถึงนายกรัฐมนตรีกระทำความผิดประเภทอุกฤษโทษ (crimes) และมีชมิโทษ (délits) ซึ่งเป็นความผิดอาญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา โดยศาลอาญา แห่งสาธารณรัฐประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ และผู้พิพากษาที่เป็นสมาชิกรัฐสภาจำนวน 15 คน เมื่อศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐมีคำพิพากษาประการใดแล้วพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับ ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ. 1993 มาตรา 33 กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลอาญาแห่ง สาธารณรัฐสามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา (assemblée plénière de la cour de cassation) ได้ ดังนั้น ผู้ที่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐก็ คือ ผู้ต้องคำพิพากษาหรือจำเลยในคดี

(3) ประเทศไทย

ในส่วนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ผู้มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาถูกกำหนดไว้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม และระเบียบที่ ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๓ ข้อ 3 ที่ให้ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๓ ให้รับ โทษในทางอาญา ให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้พ้นจากตำแหน่ง หรือต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญก็อาจ ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ ดังนั้น ผู้มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา แผนกคดีอาญา ๓ จึงถูกกำหนดไว้ให้เฉพาะแก่ผู้ต้องคำพิพากษาเท่านั้นที่จะมีสิทธิอุทธรณ์ โจทก์หรือผู้

ร้องในกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทนจึงไม่อาจอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งได้

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ในประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เปรียบเทียบกับของประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ที่กำหนดให้สิทธิแก่ผู้ต้องคำพิพากษาเท่านั้นที่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษา ส่วนโจทก์ไม่มีสิทธิอุทธรณ์ ซึ่งเป็นการเดินตามหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐของประเทศฝรั่งเศสที่กำหนดให้สิทธิแก่จำเลยในคดีเท่านั้นที่จะมีสิทธิอุทธรณ์ได้ แตกต่างกับของประเทศอังกฤษที่ให้สิทธิแก่ทั้งโจทก์และจำเลยในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อกฎหมายได้ ซึ่งหากพิจารณาตามสิทธิที่ควรจะเป็นแล้ว ควรจะกำหนดให้คู่ความซึ่งก็คือ โจทก์และจำเลยในคดี ในกรณีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ก็คือ ผู้ต้องคำพิพากษา อัยการสูงสุด หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีที่ฟ้องคดีเองหรือตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้แก่คู่ความสามารถโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้อย่างเต็มที่

6.3.2 หลักเกณฑ์การอุทธรณ์

(1) ประเทศอังกฤษ

การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยศาลยุติธรรมในประเทศอังกฤษนั้น เมื่อศาลอาญา (Crown Court) มีคำพิพากษาอย่างไรแล้ว The Criminal Appeal Act 1968 มาตรา 2 กำหนดให้โจทก์และจำเลยมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ว่าคำพิพากษาไม่ถูกต้องในข้อกฎหมายหรือศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดบกพร่องในสาระสำคัญ อันเป็นการขอให้ศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal) พิจารณาตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาของศาลอาญาในปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงนั้นโดยหลักอุทธรณ์ไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากศาลอุทธรณ์หรือได้รับคำรับรองจากผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีนั้นว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ ต่างจากปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ต้องได้รับอนุญาต และเมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาอย่างไรแล้ว หากคู่ความไม่เห็นด้วยก็สามารถฎีกาปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ซึ่งเป็นศาลชั้นฎีกาของประเทศอังกฤษได้ แต่จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลอุทธรณ์หรือศาลสภาขุนนางก่อน โดยข้อกฎหมายที่จะขอให้ศาลสภาขุนนางทำการตรวจสอบทบทวนนั้นต้องเป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนด้วย

ดังนั้น อุทธรณ์ของคู่ความในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศอังกฤษจึงต้องระบุข้อกฎหมายที่ต้องการให้ศาลสูงตรวจสอบทบทวนว่าคำพิพากษาของศาลล่างไม่ถูกต้องในข้อกฎหมายประการใด หรือศาลล่างดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดบกพร่องไปในสาระสำคัญประการใด การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงเป็นเพียงข้อยกเว้นเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลอุทธรณ์หรือมีคำรับรองของผู้พิพากษาในคดีนั้นว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์

(2) ประเทศฝรั่งเศส

เมื่อศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดแล้ว กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับลงวันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ. 1993 มาตรา 33 บัญญัติว่า คำพิพากษาของ

ศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐสามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา (assemblée plénière de la cour de cassation) ได้

ดังนั้น คำพิพากษาของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐจึงสามารถอุทธรณ์เพื่อขอให้ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาทบทวนตรวจสอบคำพิพากษาของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐในปัญหาข้อกฎหมายได้อีกครั้งหนึ่ง อุทธรณ์ของจำเลยจึงต้องระบุถึงปัญหาข้อกฎหมายที่ต้องการให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาทบทวนว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายประการใด ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงไม่สามารถอุทธรณ์ได้

(3) ประเทศไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ อุทธรณ์ได้เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ และตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๆ ข้อ 6 กำหนดว่า “คำร้องอุทธรณ์จะต้องทำเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพและอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) รายละเอียดโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่

(2) สาเหตุที่ไม่อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณา

(3) เหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่าหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นว่านั้นแล้วจะทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

ทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

(4) ลายมือชื่อของผู้อุทธรณ์ ผู้เรียง ผู้เขียนหรือพิมพ์อุทธรณ์”

ดังนั้น อุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาจะต้องระบุรายละเอียดของพยานหลักฐานใหม่ สาเหตุที่ไม่อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณา และเหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่าหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นว่านั้นแล้วจะทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ซึ่งพยานหลักฐานใหม่ดังกล่าวต้องเป็นพยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีมาก่อน และต้องเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นว่านั้นแล้วจะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ พิพากษายกฟ้องหรือยกคำร้องได้ ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ๆ ข้อ 3 และข้อ 4 ด้วย ดังนั้น อุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาจึงจำกัดอยู่เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น ไม่สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายได้

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละประเทศดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสจะกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งต่อศาลสูงได้เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงเฉพาะประเทศอังกฤษเท่านั้นที่มีข้อยกเว้นให้ขออนุญาตอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ แต่ปัญหาข้อเท็จจริงก็จะสิ้นสุดแค่ชั้นอุทธรณ์จะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงต่อไปยังศาลฎีกาชั้นสูงซึ่งศาลสูงสุดไม่ได้ ส่วนประเทศฝรั่งเศสไม่มีข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้เลย จึงอุทธรณ์ได้เฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมาย แตกต่างกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ของไทย ที่ให้อุทธรณ์ได้ต่อเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อันเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปที่จะกำหนดให้อุทธรณ์ได้ในปัญหาข้อกฎหมาย และอาจอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้หากเข้าข้อยกเว้นที่กฎหมาย

กำหนดไว้ การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไป โดยเฉพาะการตัดสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายนั้น หากปัญหาข้อกฎหมายนั้นเป็นปัญหาที่สำคัญ เช่น ปัญหาเรื่องอำนาจฟ้อง หรือปัญหาการตีความกฎหมายว่าการกระทำเข้าองค์ประกอบความผิดที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งคำวินิจฉัยดังกล่าวจะเป็นบรรทัดฐานให้แก่คดีต่อ ๆ มา อีกทั้งยังเป็นข้อกฎหมายที่สำคัญในเชิงวิชาการที่จะนำมาศึกษา หากมติเสียงข้างมากขององค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ในคดีนั้นไม่เป็นเอกฉันท์ เช่น 5 ต่อ 4 หรือ 6 ต่อ 3 ซึ่งจะเห็นได้ว่าองค์คณะมีความเห็นไม่ตรงกันในประเด็นข้อกฎหมายดังกล่าว แต่ต้องถอยตามเสียงข้างมากและพิพากษาไปตามนั้น ผลของคดีย่อมก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยแก่ผู้เกี่ยวข้องกับคำวินิจฉัยดังกล่าวได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะถูกต้องนักกับการตัดสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าวออกไป นอกจากนี้หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงก็จำกัดอยู่แต่เฉพาะข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยความผิดไม่ใช่ตุลยพินิจการลงโทษ ซึ่งก็เป็นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์มากเกินไป ดังนั้น ตามลักษณะของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามหลักวิชาการแล้ว จึงควรกำหนดให้อุทธรณ์ได้ในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงนั้นโดยหลักจะต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ เนื่องจากมีหลักประกันในการดำเนินคดีมิให้เกิดความผิดพลาดในการรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นก่อนฟ้องคดี (pre-trial stage) โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำหน้าที่ไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงและอัยการสูงสุดก่อนฟ้องคดีอยู่แล้ว อีกทั้งในขั้นตอนการพิจารณาพิพากษา (Trial stage) ก็ต้องทำโดยองค์คณะพิจารณาซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาถึง 9 คน และใช้ระบบไต่สวนในการดำเนินคดีทำให้ศาลสามารถค้นหาข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่ ความผิดพลาดในทางข้อเท็จจริงจึงมีโอกาสน้อย อย่างไรก็ตามอาจกำหนดเป็นข้อยกเว้นให้คู่ความอุทธรณ์ได้เฉพาะปัญหาข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญเท่านั้น โดยกำหนดให้มือคณะพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าวว่าเป็นข้อเท็จจริงที่สำคัญที่สมควรสู่การพิจารณาของศาลสูงหรือไม่ เพื่อเป็นการถ่วงดุลปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าวก่อนสู่การพิจารณาของศาลสูง และลดภาระของศาลสูงในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงนั้น

6.3.3 องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์

(1) ประเทศอังกฤษ

องค์คณะพิจารณาที่จะทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศอังกฤษกรณีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอาญา (Crown Court) ถูกกำหนดไว้ใน The Criminal Appeal Act 1968 ให้โจทก์และจำเลยมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal) ได้ว่าคำพิพากษาไม่ถูกต้องในปัญหาข้อกฎหมาย หรือศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดบกพร่องในสาระสำคัญประการใด และเมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาอย่างใดแล้วหากคู่ความไม่เห็นด้วยก็ยังสามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนต่อศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ซึ่งเป็นศาลสูงสุดได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาลอุทธรณ์หรือศาลสภาขุนนางก่อน อันเป็นการกำหนดให้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้ตามลำดับชั้นศาลในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งก็เป็นไปตามหลักทั่วไปของการทบทวนคำ

พิพากษาหรือคำสั่งที่ผู้ต้องคำพิพากษามีสิทธิให้องค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่าทบทวนตรวจสอบคำพิพากษาได้อย่างน้อยหนึ่งครั้ง

(2) ประเทศฝรั่งเศส

คำพิพากษาของศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐอาจถูกตรวจสอบทบทวนแก้ไขข้อบกพร่องได้ในปัญหาข้อกฎหมายโดยการอุทธรณ์ไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา (assemblée plénière de la cour de cassation) ซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะต้องพิจารณาพิพากษาให้แล้วเสร็จภายใน 3 เดือน เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีคำพิพากษาเช่นใดแล้ว คำพิพากษานั้นจึงจะถึงที่สุดและบังคับโทษได้

การวินิจฉัยทบทวนคำพิพากษาโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาดังกล่าวถือเป็นการวินิจฉัยโดยองค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่าศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ เนื่องจากศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐเป็นศาลพิเศษที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินคดีกับรัฐมนตรี รวมถึงนายกรัฐมนตรี ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาในการกระทำตามหน้าที่ บรรดาความผิดประเภทอุกฤษโทษ (crimes) และ มัชฌิมโทษ (délits) โดยเฉพาะ องค์คณะผู้พิพากษาก็ประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ และผู้พิพากษาที่เป็นสมาชิกรัฐสภาจำนวน 15 คน อันเป็นการกำหนดองค์คณะไว้เป็นพิเศษ เมื่อศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐมีคำพิพากษาอย่างใดแล้ว กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญจึงบัญญัติให้อุทธรณ์ต่อไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่า สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปที่ให้มีการทบทวนคำพิพากษาโดยองค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่า

(3) ประเทศไทย

องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทยถูกกำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 8 ถึงข้อ 11 โดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะเลือกผู้พิพากษาจำนวน 5 คน เป็นองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ทำหน้าที่บันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ และในกรณีที่มิตีให้รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาแล้ว องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวก็จะกลายเป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเสนอต่อที่ประชุมใหญ่เพื่อพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ต่อไป

องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทยจึงอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ที่ประกอบด้วยผู้พิพากษา 5 คน และที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทั้งหมด การที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ กำหนดให้มีองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ขึ้นมาก็เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาอุทธรณ์ไม่ให้เป็นการหนักแก่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทั้งหมดที่จะต้องมาประชุมเพื่อพิจารณาว่ามีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ต้องมีการวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน จะเป็นการไม่สะดวกหากให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่ประกอบด้วยผู้พิพากษาจำนวนมากมาประชุมเพื่อวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงทั้งหมด โดยเฉพาะในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีพยานหลักฐานจำนวนมาก ต่างกับการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายซึ่งสามารถพิจารณาได้จากสำนวนคดีโดยตรงว่ามีปัญหาข้อกฎหมายนั้นหรือไม่ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจึงสามารถพิจารณาได้โดยไม่ต้องวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานดังเช่นในปัญหาข้อเท็จจริง

เมื่อพิจารณาลักษณะขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ตามที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่กำหนดไว้ ของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสถือเป็นองค์กรวินิจัยคดีที่สูงกว่าตามเหตุผลที่อธิบายไว้ข้างต้น สอดคล้องกับหลักทั่วไปของการทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ให้องค์กรวินิจัยคดีที่สูงกว่าทบทวน ตรวจสอบคำพิพากษาอีกอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ต่างจากองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกา แผนกคดีอาญา ฯ ของไทยที่องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์คือที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่อาจถือได้ว่าเป็น องค์กระระดับเดียวกับศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ เนื่องจากมีสถานะทางกฎหมายเป็นศาลสูงสุดของประเทศเหมือนกัน และแม้จะมีองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ก่อนที่ที่ประชุม ใหญ่ศาลฎีกาจะลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ แต่องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวก็ คัดเลือกมาจากผู้พิพากษาศาลฎีกาเช่นเดียวกับผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ จึงอาจจะถือได้ ว่ามีสถานะเป็นองค์กรวินิจัยคดีที่เท่ากัน การกำหนดลักษณะขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ใน ลักษณะดังกล่าวจึงมีปัญหาว่าจะขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า ที่กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษามีสิทธิขอให้องค์กรวินิจัยคดีที่สูงกว่า ทบทวนคำพิพากษาอีกครั้งหนึ่งหรือไม่

นอกจากนี้การที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 12 ที่กำหนดว่า “ผู้ พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ ของผู้ต้องคำพิพากษตามระเบียบนี้” การกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ดังกล่าวย่อมขัดต่อหลักความไม่มีส่วน ได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง (principe d'impartialité) เนื่องจากการกำหนดให้ผู้พิพากษาที่เป็น หรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ ให้มีสิทธิออกเสียง ลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้อีก ก็เท่ากับเป็นการกำหนดให้ผู้พิพากษาซึ่ง เคยพิจารณาคดีดังกล่าวมาก่อนในศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุม ใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้ด้วย มีผลให้ผู้พิพากษาซึ่งเคยตัดสินคดีนั้นมาครั้งหนึ่ง แล้วและถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีนั้นกลับมาตัดสินในคดีนั้นอีกครั้งหนึ่ง แม้จะเป็นมติของที่ประชุม ใหญ่ศาลฎีกาที่ถือว่ามีผู้มีอำนาจวินิจัยหลายคน แต่เมื่อมีผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งอยู่ในฐานะผู้มี อำนาจทำคำวินิจัยด้วยก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด อันก่อให้เกิดความไม่เป็นกลางได้

บทที่ 7

บทสรุปและเสนอแนะ

7.1 บทสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักเกณฑ์การทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) เพื่อเป็นมาตรการในการตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายบริหารและการใช้อำนาจรัฐอันเป็นมาตรการสำคัญประการหนึ่งของกฎหมายมหาชน เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องในอดีตที่ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมักไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากระบบการตรวจสอบที่มีอยู่ไม่สมบูรณ์และไม่รัดกุมเพียงพอ ไม่เหมาะสมกับสภาพการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นผู้มีอำนาจและอิทธิพลระดับสูง มาสู่แนวความคิดที่ให้มีการแยกการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับบุคคลทั่วไป ด้วยการจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นมาเป็นแผนกหนึ่งในศาลฎีกาเรียกว่า “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” มุ่งคณะและวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีทั่วไป อันเป็นแนวความคิดทางกฎหมายอาญาในการพิจารณาคดีการเมือง (conception Pénaliste de la juridiction) ซึ่งถือหลักว่า ความผิดและโทษคงต้องอาศัยกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ในขณะกระทำผิดเป็นหลัก แต่อาจตั้งศาลพิเศษ มีวิธีพิจารณาพิเศษเพื่อพิจารณาความผิดได้ หากศาลนั้น ๆ และวิธีพิจารณานั้น ๆ ตั้งไว้แล้วก่อนผู้ต้องหาจะถูกพิจารณาคดี¹

การจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นมาตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นพิเศษแตกต่างจากการดำเนินคดีกับบุคคลทั่วไปดังกล่าว แม้จะไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค (equality) เพราะสถานะของผู้กระทำผิด และลักษณะการกระทำผิดที่ไม่เหมือนกับกรณีบุคคลทั่วไปกระทำผิด เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐระดับสูง และผลของการกระทำก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศอย่างรุนแรงและในวงกว้าง การพิจารณาคดีเหล่านี้ด้วยองค์กรพิเศษและวิธีพิจารณาพิเศษแตกต่างจากการพิจารณาคดีอาญาหรือทุจริตธรรมดา จึงเป็นสิ่งที่สมควรทำอย่างยิ่งตามหลักที่ว่าต้องปฏิบัติต่อสิ่งๆ เหมือนกันด้วยวิธีเดียวกันและต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่ต่างกันด้วยวิธีที่ต่างกัน จึงจะเป็นหลักความเสมอภาคอย่างแท้จริง การพิจารณาคดีเหล่านี้ด้วยองค์กรพิเศษจึงสามารถกระทำได้ แต่การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) กำหนดหลักเกณฑ์ให้คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ เป็นที่สุดไม่สามารถอุทธรณ์ได้ ทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการที่ใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทอื่น อันเป็นการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) โดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล และขัดต่อหลักความเสมอภาค ต่อมาเมื่อมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

¹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง, หน้า 63.

2550 จึงมีความพยายามแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าวด้วยการกำหนดให้สิทธิผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีคำพิพากษา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 278 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยกำหนดเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรานี้ไว้ว่าเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ส่วนหลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2551 ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจึงได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 28 มิถุนายน 2551 เพื่อให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

การจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นมาในระบบศาลยุติธรรมเป็นแผนกหนึ่งของศาลฎีกาและการพัฒนาหลักเกณฑ์ให้ผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้นั้น เป็นการนำแนวความคิดหรือนิติวิธี (Juristic Method) ในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของต่างประเทศมาใช้ ดังเช่นในประเทศอังกฤษที่มีพัฒนาการของระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจากระบบการตรวจสอบโดยรัฐสภาหรือที่เรียกว่าระบบอิมพิชเมนต์ (Impeachment) ที่เมื่อสภาขุนนางมีคำตัดสินอย่างไรแล้วไม่อาจทบทวนตรวจสอบคำตัดสินนั้นได้ มาสู่การพิจารณาคดีโดยศาลยุติธรรมเช่นเดียวกับคดีทั่วไปที่โจทก์และจำเลยสามารถขอให้ศาลสูงทบทวนตรวจสอบคำพิพากษาโดยการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อกฎหมายได้ถึงสองชั้นศาล และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดของประเทศฝรั่งเศสที่มีการจัดตั้ง “ศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐ” (la Cour de justice de la République) ขึ้นมาดำเนินคดีกับรัฐมนตรี รวมถึงนายกรัฐมนตรี ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาในการกระทำตามหน้าที่ มีองค์กรพิจารณาคดีกำหนดไว้เป็นพิเศษประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ และผู้พิพากษาที่เป็นสมาชิกรัฐสภา เมื่อศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐมีคำพิพากษาเช่นใดแล้ว จำเลยสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาในปัญหาข้อกฎหมายต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ โดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะต้องพิจารณาอุทธรณ์ให้แล้วเสร็จภายใน 3 เดือน ซึ่งจะเห็นได้ว่าศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐดังกล่าวถือเป็นต้นแบบของรูปแบบการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยที่มีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ขึ้นมาทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งในเบื้องต้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) กำหนดให้คำพิพากษาเป็นที่สุด แต่ต่อมาเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาจึงมีการกำหนดให้อุทธรณ์คำพิพากษาได้ โดยให้อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในประเทศฝรั่งเศส

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ดังกล่าวแล้ว การที่ผู้ต้องคำพิพากษาจะอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ต่อเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของต่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันในหลายประการ อันส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษา

ของผู้ต้องคำพิพากษาให้กระทำไต่ยาก ดังจะเห็นได้จากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์) ที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาก็เนื่องจากเห็นว่าอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 ไม่เป็นพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญตามหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 จึงมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา ซึ่งเมื่อพิจารณาเหตุผลขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ในคดีดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าเหตุผลที่องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์และที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาเกิดจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดให้ต้องมี “พยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ” ประกอบกับลักษณะของพยานหลักฐานใหม่ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ สามารถสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นของหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ได้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเรื่องหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ กล่าวคือ หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้เป็นการผสมกันระหว่างเรื่องการอุทธรณ์กับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ซึ่งหลักการของทั้งสองเรื่องนี้ต่างกัน การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไป เนื่องจากเป็นการนำหลักเกณฑ์ของสองเรื่องที่มีวัตถุประสงค์ต่างกันมาผสมกันและบัญญัติให้เป็นเรื่องเดียวกัน ส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ให้กระทำไต่ยากจนแทบที่จะเป็นไปได้เลยที่จะหาพยานหลักฐานใหม่ในการพิจารณาระบบไต่สวนเพื่อใช้สิทธิอุทธรณ์ภายในระยะเวลาเพียงสามสิบวัน ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังกล่าว

2. ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการอุทธรณ์ กล่าวคือ หากกรณีมีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยทำให้ผู้ต้องคำพิพากษาไม่สามารถยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนดระยะเวลา 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาได้ ผู้ต้องคำพิพากษาจะขอขยายระยะเวลาในการอุทธรณ์ได้หรือไม่ ซึ่งในปัญหาดังกล่าวหากพิจารณาเฉพาะตัวบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญประกอบกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ แล้วจะเห็นว่าไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวเอาไว้ กรณีจึงต้องตีความโดยเคร่งครัดว่าไม่สามารถขอขยายระยะเวลาในการอุทธรณ์ได้แม้มีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยก็ตาม ปัญหานี้เกิดจากการกำหนดหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจน และไม่ครอบคลุมถึงปัญหาในการบังคับใช้อย่างครบถ้วน

3. ปัญหาของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” กล่าวคือ การที่รัฐธรรมนูญกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ไม่ชัดเจนดังกล่าวมา และโดยเฉพาะคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ยังมีปัญหาว่าควรมีความหมายครอบคลุมเพียงใด พยานหลักฐานลักษณะใดจึงจะถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือไม่ หรือเป็นพยานหลักฐานที่มีอยู่แล้วแต่ไม่สามารถนำมาสืบในชั้นพิจารณาจะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ได้หรือไม่ หรือหากพยานหลักฐานนั้นมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญของคดีแค่เพียงบางส่วนจะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ได้หรือไม่ การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ไม่ชัดเจนดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อการใช้ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 ให้จำกัดอยู่แต่เฉพาะพยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ และจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญและผู้

ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ พิจารณายกฟ้องหรือยกคำร้องได้ อันเป็นการนำเอาความหมายของคำว่าคำว่าพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 และคำว่าพยานหลักฐานใหม่ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาใช้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องนักเนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน แท้จริงแล้วควรให้ความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “พยานหลักฐานใหม่หรือข้อเท็จจริงใหม่” อันเป็นหลักเกณฑ์ในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศฝรั่งเศสที่ศาลฎีกาวางหลักเอาไว้ว่า พยานหลักฐานใหม่ไม่จำเป็นต้องเป็นพยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้อีกพยานหลักฐานดังกล่าวมาก่อน ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายหลังมีคำพิพากษาแล้ว เพียงแต่เป็นข้อเท็จจริงที่มีอยู่แต่ไม่อาจรู้ได้ในขณะที่มีคำพิพากษา หรือแม้ว่าจำเลยจะได้รู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้วในขณะที่มีคำพิพากษา แต่ศาลไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น ก็ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่เช่นกัน ดังนั้น การให้ความหมายในลักษณะเช่นเดียวกับคำว่าพยานหลักฐานใหม่ของประเทศฝรั่งเศสดังกล่าวน่าจะก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้ต้องคำพิพากษาได้มากกว่าการจำกัดลักษณะของพยานหลักฐานใหม่ไว้ว่าจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้อีกพยานหลักฐานดังกล่าวมาก่อนดังเช่นความหมายตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในคดีดังกล่าวที่องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์เห็นว่าพยานหลักฐานที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 เสนอเข้ามาในอุทธรณ์หลายลำดับเป็นพยานหลักฐานที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านทั้ง 5 รู้หรือมีเหตุอันควรรู้อยู่แล้วว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่ จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ และมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา

4. ปัญหาของการให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง กล่าวคือ หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้เป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาอุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่เท่านั้น แตกต่างกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามความหมายในทางวิชาการที่เป็นการขอให้ศาลสูงทบทวนตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย โดยศาลสูงดังกล่าวต้องเป็นศาลพิจารณา (trial court) ชั้นที่สอง แต่การพิจารณาอุทธรณ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 9 กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาไม่ได้เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง โดยเพียงแต่กำหนดให้เป็นดุลพินิจขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ว่าสมควรจะไต่สวนเพิ่มเติมหรือไม่ แสดงให้เห็นว่าองค์คณะดังกล่าวมิได้เป็นศาลพิจารณา ดังนั้น ตามหลักวิชาการแล้วเมื่อองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ดังกล่าวมิได้เป็นศาลพิจารณาจึงไม่สมควรที่จะให้พิจารณาอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ควรให้พิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น นอกจากนี้การตัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายออกไป ทั้ง ๆ ที่ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการอุทธรณ์ การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ในลักษณะดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามความหมายในทางวิชาการ

5. ปัญหาเรื่ององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ กล่าวคือ การที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 12 กำหนดให้ผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ ให้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้เท่ากับเป็นการกำหนดให้ผู้พิพากษาซึ่งเคยพิจารณาคดีดังกล่าวมาก่อนในศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ มี

สิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้ด้วย ซึ่งก็หมายถึง การลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ หรือเมื่อมีมติรับอุทธรณ์ไว้วินิจฉัยแล้วก็ยังมีสิทธิออกเสียงลงมติที่มีผลเป็นการพิพากษาหรือออกคำสั่งเกี่ยวกับอุทธรณ์นั้นได้อีกด้วย การกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เช่นนี้ ทำให้ผู้พิพากษาซึ่งเคยตัดสินคดีนั้นมาครั้งหนึ่งแล้วและถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีนั้นกลับมาตัดสินในคดีนั้นอีกครั้งหนึ่ง ย่อมขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง (principe d'impartialité) ที่ถือเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่นานาประเทศถือปฏิบัติ

6. ปัญหาการขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคห้า กล่าวคือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) ข้อ 14 วรรคห้า กำหนดให้บุคคลที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอาญามีสิทธิที่จะขอให้องค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่า (a higher tribunal) ทบทวนคำวินิจฉัยได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่การที่หลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ กำหนดให้อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่ต่างก็เป็นองค์กรศาลฎีกาเหมือนกัน มีสถานะทางกฎหมายเป็นศาลสูงสุดของประเทศเหมือนกัน การพิจารณาอุทธรณ์โดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจึงมีปัญหาว่าจะเป็นการวินิจฉัยทบทวนโดยองค์กรวินิจฉัยคดีที่สูงกว่าหรือไม่ นอกจากนี้การกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องคำพิพากษาอุทธรณ์ได้เฉพาะปัญหาข้อเท็จจริงเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ไม่อาจอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายได้ น่าจะยังไม่สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศ ฯ ซึ่งไม่มีการกำหนดเงื่อนไขในการขอให้ทบทวนคำพิพากษาคืออย่างมีข้อจำกัดเฉพาะปัญหาข้อเท็จจริงดังเช่นที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ดังกล่าว

7. ปัญหาเรื่องการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาอำนาจหน้าที่และวิธีพิจารณาตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 จะเห็นได้ว่าไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เอาไว้ อีกทั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษตามรัฐธรรมนูญ จึงมิใช่ศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม จึงไม่อาจนำพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาใช้กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ได้ แต่หากพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 ที่กำหนดให้บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน ประกอบกับแนวความคิดของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาอย่างเต็มที่แล้ว ผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ จึงควรมีสิทธิในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่การที่หลักเกณฑ์การอุทธรณ์กำหนดไว้ให้ผู้ต้องคำพิพากษาต้องมีพยานหลักฐานใหม่จึงจะใช้สิทธิอุทธรณ์ได้ย่อมส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดให้มีหลักเกณฑ์การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในอนาคตหากจะมีขึ้น เนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ทับซ้อนอยู่กับหลักเกณฑ์ของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ที่จะต้องมีพยานหลักฐานใหม่เช่นเดียวกัน อันจะสร้างความสับสนในหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าเป็นการทบทวนคำพิพากษาหรือการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ และส่งผลกระทบต่อการใช้กฎหมายได้

ปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดเกิดจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม กำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ไม่ชัดเจน ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ตามหลักวิชาการ จนเสมือนกับเป็นการเขียนกฎหมายในลักษณะให้สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งตามหลักเกณฑ์สากล แต่แท้จริงแล้วหาได้ให้สิทธิดังกล่าวอย่างแท้จริงไม่ และเป็น การขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนที่รัฐจะล่วงละเมิดมิได้

7.2 ข้อเสนอแนะ

เมื่อพิจารณาจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นการสมควรที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติม หลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 278 วรรคสาม และ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปใน สาระสำคัญ พ.ศ.2551 เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องคำพิพากษาอย่างแท้จริง ดังนี้

7.2.1 การแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำ พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551

การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมี หลักเกณฑ์ที่สำคัญก็คือ จะต้องมิพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปใน สาระสำคัญ และแม้การที่รัฐธรรมนูญจะกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ไม่ชัดเจนจะสร้างปัญหาใน การบังคับใช้หลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ดังกล่าวว่ากรณีใดจะถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ก็ตาม แต่การที่ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 3 และข้อ 4 ให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐาน ใหม่” จำกัดอยู่แต่เฉพาะพยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่น อุทธรณ์ และจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญและผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่า พยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟังพยานหลักฐาน ใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ พิพากษายกฟ้องหรือยกคำร้องได้ ยิ่งทำให้ ความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ถูกจำกัดให้แคบยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งการให้ความหมายใน ลักษณะดังกล่าวน่าจะเกิดจากการนำความหมายของคำว่าพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 และคำว่าพยานหลักฐานใหม่ตาม พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาใช้ แต่โดยที่กฎหมายแต่ละเรื่องแต่ ละฉบับมีวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้ที่แตกต่างกัน จึงเป็นการไม่เหมาะสมที่จะนำความหมายดังกล่าว มาใช้ ส่งผลต่อสิทธิในการอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาให้ถูกจำกัดโดยไม่เป็นธรรม ดังนั้น จึงควร แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 3 และข้อ 4 โดยการยกเลิกนิยามความหมายของ

คำว่าพยานหลักฐานใหม่ดังกล่าวและกำหนดให้เป็นดุลพินิจของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาหรือองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ในการวินิจฉัยว่ากรณีตามอุทธรณ์ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญหรือไม่ เพื่อปล่อยให้เป็นดุลพินิจของศาลอย่างเต็มที่ในการพิจารณาลักษณะของพยานหลักฐานแต่ละอย่างว่ามีลักษณะเป็นพยานหลักฐานใหม่หรือไม่ หรืออาจแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ดังกล่าวโดยนายนโยบายความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่หรือข้อเท็จจริงใหม่” ตามที่ศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศสวางหลักเอาไว้ว่า พยานหลักฐานใหม่ไม่จำเป็นต้องเป็นพยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้อถึงพยานหลักฐานดังกล่าวมาก่อน ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายหลังมีคำพิพากษาแล้ว เพียงแต่เป็นข้อเท็จจริงที่มีอยู่แต่ไม่อาจรู้ได้ในขณะที่มีคำพิพากษา หรือแม้ว่าจำเลยจะรู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้วในขณะที่มีคำพิพากษา แต่ศาลไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น ก็ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่เช่นกัน แม้ลักษณะของพยานหลักฐานใหม่ดังกล่าวจะเป็นลักษณะของพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นหลักเกณฑ์ในการขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศฝรั่งเศส แต่ก็สามารถนำมาเทียบเคียงได้ และการให้ความหมายในลักษณะดังกล่าว น่าจะก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้ต้องคำพิพากษาได้มากกว่าการจำกัดลักษณะของพยานหลักฐานใหม่ไว้ดังระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ดังกล่าว

นอกจากนี้การที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 12 กำหนดว่า “ผู้พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาดังระเบียบนี้” เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่ขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง (principe d'impartialité) เพราะทำให้ผู้พิพากษาซึ่งเคยตัดสินคดีนั้นมาครั้งหนึ่งแล้วและถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีนั้นกลับมาตัดสินในคดีนั้นอีกครั้งหนึ่ง แม้จะเป็นมติของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาที่ถือว่ามีผู้มีอำนาจวินิจฉัยหลายคน แต่เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งอยู่ในฐานะผู้มีส่วนได้เสียในคดีนั้นแล้วก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด อันก่อให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ ดังนั้น จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ ข้อ 12 โดยการกำหนดห้ามมิให้ผู้พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ ออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์นั้น เพื่อไม่ให้ขัดต่อหลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลางดังกล่าว

ในส่วนของปัญหาเรื่องกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์ที่รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนด ข้อยกเว้นกรณีมีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยเกิดขึ้นทำให้ผู้ต้องคำพิพากษาไม่อาจอุทธรณ์ได้ภายในกำหนด 30 วันนับแต่วันที่มีคำพิพากษา ก็อาจจะกำหนดทางแก้ไขในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ นี้ได้ โดยการเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ฯ กำหนดให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ มีอำนาจที่จะขยายระยะเวลาอุทธรณ์ดังกล่าวได้หากกรณีมีเหตุอันสมควร เนื่องจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาเป็นศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีนั้นในชั้นต้น และยังมีหน้าที่รับอุทธรณ์และคำแก้อุทธรณ์เพื่อส่งต่อไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จึงควรกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ มีอำนาจขยายระยะเวลาดังกล่าวได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมแก่ผู้ต้องคำพิพากษา

7.2.2 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยการกำหนดให้คู่ความอุทธรณ์ได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ให้ผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ไม่ชัดเจน เป็นการผสมกันระหว่างเรื่องการอุทธรณ์กับการร้องฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ดังที่ได้ทำการศึกษากันมาแล้ว อีกทั้งยังเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาเท่านั้นที่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาโจทก์หรือผู้ร้องในกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นฟ้องคดีไม่อาจอุทธรณ์ได้ และยังคงกำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาอุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น ไม่สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายได้ หลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงแตกต่างจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปและที่ใช้อยู่ในกระบวนการยุติธรรมของไทยที่ใช้บังคับกับเจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทอื่น ที่ให้อุทธรณ์ได้ในปัญหาข้อเท็จจริงและหรือข้อกฎหมายได้โดยไม่ต้องมีพยานหลักฐานใหม่แต่อย่างใด การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้ดังกล่าวจึงไม่เป็นหลักประกันสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาอย่างเพียงพอ

หลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่ตัดสิทธิมิให้ผู้ต้องคำพิพากษาอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าว นอกจากจะไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ทั่วไปที่กำหนดให้คู่ความอุทธรณ์ได้ในปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อเท็จจริงในบางกรณีแล้ว ยังกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาเป็นอย่างมาก เนื่องจากหากปัญหาข้อกฎหมายนั้นเป็นปัญหาที่สำคัญ เช่น ปัญหาเรื่องอำนาจฟ้อง หรือปัญหาการตีความกฎหมายว่าการกระทำเข้าองค์ประกอบความผิดที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ หากมติเสียงข้างมากขององค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ในคดีนั้นไม่เป็นเอกฉันท์ เช่น 5 ต่อ 4 หรือ 6 ต่อ 3 ซึ่งจะเห็นได้ว่าองค์คณะมีความเห็นไม่ตรงกันในประเด็นข้อกฎหมายดังกล่าว แต่ต้องถือมติตามเสียงข้างมากและพิพากษาคดีไปตามนั้น ผลของคดีย่อมกระทบต่อผู้ต้องคำพิพากษาที่ต้องถูกยึดทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดิน หรือต้องถูกจำคุก ให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในความถูกต้องของผลในคำวินิจฉัยดังกล่าวได้ จึงเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องนักกับการตัดสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายออกไป

จากปัญหาที่กล่าวมา จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยการกำหนดให้สิทธิแก่คู่ความคือทั้งผู้ร้องและผู้ต้องคำพิพากษาสมากรอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญที่มีผลต่อการวินิจฉัยชี้ขาดคดีต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ เพื่อเป็นการให้สิทธิแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายอย่างเต็มที่ในการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญ โดยข้อกฎหมายที่จะอุทธรณ์ได้นั้นต้องเป็นสาระสำคัญที่มีผลต่อการวินิจฉัยชี้ขาดคดี เพื่อเป็นการจำกัดมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายทุกเรื่องไปอันจะเป็นภาระแก่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ส่วนในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นควรต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ เนื่องด้วยระบบการพิจารณาที่มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดี โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดที่ต้องมีการไต่สวนข้อเท็จจริงอย่างถี่ถ้วนก่อนฟ้องคดี และในชั้นพิจารณาคดีโดยศาลก็ยังมีระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนที่ศาลสามารถค้นหาข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่อยู่แล้ว จึงเป็นหลักประกันให้แก่คู่ความได้เป็นอย่างดี และหากเกิดความผิดพลาดในปัญหาข้อเท็จจริงขึ้นจริง ก็ยังมีกระบวนการแก้ไขภายหลังมีคำพิพากษาถึงที่สุด โดยการให้ผู้ต้องคำ

พิพากษาขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ตามข้อเสนอแนะที่จะกล่าวในหัวข้อต่อไป

7.2.3 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยการกำหนดหลักเกณฑ์การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ชัดเจน

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาอย่างเต็มที่แล้ว น่าจะสามารถนำมาปรับใช้กับคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ได้ แต่การจะนำมาปรับใช้กับคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นในเบื้องต้นควรมีการกำหนดเงื่อนไขในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่อย่างเคร่งครัด มิให้กระทำได้ง่ายและจำกัดกว่าคดีทั่วไป เนื่องจากจะกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาและวัตถุประสงค์ของการกำหนดให้มีวิธีพิจารณาคดีเหล่านี้เป็นพิเศษเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นผู้มีอิทธิพลสูง และการดำเนินคดีที่เริ่มต้นที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ซึ่งเป็นศาลระดับสูงประกอบไปด้วยผู้พิพากษาที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์สูงอยู่แล้ว ความผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลอื่นเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จึงเกิดขึ้นได้ยาก

นอกจากการกำหนดเงื่อนไขให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่อย่างเคร่งครัดแล้วยังต้องปรับปรุงหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากเป็นหลักเกณฑ์ที่ทับซ้อนกับหลักเกณฑ์ในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ดังที่กล่าวมาแล้ว การกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ไว้เช่นนี้ย่อมจะสร้างความสับสนในหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าเป็นการอุทธรณ์หรือการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ และทำให้สิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งถูกจำกัด จึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ให้ชัดเจนพร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ในกรณีที่คำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้นมีความผิดพลาดบกพร่อง ไม่ว่าจะเป็นกรณีพยานหลักฐานที่อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือมีพยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ โดยการให้นิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ให้ชัดเจนว่าหมายถึงพยานหลักฐานในลักษณะใดบ้าง จะต้องกำหนดตัวบุคคลผู้มีสิทธิในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ให้ชัดเจน และจะต้องกำหนดด้วยว่าจะกระทำได้ในกรณีใดบ้าง จะกระทำได้เฉพาะที่เป็นคุณ หรือกระทำได้แม้เป็นโทษต่อผู้ต้องคำพิพากษา ทั้งต้องกำหนดเวลาในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ให้ชัดเจนว่าผู้มีสิทธิในการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องร้องขอภายในระยะเวลาเท่าใด ร้องขอต่อองค์กรใดและมีวิธีพิจารณากำหนดไว้อย่างไร และในประการสุดท้ายต้องมีการกำหนดให้นำมาใช้ในคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งในคดีอาญา และคดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพื่อให้ครอบคลุมถึงประเภทคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ซึ่งอาจกระทำได้โดยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพิ่มหลักเกณฑ์การรื้อฟื้นคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นพิจารณาใหม่ เนื่องจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ๆ ไม่ใช่ศาลตามความหมายของพระราชบัญญัติการ

รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 จึงไม่อาจนำกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับได้ อีกทั้งกฎหมายดังกล่าวก็ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการที่กฎหมายกำหนดให้บังคับใช้กับคดีอาญาเท่านั้น จึงไม่รวมถึงคดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินซึ่งเป็นคดีที่มีลักษณะทางแพ่ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการตีความคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ที่มีการนำความหมายของคำว่าพยานหลักฐานอันสำคัญแก่คดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 มาใช้ ซึ่งไม่เหมาะสมกับลักษณะของพยานหลักฐานใหม่ที่แท้จริง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวโดยรวมคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้สามารถรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้จึงน่าจะยังไม่เหมาะสม

ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นสิ่งสมควรกระทำเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาในคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเต็มที่ แต่ควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้เคร่งครัดสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นผู้มีอิทธิพลระดับสูงและผลของการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อประเทศชาติอย่างรุนแรง

การแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ตามข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น จะทำให้สิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ได้รับการรับรองและคุ้มครองมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2553 เรื่องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์) ซึ่งหากไม่มีการกำหนดนิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ไว้ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ ข้อ 3 ถึงข้อ 6 และปล่อยให้บุคคลพินิจของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาหรือองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ หรือมีการให้นิยามความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “พยานหลักฐานใหม่หรือข้อเท็จจริงใหม่” ตามที่ศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศสวางหลักเอาไว้ว่าไม่จำเป็นต้องเป็นพยานหลักฐานที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงพยานหลักฐานดังกล่าวมาก่อน ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายหลังมีคำพิพากษาแล้ว เพียงแต่เป็นข้อเท็จจริงที่มีอยู่แต่ไม่อาจรู้ได้ในขณะที่มีคำพิพากษา หรือแม้ว่าจำเลยจะรู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้วในขณะที่มีคำพิพากษา แต่ศาลไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น ก็ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่เช่นกัน ก็จะทำให้พยานหลักฐานหลายลำดับของผู้ต้องคำพิพากษาที่อาจมีผลเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงในคดี เช่น พยานบุคคลลำดับที่ 5 ถึงที่ 13 และพยานเอกสารลำดับที่ 9 ถึงที่ 12 ของผู้ถูกกล่าวหา ที่ศาลเห็นว่าเป็นพยานหลักฐานที่มีอยู่ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องในคดีนี้ และผู้ต้องคำพิพากษารู้หรือมีเหตุอันควรรู้ถึงพยานหลักฐานดังกล่าวมาก่อนจึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ ให้มีโอกาสดำเนินการพิจารณาจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาอีกครั้งหนึ่งหากมิได้ถูกจำกัดโดยนิยามความหมายของคำว่า “พยานหลักฐานใหม่” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ ฯ ดังกล่าว หรือการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยการกำหนดหลักเกณฑ์ให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งในปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญที่มีผลต่อการวินิจฉัยคดีได้ ก็จะทำให้อุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาในปัญหาข้อกฎหมายหลายประการ เช่น อุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาที่ว่าคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฯ ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญ ให้ได้รับการพิจารณาโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาอีกครั้งหนึ่ง อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาอย่างแท้จริง

แนวทางการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าว ผู้วิจัยเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อระบบการตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายบริหารและการใช้อำนาจรัฐของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้ยังคงไว้ซึ่งประสิทธิภาพในการตรวจสอบ พร้อมทั้งให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพแก่ผู้ต้องคำพิพากษาได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กมลชัย รัตนสกววงศ์. สาระสำคัญและหลักกฎหมายพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2539.

กิตยาภรณ์ ประยูรพรหม. ความรับผิดชอบทางอาญาของประธานาธิบดีฝรั่งเศส. [ออนไลน์]. 2550 แหล่งที่มา : <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1076> [2 เมษายน 2550]

เกียรติศักดิ์ พุฒพันธ์. การแก้ไขบททวนคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. องค์กรและวิธีการคุ้มครองประชาชนและควบคุมฝ่ายปกครองภายในฝ่ายปกครองในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

โกเมน ภัทรภิรมย์. การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่. ใน ชีวิตและผลงานโกเมน ภัทรภิรมย์, กรุงเทพฯ ฯ : ศรีสมบัติการพิมพ์, 2536.

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ ฯ : วิญญูชน, 2549.

คณิน วงศ์ใหญ่. ปัญหาในการตีความพยานหลักฐานใหม่ศึกษาเปรียบเทียบการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่กับการสอบสวนซ้ำ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. คำอธิบายกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ ฯ : วิญญูชน, 2550.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง. กรุงเทพฯ ฯ : วิญญูชน, 2552

ธานินทร์ กรัยวิเชียร และวิชา มหาคุณ. การตีความกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 3. มปป.โครงการสืบทอดครูทางนิติศาสตร์ ชุดที่ 1 คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ส.

- นันทวัฒน์ บรมานันท์. ระบบการพิจารณาคดีความผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูงในประเทศฝรั่งเศส. ใน หนังสือรวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ ดร.ประยูร กาญจนดุล, หน้า 105-133. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. ความรับผิดทางอาญาของประธานาธิบดีฝรั่งเศส[ออนไลน์]. 2546. แหล่งที่มา : <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=569> [30 มิถุนายน 2546]
- บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ ฯ : วิญญูชน, 2552.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2538.
- บุบผา อัครพิมาน. หลักกฎหมายทั่วไป. วารสารวิชาการศาลปกครอง 5 (2548)
- ประเสริฐ โหล่วประดิษฐ์. ปัญหาการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : ศึกษากรณีหลักการทบทวนคำพิพากษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2545.
- พัลลภ แพทย์ไชยวงศ์. การรื้อฟื้นคดีอาญา : ศึกษาการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549.
- ร.แลงกาต์. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีการพิจารณา. วารสารอัยการ 9 (มิถุนายน 2529)
- รายงานการประชุมกรรมการร่างกฎหมาย กองที่ 6 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา วันที่ 20 กรกฎาคม 2519 เรื่องร่างพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ : วิญญูชน, 2543.
- วิลาสินี รอดฤดี. ปัญหาทางอาญาในการเยียวยาแก่จำเลยในการพิจารณาคดีอาญาที่ผิดพลาด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

- วัส ติงสมิตร. การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับปัญหาการขัดต่อหลักความเสมอภาคและพันธกรณีระหว่างประเทศ. ตุลพาห 55, 1 (มกราคม – เมษายน 2551) : 148-188.
- ศรัณยา สี่มา. ความคุ้มกันของผู้นำรัฐกับอาชญากรรมระหว่างประเทศ : ศึกษากรณีคดีพลเอกอูกุสต์ ปิโนเช่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ศรัณยู โพรธีราชตุงกูร. การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง. ใน คำอธิบายสาระสำคัญของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองและความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่, สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2540.
- สภาร่างรัฐธรรมนูญ. เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550.
- สหธน รัตน์ไพจิตร. ความประสงค์ของการลงโทษอาญา : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- สิริชัย สุธีวีระขจร. หลักกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพฯ ฯ : วิญญูชน, 2543.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 : การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า, 2552.
- สันทัต สุจริต. การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- สันทัต สุจริต. การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอ้างเหตุพยานหลักฐานใหม่. งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 10 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2550.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. รัฐธรรมนูญแห่งประเทศฝรั่งเศส แปลจาก Constitution de la Republique Francaise du 4 Octobre 1958. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.

สำนักวิจัยและวิชาการสำนักงานศาลปกครอง. สรุปหลักกฎหมายปกครอง เรื่อง หลักความไม่มีส่วนได้เสีย. สำนักงานศาลปกครอง, 2548.

หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป / หยุด แสงอุทัย ; แก้ไขและปรับปรุงโดยสมยศ เชื้อไทย. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อริคม อินทุพุดติ. วิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ รวมคำบรรยายของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 61 ปีการศึกษา 2551. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2551.

ภาษาอังกฤษ

Alex Carroll. Constitutional and Administrative Law. 1st ed. Edinburgh Gat Harlow : Education Limited, 1998.

Constitution de la Republique Francaise du Octobre 1958.

Henry Cambell Black. Black's Law Dictionary. 6th ed. ST.Paul,MN : West Publishing, 1990.

International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR

Jean Pierre Rougeaux. La Haute Cour de Justice sous la ve Republique. in R.D.P. no 4, 1978.

Loi organique 93-1252 du 23 Novembre1993 sur la Cour de justice de la Republique.

Loic Cadiet et Serge Guinchard. Le double degre de Juridiction. Justice Revue Générale de Droit Processuel, 1996.

Pascal Labbé. Introduction au droit processuel. Lille : Presses Universitaires deLille, 1995.

Peter W.Rodino. High Crimes and Misdemeanors. New York : Funk & Wagnalls, 1973.

Pierre Bouzat et Jean Pinatel. Traite' de Droit Pe'nal et de Criminologie. Tome II.
Deuxieme Edition. Paris : Dalloz, 1970.

Shigemitsu Dando. Japanese Criminal Procedure. New York University Press, 1965.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกา
แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่
ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. ๒๕๕๑

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

ว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดี
อาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้
ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

พ.ศ. ๒๕๕๑

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๘ วรรคสาม บัญญัติให้ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีที่ต้องคำพิพากษามีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ และให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกระเบียบเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่องดังกล่าว

อาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๗๘ วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้ออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. ๒๕๕๑”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

อุทธรณ์ หมายความว่า อุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ได้ยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

ผู้พิพากษา หมายความว่า ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกา

หน้า ๑๐

เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๘๓ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๑

ผู้ต้องคำพิพากษา หมายความว่า ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้รับโทษในทางอาญา ให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้พ้นจากตำแหน่ง หรือต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ

พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้พยานหลักฐานใหม่ย่อมไม่รวมถึงการกลับคำให้การของพยานในคดี

ข้อ ๔ พยานหลักฐานใหม่ที่จะยกขึ้นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกานั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญและผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษายกฟ้องหรือยกคำร้องได้

ข้อ ๕ ในกรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่ ผู้ต้องคำพิพากษาอาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ข้อ ๖ การอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ให้ยื่นต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพร้อมด้วยสำเนา โดยอุทธรณ์จะต้องทำเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพและอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) รายละเอียดโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่

(๒) สาเหตุที่ไม่อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณา

(๓) เหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่าหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

(๔) ลายมือชื่อของผู้อุทธรณ์ ผู้เรียง ผู้เขียนหรือพิมพ์อุทธรณ์

ข้อ ๗ เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้รับอุทธรณ์แล้วให้ส่งสำเนาอุทธรณ์ให้แก่โจทก์หรือผู้ร้องทราบเพื่อให้แก้อุทธรณ์ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาอุทธรณ์ ถ้าได้รับคำแก้อุทธรณ์หรือพ้นกำหนดดังกล่าวแล้วแต่ไม่มีคำแก้อุทธรณ์ก็ให้รวบรวมถ้อยคำสำนวนส่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาต่อไป

ให้นำความในข้อ ๖ มาใช้แก่การทำคำแก้อุทธรณ์โดยอนุโลม

ข้อ ๘ ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกผู้พิพากษาห้าคนเป็นองค์คณะทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ที่ได้ยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้องค์คณะผู้พิพากษาดังกล่าวจะต้องไม่เป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์

หน้า ๑๑

เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๘๓ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๑

ให้องค์คณะที่ได้รับเลือกตามวรรคหนึ่งตกลงกันว่าจะให้ผู้พิพากษาคนใดในองค์คณะทำหน้าที่เป็นเจ้าของสำนวน

ถ้าผู้พิพากษาคนใดในองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ที่ได้รับมอบหมายไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกผู้พิพากษาคนอื่นทำหน้าที่แทนต่อไป

ให้องค์คณะผู้พิพากษาเลือกผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหนึ่งคนทำหน้าที่เป็นเลขานุการองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์

ข้อ ๙ องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์มีหน้าที่ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเป็นอุทธรณ์ที่ชอบด้วยระเบียบนี้ ที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่

กรณีที่เป็นกรณียุติ องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์อาจไต่สวนให้ได้ความจริงอย่างหนึ่งอย่างใดในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเสียก่อนก็ได้ ในกรณีที่มีการไต่สวนให้แจ้งวันนัดไต่สวนให้ผู้ต้องคำพิพากษาและโจทก์หรือผู้ร้องทราบล่วงหน้าก่อนวันนัดไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

ข้อ ๑๐ เมื่อองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ได้ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้เสนอที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อจัดให้มีการลงมติว่าจะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ ถ้าที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติว่า เป็นอุทธรณ์ที่ชอบก็ให้รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา

ข้อ ๑๑ เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีมติให้รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาแล้ว ให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ตามข้อ ๘ ทำหน้าที่เป็นองค์คณะไต่สวนรวบรวมข้อเท็จจริงเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัย

ถ้าเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่น อันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาไต่สวนเพิ่มเติม ให้องค์คณะไต่สวนทำการไต่สวนพยานหลักฐานซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่ไต่สวนมาแล้วมาไต่สวนใหม่ด้วยโดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ

เมื่อองค์คณะไต่สวนได้รวบรวมข้อเท็จจริงแล้วให้ส่งให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาล่วงหน้าก่อนวันลงมติไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

ให้นำความในข้อ ๘ ข้อ ๙ และข้อ ๑๐ มาใช้บังคับกับการดำเนินการขององค์คณะผู้พิพากษาตามข้อนี้โดยอนุโลม

หน้า ๑๒

เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๘๓ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๑

ข้อ ๑๒ ผู้พิพากษาซึ่งเป็นหรือเคยเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับอุทธรณ์ของผู้ต้องคำพิพากษาตามระเบียบนี้

ข้อ ๑๓ ในวันลงมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ให้ผู้ต้องคำพิพากษาพร้อมทั้งโจทก์หรือผู้ร้องมายังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ในกรณีผู้อุทธรณ์เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้ได้รับโทษทางอาญา เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ลงมติแล้ว ให้แจ้งผลของการลงมติให้ผู้ต้องคำพิพากษา และโจทก์ทราบในวันเดียวกันกับที่ได้มีมติ ถ้าเป็นความผิดของโจทก์ที่ไม่มา หากเห็นเป็นการสมควร ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะลงมติโดยโจทก์ไม่อยู่ก็ได้ ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาไม่อยู่โดยไม่มีเหตุสงสัยว่าหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ก็ให้ที่ประชุมใหญ่เลื่อนการประชุมไปจนกว่าผู้ต้องคำพิพากษาจะมาศาล แต่ถ้ามีเหตุสงสัยว่าผู้ต้องคำพิพากษาหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องคำพิพากษา และเมื่อได้ออกหมายจับแล้วยังไม่ได้ตัวผู้ต้องคำพิพากษาภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันออกหมายจับ ก็ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาลงมติไปได้และถือว่าผู้ต้องคำพิพากษาได้ทราบมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาแล้ว

มติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้มีผลเท่ากับเป็นการพิพากษาหรือออกคำสั่ง โดยให้องค์คณะไต่สวนเป็นผู้แจ้งหรืออ่านผลของมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้คู่ความทราบ ส่วนรายละเอียดของมติที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาให้ดำเนินการจัดทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งในภายหลัง แต่ทั้งนี้จะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในสิบห้าวันนับแต่วันลงมติ

ในกรณีอื่น ถ้าคู่ความทุกฝ่ายไม่มาศาล ในวันลงมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะให้แจ้งการแจ้งหรืออ่านผลมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาก็ได้

ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา มีอำนาจออกหมายหรือคำสั่งใด ๆ ตามที่เห็นสมควรเพื่อบังคับให้เป็นไปตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

ข้อ ๑๔ คำพิพากษาหรือคำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์หรือองค์คณะไต่สวนเป็นผู้ลงลายมือชื่อในคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วแต่กรณี

ให้ส่งคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ทำให้คดีถึงที่สุดไปประกาศในราชกิจจานุเบกษา พร้อมทั้งติดประกาศไว้ที่ศาลฎีกา

เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๘๓ ก หน้า ๑๓
ราชกิจจานุเบกษา ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๑

ข้อ ๑๕ ให้นำข้อบังคับการประชุมใหญ่ศาลฎีกา มาใช้บังคับแก่การพิจารณาอุทธรณ์
ตามระเบียบนี้โดยอนุโลม

ข้อ ๑๖ ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๑

วิรัช ลิ้มวิชัย

ประธานศาลฎีกา

ภาคผนวก ข

คำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คดีหมายเลขแดงที่ อม.๑/๒๕๕๓
เรื่อง ขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์)

(อม.๔๙)

คำสั่งตามมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

คดีหมายเลขดำที่ อม. ๑๔ /๒๕๕๑

คดีหมายเลขแดงที่ อม. ๑ /๒๕๕๓

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลฎีกา

วันที่ ๑๑ เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓

ระหว่าง	{	อัยการสูงสุด	ผู้ร้อง
		พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร	ผู้ถูกกล่าวหา
		คุณหญิงพจมาน ชินวัตร ที่ ๑	
		นายพานทองแท้ ชินวัตร ที่ ๒	
		นางสาวพินทองทา ชินวัตร ที่ ๓	
		นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่ ๔	
		นายบรรณพจน์ ดามาพงศ์ ที่ ๕	
		นางบุษบา ดามาพงศ์ ที่ ๖	
		นายสมพร พงษ์สุวรรณ ที่ ๗	
		คณะบุคคลวิจิตรวาทธรรม แชมเบอร์ ที่ ๘	
		บริษัทพี.ที.คอร์ปอเรชั่น จำกัด ที่ ๙	
		บริษัทเอสซี ออฟฟิศ พลาซ่า จำกัด ที่ ๑๐	
		บริษัทโอเอไอ แมนเนจเม้นท์ จำกัด ที่ ๑๑	
บริษัทโอเอไอ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด ที่ ๑๒			
บริษัทโอเอไอ คอลชัลแดนท์ แอนด์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด ที่ ๑๓			

(อม.๔๒)

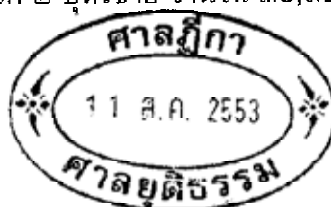
- ๒ -

บริษัทที่ปรึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญ จำกัด ที่ ๑๔
 บริษัทเวิร์ธ ซัพพลายส์ จำกัด ที่ ๑๕
 บริษัทเอสซีเค เอสเทต จำกัด ที่ ๑๖
 มูลนิธิไทยคม ที่ ๑๗
 บริษัทประไพไหมสุหรี พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด ที่ ๑๘
 บริษัทสมพร แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด ที่ ๑๙
 บริษัทบี.บี.ดี.ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด ที่ ๒๐
 บริษัทบี.บี.ดี.พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด ที่ ๒๑
 บริษัทไวท์ แอนด์ เคส (ประเทศไทย) จำกัด หรือบริษัทวิระวงศ์,
 ชินวัฒน์ และเที่ยงพนอ จำกัด ที่ ๒๒

ผู้คัดค้าน

เรื่อง ขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน (ชั้นพิจารณาอุทธรณ์)

คดีสืบเนื่องมาจากผู้ร้องยื่นคำร้องและแก้ไขคำร้องว่า ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีสองสมัยติดต่อกัน สมัยแรกตั้งแต่วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ และสมัยที่สองตั้งแต่วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๔๔ เป็นต้นไป ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีผู้ถูกกล่าวหายังคงไว้ซึ่งหุ้น บริษัทชินคอร์ปและบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐ อันเป็นการกระทำที่เป็นการขัดกันระหว่าง ประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม โดยเมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๔๒ ผู้ถูกกล่าวหาถือหุ้น บริษัทชินคอร์ป จำนวน ๖๕,๘๔๐,๐๐๐ หุ้น และผู้คัดค้านที่ ๑ ถือหุ้น จำนวน ๖๙,๓๐๐,๐๐๐ หุ้น รวม ๑๓๕,๑๔๐,๐๐๐ หุ้น คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๗๕ ของจำนวนหุ้นทั้งหมด ต่อมาผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ โอนหุ้นบริษัทชินคอร์ปให้บุคคลต่าง ๆ ถือแทน ดังนี้ วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๔๒ ผู้ถูกกล่าวหาโอนหุ้น จำนวน ๓๒,๘๒๐,๐๐๐ หุ้น ให้แก่บริษัทแอมเฟลริช วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๓ ผู้ถูกกล่าวหาโอนหุ้นให้ผู้คัดค้านที่ ๒ บุตรชาย จำนวน ๓๐,๘๒๐,๐๐๐ หุ้น และโอนหุ้นให้

(อน.๔๒)

- ๓ -

ผู้คัดค้านที่ ๔ น้องสาว จำนวน ๒,๐๐๐,๐๐๐ หุ้น ส่วนผู้คัดค้านที่ ๑ โอนหุ้นให้ผู้คัดค้านที่ ๒ จำนวน ๔๒,๔๗๕,๐๐๐ หุ้น และโอนหุ้นให้ผู้คัดค้านที่ ๕ จำนวน ๒๖,๘๒๕,๐๐๐ หุ้น โดยผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ยังคงเป็นเจ้าของหุ้นที่แท้จริง ต่อมาวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๔ บริษัทชินคอร์ปจดทะเบียนลดมูลค่าหุ้นจากที่ตราไว้หุ้นละ ๑๐ บาท เหลือหุ้นละ ๑ บาท ทำให้จำนวนหุ้นเพิ่มขึ้นเป็น ๑๐ เท่า เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๔๕ และวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๔๖ ผู้คัดค้านที่ ๒ โอนหุ้นให้ผู้คัดค้านที่ ๓ บุตรสาวของผู้ถูกกล่าวหาถือแทน จำนวน ๔๔๐,๐๐๐,๐๐๐ หุ้น คงเหลือหุ้นที่ถือแทนในนามผู้คัดค้านที่ ๒ จำนวน ๒๕๓,๙๕๐,๐๐๐ หุ้น ผู้คัดค้านที่ ๕ ถือหุ้นแทน จำนวน ๓๓๖,๓๔๐,๑๕๐ หุ้น ผู้คัดค้านที่ ๔ ถือหุ้นแทน จำนวน ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ หุ้น และบริษัทแอมเฟลริช ถือหุ้นแทน จำนวน ๓๒๙,๒๐๐,๐๐๐ หุ้น ต่อมาวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๔๙ บริษัทแอมเฟลริช โอนหุ้นดังกล่าวให้ผู้คัดค้านที่ ๒ จำนวน ๑๖๔,๖๐๐,๐๐๐ หุ้น และผู้คัดค้านที่ ๓ จำนวน ๑๖๔,๖๐๐,๐๐๐ หุ้น รวมหุ้นบริษัทชินคอร์ปที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ให้อุบัติผลต่าง ๆ ดังกล่าวถือหุ้นแทนทั้งหมด จำนวน ๑,๔๑๙,๔๙๐,๑๕๐ หุ้น คิดเป็นจำนวนกว่าร้อยละ ๕๘ ของจำนวนหุ้นบริษัทชินคอร์ปทั้งหมดที่จำหน่ายได้ นอกจากนี้ขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยได้ปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ อันเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทในเครือรวม ๕ กรณี ดังนี้ ๑. กรณีแปลงค่าสัมปทานเป็นภาษีสรรพสามิต โดยการตรากฎหมาย แก้ไขพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ.๒๕๒๗ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๔๖ และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ.๒๕๒๗ พ.ศ.๒๕๔๖ และ

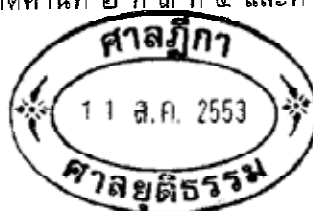

(อม.๔๒)

- ๔ -

การออกประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง ลดอัตราและยกเว้นภาษีสรรพสามิต (ฉบับที่ ๖๘) ลงวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๔๖ โดยให้ลดพิกัดอัตราและยกเว้นภาษีสรรพสามิตสำหรับกิจการโทรศัพท์เคลื่อนที่จากอัตราร้อยละ ๕๐ เหลือร้อยละ ๑๐ ตามบัญชีท้ายประกาศ และมีมติคณะรัฐมนตรีวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ เห็นชอบแนวทางการดำเนินการดังกล่าว ๒. กรณีแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ดำเนินกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Cellular Mobile Telephone) ลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๓๓ (ครั้งที่ ๖) เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ปรับลดอัตราส่วนแบ่งรายได้จากการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบใช้บัตรจ่ายเงินล่วงหน้าหรือพรีเพด (Prepaid Card) ให้แก่บริษัท เอไอเอส ๓. กรณีแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ดำเนินกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Cellular Mobile Telephone) ฉบับลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๓๓ (ครั้งที่ ๗) ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๕ เพื่ออนุญาตให้ใช้เครือข่ายร่วม (Roaming) และให้หักค่าใช้จ่ายจากรายรับ และกรณีการปรับลดอัตราค่าใช้จ่ายเครือข่ายร่วม เป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทเอไอเอส ๔. กรณีลดวัน อนุมัติ ส่งเสริม สนับสนุนธุรกิจดาวเทียมตามสัญญาดำเนินการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศโดยมิชอบ เพื่อเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทไทยคม และ ๕. กรณีอนุมัติให้รัฐบาลสหภาพพม่ากู้เงินจากธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย เพื่อนำไปซื้อสินค้าและบริการของบริษัทไทยคมโดยเฉพาะ การที่ผู้ถูกกล่าวหาและคู่สมรสยังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงในหุ้นบริษัทชินคอร์ป จำนวน ๑,๔๑๙,๔๙๐,๑๕๐ หุ้น คิดเป็นจำนวนกว่าร้อยละ ๔๘ ของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่จำหน่ายได้ในระหว่างที่ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตลอดมา โดยใช้ชื่อผู้คัดค้านที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๕ กับบริษัทแอมเพิลริชเป็น

(อม.๔๒)

- ๕ -

ผู้ถือหุ้นแทน และได้ปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ สั่งการ มอบนโยบายร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐภายใต้การบังคับบัญชาหรือกำกับดูแลของผู้ถูกกล่าวหา กระทำการอันเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทในเครือทั้ง ๕ กรณี ดังกล่าว และปรากฏว่าในวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๔๙ ได้มีการขายหุ้นบริษัทชินคอร์ป จำนวน ๑,๔๑๙,๔๙๐,๑๕๐ หุ้น ที่ผู้ถูกกล่าวหาและคู่สมรสยังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริง โดยใช้ชื่อผู้คัดค้านที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๕ เป็นผู้ถือหุ้นแทนให้แก่กลุ่มเทมาเส็กของประเทศสิงคโปร์ โดยมีบริษัทซีดาร์ โฮลดิ้งส์ จำกัด และบริษัทแอสเพน โฮลดิ้งส์ จำกัด ซึ่งเป็นนิติบุคคลต่างตัว เป็นผู้ซื้อ เป็นจำนวนเงินสุทธิหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้วรวม ๖๙,๗๒๒,๘๘๐,๙๓๒.๐๕ บาท และในระหว่างปี ๒๕๔๖ - ๒๕๔๘ บริษัทชินคอร์ปได้จ่ายเงินปันผลตามหุ้นจำนวนดังกล่าว รวมเป็นจำนวนเงิน ๖,๘๙๘,๗๒๒,๑๒๙ บาท รวมเป็นเงินที่ได้รับเนื่องจากหุ้นดังกล่าวทั้งหมด ๗๖,๖๒๑,๖๐๓,๐๖๑.๐๕ บาท อันเป็นทรัพย์สินที่ได้มาเนื่องจากการกระทำที่เป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม และเป็นกรณีได้ทรัพย์สินมาโดยไม่สมควร สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ ขอให้พิพากษายึดเงินที่ได้จากการขายหุ้นบริษัทชินคอร์ป ๑,๔๑๙,๔๙๐,๑๕๐ หุ้น ให้แก่กลุ่มเทมาเส็ก และเงินปันผลตามหุ้นจำนวนดังกล่าว รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๗๖,๖๒๑,๖๐๓,๐๖๑.๐๕ บาท พร้อมดอกเบี้ย ให้ตกเป็นของแผ่นดินเนื่องจากการร่ำรวยผิดปกติ และมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ และขอให้มีคำสั่งยึดอายัดเงิน และทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหาพร้อมดอกเบี้ยไว้ต่อไปจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด

(อม.๔๒)

- ๖ -

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิจารณาแล้ว ในปัญหาที่ว่าผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ยังคงถือหุ้นบริษัทชินคอร์ป จำนวน ๑,๔๑๙,๔๙๐,๑๕๐ หุ้น โดยให้ผู้คัดค้านที่ ๒ ถึงที่ ๕ และบริษัทแอมเฟิลริชถือแทนตามคำร้องหรือไม่ แม้การโอนหุ้นบริษัทชินคอร์ปดังกล่าวมีการรายงานต่อสำนักงาน กสท. ตามแบบ ๒๔๖-๒ ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๒๔๖ วรรคหนึ่ง แต่การรายงานตามแบบ ๒๔๖-๒ ไม่ใช่หลักฐานแสดงการโอนกรรมสิทธิ์ในหุ้นจำนวนที่รายงาน ดังนั้น ในปัญหาว่าผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ มีพฤติการณ์คงถือไว้ซึ่งหุ้นบริษัทชินคอร์ปหรือไม่ ต้องวินิจฉัยจากพฤติการณ์ระหว่างผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ กับผู้คัดค้านที่ ๒ ถึงที่ ๕ ตั้งแต่มีการซื้อหุ้นเพิ่มทุนของบริษัทชินคอร์ป การโอนหุ้นระหว่างกัน และการถือครองหุ้นตั้งแต่มีการโอนจนขายหุ้นให้แก่กองทุนเทมาเส็กเป็นสำคัญ ตามพฤติการณ์ปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๔๒ ผู้ถูกกล่าวหาโอนขายหุ้นบริษัทชินคอร์ป จำนวน ๓๒,๙๒๐,๐๐๐ หุ้น ให้แก่บริษัทแอมเฟิลริช ราคาหุ้นละ ๑๐ บาท โดยผู้คัดค้านที่ ๑ เป็นผู้ส่งจ่ายเช็คธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขารัชโยธิน ลงวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๔๒ แก่บริษัทหลักทรัพย์แอสเซทพลัส จำกัด จำนวน ๓๓๐,๙๖๑,๒๒๐ บาท เพื่อชำระค่าหุ้น แล้วบริษัทหลักทรัพย์แอสเซทพลัส จำกัด ส่งจ่ายเช็คธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) สาขาถนนรัชดาภิเษก ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๒ จำนวน ๓๒๗,๔๓๘,๗๘๐ บาท เป็นค่าขายหุ้นให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา แล้วเช็คฉบับดังกล่าวได้นำฝากเข้าเรียกเก็บเงินเข้าบัญชีผู้คัดค้านที่ ๑ ที่ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สำนักรัชโยธิน และเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๓ ผู้ถูกกล่าวหาได้ขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๒

(อม.๔๒)

- ๗ -

จำนวน ๓๐,๙๒๐,๐๐๐ หุ้น และขายให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๔ จำนวน ๒,๐๐๐,๐๐๐ หุ้น และผู้คัดค้านที่ ๑
 ขายให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๒ จำนวน ๔๒,๔๙๕,๐๐๐ หุ้น และขายให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๕ จำนวน
 ๒๖,๘๒๕,๐๐๐ หุ้น โดยมีได้ชำระค่าหุ้นแก่กัน เพียงแต่ผู้คัดค้านที่ ๒ ออกตั๋วสัญญาใช้เงินลงวันที่
 ๑ กันยายน ๒๕๔๓ สัญญาจะจ่ายเงิน ๓๐๙,๒๐๐,๐๐๐ บาท ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา และสัญญาจะ
 จ่ายเงิน ๔๒๔,๙๕๐,๐๐๐ บาท ให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๑ เมื่อทวงถามโดยไม่มีดอกเบีย ผู้คัดค้านที่ ๔
 ออกตั๋วสัญญาใช้เงินลงวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๓ สัญญาจะจ่ายเงิน ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ให้แก่
 ผู้ถูกกล่าวหาเมื่อทวงถามโดยไม่มีดอกเบีย ผู้คัดค้านที่ ๕ ออกตั๋วสัญญาใช้เงินลงวันที่ ๑
 กันยายน ๒๕๔๓ สัญญาจะจ่ายเงิน ๒๖๘,๒๕๐,๐๐๐ บาท ให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๑ เมื่อทวงถามโดย
 ไม่มีดอกเบีย สำหรับการบริหารจัดการบริษัทชินคอร์ปภายหลังจากผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้าน
 ที่ ๑ โอนหุ้นบริษัทชินคอร์ปไปแล้ว ปรากฏตามรายงานประจำปี ๒๕๔๓ บริษัทมีกรรมการ ๘ คน
 ประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ และกรรมการ ๖ คน ผู้ถูกกล่าวหาและ
 ผู้คัดค้านที่ ๑ ไม่ได้ร่วมเป็นกรรมการด้วย ในคณะกรรมการทั้ง ๘ คน มีผู้คัดค้านที่ ๕ ซึ่งเป็น
 ประธานกรรมการเท่านั้นที่ถือหุ้นในบริษัทชินคอร์ป ส่วนรองประธานกรรมการและกรรมการ
 อีก ๖ คน ไม่มีสัดส่วนการถือหุ้นในบริษัทชินคอร์ป แสดงว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑
 ควบคุมนโยบายและการดำเนินงานของบริษัทชินคอร์ปผ่านทางคณะกรรมการที่ผู้ถูกกล่าวหาและ
 ผู้คัดค้านที่ ๑ แต่งตั้งและกำหนดอำนาจหน้าที่ของกรรมการไว้ ในปี ๒๕๔๔ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาเข้า
 ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ตามรายงานประจำปี ๒๕๔๔ ของบริษัทก็ปรากฏรายชื่อ
 คณะกรรมการของบริษัท ๘ คน โดยกรรมการในปี ๒๕๔๓ พ้นจากตำแหน่ง ๑ คน แต่งตั้งใหม่

(อม.๔๒)

- ๘ -

ในปี ๒๕๕๔ อีก ๒ คน กรรมการที่แต่งตั้งใหม่มีผู้ถือหุ้นบริษัทชินคอร์ปคนเดียวคือนายนินวัฒน์ บุญทรง โดยถือหุ้นในสัดส่วนเพียงร้อยละ ๐.๐๐๘๗ สนับสนุนว่าการควบคุมนโยบายและการดำเนินงานของบริษัทชินคอร์ปยังคงอยู่ที่ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ผ่านทางคณะกรรมการของบริษัท ซึ่งเป็นผู้รับนโยบายตลอดมา ตามรายงานประจำปี ๒๕๕๔ ถึง ๒๕๕๕ ของบริษัทชินคอร์ป ปรากฏว่า บริษัทชินคอร์ปมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายประการ เช่น การจัดโครงสร้างการถือหุ้น การซื้อหุ้นเพิ่ม และการลงทุนในธุรกิจใหม่ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนสูง ย่อมไม่ใช่ การตัดสินใจของกรรมการซึ่งมิได้มีส่วนได้เสียในความเสี่ยงนั้นด้วย และไม่ปรากฏว่าผู้คัดค้านที่ ๒ และที่ ๓ ได้ร่วมบริหารจัดการบริษัทชินคอร์ปในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหุ้นจำนวนมาก เพียงมอบ ฉันทะให้บุคคลอื่นเข้าร่วมประชุมสามัญผู้ถือหุ้นประจำปีของบริษัทชินคอร์ป ประจำปี ๒๕๕๕ ถึง ๒๕๕๘ ปีละครั้ง ส่วนการรวบรวมหุ้นบริษัทชินคอร์ปขายให้แก่กลุ่มเทมาเส็กนั้น ผู้ถูกกล่าวหาได้ ยืนยันไว้ในเอกสารท้ายคำร้องพิสูจน์ทรัพย์สินว่า มีการเตรียมการขายหุ้นและการเจรจาขายหุ้น ต่อเนื่องมานานนับปีและมีกลุ่มผู้สนใจเสนอซื้อหุ้นหลายราย ก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการขายใน วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๕๘ ดังนั้น ผู้ที่เจรจาและตกลงขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปให้แก่กลุ่มเทมาเส็ก คือผู้ถูกกล่าวหาไม่ใช่ผู้คัดค้านที่ ๕ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ยังคงถือไว้ ซึ่งหุ้นบริษัทชินคอร์ป จำนวน ๑,๔๑๙,๔๙๐,๑๕๐ หุ้น ตามคำร้องในระหว่างที่ผู้ถูกกล่าวหาดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสองวาระ

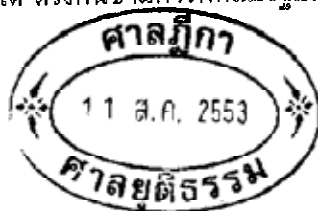

(อ.ม.๔๒)

- ๙ -

ในปัญหาว่า คณะรัฐมนตรีซึ่งมีผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพิกัตอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. ๒๕๒๗ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. ๒๕๒๗ พ.ศ. ๒๕๔๖ สำหรับกิจการโทรคมนาคม และมีมติเมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ เห็นชอบให้ คู่สัญญาภาคเอกชนที่ทำสัญญาสัมปทานในการให้บริการโทรศัพท์พื้นฐานหรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ ที่ต้องจ่ายค่าสัมปทานให้แก่หน่วยงานภาครัฐที่เป็นคู่สัญญา และต้องชำระภาษีสรรพสามิตให้แก่ กรมสรรพสามิตตามประกาศกระทรวงการคลังที่ออกตามความในพระราชกำหนดดังกล่าว แต่ให้นำภาษีสรรพสามิตที่เสียให้แก่กรมสรรพสามิตมาหักออกจากค่าสัมปทานที่ต้องชำระให้แก่ หน่วยงานภาครัฐได้ นั้น เป็นการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่เอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปหรือไม่ เมื่อคำนึงถึงเจตนารมณ์ในการตราพระราชกำหนดทั้งสองฉบับและประกาศกระทรวงการคลัง ฉบับดังกล่าวที่มีวัตถุประสงค์จะเก็บภาษีสรรพสามิตจากการให้บริการโทรศัพท์เพื่อหารายได้ เข้ารัฐ กับมติคณะรัฐมนตรีในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ แล้ว เห็นได้ว่า การที่คณะรัฐมนตรีมีมติ อนุมัติให้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดำเนินการให้ภาคเอกชนผู้ให้บริการ โทรศัพท์ที่เสียภาษีสรรพสามิตสามารถนำภาษีไปหักออกจากค่าสัมปทานที่ต้องชำระให้แก่ ทศท. และ กสท. ย่อมขัดแย้งกับเจตนารมณ์ในการตราพระราชกำหนดทั้งสองฉบับอย่างเห็นได้ชัด เพราะหากรัฐประสงค์จะเก็บภาษีสรรพสามิตจากการให้บริการโทรศัพท์เพื่อหารายได้เข้าสู่ ประเทศจริง ก็ไม่มีเหตุผลที่ยอมให้ผู้ให้บริการโทรศัพท์ที่ทำสัญญาสัมปทานกับ ทศท. หรือ กสท. นำภาษีที่เสียไปหักออกจากค่าสัมปทานได้ ตรงกันข้ามการที่คณะรัฐมนตรีมีมติเช่นนี้ย่อมส่งผลให้

(อม.๔๒)

- ๑๐ -

ทศท.ซึ่งทำสัญญาอนุญาตให้ดำเนินกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่กับบริษัทเอไอเอสออนไลน์ เพราะนอกจาก ทศท.จะได้รับค่าสัมปทานจากบริษัทเอไอเอสน้อยกว่าเดิม เนื่องจากต้องหักค่าสัมปทานบางส่วนไปชดใช้ค่าภาษีสรรพสามิตที่บริษัทเอไอเอสเสียไปแล้ว หาก ทศท.ไปขอรับใบอนุญาตจาก กทช.เป็นผู้รับสัมปทานที่ถือใบอนุญาต ทศท.ก็ต้องเสียภาษีสรรพสามิตตามประกาศกระทรวงการคลังฉบับนั้นด้วย ทั้งที่ตามสัญญาอนุญาตให้ดำเนินกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ระหว่าง ทศท.กับบริษัทเอไอเอส ให้สิทธิพิเศษแก่บริษัทเอไอเอสหลายประการ ทั้งในเรื่องการใช้ทรัพย์สินและเครื่องอุปกรณ์ซึ่งเป็นของ ทศท.ได้ตลอดระยะเวลาในสัญญา รวมไปถึงการประกอบธุรกิจในลักษณะที่ผูกขาดแต่ผู้เดียวด้วย ในสัญญานับนั้นจึงระบุไว้ในข้อที่ ๓๐ ให้บริษัทเอไอเอสเสียค่าสัมปทานให้แก่ ทศท.ในอัตราก้าวหน้า โดยปรับเพิ่มค่าสัมปทานทุกกรอบระยะเวลา ๕ ปี ในขณะที่มติคณะรัฐมนตรีเป็นผลให้บริษัทเอไอเอสสามารถหักภาษีสรรพสามิตออกจากค่าสัมปทานได้เป็นช่วงเวลาที่บริษัทเอไอเอสต้องชำระค่าสัมปทานให้แก่ ทศท.ในอัตราร้อยละ ๒๕ ก่อนหักค่าใช้จ่ายหรือภาษี เมื่อบริษัทเอไอเอสต้องเสียภาษีให้แก่กรมสรรพสามิตในอัตราร้อยละ ๑๐ หลังจากนำไปหักออกจากค่าสัมปทานแล้วทำให้ ทศท.ได้รับค่าสัมปทานจากบริษัทเอไอเอสในอัตราร้อยละ ๑๕ เท่านั้น นอกจากนี้หากคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้กระทรวงการคลังออกประกาศกระทรวงการคลังเพิ่มอัตราภาษีให้สูงขึ้นถึงร้อยละ ๒๕ บริษัทเอไอเอสซึ่งเสียภาษีแล้วก็สามารถนำไปหักออกจากค่าสัมปทานที่ต้องชำระแก่ ทศท.ได้ แต่ ทศท.จะไม่ได้รับประโยชน์จากค่าสัมปทานเลย เพราะต้องนำไปหักเป็นค่าภาษีสรรพสามิตจนหมดสิ้น หากกรณีเป็นเช่นนี้ย่อมเห็นได้ว่าบริษัทเอไอเอสไม่ต้องเสียภาษีสรรพสามิตเลย

(อม.๔๒)

- ๑๑ -

เพราะเอาค่าสัมปทานที่ ทศท.ได้รับไปหักออกจากภาษีเงินครบถ้วน แต่ถ้า ทศท.ประสงค์จะขอใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคมจาก กทช. ทศท.ต้องเสียภาษีสรรพสามิตในอัตราร้อยละ ๒๕ มติคณะรัฐมนตรีที่ออกมาเช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสถานะและความมั่นคงของ ทศท.อย่างรุนแรง ส่วนผู้ประกอบการให้บริการโทรศัพท์รายใหม่ ซึ่งนอกจากต้องเสียค่าธรรมเนียมและค่าบริการในกิจการโทรคมนาคมให้แก่ กทช.แล้ว ยังต้องเสียภาษีสรรพสามิตด้วย ทั้งที่ผู้ประกอบการรายใหม่ยังไม่มีลูกค้าเลยหรือมีลูกค้าน้อยกว่าบริษัทเอไอเอสซึ่งครองตลาดอยู่ก่อนแล้ว การที่ผู้ประกอบการรายใหม่ต้องเสียภาษีสรรพสามิตกับค่าธรรมเนียมและค่าบริการในกิจการโทรคมนาคมให้แก่ กทช. เป็นผลให้ต้นทุนในการดำเนินการที่สูงกว่าบริษัทเอไอเอสอย่างมาก ทั้งที่ยังไม่มีลูกค้าเลยหรือมีลูกค้าน้อยกว่าบริษัทเอไอเอส จึงเป็นการยากที่ผู้ประกอบการรายใหม่จะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากผู้ประกอบการรายใหม่ยังต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาด (Barrier to Entry) เช่น การสร้างฐานลูกค้าและเงินลงทุน การพัฒนาระบบเครือข่ายและช่องทางการตลาด ดังนั้น การดำเนินการของคณะรัฐมนตรีที่มีผู้ถูกกล่าวหาเป็นนายกรัฐมนตรีในการมีมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวจึงเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและเป็นเหตุให้รัฐได้รับความเสียหาย

ในปัญหาว่า การแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ดำเนินกิจการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ฉบับลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๓๓ (ครั้งที่ ๖) ลงวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ปรับลดอัตราส่วนแบ่งรายได้จากการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบใช้บัตรจ่ายเงินล่วงหน้าให้แก่บริษัทเอไอเอส เป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปหรือไม่ นั้น บริษัทเอไอเอสได้รับสัญญาให้ดำเนินกิจการบริการ

(อม.๔๒)

- ๑๒ -

โทรศัพท์เคลื่อนที่จาก ทศท. เป็นระยะเวลา ๒๕ ปี นับแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๓๓ โดยต้องจ่ายเงินผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ ทศท. ตามอัตราที่คิดจากรายได้และเป็นอัตราก้าวหน้าตามช่วงของปีสัมปทาน ในปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๕ เป็นอัตราร้อยละ ๑๕ ปีที่ ๖ ถึงปีที่ ๑๐ ร้อยละ ๒๐ ปีที่ ๑๑ ถึงปีที่ ๑๕ ร้อยละ ๒๕ และปีที่ ๑๖ ถึงปีที่ ๒๕ ร้อยละ ๓๐ นอกจากบริษัทเอไอเอสแล้วยังมีผู้ให้บริการที่ได้รับสัญญาให้ดำเนินการในทำนองเดียวกันนี้อีก คือ บริษัทแทค ซึ่งเป็นผู้ให้บริการรายหนึ่ง โดยบริษัทแทคได้รับสัญญาให้ดำเนินการให้บริการวิทยุคมนาคมจาก กสท. เป็นระยะเวลา ๒๗ ปี นับแต่วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๓๔ โดยต้องจ่ายเงินผลประโยชน์ตอบแทนแก่ กสท. เป็นรายปี คิดเป็นอัตราร้อยละของรายได้ในอัตราก้าวหน้า โดยในปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๔ เป็นร้อยละ ๑๒ ปีที่ ๕ ร้อยละ ๑๕ ปีที่ ๖ ถึงปีที่ ๑๕ ร้อยละ ๒๐ ปีที่ ๑๖ ถึงปีที่ ๒๐ ร้อยละ ๒๕ และปีที่ ๒๑ ถึงปีที่ ๒๗ ร้อยละ ๓๐ แต่การให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ในส่วนของบริษัทแทคมีข้อขัดข้องเนื่องจาก กสท. ไม่มีหมายเลขโทรศัพท์ จึงต้องขอใช้หมายเลขโทรศัพท์จาก ทศท. ซึ่งการให้บริการโดยบริษัทแทคผ่านเข้าไปยังเครือข่ายโทรคมนาคมของ ทศท. นั้น บริษัทแทคต้องจ่ายค่าเชื่อมโยงโครงข่าย (Access Charge) ให้แก่ ทศท. เจ้าของโครงข่ายในอัตรา ๒๐๐ บาท ต่อเดือนต่อลูกค้า ๑ ราย การให้บริการของบริษัทแทคในระยะเริ่มแรกเป็นการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบโพลีเฟด ต่อมาได้เปิดให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่พรีเฟดเช่นเดียวกับบริษัทเอไอเอสโดยใช้ชื่อทางการค้าว่า พร้อมท์ ซึ่งบริษัทแทคยังคงจ่ายเงินผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ กสท. และยังคงจ่ายเงินค่าเชื่อมโยงโครงข่ายให้แก่ ทศท. ตามจำนวนและอัตราที่กำหนดในสัญญา บริษัทแทคได้ขอลดค่าเชื่อมโยงโครงข่ายสำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบพรีเฟดไปยัง ทศท. เจ้าของ

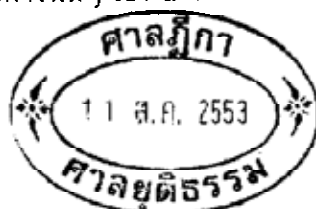

(อม.๔๒)

- ๑๓ -

โครงข่าย เพราะเห็นว่าการกำหนดค่าเชื่อมโยงโครงข่ายสำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบฟรีเฟดในอัตราเดียวกับแบบโพลีเฟดนั้นไม่เหมาะสม ซึ่งในเวลาต่อมาก็ได้รับการพิจารณาปรับลดค่าเชื่อมโยงโครงข่ายให้เหลือเพียงอัตราร้อยละ ๑๘ ของราคาหน้าบัตรจ่ายเงินล่วงหน้า เป็นเหตุให้บริษัทเอไอเอส ยกขึ้นเป็นข้ออ้างในการขอให้ ทศท.ปรับลดอัตราส่วนแบ่งรายได้ในส่วนของบริษัทที่ใช้ชื่อว่า วันทูคอล บ้าง เห็นว่า การที่บริษัทเอไอเอสดำเนินกิจการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ตามสัญญาที่ทำกับ ทศท. นั้น สิทธิและหน้าที่ระหว่างบริษัทเอไอเอส กับ ทศท. ซึ่งเป็นคู่สัญญาจะมืออยู่ต่อกันอย่างไร ย่อมเป็นไปตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในสัญญา ซึ่งรวมถึงการจ่ายเงินผลประโยชน์ตอบแทนที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทเอไอเอสไม่มีภาระที่จะต้องจ่ายค่าเชื่อมโยงโครงข่ายให้แก่ ทศท.เหมือนเช่นบริษัทแทค จึงไม่อาจนำเอาเหตุดังกล่าวมาเป็นข้ออ้างเพื่อขอให้ ทศท. ปรับลดอัตราส่วนแบ่งรายได้ให้แก่บริษัทเอไอเอส ที่ ทศท.ปฏิเสธไม่ปรับลดอัตราส่วนแบ่งรายได้ให้แก่บริษัทเอไอเอสก็เป็นการชอบด้วยเหตุผลแล้ว แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าฝ่ายบริหาร ทศท.เปิดช่องให้บริษัทเอไอเอสเสนอเรื่องเพื่อขอให้ ทศท. พิจารณาปรับลดอัตราส่วนแบ่งรายได้ให้แก่บริษัทเอไอเอสได้อีก บริษัทเอไอเอสจึงมีหนังสือชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างรายได้และต้นทุนต่อ ทศท.เพื่อประกอบการพิจารณา อ้างว่าต้องลงทุนเพิ่มในการให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบฟรีเฟด อัตราส่วนแบ่งรายได้ที่กำหนดตามสัญญาหลักจะทำให้เกิดการขาดทุน อันเป็นเหตุผลที่ยังไม่มีน้ำหนักพอให้รับฟัง เนื่องจากในการประกอบธุรกิจนั้นย่อมมีการลงทุนในระยะเริ่มแรก การตัดสินใจว่าจะลงทุนหรือไม่ อย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาและตัดสินใจของผู้ประกอบการนั้นๆ เอง บริษัทเอไอเอสก็รับทราบถึงข้อผูกพันตาม

(อม.๔๒)

- ๑๔ -

สัญญาหลักที่ทำกับ ทศท.ดี การที่คณะกรรมการ ทศท.พิจารณาแล้วมีมติให้ปรับลดอัตราส่วนแบ่งรายได้เป็นแบบคงที่ในอัตราร้อยละ ๒๐ แล้วแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาโดยไม่กำหนดให้เพิ่มอัตราส่วนแบ่งรายได้ตามระยะเวลาของสัญญาจึงไม่เป็นไปตามหลักการที่กล่าวมา ทั้งยังเป็นการเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาในสาระสำคัญ ทำให้ ทศท. จะต้องขาดผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับตามสัญญาหลักอยู่แล้ว แต่กลับเป็นผลให้บริษัทเอไอเอสได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นนับตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๔ อันเป็นวันที่สัญญาแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาหลักในครั้งที่ ๖ นี้มีผลบังคับเป็นต้นไป ซึ่งหากนับถึงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๘ อันเป็นวันสิ้นสุดของสัญญาหลักเป็นเวลาเกินกว่า ๑๔ ปี เป็นการดำเนินการที่เอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทเอไอเอสและบริษัทชินคอร์ป

ในปัญหาว่า การแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ดำเนินกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Cellular Mobile Telephone) ฉบับลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๓๓ (ครั้งที่ ๗) ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๕ เพื่ออนุญาตให้ใช้เครือข่ายรวมหรือโรมมิ่ง (Roaming) และให้หักค่าใช้จ่ายจากรายรับ เป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทเอไอเอสหรือไม่ บริษัทเอไอเอสได้เข้ารับสัญญาสัมปทานอนุญาตให้ดำเนินกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่จาก ทศท. มีกำหนดอายุสัญญา ๒๕ ปี ต่อมาบริษัทเอไอเอสต้องการขยายการให้บริการลูกค้า ได้ทดลองเข้าไปรวมใช้เครือข่ายของบริษัทดีพีซีที่บริษัทเอไอเอสเป็นผู้มีส่วนถือหุ้นอยู่ร้อยละ ๙๙.๕๕ ของจำนวนหุ้นทั้งหมด โดยบริษัทดีพีซีได้รับสัมปทานการจัดสรรคลื่นความถี่และเป็นคู่สัญญากับ กสท. ครั้นวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๕ ทศท.และบริษัทเอไอเอสตกลงแก้ไขสัญญาอนุญาตให้ดำเนินกิจการบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (ครั้งที่ ๗) เกี่ยวกับการใช้เครือข่ายรวม มีสาระสำคัญ คือ

(อม.๔๒)

- ๑๔ -

ทศท.อนุมัติให้บริษัทเอไอเอสสามารถนำค่าใช้จ่ายเครือข่ายร่วมที่ต้องจ่ายให้แก่ผู้ให้บริการรายอื่นมาหักออกจากรายได้ค่าบริการและเงินอื่นใดที่เรียกเก็บจากผู้ให้บริการก่อนนำส่งส่วนแบ่งรายได้แบบอัตราก้าวหน้าตามสัญญาหลัก ข้อ ๓๐ และข้อตกลงต่อท้ายสัญญา (ครั้งที่ ๔) ข้อ ๗ โดยบริษัทเอไอเอสอ้างว่าเหตุที่ต้องใช้เครือข่ายร่วมกับบริษัทดีพีซีเป็นเพราะบริษัทเอไอเอสมีปริมาณเลขหมายที่เปิดให้บริการจำนวนมากไม่เพียงพอกับความถี่ที่ได้รับจัดสรรจาก ทศท. ทำให้มีขีดความสามารถของโครงข่ายจำกัดกว่าโครงข่ายอื่น และมีข้อจำกัดทางเทคนิคทำให้ไม่สามารถวางโครงข่ายเพิ่มเติมได้อีก ซึ่ง ทศท.ควรรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบจัดหาคลื่นความถี่ เห็นว่า ข้ออ้างของบริษัทเอไอเอสดังกล่าวนี้สามารถคาดหมายได้ ในขณะที่ทำสัญญา จึงเป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของบริษัทเอไอเอสเอง และเรื่องของการแข่งขันในทางการค้าในการประกอบธุรกิจโทรคมนาคม โดยการขยายโครงข่ายให้สามารถรองรับการให้บริการ บริษัทเอไอเอสจะเลือกวิธีการลงทุนสร้างโครงข่ายเพิ่มเติมหรือการใช้เครือข่ายของผู้ให้บริการรายอื่น ถือเป็นภาระหน้าที่ของบริษัทเอไอเอส การเลือกการขยายเครือข่ายการให้บริการด้วยวิธีการใช้เครือข่ายร่วมกับบริษัทดีพีซี ซึ่งถือได้ว่าเป็นบริษัทเดียวกับบริษัทเอไอเอส แทนที่จะลงทุนสร้างโครงข่ายเพิ่มเติมซึ่งเป็นการประหยัดเงินลงทุนการสร้างโครงข่ายและเป็นค่าใช้จ่ายจากการใช้เครือข่ายร่วมของบริษัทตนเอง จึงไม่อาจที่จะปิดให้เป็นความรับผิดชอบของ ทศท. การแก้ไขสัญญาดังกล่าวจึงเป็นการดำเนินการที่เอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทเอไอเอสและบริษัทชินคอร์ป

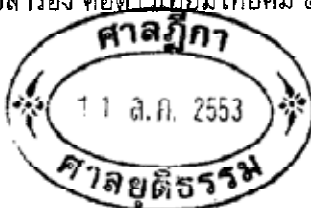

(อม.๔๒)

- ๑๖ -

ในปัญหาว่า การละเว้น อนุมัติ ส่งเสริม สนับสนุน กิจการดาวเทียมตามสัญญา
 ดำเนินกิจการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศโดยมิชอบหลายกรณี เพื่อเอื้อประโยชน์แก่บริษัท
 ไทยคมและชินคอร์ปหรือไม่ บริษัทชินคอร์ปและบริษัทไทยคมเป็นผู้ได้รับสัมปทานตามสัญญา
 ดำเนินกิจการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศ ลงวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๓๔ จากกระทรวง
 คมนาคมมีกำหนด ๓๐ ปี บริษัทตกลงจัดสร้างและจัดส่งดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศดวงที่
 หนึ่งขึ้นสู่วงโคจร (Orbital Position) พร้อมทั้งจัดให้มีระบบดาวเทียมสำรอง (Back up)
 ในลักษณะดาวเทียมภาคพื้นดิน (Ground Back up) รวมทั้งจัดให้มีดาวเทียมหลักและดาวเทียม
 สำรองดวงที่สองและดวงต่อกๆไปขึ้นใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องกับการสิ้นอายุของ
 ดาวเทียมดวงก่อน การจัดส่งดาวเทียมสำรองตามขึ้นอยู่ในตำแหน่งวงโคจรหลังจากดาวเทียม
 ดวงแรกเริ่มให้บริการแล้วไม่เกิน ๑๒ เดือน และยอมให้ดาวเทียมทุกดวงที่บริษัทจัดตั้งตามสัญญา
 ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของกระทรวงในวันที่ผ่านการทดสอบใช้งานจากทั้งสองฝ่ายหลังจากดาวเทียม
 เข้าสู่สู่วงโคจรแล้ว ปรากฏว่าวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๓๖ บริษัทได้จัดส่งดาวเทียมหลัก คือดาวเทียม
 ไทยคม ๑ วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๓๗ ได้จัดส่งดาวเทียมสำรอง คือดาวเทียมไทยคม ๒ และวันที่ ๑๖
 เมษายน ๒๕๔๐ ได้จัดส่งดาวเทียมหลัก คือดาวเทียมไทยคม ๓ แล้วกระทรวงคมนาคมซึ่งดูแล
 โครงการดาวเทียมอยู่ในขณะนั้นได้อนุมัติให้มีการจัดสร้างดาวเทียมสำรองของดาวเทียมไทยคม ๓
 ที่จะจัดส่งขึ้นสู่อวกาศต่อไป คือดาวเทียมไทยคม ๔ แต่เมื่อถึงกำหนดที่จะต้องจัดส่งขึ้นสู่อวกาศ
 นั้นบริษัทได้ขอเลื่อนกำหนดหลายครั้ง ซึ่งต่อมาบริษัทได้ขอแก้ไขข้อกำหนดทางด้านเทคนิค
 โดยขอเปลี่ยนแปลงสมบัติของดาวเทียมสำรอง คือดาวเทียมไทยคม ๔ เป็นดาวเทียมไอพัสตาร์ แต่

(อม.๔๒)

- ๑๗ -

ดาวเทียมไอพีสตาร์มีรายละเอียดทางเทคนิคที่ไม่เหมือนกับดาวเทียมไทยคม ๓ กระทรวงคมนาคมจึงมอบหมายให้กรมไปรษณีย์โทรเลขศึกษาข้อมูลทางเทคนิคของดาวเทียมไอพีสตาร์ กรมไปรษณีย์โทรเลขเห็นว่าดาวเทียมไอพีสตาร์เป็นดาวเทียมดวงหลักดวงใหม่ซึ่งไม่ใช่ดาวเทียมสำรองที่จะจัดสร้างแทนดาวเทียมไทยคม ๔ แต่อย่างใด ทำให้บริษัทผู้รับสัมปทาน คือบริษัท ซินคอร์ปและบริษัทไทยคม ไม่ต้องปฏิบัติตามสัญญาสัมปทาน โดยไม่มีภาระที่จะต้องใช้เงินทุนหรือระดมทุน โดยการกู้ยืมเงินหรือเพิ่มทุนเพื่อนำเงินมาลงทุนในการส่งดาวเทียมไทยคม ๔ เป็นมูลค่าถึง ๔,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ในทางกลับกันภาครัฐก็ต้องเสียหายจากการที่ไม่ได้รับมอบทรัพย์สินตามสัญญาสัมปทาน คือดาวเทียมไทยคม ๔ มูลค่า ๔,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เช่นกัน นอกจากนี้การอนุมัติโครงการดาวเทียมไอพีสตาร์เป็นโครงการที่ให้บริการสื่อสารระหว่างประเทศเป็นหลัก เพราะปรากฏจากคุณสมบัติดาวเทียมไอพีสตาร์ที่บริษัทได้ยื่นประกอบการยื่นคำร้องขอรับการส่งเสริมการลงทุน ต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ระบุถึงแหล่งหารายได้ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อมุ่งหวังทางการค้าและรองรับการใช้งานอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้ใช้งานในต่างประเทศ โดยได้มีการลงทุนสร้างอุปกรณ์เชื่อมต่อ (Gateway) ในประเทศต่างๆ ๑๔ แห่ง รวมกว่า ๑๔ ประเทศ โดยสร้างไว้ในประเทศไทยเพียง ๑ แห่ง เท่านั้น ส่วนแผนการจำหน่ายระบุไว้ว่าการจำหน่ายในต่างประเทศถึงร้อยละ ๙๔ แต่จำหน่ายในประเทศไทยเพียงอัตรา ร้อยละ ๖ จึงเห็นได้ว่า ส่วนที่จำหน่ายในต่างประเทศถึงร้อยละ ๙๔ ดังกล่าวนั้น มีใช้ส่วนที่เหลือใช้จากอัตราร้อยละ ๖ ที่ใช้ในประเทศตามข้อสัญญาสัมปทาน โดยส่วนที่ใช้ในต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่นั้นเป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหากจากส่วนที่ใช้ในประเทศ ดังนั้น ดาวเทียมไอพีสตาร์จึงเป็น

(อม.๔๒)

- ๑๘ -

ดาวเทียมหลักที่จัดสร้างขึ้นเพื่อการสื่อสารระหว่างประเทศเป็นหลัก มิได้สร้างขึ้นเพื่อการสื่อสารภายในประเทศตามวัตถุประสงค์ของสัญญาสัมปทาน และเป็นเรื่องที่อยู่นอกกรอบแห่งสัญญาที่ว่าจะใช้เพื่อเป็นดาวเทียมสำหรับสื่อสารภายในประเทศและหากเหลือใช้จึงจะให้ต่างประเทศให้บริการได้ จึงต้องถือว่าเป็นโครงการใหม่ที่อยู่นอกกรอบของสัญญาสัมปทาน และจะต้องเปิดให้มีการประมูลแข่งขันโดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนเสนอโครงการกันใหม่อย่างเสรีและเป็นธรรม ทั้งในด้านการบริหารงานและอัตราการจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่รัฐมีมูลค่าโครงการเป็นเงินถึงจำนวน ๑๖,๕๔๓,๘๐๐,๐๐๐ บาท เป็นรายได้เข้ารัฐ การที่นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม อนุมัติให้แก้ไขข้อกำหนดทางด้านเทคนิคของดาวเทียมสำรองคือดาวเทียมไทยคม ๔ โดยอนุมัติให้เปลี่ยนคุณสมบัติเป็นดาวเทียมไอพีสตาร์ซึ่งเป็นดาวเทียมดวงหลักดวงใหม่ และคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่มีผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานคณะกรรมการโดยตำแหน่ง อนุมัติค่าขอส่งเสริมการลงทุนโครงการดาวเทียมไอพีสตาร์ จึงเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทไทยคม

ส่วนในปัญหาที่ว่า การอนุมัติให้รัฐบาลสหภาพพม่ากู้เงินจากธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย เพื่อนำไปซื้อสินค้าและบริการของบริษัทไทยคมโดยเฉพาะเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทไทยคมหรือไม่ เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๖ เอกอัครราชทูตสหภาพพม่าประจำประเทศไทยได้นำส่งหนังสือจากนายวิน อ่อง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศสหภาพพม่า ถึงนายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ เพื่อขอให้ประเทศไทยพิจารณาให้สินเชื่อ จำนวน ๓,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท แก่รัฐบาล

(อม.๔๒)

- ๑๓ -

สหภาพพม่าเพื่อการก่อสร้างโครงสร้างขั้นพื้นฐาน ต่อมากระทรวงการวางแผนและพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติสหภาพพม่าได้มีหนังสือลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๗ ถึงสถานเอกอัครราชทูตไทยแจ้งว่ากระทรวงสื่อสารไปรษณีย์และโทรเลขแห่งสหภาพพม่ามีโครงการจะพัฒนาการให้บริการระบบโทรคมนาคมในเขตชนบทและพื้นที่ห่างไกล โดยการใช้ Broadband Satellite Terminals และระบบ Fibre Optic Cable จึงขอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยในลักษณะเงินกู้แบบผ่อนปรน (Soft loan) มูลค่า ๒๓,๐๐๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ และแบบให้เปล่า (Grant aid) มูลค่า ๑,๐๕๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ นายสุรเกียรติ์เห็นว่าเมื่อรัฐบาลสหภาพพม่าร้องขอวงเงินสินเชื่อเพื่อพัฒนาระบบโทรคมนาคม กรมเอเชียตะวันออกได้พิจารณาและเสนอรายงานพร้อมหลักคิดเห็นทั้งข้อดีและข้อเสียไว้ ซึ่งปรากฏข้อเสียในเรื่องที่อาจจะมีข้อครหาว่าผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องในการนี้ และเมื่อระหว่างวันที่ ๗ ถึงวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ ได้มีการพบปะหารือราชการแบบทวิภาคีในการประชุมรัฐมนตรี ซึ่งจัดขึ้นที่จังหวัดภูเก็ต นายสุรเกียรติ์ยังได้แจ้งเรื่องที่อาจจะมีข้อครหาว่าผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีของไทยมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องในการนี้ให้นายวิน อ่อง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหภาพพม่าทราบ และขอให้โครงการดังกล่าวอยู่ในวงเงินสินเชื่อ ๓,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ครั้นเมื่อนายสุรเกียรติ์นำเรื่องเสนอต่อผู้ถูกกล่าวหาแล้ว กลับมีการสั่งการด้วยวาจาให้อนุมัติวงเงินสินเชื่อเพิ่มขึ้นเป็น ๕,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งต่อมากกระทรวงการคลังได้เสนอเรื่องดังกล่าวให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา และคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๗ เห็นชอบให้ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยให้เงินกู้ในการซื้อเครื่องจักรและพัฒนาประเทศแก่รัฐบาล

(อม.๔๒)

- ๒๐ -

สหภาพพม่าในวงเงิน ๔,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ตามที่กระทรวงการคลังเสนอ จากนั้นวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๗ จึงมีการทำสัญญาเงินกู้ระหว่างธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย กับธนาคารการค้าต่างประเทศแห่งสหภาพพม่า โดยกระทรวงการคลังและรัฐบาลแห่งสหภาพพม่า เป็นผู้ค้ำประกัน ในการรับเงินตามสัญญาเงินกู้ดังกล่าว กำหนดให้ผู้กู้ส่งค่าขอรับการให้สินเชื่อ พร้อมสัญญาจัดซื้อจัดจ้างสินค้าทุนหรือบริการให้ผู้ให้พิจารณาอนุมัติก่อน ต่อมาเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๗ ธนาคารการค้าต่างประเทศแห่งสหภาพพม่าก็ได้ส่งค่าขอรับการให้สินเชื่อ พร้อมสัญญาจัดซื้อจัดจ้าง ลงวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ระหว่างกระทรวงสื่อสารไปรษณีย์และโทรเลขแห่งสหภาพพม่ากับบริษัทไทยคม ให้ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย เพื่อพิจารณาอนุมัติสินเชื่อบางส่วน จำนวน ๑๕,๐๐๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยได้อนุมัติค่าขอตั้งกล่าวและแจ้งให้ธนาคารการค้าต่างประเทศแห่งสหภาพพม่าทราบเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๕๗ ต่อมาธนาคารการค้าต่างประเทศแห่งสหภาพพม่ามีหนังสือลงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ แจ้งการโอนสิทธิรับเงินของบริษัทไทยคม ให้แก่บริษัทฮาดารี ไวร์เลส จำกัด และธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยได้จ่ายเงินสินเชื่อให้ธนาคารการค้าต่างประเทศแห่งสหภาพพม่าโดยจ่ายตรงให้แก่บริษัทไทยคม จำนวน ๙,๔๒๒,๗๓๗.๐๓ ดอลลาร์สหรัฐ และให้แก่บริษัทฮาดารี ไวร์เลส จำกัด จำนวน ๕,๕๗๗,๒๖๖.๙๗ ดอลลาร์สหรัฐ ดังนั้น การพิจารณาและอนุมัติวงเงินกู้สินเชื่อให้แก่รัฐบาลสหภาพพม่าในครั้งนี้ นอกจากจะไม่เป็นไปตามกรอบความร่วมมือของทุกเรื่องแล้ว ยังปรากฏอีกว่าเป็นการดำเนินการที่มีผลต่อผลประโยชน์การประกอบกิจการธุรกิจของบริษัทไทยคม การอนุมัติ

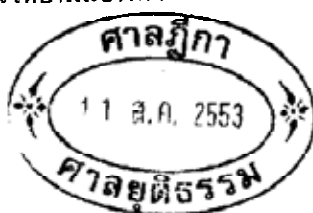
(อม.๔๒)

- ๒๑ -

วงเงินกู้สินเชื่อเพิ่มเติมให้แก่รัฐบาลสหภาพพม่าจึงเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทไทยคมและบริษัทชินคอร์ป

เมื่อผลของการดำเนินการทั้งหมดเป็นการเอื้อประโยชน์โดยตรงแก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทเอไอเอสกับบริษัทไทยคมซึ่งเป็นบริษัทในเครือ ย่อมทำให้บริษัทชินคอร์ปได้รับประโยชน์ในรูปผลกำไรจากการประกอบการของตนเอง และเงินปันผลกำไรตามจำนวนหุ้นที่ถืออยู่ในบริษัทเอไอเอสและบริษัทไทยคม นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นปรากฏแก่บุคคลทั่วไปถึงความมั่นคงของกิจการ อันก่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ผู้สนใจลงทุนซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทำให้มูลค่าหุ้นบริษัทชินคอร์ปเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น เงินปันผลค่าหุ้นและเงินค่าขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปให้แก่กลุ่ม 테마เส็กที่รับไว้ในนามผู้คัดค้านที่ ๒ ถึงที่ ๕ จึงเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่สมควรสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหาในฐานะนายกรัฐมนตรี ซึ่งศาลมีอำนาจสั่งให้ตกเป็นของแผ่นดินได้ตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๓๐ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๒ ส่วนเงินดังกล่าวจะต้องตกเป็นของแผ่นดินเพียงใดนั้น เห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๔ ให้ความหมายของคำที่เกี่ยวกับการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินไว้ ๒ กรณี ได้แก่ คำว่า " ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ " ซึ่งหมายความว่า การที่ทรัพย์สินหรือหนี้สินในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ยื่นเมื่อพ้นจากตำแหน่งมีการเปลี่ยนแปลงไปจากบัญชี

(ถม.๔๒)

- ๒๒ -

แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งในลักษณะที่ทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ผิดปกติหรือหนี้สินลดลงผิดปกติ และคำว่า “ร่ำรวยผิดปกติ” ซึ่งหมายความว่า การมีทรัพย์สิน มากผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ หรือการมีหนี้สินลดลงมากผิดปกติ หรือได้ ทรัพย์สินมาโดยไม่สมควรสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติตามหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากความหมายของคำดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่ามูลคดีของการร้องขอให้ ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินอาจแยกได้เป็น ๓ กรณี คือ เมื่อเปรียบเทียบบัญชีทรัพย์สินและ หนี้สินที่ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งกับที่ยื่นเมื่อพ้นจากตำแหน่งแล้วพบว่าผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองมีทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้นผิดปกติ หรือมีหนี้สินลดลงมากผิดปกติกรณีหนึ่ง กับกรณีที่ผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองได้ทรัพย์สินมาโดยไม่สมควรสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติตามหน้าที่ หรือใช้ อำนาจในตำแหน่งหน้าที่อีกกรณีหนึ่ง ที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ คัดค้านในทำนองว่า ก่อนผู้ถูกกล่าวหาจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวาระแรก ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ มีทรัพย์สินตามรายการที่ระบุในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ผู้ถูกกล่าวหายื่นต่อ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมูลค่ารวม ๑๕,๑๒๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท จึงไม่อาจให้ทรัพย์สินส่วนนี้ตกเป็น ของแผ่นดินได้นั้น เห็นว่า คดีนี้ คตส.ดำเนินการไต่สวน และผู้ร้องยื่นคำร้องกล่าวถึงการที่ ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้มีส่วนได้เสียในกิจการของบริษัทชินคอร์ปโดยเป็นผู้ถือหุ้น แล้วปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่นายกรัฐมนตรีกระทำการต่างๆ อันเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่ บริษัทชินคอร์ปและบริษัทในเครือ และทรัพย์สินที่ร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินตามคำร้องก็มุ่ง เฉพาะเงินปันผลและเงินที่ได้จากการขายหุ้นเท่านั้น จึงเป็นคดีที่มีมูลคดีอยู่ในกรณีหลัง อีกทั้งทาง

(อม.๔๒)

- ๒๓ -

ใตสวณของ คตส.และคำร้องของผู้ร้องก็ไม่ได้มีคำขอบังคับไปถึงทรัพย์สินอื่น จึงไม่มีข้อต้องพิจารณาตามคำคัดค้านดังกล่าวของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ แต่อย่างไรก็ดียังมีข้อต้องพิจารณาต่อไปว่า เงินปันผลและเงินที่ได้จากการขายหุ้นเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่สมควรหมดทั้งจำนวนหรือไม่ ในข้อนี้หากพิจารณาความหมายของคำว่า “ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ” และ “ร่ำรวยผิดปกติ” แล้ว เห็นว่า ไม่ว่าจะมุลคดีจะเป็นกรณีใดกรณีหนึ่งดังที่กล่าวมา ทรัพย์สินอันจะนำมาพิจารณาว่าเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือร่ำรวยผิดปกติหรือไม่ ย่อมต้องเป็นทรัพย์สินนอกเหนือจากที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอยู่แล้ว อันอยู่ในความหมายธรรมดาของการร่ำรวยผิดปกติ นั่นเอง สำหรับเงินปันผลค่าหุ้นที่ได้รับจากบริษัทชินคอร์ปเป็นส่วนของกำไรที่ได้จากการประกอบกิจการของบริษัทชินคอร์ปเองบางส่วน และที่ได้จากเงินปันผลตามจำนวนหุ้นที่ถืออยู่ในบริษัทเอไอเอสและบริษัทไทยคมบางส่วน ถือเป็นทรัพย์สินที่ได้มานอกเหนือจากที่มีอยู่แล้ว และต้องตกเป็นของแผ่นดิน ทั้งจำนวน ส่วนเงินที่ได้จากการขายหุ้น เป็นเงินที่มีมูลค่าเดิมของหุ้นรวมอยู่ด้วย ทรัพย์สินที่ถือว่าได้มานอกเหนือจากที่มีอยู่แล้วคือราคาหุ้นที่เพิ่มขึ้น การจะให้เงินค่าขายหุ้นตกเป็นของแผ่นดินทั้งจำนวนย่อมเป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ และเมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นหรือคงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่เข้าเป็นคู่สัญญากับหน่วยงานของรัฐที่ตนปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจกำกับ ดูแล ควบคุม หรือในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัญญาสัมปทานจากรัฐ ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๑๐๐ ประกอบพฤติการณ์ที่ผู้ถูกกล่าวหา

(อม.๔๒)

- ๒๔ -

และผู้คัดค้านที่ ๑ หากทางหลีกเลี่ยงข้อห้ามตามกฎหมายด้วยการให้ผู้คัดค้านที่ ๒ ถึงที่ ๕ เป็นผู้ถือหุ้นบริษัทชินคอร์ปไว้แทน รวมทั้งผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ในฐานะเป็นนายกรัฐมนตรีกระทำการต่าง ๆ อันเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทในเครือดังที่กล่าวมาแล้ว ย่อมไม่สมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ จะได้รับประโยชน์ที่มีผลมาจากการที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงถือว่าประโยชน์จากราคาหุ้นบริษัทชินคอร์ปส่วนที่เพิ่มขึ้นนับแต่วันก่อนที่ผู้ถูกกล่าวหาจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวาระแรก คือวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ เป็นต้นไป เป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่สมควรสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติตามหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหา เมื่อพิจารณาเอกสารหมาย ศ.๗ ปรากฏว่า การซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ อันเป็นวันที่หุ้นบริษัทชินคอร์ปมีราคาซื้อขายเฉลี่ยหุ้นละ ๒๑๓.๐๙ บาท เมื่อคำนวณมูลค่าหุ้นหลังเปลี่ยนมูลค่าหุ้นที่จดทะเบียนไว้จากหุ้นละ ๑๐ บาท เป็นหุ้นละ ๑ บาทแล้ว เท่ากับราคาซื้อขายในวันดังกล่าวมีราคาเฉลี่ยหุ้นละ ๒๑.๓๐๙ บาท ครั้นคำนวณจากหุ้นจำนวน ๑,๔๑๙,๔๙๐,๑๕๐ หุ้น ที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์แล้ว คิดเป็นเงินทั้งสิ้น ๓๐,๒๔๗,๙๑๕,๖๐๖.๓๕ บาท อันถือเป็นทรัพย์สินที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ มีอยู่แต่เดิม และไม่อาจให้ตกเป็นของแผ่นดินตามคำร้องของผู้ร้องได้ ทรัพย์สินที่ต้องตกเป็นของแผ่นดิน คงมีเฉพาะเงินปันผลค่าหุ้นจำนวน ๖,๘๙๘,๗๒๒,๑๒๙ บาท และเงินที่ได้จากการขายหุ้นหลังหักราคาหุ้นที่มีอยู่เดิมแล้วจำนวน ๓๙,๔๗๔,๘๖๕,๓๒๕.๗๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๔๖,๓๗๓,๖๘๗,๕๕๔.๗๐ บาท พร้อมดอกผลของเงินจำนวนดังกล่าว

(อม.๔๒)

- ๒๕ -

พิพากษา ให้เงินที่ได้จากการขายหุ้นและเงินปันผลหุ้นของบริษัทชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) จำนวน ๔๖,๓๗๓,๖๘๗,๕๕๔.๗๐ บาท พร้อมดอกผลเฉพาะดอกเบี้ยที่ได้รับจากบัญชีเงินฝากนับตั้งแต่วันฝากเงินจนถึงวันที่ธนาคารส่งเงินจำนวนดังกล่าว ตกเป็นของแผ่นดิน

ผู้ถูกกล่าวหายื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ไม่ได้ถือครองหุ้นบริษัทชินคอร์ปในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะได้โอนขายให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๒ ถึงที่ ๕ โดยชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างเป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้กระทำการทุจริตผิดกฎหมายหรือกระทำการใดอันเป็นการเอื้อประโยชน์แก่ตนและพวกพ้องทั้ง ๕ กรณี ตามที่ถูกกล่าวหา และหุ้นบริษัทชินคอร์ปซึ่งซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยก็มีราคาขึ้นลงเป็นไปตามกลไกของตลาดและภาวะเศรษฐกิจโดยรวมเช่นเดียวกับหุ้นตัวอื่น คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ยอมรับอำนาจของคณะปฏิวัติขัดต่อหลักกฎหมายสากล ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีพยานบุคคลและพยานเอกสารที่เป็นพยานหลักฐานใหม่ และพยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีแล้ว แต่ศาลฎีกาไม่ได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยในคำพิพากษา ถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๘ วรรคสาม การที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดว่า พยานหลักฐานใหม่หมายถึงพยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดี เป็นการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหา

(อ.ม.๔๒)

- ๒๖ -

จึงขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ผู้ร้องรับสำเนาอุทธรณ์และยื่นคำแก้อุทธรณ์แล้ว

องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๘ วรรคสาม และวรรคสี่ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิได้คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้”

หลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด”

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดไว้ดังนี้

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

ผู้ต้องคำพิพากษา หมายความว่า ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้รับโทษในทางอาญา ให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินให้พ้นจากตำแหน่ง หรือต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ

(อม.๔๒)

- ๒๗ -

พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ใน
สำนวนคดีที่ผู้ต้องคำพิพากษาได้ยื่นอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้พยานหลักฐานใหม่ไม่รวมถึง
การกลับคำให้การของพยานในคดี

ข้อ ๔ พยานหลักฐานใหม่ที่จะยกขึ้นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกานั้น ต้องเป็น
พยานหลักฐานที่สำคัญและผู้ต้องคำพิพากษาไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าว
มีอยู่ และจะต้องนำมาแสดงเพื่อประโยชน์ของตน ทั้งหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้ว
จะทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษายกฟ้องหรือยกคำร้องได้

ข้อ ๖ การอุทธรณ์ตามระเบียบนี้ให้ยื่นต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง
ตำแหน่งทางการเมืองพร้อมด้วยสำเนา โดยอุทธรณ์จะต้องทำเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพและ
อย่างน้อยต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (๑) รายละเอียดโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่
- (๒) สาเหตุที่ไม่อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณา
- (๓) เหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่าหากรับฟังพยานหลักฐานใหม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้
ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

(๔) ลายมือชื่อของผู้อุทธรณ์ ผู้เรียง ผู้เขียนหรือพิมพ์อุทธรณ์

ผู้ถูกกล่าวหาอุทธรณ์ว่า มีพยานบุคคลและพยานเอกสารที่เป็นพยานหลักฐานใหม่
และพยานเอกสารซึ่งอ้างว่าศาลฎีกาไม่ได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยในคำพิพากษาถือว่าเป็น
พยานหลักฐานใหม่ด้วย ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(อม.๔๒)

- ๒๘ -

๑. พยานบุคคลที่อ้างขึ้นใหม่

๑.๑ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเคยระบุพยานและขอไต่สวน โดยผ่านระบบการประชุมทางจอภาพแล้วแต่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่อนุญาต จะนำเสนอข้อเท็จจริงในประเด็นที่ว่า ผู้ถูกกล่าวหามิได้เป็นผู้ถือหุ้นบริษัทชินคอร์ปหลังจากดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มาตรการที่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการเพื่อเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทในเครือทั้ง ๕ กรณี ก็ไม่ใช่การกระทำของผู้ถูกกล่าวหา เพราะแต่ละมาตรการต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี รัฐสภาและข้าราชการที่เกี่ยวข้องโดยถูกต้อง ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งไม่ได้เอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ป

เห็นว่า ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความเป็นมาของการถือครองหุ้นของผู้ถูกกล่าวหา ในบริษัทชินคอร์ป เหตุผลในการโอนหุ้นให้แก่บริษัทแอมเฟลริชและผู้คัดค้านที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ ความเกี่ยวพันของผู้ถูกกล่าวหาในฐานะนายกรัฐมนตรีกับมาตรการทั้ง ๕ กรณี ที่ว่าไม่ได้กระทำการเพื่อเอื้อประโยชน์แก่บริษัทชินคอร์ปและบริษัทในเครือ นั้น ผู้ถูกกล่าวหาได้ยื่นคำคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรชี้แจงแสดงเหตุผลโต้แย้งไว้โดยละเอียดชัดเจนถึงข้อกล่าวหาของผู้ร้องว่า ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้กระทำการทั้งหลายตามที่ผู้ถูกกล่าวหารวมทั้งอ้างพยานบุคคลและเอกสารที่เกี่ยวข้องมีความหนาถึง ๕๕๐ หน้า ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาแล้ว แม้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะไม่อนุญาตให้ไต่สวนผู้ถูกกล่าวหาโดยระบบการประชุมทางจอภาพ แต่มิได้ตัดสิทธิ

(อม.๔๒)

- ๒๙ -

ผู้ถูกกล่าวหาที่จะเข้าเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาก็มีได้มาเบิกความ กรณีจึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

๑.๒ รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ หัวหน้าภาควิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะนำเสนอบทวิเคราะห์ของพยานและอาจารย์คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ร่วมกันจัดทำบทวิเคราะห์ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในประเด็นว่า คำวินิจฉัยกรณีปิดทรัพย์ไม่ถูกต้องตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันเป็นสากล ประเด็นราคาหุ้นที่เพิ่มขึ้นของบริษัทชินคอร์ปเกิดจากปัจจัยใดได้บ้าง การไม่แยกแยะว่าราคาหุ้นที่เพิ่มเกิดจากการกระทำที่เป็นการเอื้อประโยชน์แต่ละกรณีเกิดขึ้นเมื่อใดเป็นการไม่ถูกต้อง

เห็นว่า รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์มิได้เป็นผู้เกี่ยวข้องรู้เห็นเป็นพยานในประเด็นแห่งคดี ซึ่งอาจให้ข้อเท็จจริงที่ตนได้พบเห็นหรือได้ยินมา ทั้งมิได้เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งตามคำร้องขอของผู้ถูกกล่าวหา จึงถือได้เพียงว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นในเชิงวิชาการของนักวิชาการทั่วไปภายหลังจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาแล้ว มิใช่พยานหลักฐานซึ่งสามารถพิสูจน์ความมีอยู่จริงของข้อเท็จจริงใด ๆ จนเป็นที่ยุติ จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

๑.๓ นางสาวเอเลี่ยนนา ตัน ไอ ซิง กรรมการผู้จัดการ ฝ่ายการเงินของบริษัท เทมาเส็ก โฮลดิ้งส์ จำกัด และ ๑.๔ นางสาวเจ็ญ หยู จู กรรมการบริษัทแอลเพน โฮลดิ้งส์ จำกัด

(อม.๔๒)

- ๓๐ -

และบริษัทซีตาร์ โฮลดิ้งส์ จำกัด ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะนำเสนอข้อเท็จจริงที่พยานรู้เห็นว่า พยานทั้งสอง เป็นผู้เจรจาซื้อขายหุ้นในนามของกลุ่ม 테마เล็กโดยผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง

เห็นว่า ในประเด็นนี้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง วินิจฉัยไว้ว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ยังคงถือไว้ซึ่งหุ้นบริษัทชินคอร์ปจำนวน ๑,๔๑๙,๔๙๐,๑๕๐ หุ้น ตามคำร้องในระหว่างที่ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสองวาระ การควบคุมนโยบายและการดำเนินงานของบริษัทชินคอร์ปยังคงอยู่ที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ผ่านทางคณะกรรมการของบริษัทที่เป็นผู้รับนโยบายตลอดมา ส่วนการรวบรวมหุ้นบริษัทชินคอร์ปขายให้แก่กลุ่ม 테마เล็กนั้น ผู้ถูกกล่าวหาได้ยืนยันไว้ในเอกสารทำคำร้องพิสูจน์ทรัพย์สินว่า มีการเตรียมการขายหุ้นและการเจรจาขายหุ้นต่อเนื่องมานานนับปีและมีกลุ่มผู้สนใจเสนอซื้อหุ้นหลายราย ก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการขายในวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๕๙ เช่นนี้ แม้พยานทั้งสองจะเป็นพยานหลักฐานใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีและจะมาเบิกความยืนยันในข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขายหุ้นให้แก่กลุ่ม 테마เล็ก แต่ก็ไม่ใช่พยานหลักฐานสำคัญที่จะทำให้คำวินิจฉัยของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในประเด็นที่ว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ยังคงถือไว้ซึ่งหุ้นบริษัทชินคอร์ปจำนวน ๑,๔๑๙,๔๙๐,๑๕๐ หุ้น ในระหว่างที่ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเปลี่ยนแปลงไป

๑.๕ นายอุทัย พิมพ์ใจชน อดีตประธานรัฐสภาและอดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ๑.๖ พลตรีมนูญกฤต รูปขจร อดีตประธานวุฒิสภา ๑.๗ นายวิษณุ เครืองาม อดีตเลขาธิการ

(อม.๔๒)

- ๓๑ -

คณะรัฐมนตรีและอดีตรองนายกรัฐมนตรี ๑.๘ นายพงษ์เทพ เทพกาญจนา อดีตสมาชิกสภา
ร่างรัฐธรรมนูญ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และ
๑.๙ นายสุขุมพงศ์ โง่นคำ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอดีตรัฐมนตรีประจำสำนัก
นายกรัฐมนตรี พยานทั้ง ๕ ปาก เคยเป็นประธานรัฐสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะที่
มีการตราพระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีสรรพสามิตและการออกมติคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้นำ
ค่าภาษีสรรพสามิตหักออกจากส่วนแบ่งรายได้ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะนำเสนอในประเด็นของเหตุผล
และความจำเป็นในการออกกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว ๑.๑๐ รองศาสตราจารย์พูนศักดิ์
วรรณพงษ์ อดีตคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และอดีตสมาชิกวุฒิสภา ผู้มีความรู้
ความสามารถและเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักนิติธรรม
สากล การรับรองความเป็นรัฐ การใช้อำนาจรัฐและรัฐชาติปัตถ์ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะนำเสนอใน
ประเด็นว่า การยอมรับอำนาจคณะปฏิวัติเป็นรัฐชาติปัตถ์ขัดต่อรัฐธรรมนูญ หลักการปกครอง
ประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ขัดต่อประเพณีการ
ปกครองประเทศ ขัดต่อพันธกรณีและสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ๑.๑๑ นายเจอรามี แกรนท์
กรรมการบริหาร ธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์ ๑.๑๒ นายซีเอล่า ซานมูกัม กรรมการบริหาร
ธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์ และ ๑.๑๓ นางซินดี้ เตียว เจ้าหน้าที่ธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์
ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะนำเสนอข้อเท็จจริงที่พยานรู้เห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีอำนาจในการเบิกถอนเงิน
หรือสั่งจ่ายเงินจากบัญชีธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์ และไม่เคยทำธุรกรรมใด ๆ ของบริษัทแอม
เพิลริชตั้งแต่ปี ๒๕๔๒

(อม.๔๒)

- ๓๒ -

เห็นว่า พยานบุคคลในข้อ ๑. ลำดับที่ ๕ ถึงที่ ๑๓ เป็นพยานหลักฐานซึ่งมีอยู่ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้ และผู้ถูกกล่าวหาหรือมีเหตุอันควรรู้อยู่แล้วว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีอยู่ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาสามารถอ้างเป็นพยานได้ตั้งแต่ชั้นพิจารณาคดีของศาล จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

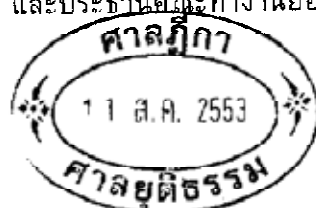
๒. พยานบุคคลดังต่อไปนี้ ผู้ถูกกล่าวหาได้นำเข้าเบิกความเป็นพยานในชั้นไต่สวนของศาลแล้ว แต่ผู้ถูกกล่าวหาอุทธรณ์ว่า เป็นพยานหลักฐานที่ศาลมิได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัย ซึ่งสามารถรับฟังหักล้างพยานหลักฐานที่ศาลหยิบยกขึ้นวินิจฉัย เป็นการเลือกรับฟังพยานหลักฐานเฉพาะที่ศาลต้องการจะรับฟังมาวินิจฉัย โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ด้วย คือ

๒.๑ นายสมชาย อ็อกชู อดีตผู้อำนวยการฝ่ายรับฝากหลักทรัพย์ บริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๒

๒.๒ นายศักรินทร์ ร่วมรังสี ผู้ช่วยผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๒

๒.๓ นางณัฐยา นิยมานุสร ผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมบรรษัทภิบาล สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๒

๒.๔ นายอารีพงศ์ ภูซุ่ม อธิบดีกรมสรรพสามิต อดีตผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ และประธานคณะทำงานย่อยเพื่อศึกษาความเป็นไปได้

(อม.๔๒)

- ๓๓ -

ความเหมาะสมในการแปลงส่วนแบ่งรายได้จากสัญญาร่วมการงานให้เป็นภาษีสรรพสามิต
ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๕๒

๒.๕ นายสมหมาย ภาษี อดีตรองปลัดกระทรวงการคลัง และประธาน
คณะทำงานพิจารณาทรัพย์สินหนี้สินและภาระผูกพันขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยและ
การสื่อสารแห่งประเทศไทยที่จะโอนไปจัดตั้งบริษัทใหม่ ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน
๒๕๕๒

๒.๖ นายสถิตย์ ลิ่มพงศ์พันธุ์ ปลัดกระทรวงการคลังและอดีตอธิบดีกรม
สรรพสามิต ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๕๒

๒.๗ นางสิรินุช พิศลบุตร อดีตอธิบดีกรมสรรพสามิตและประธาน
คณะทำงานศึกษาเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน
๒๕๕๒

๒.๘ รองศาสตราจารย์ ดร.กมลชัย รัตนสกววงศ์ กรรมการกฤษฎีกา และ
ที่ปรึกษากฎหมายผู้เชี่ยวชาญของ กทช. ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

๒.๙ นายเหรียญชัย เรียววิไลสุข กรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ และ
อดีตอธิบดีกรมไปรษณีย์โทรเลข ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๒

๒.๑๐ นางทัศนีย์ มโนเรถ อดีตรองกรรมการผู้จัดการใหญ่ ทศท. ฝ่ายการเงิน
และงบประมาณ ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๒

(อม.๔๖)

- ๓๔ -

๒.๑๑ นายศุภชัย พิเศษฐานิช อดีตปลัดกระทรวงการคลัง และประธาน
กรรมการ ทศท. ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๒

๒.๑๒ นายสรรเสริญ วงศ์ช่อม อดีตเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกรรมการ ทศท. ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๒

๒.๑๓ นายวรุฒ สุวกร กรรมการผู้จัดการใหญ่ ทศท. ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่
๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๒

๒.๑๔ นางเนติมา เอื้อธรรมาภิมุข อดีตผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมายบริษัทแทค
ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

๒.๑๕ นายทศพร เกตุอดิสร รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกิจการ
โทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๓

๒.๑๖ นายสมประสงค์ บุญยะชัย อดีตประธานเจ้าหน้าที่บริหารบริษัทเอไอเอส
ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๒

๒.๑๗ นายวันชัย ศารทูลทัต อดีตปลัดกระทรวงคมนาคม และเป็นผู้ร่างสัญญา
ดำเนินกิจการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศ ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๒

๒.๑๘ นายไกรสร พรสุธี รองผู้อำนวยการองค์การโทรคมนาคมแห่งเอเชีย
แปซิฟิก อดีตปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประธานคณะกรรมการ
ประสานงานโครงการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศ ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๒

(อม.๔๒)

- ๓๕ -

๒.๑๙ นายศรีสุข จันทรางศุ อดีตปลัดกระทรวงคมนาคม และประธานคณะกรรมการประสานงานโครงการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศ ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๒

๒.๒๐ นายวิวัฒน์ สุทธิภาค อดีตรองอธิบดีกรมไปรษณีย์โทรเลข ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๒

๒.๒๑ นางสาวหงลักษณ์ พิณยนิติกาศตรี ผู้เชี่ยวชาญด้านดาวเทียมกรรมการผู้อำนวยการบริษัทไทยคม และกรรมการประสานงานโครงการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศ ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

๒.๒๒ คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี อดีตเลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพ.) อดีตปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

๒.๒๓ นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๒

๒.๒๔ นายอภิชาติ ชินวรรโณ รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และอดีตอธิบดีกรมเอเชียตะวันออก ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๒

๒.๒๕ นายแพทย์พรหมินทร์ เลิศสุริย์เดช อดีตรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

(อม.๔๒)

- ๓๖ -

๒.๒๖ นายสุวิทย์ มาไพศาลศิลป์ กรรมการผู้จัดการบริษัทหลักทรัพย์ภัทร จำกัด (มหาชน) ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๒

๒.๒๗ นายวรภัต รัตนawangศ์ กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัทหลักทรัพย์ เจพี มอร์แกน (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเบิกความเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๒

เห็นว่า ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. ๒๕๕๑ นั้น ออกโดยอาศัยอำนาจ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๘ วรรคสี่ ระเบียบดังกล่าวจึงเป็นระเบียบที่ชอบด้วยกฎหมาย และในข้อ ๓ ระบุว่า "พยานหลักฐานใหม่ หมายความว่า พยานหลักฐานที่ยังไม่เคยปรากฏอยู่ในสำนวนคดีที่ต้องคำพิพากษาได้ยื่น อุทธรณ์ตามระเบียบนี้..." ซึ่งข้อความที่ระบุชัดเจนเช่นนี้จึงไม่อาจแปลความไปได้ว่าหมาย ความรวมถึงพยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนแล้วแต่ศาลมิได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยตามที่ผู้ถูก กล่าวหาอุทธรณ์ อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๑๘ วรรคสอง บัญญัติให้นำบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับสำหรับคดีกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติหรือ มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ โดยอนุโลม ในกรณีที่ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๓ มิได้ระบุเรื่องข้อความแห่ง

(อม.๔๒)

- ๓๗ -

คำพิพากษาไว้ จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๑ มาใช้บังคับโดย
อนุโลม

มาตรา ๑๔๑ บัญญัติว่า "คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทำเป็นหนังสือ และต้อง
กล่าวหรือแสดง

- (๑) ชื่อศาลที่พิพากษาคดีนั้น
- (๒) ชื่อคู่ความทุกฝ่ายและผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนถ้าหากมี
- (๓) รายการแห่งคดี
- (๔) เหตุผลแห่งคำวินิจฉัยทั้งปวง
- (๕) คำวินิจฉัยของศาลในประเด็นแห่งคดี..."

เมื่อคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
มีรายละเอียดในประเด็นแห่งคดีทั้งปวง และเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยครบถ้วนตามบทบัญญัติมาตรา ๑๔๑
ดังกล่าว จึงขอด้วยบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว กฎหมายมิได้บังคับให้ต้องระบุถึงชื่อพยานบุคคล
ทุกปาก พยานเอกสารทุกฉบับ ว่าพยานบุคคลปากใดเบิกความว่าอย่างไร เชื่อได้หรือไม่เพียงไร
พยานเอกสารฉบับใดที่ศาลรับฟังหรือไม่รับฟังแค่ไหน เพียงไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีนี้มีพยาน
บุคคลฝ่ายผู้ร้อง ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้าน ทั้งพยานบุคคลที่ศาลทำการไต่สวนเพิ่มเติม รวมแล้ว
เป็นจำนวน ๙๕ ปาก เอกสารหมาย ร. ๑ ถึง ร. ๖๓๖ จำนวน ๔๖ แฟ้ม หมาย ค.๑ ถึง ค. ๒๓๗
จำนวน ๔๕ แฟ้ม และ หมาย ค.๑ ถึง ค. ๖๑ จำนวน ๕ แฟ้ม รวมพยานเอกสารจำนวนมาก
นับแสนแผ่น จึงเป็นการฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นที่จะระบุชื่อพยานบุคคลและเอกสารลงไว้ใน

(อม.๔๒)

- ๓๘ -

คำพิพากษาทุกกรณี กรณีมิใช่ศาลเลือกรับฟังพยานหลักฐานตามที่ผู้ถูกกล่าวหากล่าวอ้าง แต่เป็นดุลพินิจในการวินิจฉัยชี้ขาดหน้าหน้าและการรับฟังพยานหลักฐานโดยรวมของศาล และเป็นพยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีนี้แล้ว จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญแต่อย่างใด

๓. พยานเอกสารที่ย่างขึ้นใหม่

๓.๑ หนังสือเรื่องคำวินิจฉัยของศาลฎีกากรณีรัฐบาลไทยอนุมัติเงินกู้ให้แก่รัฐบาลสหภาพพม่า ฉบับลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๕๓ ของการไปรษณีย์และการสื่อสารแห่งสหภาพพม่า

เห็นว่า หนังสือนี้เป็นของการไปรษณีย์และการสื่อสารแห่งสหภาพพม่ามีถึงบริษัทไทยคม มีข้อความว่าที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยว่า รัฐบาลไทยอนุมัติเงินกู้ให้แก่รัฐบาลสหภาพพม่าเป็นการเอื้อประโยชน์แก่บริษัทไทยคมและบริษัทชินคอร์ปนั้น การกู้เงินดังกล่าวเป็นการช่วยเหลือระหว่างประเทศที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันซึ่งมีมาก่อนหน้าและรัฐบาลสหภาพพม่าก็ชำระหนี้เงินกู้ตรงตามกำหนดเวลา คำวินิจฉัยของศาลอาจทำให้รัฐบาลสหภาพพม่าเสื่อมเสียชื่อเสียง เป็นหนังสือแสดงความคิดเห็นของการไปรษณีย์และการสื่อสารแห่งสหภาพพม่าต่อคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว ซึ่งในคำวินิจฉัยของศาลฎีกาไม่มีข้อความส่วนใดเกี่ยวพันถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลสหภาพพม่าว่ามีส่วนรู้เห็นกับการกระทำของผู้ถูกกล่าวหา จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

(อม.๔๒)

- ๓๙ -

๓.๒ หนังสือของบริษัทชินวัตรคอมพิวเตอรส์ จำกัด (บริษัทชินคอร์ป) ที่ ชว. ๓๐๓/๒๕๓๔ เรื่องขอชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติมข้อเสนอขอรับสัมปทานโครงการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศ ฉบับลงวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๓๔ และหนังสือของบริษัทชินวัตรคอมพิวเตอรส์ จำกัด ที่ ชว.๓๘๑/๒๕๓๔ เรื่อง ขอชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติมข้อเสนอขอรับสัมปทานโครงการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศฉบับลงวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๓๔

เห็นว่า เอกสารทั้งสองฉบับเป็นเอกสารที่ผู้ถูกกล่าวหาได้อยู่ก่อนถูกกล่าวหา และมีข้อความทำนองเดียวกันกับหนังสือ ที่ ชว.๐๐๑/๒๕๓๔ ลงวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๓๔ เอกสารหมายเลข ร.๔๖๔ และที่ ชว. ๔๓๗/๒๕๔๓ ลงวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๓๔ เอกสารหมายเลข ร. ๔๖๒ ยืนยันข้อเสนอเพิ่มเติมเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้กระทรวงคมนาคมนำเสนอคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้บริษัทชินคอร์ปได้รับสัมปทานตั้งศาลวิทยุยกขึ้นวินิจฉัยไว้แล้ว จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

๓.๓ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๔/๒๕๔๒ ๓.๔ คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ ๕๖/๒๕๔๕ คดีหมายเลขแดงที่ ๖๖/๒๕๔๗ และ ๓.๕ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขดำที่ อม.๑/๒๕๕๐ คดีหมายเลขแดงที่ อม.๑/๒๕๕๐ ซึ่งวินิจฉัยว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลและองค์กรอื่นของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๖

(ยผ.๔๒)

- ๔๐ -

เห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๘
วรรคสาม บัญญัติให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง
การเมืองได้เฉพาะกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ
เท่านั้น แต่ปัญหาที่ผู้ถูกกล่าวหาอุทธรณ์ว่าคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง
ตำแหน่งทางการเมืองขัดกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญอันเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น
เป็นปัญหาข้อกฎหมาย จึงมิใช่กรณีมีพยานหลักฐานใหม่ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้อุทธรณ์

๓.๖ บทวิเคราะห์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง
ตำแหน่งทางการเมือง โดย รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ และศาสตราจารย์คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เห็นว่า เป็นการแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการของนักวิชาการทั่วไปซึ่งจัดทำ
ขึ้นหลังจากที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษา จึงมิใช่
พยานหลักฐานใหม่

๓.๗ ความเห็นในการวินิจฉัยคดีของนายกีรติ กาญจนรินทร์ องค์คณะผู้พิพากษา
ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในคดีหมายเลขดำที่ อม.๒/๒๕๕๒

เห็นว่า เป็นคำวินิจฉัยส่วนตนขององค์คณะผู้พิพากษาคณะหนึ่งของศาลฎีกา
แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในคดีหมายเลขดำที่ อม. ๒/๒๕๕๒ คดีหมายเลขแดงที่
อม. ๙/๒๕๕๒ ซึ่งพิพากษาเมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๒ มีอยู่ก่อนคำพิพากษาคดีนี้และเป็นปัญหา
ข้อกฎหมาย จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

(อม.๔๒)

- ๔๑ -

๓.๘ ความเห็นในการวินิจฉัยคดีของหม่อมหลวงฤทธิ์เทพ เทวกุล องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขดำที่ อม. ๑๘/๒๕๕๑ คดีหมายเลขแดงที่ อม. ๑/๒๕๕๓

เห็นว่า เป็นคำวินิจฉัยส่วนตัวขององค์คณะผู้พิพากษาคนหนึ่งของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคดีนี้ ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่งบัญญัติว่า "การทำคำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดหรือการพิพากษาคดี ให้ผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาทุกคนทำความเห็นในการวินิจฉัยเป็นหนังสือพร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ และให้ถือมติตามเสียงข้างมาก..." ดังนั้น เมื่อการวินิจฉัยชี้ขาดและคำพิพากษาคดีนี้เป็นไปตามมติเสียงข้างมากโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

๓.๙ แบบคำขอลงทะเบียนรับโอนหลักทรัพย์และใบหุ้นเดิมพร้อมใบรับ (Slip) ซึ่งเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นโดยบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีฐานะเป็นนายทะเบียนหลักทรัพย์ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. ๒๕๓๕

เห็นว่า เป็นพยานเอกสารที่ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ก่อนแล้วว่ามีอยู่ที่บริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

๓.๑๐ กฎบัตรสหประชาชาติ ๓.๑๑ ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๔๘ ๓.๑๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

(อม.๔๒)

- ๔๒ -

ค.ศ. ๑๙๔๘ และ ๓.๑๓ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
ค.ศ. ๑๙๖๖

เห็นว่า ปัญหาข้อกฎหมายนี้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง
การเมืองได้มีคำวินิจฉัยไว้ในคดีหมายเลขดำที่ อม. ๑/๒๕๕๒ หมายเลขแดงที่ อม. ๑๐/๒๕๕๓
เป็นบรรทัดฐานแล้วว่า เมื่อคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์
ทรงเป็นประมุขกระทำการยึดอำนาจการปกครองได้เป็นผลสำเร็จ จึงถือว่าเป็นรัฐอธิปไตยที่มี
อำนาจปกครองประเทศโดยชอบ ทั้งกฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
แห่งสหประชาชาติ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่าง
ประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้าง เป็นบทบัญญัติ
ที่มีอยู่ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาหรือมีเหตุอันควรรู้ถึงความมีอยู่ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้ จึงมิใช่
พยานหลักฐานใหม่

๔. สำหรับเอกสารในอุทธรณ์ข้อ ๓.๑ ได้แก่ ใบหุ้น ตัวเงิน ฯลฯ ผู้ร้องและผู้ถูก
กล่าวหาได้อ้างส่งเป็นพยานปรากฏต่อศาลอยู่ในสำนวนคดีแล้ว แต่ผู้ถูกกล่าวหาอุทธรณ์ว่า
เป็นพยานหลักฐานที่ศาลมิได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัย ซึ่งสามารถรับฟังหักล้างพยานหลักฐานที่ศาล
หยิบยกขึ้นวินิจฉัย เป็นการเลือกรับฟังพยานหลักฐานเฉพาะที่ศาลต้องการจะรับฟังมาวินิจฉัย
ไม่ชอบด้วยกฎหมายและถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ นั้น

เห็นว่า เอกสารดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคดีนี้แล้ว จึงมิใช่
พยานหลักฐานใหม่

(อ.ม.๔๒)

- ๔๓ -

ผู้คัดค้านที่ ๑ ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ไม่ได้ถือครองหุ้นบริษัทชินคอร์ปในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะได้โอนขายให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๒ ถึงที่ ๕ โดยชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้ถูกกล่าวหาเป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้กระทำการทุจริตผิดกฎหมาย หรือกระทำการใดอันเป็นการเอื้อประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ยอมรับอำนาจของคณะปฏิวัติขัดต่อหลักกฎหมายสากล มีพยานบุคคลและพยานเอกสารที่เป็นพยานหลักฐานใหม่ และพยานเอกสารซึ่งอ้างว่าศาลฎีกาไม่ได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยในคำพิพากษาซึ่งถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ด้วย ดังนี้

๑. พยานบุคคล

- ๑.๑ รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์
- ๑.๒ รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช
- ๑.๓ รองศาสตราจารย์ ดร.ธูปาพันธ์ นิพิฏฐกุล
- ๑.๔ อาจารย์ธีระ สุธีวรารังกูร
- ๑.๕ อาจารย์ปิยะบุตร แสงกนกกุล

เห็นว่า พยานบุคคลทั้ง ๕ ปาก เป็นผู้จัดทำบทวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงถือได้เพียงว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นในเชิงวิชาการของนักวิชาการทั่วไปภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา มิใช่พยานหลักฐานใหม่

(อม.๔๑)

- ๔๔ -

๑.๖ นายสหัส สิงหะวิริยะ ซึ่งจะให้ความเห็นเกี่ยวกับการโอนหุ้นบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ข้อกำหนด เงื่อนไขและการชำระเงินค่าหุ้นว่าจะซื้อขายกันโดยกฎหมายมิได้บังคับเกี่ยวกับราคาที่ซื้อขายไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจการโอนหุ้นและความเป็นเจ้าของหุ้นที่ได้จากการโอนหุ้น ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๕

เห็นว่า เป็นความเห็นในเชิงวิชาการของนักวิชาการทั่วไปและเป็นปัญหาข้อกฎหมาย จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

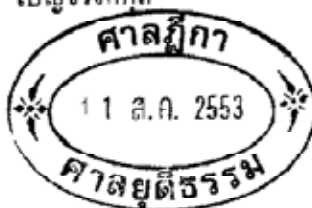
๑.๗ องค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๒/๒๕๔๘

เห็นว่า ปัญหานี้เป็นปัญหาข้อกฎหมาย ทั้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๒/๒๕๔๘ ผู้ร้องอ้างส่งเป็นพยานต่อศาลแล้วตามเอกสารหมายเลข ร. ๑๑๘ ซึ่งไม่มีคำวินิจฉัยส่วนตัวของคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในคดีนี้ขัดหรือแย้งต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

๑.๘ นายจตุพร พรหมพันธุ์

เห็นว่า ผู้คัดค้านที่ ๑ มิได้กล่าวรายละเอียดโดยชัดแจ้งในอุทธรณ์เกี่ยวกับพยานปากนี้ว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ในประเด็นใดแห่งคดี และจะทำให้ข้อเท็จจริงใดเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จึงไม่ชอบด้วยระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้อ ๖ (๑)

๑.๙ นายบุญชัย เบญจรงค์กุล

(อม.๔๒)

- ๔๕ -

เห็นว่า พยานเป็นกรรมการบริษัทโทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน) ผู้ทำสัญญาสัมปทานโทรศัพท์เคลื่อนที่กับบริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) และทำสัญญาเพิ่มเติมอีก ๓ ฉบับ ตามเอกสารหมายเลข ร. ๒๒๖ ซึ่งมีอยู่ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้ และผู้คัดค้านที่ ๑ รู้หรือมีเหตุอันควรรู้อยู่แล้วว่าพยานดังกล่าวมีอยู่ ทั้งสามารถอ้างเป็นพยานได้ตั้งแต่ชั้นพิจารณาคดีของศาล จึงไม่ใช่พยานหลักฐานใหม่

๑.๑๐ นายดิษฐ์ ลวีน กรรมการผู้จัดการการไปรษณีย์และการสื่อสารแห่งสหภาพฯ และ ๑.๑๑ นายอาร์กซ์ ชลธานนท์

เห็นว่า เป็นพยานที่จะได้ส่วนประกอบหนังสือเรื่องคำวินิจฉัยของศาลฎีกากรณีรัฐบาลไทยอนุมัติเงินกู้ให้แก่รัฐบาลสหภาพพม่า ฉบับลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๕๓ ของการไปรษณีย์และการสื่อสารแห่งสหภาพพม่า ตามที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างไว้ในข้อ ๓.๑ ซึ่งได้ให้เหตุผลในการวินิจฉัยอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาไว้แล้ว จึงไม่ใช่พยานหลักฐานใหม่

๒. พยานเอกสาร

๒.๑ บทวิเคราะห์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งจัดทำขึ้นหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา โดย รองศาสตราจารย์ ดร.วราเจตน์ ภาศิริรัตน์ และคณาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๒.๒ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๒/๒๕๔๘

๒.๓ สัญญาแก้ไขเพิ่มเติมระหว่างบริษัทแทคกับ กสท. เอกสารหมายเลข ร. ๒๒๖

(อม.๔๒)

- ๔๖ -

๒.๔ หนังสือเรื่องคำวินิจฉัยของศาลฎีกาการณีรัฐบาลไทยอนุมัติเงินกู้ให้แก่รัฐบาลสหภาพพม่า ฉบับลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๕๓ ของการไปรษณีย์และการสื่อสารแห่งสหภาพพม่า

เห็นว่า เอกสารทั้ง ๔ รายการ ไม่ใช่พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ดังที่ได้วินิจฉัยไว้ตามอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาข้างต้นแล้ว

ผู้คัดค้านที่ ๒ ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ไม่ได้ถือครองหุ้นบริษัทชินคอร์ปในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะได้โอนขายให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๒ จำนวน ๔๕๘,๕๕๐,๒๒๐ หุ้น และผู้คัดค้านที่ ๒ ซื้อหุ้นบริษัทชินคอร์ปจากบริษัทแอมเฟลิริช จำนวน ๑๖๔,๖๐๐,๐๐๐ หุ้น โดยชำระราคาค่าหุ้นและมีชื่อในทะเบียนบริษัทชินคอร์ปในวันปิดสมุดจดทะเบียนผู้ถือหุ้นของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และหุ้นบริษัทชินคอร์ปซึ่งซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ก็มีราคาขึ้นลงเป็นไปตามกลไกของตลาดและภาวะเศรษฐกิจโดยรวมเช่นเดียวกับหุ้นตัวอื่น มีพยานบุคคลและพยานเอกสารเป็นพยานหลักฐานใหม่ ดังนี้

๑. พยานบุคคล

- ๑.๑ นายเจอโรมี่ แกรนท์ เจ้าหน้าที่ธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์
- ๑.๒ นายซีเอล่า ซานมูกัม เจ้าหน้าที่ธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์
- ๑.๓ นางซินดี เตียว เจ้าหน้าที่ธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์

(อม.๔๒)

- ๔๗ -

๑.๔ นางสาวเอเลี่ยนนำ ดัน ไอ ชิง กรรมการผู้จัดการการเงินบริษัทเทมาเส็ก
โฮลดิ้ง จำกัด

๑.๕ นางสาวเจีย หยู จู กรรมการบริษัทซีตาร์ โฮลดิ้งส์ จำกัด และบริษัท
แอสแพน โฮลดิ้งส์ จำกัด

๒. พยานเอกสาร

๒.๑ ทะเบียนผู้ถือหุ้นบริษัทชินคอร์ปของผู้ถูกกล่าวหา ผู้คัดค้านที่ ๑ ถึงที่ ๕
ที่จัดทำและรับรองโดยบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเป็นการแสดงการ
ถือครองหุ้นตามที่กฎหมายรับรองไว้ เอกสารหมายเลข ร.๒๐๑, ค.๒ และ ค.๖๗ แผ่นที่ ๐๐๐๕๐ ถึง
๐๐๐๖๕

๒.๒ สมุดบัญชีเงินฝากของผู้คัดค้านที่ ๒ เอกสารหมายเลข ค.๒

๒.๓ เช็คส่งจ่ายเงินให้ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ เอกสารหมายเลข ค.๑ และ
ค.๒

๒.๔ การซื้อหุ้นบริษัทแอมเพิลริชและขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปของผู้คัดค้านที่ ๒
เอกสารหมายเลข ค.๒, ค.๖๔, ค.๑๓๖, วิ.๑๒๐, วิ.๑๖๙, วิ.๑๕๔ และ วิ.๒๐๑

๒.๕ กราฟแสดงการขึ้นลงราคาหุ้นบริษัทชินคอร์ป ดัชนีราคาตลาดหลักทรัพย์
และการวิเคราะห์ราคาเสนอซื้อ เอกสารหมายเลข ค.๑๕๒, ค.๑๔๒, วิ.๑๗๖ และ ค.๒

(อม.๔๒)

- ๔๘ -

เห็นว่า ทั้งพยานบุคคลและพยานเอกสารที่ผู้คัดค้านที่ ๒ อุทธรณ์ล้วนเป็นพยานหลักฐานที่ผู้คัดค้านที่ ๒ รู้หรือมีเหตุอันควรรู้ถึงความมีอยู่ ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้ เช่นเดียวกับที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ อ้าง จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

ผู้คัดค้านที่ ๓ ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ไม่ได้ถือครองหุ้นบริษัทชินคอร์ปในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะได้โอนขายให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๓ จำนวน ๖๐๔,๖๐๐,๐๐๐ หุ้น และผู้คัดค้านที่ ๓ ซื้อหุ้นบริษัทชินคอร์ปจากบริษัทแอมเฟลริช จำนวน ๑๖๔,๖๐๐,๐๐๐ หุ้น โดยชำระราคาหุ้นและมีชื่อในทะเบียนบริษัทชินคอร์ปในวันปิดสมุดจดทะเบียนผู้ถือหุ้นของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และหุ้นบริษัทชินคอร์ปซึ่งซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยก็มีราคาขึ้นลงเป็นไปตามกลไกของตลาดและภาวะเศรษฐกิจโดยรวมเช่นเดียวกับหุ้นตัวอื่น มีพยานบุคคลและพยานเอกสารเป็นพยานหลักฐานใหม่ ดังนี้

๑. พยานบุคคล

- ๑.๑ นายเจอโรมี่ แกรนท์ เจ้าหน้าที่ธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์
- ๑.๒ นายซีเอล่า ชานมุกัม เจ้าหน้าที่ธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์
- ๑.๓ นางชินดี เตียว เจ้าหน้าที่ธนาคารยูบีเอส เอจี สิงคโปร์
- ๑.๔ นางสาวเอเลี่ยนน่า ดัน ไอ ชิง กรรมการผู้จัดการการเงินบริษัทเทมาเส็ก

โฮลดิ้ง จำกัด

(อม.๔๖)

- ๔๙ -

๑.๕ นางสาวเจีย หยู จู กรรมการบริษัทซีต้าร์ โฮลดิ้งส์ จำกัด และบริษัทแอสแพน โฮลดิ้งส์ จำกัด

๒. พยานเอกสาร

๒.๑ ทะเบียนผู้ถือหุ้นบริษัทชินคอร์ปของผู้ถูกกล่าวหา ผู้คัดค้านที่ ๑ ถึงที่ ๕ ที่จัดทำและรับรองโดยบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเป็นการแสดงการถือครองหุ้นตามที่กฎหมายรับรองไว้ เอกสารหมาย ร.๒๐๑, ก.๒ และ ก.๖๗ แผ่นที่ ๐๐๐๕๐ ถึง ๐๐๐๖๕

๒.๒ กราฟแสดงการขึ้นลงราคาหุ้นบริษัทชินคอร์ป ดัชนีราคาตลาดหลักทรัพย์ และการวิเคราะห์ราคาเสนอซื้อ เอกสารหมาย ก.๑๕๒, ก.๑๔๒, ร.๑๗๖ และ ก.๒

๒.๓ สมุดบัญชีเงินฝากของผู้คัดค้านที่ ๓ เอกสารหมาย ก.๓

๒.๔ เช็คสั่งจ่ายให้ผู้คัดค้านที่ ๒ เอกสารหมาย ก.๓

๒.๕ การซื้อหุ้นบริษัทแอมเฟิลริช การขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปของผู้คัดค้านที่ ๓ เอกสารหมาย ก.๒๖, ก.๓, ร.๒๐๑, ก.๖๔, ก.๑๓๖ และ ร.๑๕๔

เห็นว่า ทั้งพยานบุคคลและพยานเอกสารที่ผู้คัดค้านที่ ๓ อุทธรณ์ล้วนเป็นพยานหลักฐานที่ผู้คัดค้านที่ ๓ รู้หรือมีเหตุอันควรรู้ถึงความมีอยู่ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้ เช่นเดียวกับที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ อ้าง จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

ผู้คัดค้านที่ ๔ ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ไม่ได้ถือครองหุ้นบริษัทชินคอร์ปในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะได้โอนขาย

(อม.๔๒)

- ๕๐ -

ให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๔ จำนวน ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ หุ้น โดยชำระราคาหุ้นและมีชื่อในทะเบียนบริษัทชินคอร์ปในวันปิดสมุดจดทะเบียนผู้ถือหุ้นของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และหุ้นบริษัทชินคอร์ปซึ่งซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยก็มีราคาขึ้นลงเป็นไปตามกลไกของตลาดและภาวะเศรษฐกิจโดยรวมเช่นเดียวกับหุ้นตัวอื่น มีพยานบุคคลและพยานเอกสารเป็นพยานหลักฐานใหม่ ดังนี้

๑. พยานบุคคล

- ๑.๑ นายสมบัติ ทิพยพานานกุล ผู้รับมอบฉันทะผู้คัดค้านที่ ๔ ประชุมผู้ถือหุ้น
 - ๑.๒ นางสาวสิริรัฐ แข่งขันดี ผู้รับมอบฉันทะผู้คัดค้านที่ ๔ ประชุมผู้ถือหุ้น
 - ๑.๓ นางเบ็ญจมาศ กันตาคม ผู้รับมอบฉันทะผู้คัดค้านที่ ๔ ประชุมผู้ถือหุ้น
- พยานทั้ง ๓ ปาก เป็นผู้รับมอบอำนาจจากผู้คัดค้านที่ ๔ ให้เข้าร่วมประชุมผู้ถือหุ้น

บริษัทชินคอร์ปตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ จนถึงปี ๒๕๔๘ ตามหนังสือมอบอำนาจเอกสารหมายเลข ค.๒๘

๑.๔ นางนิยม รอดเย็น ผู้รับเหมา

๑.๕ นายสถิต ท้วไตรงพ ผู้รับเหมา

๑.๖ นายสุพรชัย ภูักิตติพันธ์ ผู้รับเหมา

๑.๗ นางเกตุวดี นภาศัพท์ ผู้รับเหมา

๑.๘ นางจิรัฐ นาถวิริยกุล ผู้รับเหมา

พยานทั้ง ๕ ปาก เป็นผู้รับเหมาก่อสร้างและตกแต่งบ้าน จัดสวน ทำสนามฟุตบอล

และระวายนำให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๔ ตามภาพถ่ายหมายเลข ค.๑๕๔

(อม.๔๒)

- ๔๑ -

๒. พยานเอกสาร

๒.๑ ใบหุ้นและทะเบียนผู้ถือหุ้น เอกสารหมายเลข ก.๑๑, ก.๖๗

๒.๒ ภาพถ่ายบ้านของผู้คัดค้านที่ ๔ หมายเลข ก.๑๕๔

๒.๓ สำเนาใบแจ้งรายการบัญชีออมทรัพย์ เอกสารหมายเลข ร.๑๕๒, ร.๑๒๑

เห็นว่า ทั้งพยานบุคคลและพยานเอกสารที่อ้างล้วนเป็นพยานหลักฐาน
ที่ผู้คัดค้านที่ ๔ รู้หรือมีเหตุอันควรรู้ถึงความเป็นอยู่ ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้ จึงมิใช่
พยานหลักฐานใหม่

ผู้คัดค้านที่ ๕ ยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า ผู้ถูกกล่าวหาและผู้
คัดค้านที่ ๑ ไม่ได้ถือครองหุ้นบริษัทชินคอร์ปในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะได้
โอนขายให้แก่ผู้คัดค้านที่ ๕ จำนวน ๒๖,๘๒๕,๐๐๐ หุ้น โดยชำระราคาค่าหุ้นและมีชื่อในทะเบียน
บริษัทชินคอร์ปในวันปิดสมุดจดทะเบียนผู้ถือหุ้นของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์
และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และหุ้นบริษัทชินคอร์ปซึ่งซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์
แห่งประเทศไทยก็มีราคาขึ้นลงเป็นไปตามกลไกของตลาดและภาวะเศรษฐกิจโดยรวม
เช่นเดียวกับหุ้นตัวอื่น ผู้คัดค้านที่ ๕ เป็นผู้เจรจาซื้อขายหุ้นทั้งหมดให้แก่กลุ่มเทมาเส็ก
โดยผู้ถูกกล่าวหาไม่มีส่วนร่วมในการเจรจาแต่อย่างใด มีพยานบุคคลและพยานเอกสารเป็น
พยานหลักฐานใหม่ ดังนี้

๑. พยานบุคคล

(อม.๔๒)

- ๕๒ -

๑.๑ นางสาวเอเลี่ยนนำ ดัน ไอ ชิง กรรมการผู้จัดการการเงินบริษัทเทมาเส็ก

โฮลดิ้ง จำกัด

๑.๒ นายริชาร์ด อ่อง ตัวแทนกลุ่มเทมาเส็ก

๑.๓ นางสาวเจีย หยู จู กรรมการบริษัทที่ดาร์ โฮลดิ้งส์ จำกัด และบริษัทแอสเพน

โฮลดิ้งส์ จำกัด

พยานทั้ง ๓ ปาก เป็นตัวแทนของกลุ่มเทมาเส็กที่เป็นผู้ติดต่อซื้อขายหุ้นบริษัท

ชินคอร์ปกับผู้คัดค้านที่ ๕

๒. พยานเอกสาร

๒.๑ สำเนาเช็ค เอกสารหมายเลข ก.๑๒

๒.๒ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๒/๒๕๔๘ เอกสารหมายเลข ว.๑๑๘

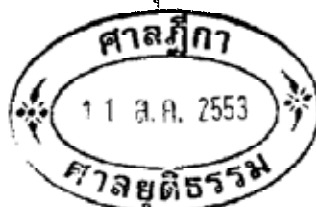
๒.๓ คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขดำที่ อ. ๕๖/๒๕๔๕ คดี

หมายเลขแดงที่ อ. ๖๖/๒๕๔๗

๒.๔ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
คดีหมายเลขดำที่ อม. ๑/๒๕๕๐ คดีหมายเลขแดงที่ อม. ๑/๒๕๕๐

เห็นว่า ทั้งพยานบุคคลและพยานเอกสารที่อ้างล้วนเป็นพยานหลักฐานที่ผู้คัดค้าน
ที่ ๕ รู้หรือมีเหตุอันควรรู้ถึงความมีอยู่ ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องขอคดีนี้ จึงมิใช่พยานหลักฐานใหม่

องค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ทำบันทึกความเห็นสรุปสำนวนเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ว่า
อุทธรณ์ของผู้ถูกล่ามทาและผู้คัดค้านที่ ๑ ถึงที่ ๕ ทุกข้อไม่ต้องด้วยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

(อม.๔๒)

- ๕๓ -

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๘ วรรคสาม ประกอบระเบียบที่ประชุมใหญ่ ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้อ ๓ ถึงข้อ ๖ ไม่สมควรที่จะรับอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ถึงที่ ๕ ไว้พิจารณา

ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาประชุมพิจารณาแล้วมีมติเห็นชอบตามบันทึกความเห็นสรุปสำนวนขององค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ว่า อุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ถึงที่ ๕ ทุกข้อไม่ต้องด้วยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๘ วรรคสาม ประกอบระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้อ ๓ ถึงข้อ ๖

จึงมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ถึงที่ ๕ ไว้พิจารณา

(นายพิรชิต พิณวัฒน์)

(นายมานัส เหลืองประเสริฐ)

นายสมศักดิ์ จันทรา)

(นายจุฬานันท์ วรรณโกวิท)

(นายติเรก อิงคินันท์)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายทรงไชย พัฒนาศิน เกิดเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2525 ณ กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต จากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2547 สอบไล่ได้ความรู้ชั้นเนติบัณฑิต จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 58 ปีการศึกษา 2549 และเข้าศึกษาในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2552